

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิในการพิจารณาบทความ (Peer Reviewers)
ที่เผยแพร่ในวารสารการบริหารท้องถิ่น

รศ. ดร. กตัญญู แก้วหานาม	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
ศ. ดร. กาญจนา เจริญชัย	มหาวิทยาลัยนเรศวร
ดร. กาญจนา บุญยัง	มหาวิทยาลัยบูรพา
ดร. กัลยา แซ่อึ้ง	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ดร. กฤษวรรธน์ โล่ห์วัชรินทร์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ดร. จิระพงศ์ เรืองกุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
ดร. จักรชัย สื่อประเสริฐสิทธิ์	มหาวิทยาลัยบูรพา
ดร. จันทรา ธนะพัฒน์วงศ์	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ผศ. ดร. ชนิษฐา ชูสุข	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ดร. ไชยณรงค์ เศรษฐเชื้อ	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ดร. ณรินทร์ เจริญทรัพย์านนท์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ดร. ณรุจน์ วศินปิยมงคล	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ดร. ดารุณี พุ่มแก้ว	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ผศ. ดร. ไตรรงค์ สวัสดิกุล	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผศ. ดร. ธนศักดิ์ สายจำปา	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
รศ. ชีรชัย บุญมาธรรม	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
รศ. ดร. ธัชเฉลิม สุทธิพงษ์ประชา	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ดร. นคร เสรีรักษ์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ดร. ประชาสรรค์ แสนภักดี	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ดร. ประเทือง ม่วงอ่อน	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
รศ. ดร. ปาริชา มารี เคน	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
ผศ. ดร. ปิ่นกนก วงศ์ปิ่นเพชร	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
ดร. ผกาหวดี พรรณจิตวัฒนา	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
รศ. ดร. ยุภาพร ยุภาส	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
ผศ. ดร. วินัย ผลเจริญ	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผศ. ดร. วิษณุ สมิตสุวรรณ	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ดร. ศิริศักดิ์ เหล่าจันทาม	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รศ. ดร. ศิวัช ศรีโสภากุล	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ดร. สกล บุญสิน	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ดร. สิริภาพรณ ลีภัยเจริญ	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
รศ. ดร. สุวีร์ ฤกษ์จारी	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รศ. ดร. สมเกียรติ สายธนู	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
ผศ. ดร. อลงกรณ์ อรรถแสง	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผศ. ดร. อรทัย เลียงจินดาถาวร	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
ผศ. ดร. โอฟาร ถิ่นบางเตียว	มหาวิทยาลัยบูรพา
รศ. ดร. อรรถนพ พงษ์วาท	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

บทบรรณาธิการ

วารสารการบริหารท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น ฉบับนี้เป็นวารสารของปีที่ 11 เล่มที่ 4 วารสารการบริหารท้องถิ่นฉบับนี้ยังประกอบด้วย บทความจากอาจารย์ นักวิจัย และนักศึกษาจากหลากหลายสถาบัน และทุกบทความผ่านการประเมินอย่างเข้มข้นจากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญในสาขานั้น ๆ

วารสารการบริหารท้องถิ่นฉบับนี้ ประกอบด้วย 9 บทความและ 1 บทปริทัศน์หนังสือ บทความแรกคือ “Educational Decentralization in Thailand: Reality of Administrative Structural Change and Authority Shift” เขียนโดยสุกรี นาคแย้ม และจรี วิจิตรวาทการ จากคณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ซึ่งสนใจการกระจายอำนาจทางการศึกษาของสังคมไทย บทความที่สองเขียนโดยจิตรลัดดา แสนตา และศุภวัฒน์กร วงศ์ธนสุ จากวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น ชื่อเรื่อง “ความพร้อมรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดขอนแก่น” โดยมุ่งเน้นไปที่การศึกษา โครงการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดขอนแก่น ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2560 บทความที่สามคือ “ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนของหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดทำแผนพัฒนา” เขียนโดยสุรสิทธิ์ วชิรขจร และกฤติยา อนุวงศ์ จากคณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ บทความนี้ศึกษาระดับประสิทธิภาพและปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนของหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศ บทความที่สี่เขียนโดย พริยา มหาทิตติคุณ จากภาควิชามนุษยศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต ชื่อเรื่อง “การพัฒนาวิธีการสอนและการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องการปกครองระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษามหาวิทยาลัยรังสิตที่เรียนวิชา HUM114 (ประวัติศาสตร์ไทยร่วมสมัย)” ซึ่งให้ความสำคัญกับการวิจัยเพื่อการพัฒนาวิธีการสอนเรื่องระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษา และบทความที่ห้า คือ “แนวทางการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืนด้วยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน (ระบบขนส่งทางราง)กรณีศึกษา: จังหวัดปทุมธานี” เขียนโดย ภาวิณี เอี่ยมตระกูล และ จิรวรรณ คล้ายลี จากคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ บทความนี้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน (ระบบขนส่งทางราง) ของจังหวัดปทุมธานี

บทความที่หกเขียนโดยกุลทิกา สงวนพันธุ์ และ อัครณัฐ วงศ์ปรีดี จากคณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ชื่อเรื่อง “แนวทางการพัฒนาแบบจำลองสินค้าชุมชนเชิงวัฒนธรรมของประเทศไทย: กรณีศึกษาสินค้าชุมชนเชิงวัฒนธรรมใน 5 พื้นที่จังหวัด” ซึ่งได้แก่ เครื่องประดับเงินโบราณ จังหวัดสุโขทัย ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากทุเรียน จังหวัดจันทบุรี เครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี ผ้าไหมแพรวา จังหวัดกาฬสินธุ์ และ เครื่องถมเมืองนคร จังหวัดนครศรีธรรมราช บทความที่เจ็ดคือ “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษาชุมชนชายแดนแม่น้ำโขงตอนบน จังหวัดเชียงราย” เขียนโดย เกศสุดา ไถงตระกูล และคณะ จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย บทความนี้เน้นวิเคราะห์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาโดยผ่านประเพณีออกพรรษา บทความที่แปดเขียนโดย พุทธิสรณ์ สุธิไชยเมธี จาก Institute for Population and Social Research, Mahidol University ชื่อเรื่อง “An Analysis of Future Energy Consumption with A Relational Model Based on Economic, Social and

Environmental Sector under Thailand's Sustainable Development Policy by Adapting a GM-ARIMAX with HP Filter” และบทความสุดท้ายคือ “พฤติกรรมและการเปลี่ยนแปลงด้านสุขภาวะของผู้สูงอายุในวิทยาลัยสร้างสุข เทศบาลตำบลกุดชุมพัฒนา อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร” เขียนโดย เศรษฐการ กองศรีมาและ เพ็ญณี แนนรท จากวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น บทความนี้ศึกษาความพร้อม แผนการบริหารและจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่สอดคล้องกับนโยบายและทิศทางของวิทยาลัยสร้างสุขผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลกุดชุมพัฒนา อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร

ขณะที่บทปริทัศน์หนังสือในวารสารฉบับนี้ ผู้ปริทัศน์คือ เทอดศักดิ์ ไปจันทิก จากคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ โดยได้ปริทัศน์หนังสือเรื่อง “ประชาธิปไตยและกระแสนุรักษ์นิยมในเอเชียตะวันออก” โดยมีไชยวัฒน์ คำชู และนิธิ เนื่องจำนงค์ เป็นบรรณาธิการ

ในนามของกองบรรณาธิการวารสารการบริหารท้องถิ่น ขอให้ผู้อ่านมีความสุขกับบทความต่าง ๆ ในวารสารฉบับนี้ และพบกันใหม่กับวารสารปีที่ 12 ฉบับที่ 1 ในเดือนมีนาคม ปี 2562

กองบรรณาธิการ

สารบัญ	หน้า
รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ	ก
บทบรรณาธิการ	ข - ค
Educational Decentralization in Thailand: Reality of Administrative Structural Change and Authority Shift	1 - 30
<i>Sukree Nakym and Juree Vichit-Vadakan</i>	
ความพร้อมรับผิดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดขอนแก่น	31 - 44
<i>จิตรลัดดา แสนตา และศุภวัฒน์กร วงศ์ธนวุธ</i>	
ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนของหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดทำแผนพัฒนา	45 - 62
<i>สุรสิทธิ์ วชิรขจร และกฤติยา อนุวงศ์</i>	
การพัฒนาวิธีการสอนและการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องการปกครองระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษามหาวิทยาลัยรังสิตที่เรียนวิชา HUM114 (ประวัติศาสตร์ไทยร่วมสมัย)	63 - 79
<i>พริยา มหาภิตติคุณ</i>	
แนวทางการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืนด้วยโครงสร้างพื้นฐานระบบขนส่งทางราง	80 - 101
กรณีศึกษา : จังหวัดปทุมธานี	
<i>ภาวิณี เอี่ยมตระกูล และจิรพรรณ คล้ายลี</i>	
แนวทางการพัฒนาแบบจำลองสินค้าชุมชนเชิงวัฒนธรรมของประเทศไทย	102 - 130
: กรณีศึกษาสินค้าชุมชนเชิงวัฒนธรรมใน 5 พื้นที่จังหวัด	
<i>กุลทิกา สงวนพันธุ์ และอัษฎกรณ์ วงศ์ปรีดี</i>	
การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษาชุมชนชายแดนแม่น้ำโขงตอนบน	131 - 143
จังหวัดเชียงราย	
<i>เกศสุดา ไถงตระกูล พระครูสุนทรสังฆพินิต และพูนชัย ปันธิยะ</i>	
An Analysis of Future Energy Consumption with A Relational Model Based on Economic, Social and Environmental Sector under Thailand's Sustainable Development Policy by Adapting a GM-ARIMAX with HP Filter	144 - 161
<i>Pruethsan Sutthichaimethee</i>	
พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงด้านสุขภาวะของผู้สูงอายุในวิทยาลัยสร้างสุขเทศบาลตำบลกุดชุมพัฒนา	162 - 177
อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร	
<i>เศรษฐกร กองศรีมา และเพ็ญณี แนนรท</i>	
บทปริทัศน์หนังสือ “ประชาธิปไตยและกระแสอนุรักษนิยมในเอเชียตะวันออก”	178 - 183
<i>เทอดศักดิ์ ไปจันทิก</i>	

Educational Decentralization in Thailand: Reality of Administrative Structural Change and Authority Shift

Sukree Nakym

Doctoral degree candidate of Public Administration Program, School of Public Administration,
National Institute of Development Administration (NIDA), Thailand

Juree Vichit-Vadakan

Associate Professor, School of Public Administration, National Institute of Development
Administration National Institute of Development Administration (NIDA), Thailand

Received: March 23, 2018

Revised: May 6, 2018

Accepted: August 19, 2018

Abstract

It has been nearly three decades since Thai basic education was affected by major changes adopted in name of educational decentralization. Although making authority shifted to schools is central to implementing educational decentralization, there is no literature that rigorously investigates the extent and degree of changes to reveal if decision making authority is shifted to schools. By addressing this gap, this study intends: (1) to examine the extent of changes in light of the last educational decentralization; (2) to examine if the outputs conform to educational decentralization; and (3) to ascertain whether the agents' authorities in real settings, particularly the primary schools, have increased, in which areas, how, and why. Through document analysis, the study showed that the changes adopted revitalized and retained the traditional centralized administrative structure and the traditional centralized decision-making authority. Although certain aspects of the administrative structure and authoritative relationship were relocated, no mechanisms were created to serve the shift of authority from the higher-level agencies to school settings. To shift authority to schools, a mechanism at school level to serve authority dispersion is needed. Additionally, the legal mandates and framework must be clear as to whom authority will be shifted and what areas of authority will be decentralized.

Key words: educational decentralization, administrative structural change, authority shift

การกระจายอำนาจทางการศึกษาในประเทศไทย: ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง เชิงโครงสร้างทางการบริหารและการจัดสรรอำนาจ

สุกรี นาคแย้ม

นักศึกษาลัทธิรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

จรี วิจิตรวาทการ

รองศาสตราจารย์ คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ได้รับบทความ: 23 มีนาคม 2561

ปรับปรุงแก้ไข: 6 พฤษภาคม 2561

ตอบรับตีพิมพ์: 19 สิงหาคม 2561

บทคัดย่อ

เกือบสามทศวรรษที่การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของไทยได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงที่อ้างว่าเป็นการกระจายอำนาจ โดยที่การกระจายอำนาจในการตัดสินใจให้โรงเรียนถือเป็นหลักปฏิบัติสำคัญในการกระจายอำนาจทางการศึกษา การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์ เพื่อ (1) ศึกษาการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายใต้นโยบายการกระจายอำนาจทางการศึกษาครั้งล่าสุด (2) ศึกษาว่าการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเป็นการกระจายอำนาจทางการศึกษาหรือไม่ และ (3) ศึกษาว่าอำนาจในการตัดสินใจของโรงเรียนประถมศึกษา เพิ่มขึ้นหรือไม่ อย่างไร และทำไมการศึกษาค้นคว้านี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ แหล่งข้อมูลหลัก คือเอกสารกฎหมาย ระเบียบและนโยบายทางการศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อพัฒนาประเด็นข้อค้นพบ ผลการศึกษพบว่า การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นยังคงมุ่งดำรงไว้ซึ่งโครงสร้างทางการบริหารและความสัมพันธ์เชิงอำนาจดั้งเดิมที่ถูกออกแบบมาเพื่อรองรับการแบ่งปันอำนาจระหว่างหน่วยงานกลางและหน่วยงานภูมิภาค โดยโครงสร้างและอำนาจแบบรวมศูนย์ภายใต้โครงสร้างดังกล่าวได้รับการยกย่ำตำแหน่งแห่งหนและขนานนามใหม่ขณะที่การออกแบบกลไกสำหรับรองรับการถ่ายโอนอำนาจจากหน่วยงานกลางสู่โรงเรียนไม่ปรากฏให้เห็น ข้อเสนอแนะของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ จำเป็นต้องมีการออกแบบโครงสร้างทางการบริหารในปัจจุบันใหม่ เพื่อรองรับการกระจายอำนาจจากหน่วยงานส่วนกลางสู่โรงเรียน นอกจากนี้ กฎหมายทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องต้องระบุอย่างชัดเจนว่าอำนาจในการตัดสินใจด้านใดบ้างที่จะกระจายให้แก่โรงเรียน

คำสำคัญ: การกระจายอำนาจทางการศึกษา การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการบริหาร การจัดสรรอำนาจในการตัดสินใจ

Introduction

The push for educational decentralization in Thailand began in the last two decades of the twentieth century. A big wave of changes was launched from the mid-1990s as a result of several social, political transparency and economic events which threatened the progress of the country. In an effort to survive these crises, the country embarked upon major public administration reforms mandated by the new October 1997 Constitution (Fry, 2002, p. 17) which stipulated that the state shall give autonomy to the locality. The normative thought beneath this rationale is that if decision-making power is shifted with the proper balance, the education system and education provision will be more innovative and creative. Central to implementing educational decentralization involves making decision-making authority shifted to schools to promote self-management or self-determination. For this reason, educational decentralization has been adopted as an alternative to a centralized governing regime and the structural inefficiencies, poor management and lack of accountability generally perceived to be associated with it.

Based on the mandate of the 1997 Constitution, the country's first national education law, the National Education Act (NEA) B.E. 2542 (1999), was promulgated. The Act is considered as a "master" education law in that it stipulates conditions for changes adhering to educational decentralization. This led to passing other education laws. These laws raise important issues in relation to the changes concerning improving educational provision, restructuring administrative structure, and establishing new educational institutions or agencies. Whatever the motivation for such changes, they are expected to lead to improvements in the quality of education.

However, the reviewed evidence suggests that the changes adopted have failed to generate the expected results, particularly in terms of improving educational performance and management. By addressing this point, this study takes its initiative from proposing that examining the related changes is necessary to get a better understanding about the problems. Particularly, examining the extents of changes can give insight into the design of feature of administrative structure and the shift or realignment of decision-making authority. Information derived implies that whether decision-making authority as the central object or component of educational decentralization is shifted to schools. It also suggests that if the outputs of changes conform to the principles of educational decentralization.

Research Objectives

The objectives of this study are as follows:

1. To examine the extent of changes in light of the last educational decentralization.
2. To examine if the outputs conform to educational decentralization.

3. To ascertain whether the agents' authorities in real settings, particularly the primary schools, have increased, in which areas, how, and why.

Related Literature

Concept of Decentralization

The term “decentralization” is slippery (Bird, 1995, p. 26). It is mainly subject to mechanism design influenced by politicians, policy makers, and the existing governing regime of a state. Generally, decentralization is defined as the transfer of power away from a central authority to lower levels in a territorial hierarchy (Crook & Manor, 1998). According to Brown (1994, p. 1407), it refers to devolution of authority from a higher level of government, such as a department of education, to a lower organizational level, such as individual schools.

As decentralization policy is designed in relation to goals and contexts of each society, it appears and is referred to in the literature using various terms such as political, administrative, fiscal, and market decentralization. As a result, there are overlapping definitions of types of decentralization as it applies to different societies. The need for comprehensive terms and approaches is therefore important.

The concept of ‘the transfer of power away from a central authority to lower levels’ provides a framework to classify the types of decentralization depending on the degree of decision-making power transferred to local governments (Rondinelli, 1981; Smith, 1985; De Mattos, 1989 cited in Llanes, 1999, p. 5). Generally, the definitions of ‘administrative’ and ‘political’ decentralization are agreed upon by scholars and policymakers.

Administrative decentralization, known as deconcentration, involves the limited dispersion of responsibilities from the central government to regional and/or local branch offices, but with the central government retaining the ultimate responsibility for the delegated functions. Often the decision-making power transferred to subnational government unit is limited to that required for fulfilling their responsibilities. According to Lauglo and McLean (1985, p. 9), administrative decentralization is adopted for efficiency of goal achievement, and because it focuses on the means rather than the ends. The authors argue that administrative decentralization is employed when it is deemed that greater goal efficiency cannot be attained through centralized control.

Political decentralization, known as devolution, is based on the rationale that the arena of power can be widened or shortened with the goal of either maintaining or extending political power (Lauglo & McLean, 1985, p. 9). It occurs when the boundaries of decision-making are extended and broadened to include stakeholders not currently a part of that decision-making arena (Zimet, 1973),

when local governments are given, through legislative enactment, the authority to decide what is done in their territory (Rondinelli et al., 1989).

Widmalm (2008, p. 41) adds that there are three aspects of decentralization: 1) geographical location; 2) legal status and area of responsibility; and 3) distribution of power. If the centre retains strict control of the institutions that are moved out from the centre, we are dealing mainly with deconcentration. Deconcentration should be used only to refer to the simple transfer of sections of the public administration to a location outside the centre. Widmalm (2008, pp. 42-43) sees legal status and area of responsibility of institutions as covering two main dimensions. Conventionally, decentralization is seen as the movement of power and responsibilities between different parts of a public bureaucracy and its internal hierarchy. But since the emergence of the democratic citizen, a distinction should be made between whether powers are moved around among the bureaucrats and the professionals, or transferred to people who are elected to serve as representatives of the citizens. In relation to distribution of power, Widmalm (2008, p. 44) recognizes the fact that giving responsibilities to a certain institution does not mean that the institution in question has the capacity to fulfil them. Neither does it mean that the institution in question has any possibility of influencing the method of implementation of the duties for which it is made responsible. When an institution is given a certain responsibility with no means of influencing the method of implementation, we are dealing with delegation.

Much literature adds delegation to the types of decentralization. Delegation is 'an easily revocable transfer of authority' (Lauglo, 1990, p. 77). It involves the transfer of decision-making authority from higher to lower hierarchical units. However, that authority must be exercised and can be withdrawn at the discretion of the delegating unit (Hanson, 2006, p. 10). Since authority still rests on the centre, the withdrawal of authority can be made without resort to legislation.

In summary, political decentralization moves decision-making authority outside of the central agencies to the local agencies whereas administrative decentralization refers to decision-making authority delegated to the subordinates of the central agencies or the central agencies' extended regional agencies.

Key Concerns about Educational Decentralization

Goals

The claimed goals of decentralization have been echoed through various economic, fiscal, and political disciplines. The two key concerns that prompt decentralization relate to economic values and democratic values.

From an economic perspective, a traditional outlook emerged in Tiebout's influential work on the provision of public goods (1956). According to Tiebout, decentralization is presented to promote economic efficiency in which national resources are allocated in a more optimal manner. Local agents are closer to communities than central governments. They, therefore, well recognize local preferences. By this, they can tailor outputs that are more relevant to local preferences, thus raising overall efficiency. A fiscal perspective can also be developed from Tiebout's work. Decentralization results in "a general normative framework for the assignment of functions to different levels of government and the appropriate fiscal instruments for carrying out these functions" (Oates, 1999, p. 1121). According to Oates, central government deals with macroeconomic stabilization and is responsible for any necessary income redistribution. In contrast, subnational governments "have their *raison d'être* in the provision of goods and services whose consumption is limited to their own jurisdiction" (Oates, 1999, p. 1122). In summary, central government holds a principle of subsidiarity assuming that public services should be provided by the lowest level of government "encompassing, in a spatial sense, the relevant benefits and costs" (Oates, 1999, p. 1122).

From a democratic perspective, decentralization may be promoted simply because its advocates believe in equality. The motive may also be to take power away from a political adversary. However, in any case, decentralization is often promoted not because it is necessarily efficient but because it is said to lead to closeness between rulers, administrators and the general public, better bottom-up and top-down communication and, therefore, more empowered citizens (Widmalm, 2008, p. 48). Decentralization is expected to enable citizens to make demands that will effectively create a greater variety in the provision of public goods, which are tailored to better suit local populations. (Ness, 2009)

More recently, educational decentralization has been adopted as a strategy of education reforms to achieve certain goals. Generally, it has been presented as the most viable solution to combat the problems associated with centralization, which include bureaucratization, inefficient and inadequate responses to local issues and misuse of local resources (Rivas, 2008, p. 1). With regard to settings, for societies with great diversities of histories and cultures, education is expected to "function as the single most influential force for ameliorating social conflict and facilitating orderly, directed change" (Bock, 1982, 79). In developed countries, quality of education is highly concentrated goal. This can be confirmed by a comparative study by Wielemans and Roth-van-der-Werf (1995, p. 63). According to this study, educational decentralization was found to be a key part of the agendas of most European Union countries to promote quality control and greater efficiency in their education systems. In African countries, decentralization also features prominently in the policy agendas, but is often treated as a panacea to solve broader political, social, or economic

problems (SARA, 1997, p.7 cited in Berkhout, 2005, pp. 314-315). For Latin America, according to Malpica's study conducted in five countries of Latin America, the states have directed education towards the goals of identity, national integration and development, sometimes benefiting certain regions out of national strategic interest (Malpica, 2003 cited in UNESCO, 2005, p. 10).

In summary, educational decentralization encompasses a wide range of goals since it is not an end, but only means to an end (Hanson, 2006, p. 9). It is generally recognized in the literature that these goals are mainly drawn from economic and political values. This means that educational decentralization goals fall into two broad approaches. First, governments choose to decentralize to pursue efficiency in the use of resources by allocating them more effectively. Second, governments and multilateral international institutions favor strengthening democracy by establishing formal and informal channels of citizen participation. By following these, decentralization is a means to "good governance" (De Renzio 1997, p. 1). The efficient and democratic operation of local governments, according to decentralization proponents, will have a positive impact on the access and quality of public services.

As goals are means, not ends, they drive educational decentralization and provide frameworks to determine mechanisms. However, having goals does not assure that they are automatically realized. To pursue specific goals, government needs to design deliberate policies with their mechanisms targeting certain points based on problems and needs such as accessing and providing quality of public services (Llanes, 1999, p. 6). In conducting a study of educational decentralization, it is necessary to articulate various levels of analyses. According to Darnon, Dompnier, and Poortvliet (2012, p. 761), the focus covers four levels: 1) individual (focusing on individual differences); 2) interpersonal (focusing on social relations with peers); 3) positional (focusing on group status differences); and 4) ideological (focusing on cultural contexts, values and norms). As a result, researches that bridge different levels of administrative hierarchies are particularly crucial in understanding the outcomes of educational decentralization (Bjork, 2006, p. 2).

Researches and literature on educational decentralization indicate that the design of the decentralization process (which includes the pace of transference, the areas that are transferred, the layers of relations interconnected within the administrative structure, and the responsibilities/functions assigned to each layer of government) is crucial for goal attainment scales. If designed and implemented well, decentralization has the potential to improve service delivery and education quality (Winkler & Yeo, 2007, p. 2).

The literature also suggests that, in addition to appropriate policy initiatives, effective educational decentralization requires the cooperation of and compromise between administrative

mechanisms. Gomez (2006) offers horizontal and ex-post vertical relationships as a mechanism or approach to explain the shortcomings of decentralization policy in both its birth and implementation stages.

Horizontal relationships occur at an executive level (such as prime minister, political parties and bureaucrats) and are responsible for creating decentralization policy. Therefore, a policy is a product of their interactions.

Problems emerge if a state's administrative mechanisms for check-balance powers do not exist or are not designed to compromise. When this happens, the central agencies tend to delegate a great load of responsibilities to lower agents without providing them with sufficient autonomy. As pointed out by Winkler and Yeo (2007, p. 3), the central government and the ministers are the two key central agencies who impose responsibilities on schools. The government creates the mandates, goals, laws and performance expectations. The ministers and education leaders specify the requirements in terms of norms, standards, resources and specific goals. With the great load of responsibilities delegated to them, schools feel accountable to the central agencies instead of their local communities or students' parents. Without autonomy, they may not have the capacity to carry out their delegated functions. This could lead to them failing to take serious action when the policy is implemented. Educational decentralization without appropriate check-balance systems leads to confusion over education management, causing conflicting decisions or failure to carry out functions, with adverse effects on quality and efficiency (Winkler & Yeo, 2007, pp. 1-2). In other words, the policy has difficulty in creating change or achieving its goals.

Educational decentralization policy emerged with a state of indeterminacy regarding restructuring or sharing power relationships between the centre and the periphery; it is often an amalgamation of decentralization and conceals centralization measures (Berkhout, 2005, p. 316). This confirms the view of Weiler (1990, p. 50) who argues that the notion of decentralization as redistribution of power seems largely incompatible with the manifest interests of the modern state in maintaining effective control and in discharging some of its key functions with regard to the system of economic production and capital accumulation.

For the ex-post vertical relationships, Gomez (2006, pp. 45-46) discussed two processes to explain the conditions in which decentralization policy can achieve its goal. These are executive-led processes and subnational-led processes.

In executive-led processes, two mechanisms are used to deal with decentralization policy: corrective reintegration and recentralization. These are used when the executive realizes that decentralization policy is implemented too quickly, and that the institutions needed to regulate and enforce policy are not properly installed. Changes are made to the internal bureaucratic structure of

decentralized administrative branches by pulling back certain responsibilities from the local agencies to the central government.

Subnational-led processes occur when the local agencies approach the center because they disagree with the policies developed by the executive-led processes. In approaching the center, the two mechanisms termed accommodation and adjustment take place in order to reach agreement. Gomez (2006, p. 48) gives the examples of Brazil and China, where subnational governments resisted the initial design of decentralization policies and approached the center after realizing that they cannot afford to adhere to newly imposed fiscal and expenditure requirements. They required more time for the policies to be accommodated and adjusted.

Autonomy

Educational decentralization policy involves delegating a certain extent of autonomy from the central to other educational stakeholders, particularly schools. A central element of school autonomy is that it addresses “both the internal operations of the organization and its external relations, and at the same time, it encompasses both decentralization and deregulation issues” (Wohlstetter, Wenning, & Briggs, 1995, p. 339). Granted autonomy allows schools the ability to make decisions that can be more accountable to students’ needs and more responsive to changes. It is observable as to which schools have autonomy to self-decide matters related to educational goals, personnel, resource allocation, curriculum, finance and student recruitment (Wong Lai-ngok, 2004, p. 58). It is assumed that the delegation of power in education inevitably causes an expansion of school autonomy over those areas (Chapman, 1987; Caldwell, 1990a, 1990b, 1997). However, it is important to note that state educational law can enhance or limit the amount of autonomy granted to each school.

In education literature, the central areas of autonomy focused on are very similar. Bulkley and Fisler (2002) list four main areas of autonomy over which schools may have control. These are educational framework (comprising mission, curriculum, assessment, and professional development), fiscal policies, personnel hiring and school governance. Caldwell and Spinks (1992), and Davies and Hentschke (1994) identify specific areas over which schools should be able to make decisions. According to these researchers, schools need to have control over personnel, including decisions about who to hire and how faculty is compensated. Caldwell and Spinks (1992) further suggested that schools should be able to make their own decisions about professional development. Decisions related to fiscal policies, such as how schools allocate monies and how they raise additional resources, are also common autonomy issues for schools. Autonomy in decision making about curriculum and instructional issues is also considered important. Schools, according to Caldwell and Spinks (1992), and Davies and Hentschke (1994), should have the autonomy to make decisions

related to curriculum and how students will learn. Such autonomy would also allow schools to decide how materials and how the delivery of educational services are organized and operated, including how much time is allocated. Finally, both taxonomies suggest that self-managing or autonomous schools should be able to design their own mission, which would include decisions about what business to be in and which students to serve. In summary, the areas of school autonomy commonly cover resource selection and provision, curriculum, staffing, budgeting, and school policy formulation (Brown, 1990 and 1994; Dixon, 1992; Elmore, 1993).

Related Literature in the Thai Contexts

Many reviews of related literature indicate that it was the economic crisis of 1997 that fired the Thai government with the ambition to introduce decentralization reform to its public administration. At the same time, it was recognized that then system of education was inadequate to enable the country to compete in the global marketplace. A particular concern was the poor performance of Thai students in international tests, particularly in the subjects of science and mathematics. The country was alarmed by the poor state of its education system (Jones, 2008, p. 435). It was recognized that if Thailand continued an education system that relied on the traditional methods of administration and teaching and learning practices, the development and the expected growth of the country in social and economic sectors, for example, would be impeded (Hallinger, 2004; ONEC, 1999; Pennington, 1999; Thongthew, 1999 cited in Hallinger & Lee, 2011, p. 139). Educational decentralization began to be promoted as a means for multigoal-based attainment of quality, accessibility and efficiency in education delivery.

However, although initial efforts identified the need for changes at policy level, conveying this to the public and designing the desired changes experienced unintended outcomes. From reviewing the related literature, it is found that the traditional centralized governing system of Thailand influenced the degree of decentralization that took place. The strong top-down or vertical administrative structure of the system of educational administration in Thailand did not facilitate problem-based means and goal setting to deal with the areas that lag behind other countries (Fry, 1999, pp. 6-7). According to Mansrisuk's theoretical perspective, in which a functionalist-base is central to the explanation of institutional reform or change, it was noted that because the need for decentralization reform appears to be generally accepted and irresistible, central agencies or bureaucrats are motivated to protect their existing interests or preferences (2012, p. 73). This results in distortion of the implementation process to avoid drastic changes and frustrate the expected goals (Mansrisuk, 2012, pp. 73, 75). Capturing the idea of preference or interest requires that the functions or rules set to operate and sustain an institution or structure are also the intended goals or interests

of the institution's actors. Accordingly, when the existing institution is undergoing reform or change, the actors begin to calculate how much they gain and/or lose in terms of costs and benefits. Jones, focusing on the ideas of decentralization reform utility and the existing interests provided by the centralized system, argued that decentralization as a contemporary reform in Thailand has been moved to the centralized system again since it is planned without the need for achieving utility of any new reforms or changes (2008, p. 437). These perspectives shed light on the actions of institutional or structural designers, providing an understanding why such form of change is a choice and the degrees of change which take place.

It is likely that many past studies were conducted with an incomplete understanding of the foundation of Thailand's public administration as a unitary state, in which the administrative structure was designed to serve delegating responsibilities and authorities from the central agencies to the local or regional agencies. In a sense, the studies were paying attention to phenomena that did not exist or were too young to be studied. This researcher's observation is supported by the extent to which the idea of school-based management (SBM) was found to be a popular research topic of prior studies. Theoretically, SBM is operated in the presence of a decentralization system in which schools and their communities have already possessed decision-making authority. Importantly, schools exercise such authority to govern and manage the schools in the manners that are suitable to or meet the schools' needs and problems. As mentioned by Caldwell (2005, p. 1), SBM is decentralizing authority to school level to support schools to make decisions on any significant matters to school development and performance such as goals, curriculum, educational standards and accountability. Similarly, Wohlstetter and Mohrman (1996, p. 4) argued that SBM reconfigures authority relationship between the central agency and schools to make schools more responsive to improvements and the needs of local communities, students and parents. Thus, SBM in a centralized educational system is still a novel idea or in a novice stage in which its presence will come whenever decision-making authority is really shifted to schools. Since it is conditioned by the traditional centralized administration, a change declared as SBM requires a very long time to reach advanced form or manifest the expected extent and degree of change.

On the other hand, there were certain studies that defined the intermediate or regional agency, particularly the Office of Primary Education Service Area, as the locus of the authority shifted from the central agency. According to the executive summary of the research conducted by the Office of the Education Council, it was suggested that "the Ministry of Education should seriously take action on issuing a law in relation to decentralizing Education Administration and Management Authority to the Office of Primary Education Service Area" (Office of the Education Council, 2549, p. k). In fact, within the unitary state, the intermediate agency established as the branch of the central

agency is assured to have adequate decision-making authority. For example, this progresses from its head or director, board, and supervisors. If the struggle for the increase of decision-making authority of the intermediate agency is incessant, an opportunity for the shift of authority from the central agency to school settings is threatened. For this reason, the findings of the studies cannot add a great deal of value to educational decentralization since they called for a vertical form of decentralization in which decision-making authority is intended to be shared down the hierarchy of the chain of command. Based on the reviews of related literature, in conducting this study it is considered necessary to analyze and understand the macro structural changes prior to getting deeper understanding of the effects of the changes on local settings.

Methodology

This study is qualitative research which aims at providing description and explanation on the phenomenon of educational decentralization in Thai Basic Education. When qualitative approaches are introduced in qualitative research textbooks, each approach is discussed in the context of its historical and philosophical background (Streubert and Carpenter, 2007). In other words, most policy fields struggle with meaning (Lewis, 2011, p. 36).

The study argues that educational decentralization policy emerging from a series of education laws enacted to introduce decentralization to Basic Education is able to be in a state of determinacy or indeterminacy. Since a law enacted comprises its mandates or requirements and components guiding the expected changes, it can align or compete with the principles of educational decentralization. Specific to the term indeterminacy of educational decentralization law or policy, nothing is educational decentralization if the related laws have no clarity in terms of determining the areas of authority required to shift downward and guiding the features of administrative structure to serve downward authority shift.

Based on the point of view mentioned above, the study deals with a review and analysis of education legislations and changes adopted in name of educational decentralization. The methodology is descriptive and explanative. It intends to develop a deep description and explanation of themes emerging from analyzing legal frameworks that guide the trends and patterns of changes. To satisfy this intent, the central components of educational decentralization such as the features of administrative structure or mechanism, authority, and changes adopted are examined. By addressing how these are realigned, intervened, or translated into changes, the extent and degree of educational decentralization are revealed.

Data was collected through archival documents. Archival documents mainly referred to education legislation or laws. At the same time, various sources of data including texts, articles,

newspaper, and documents recorded by agencies or institutions were also employed. Additionally, to add value to the data collected through archival documents and other documents, the changes adopted according to the mandates of the related laws were also observed.

For data analysis, content analysis was used to analyze the data received from legal documents. Content analysis can be used for analyzing public documents and contacts between actors (Bandelow, 2006, p. 767). It provides deconstruction and reconstruction processes that facilitate the emergence of recurrent and generalizable themes gaining valid inferences from deconstructing and reconstructing text (Weber, 1990, p. 12). According to Weber, the purpose of content analysis is to identify emerging themes and patterns. Themes identified from content classification of data facilitate the presentation of the data for discussion in a logical, organized manner (Weber, 1985). As such, content analysis goes beyond an analytic explanation of the themes that are mainly relative to country-specific idiosyncratic conditions, and/or the social, political, economic, and historical perspectives. The approach involves coding documents and other written forms into conceptual categories based on specific rules of coding. Thus, content analysis follows a hermeneutic approach – identifying the meaning of words and phrases in the documents under study. It brings to bear the criterion of validity and reliability. This is because it involves replicable and valid methods for making inferences from observed communications to their context.

Findings and Discussions

Foundation of Administrative Structure and Authority

In the Kingdom of Siam prior to the reign of King Chulalongkorn, formal education was seen as only being relevant for special classes. Education of the masses relied on voluntarism and was not systematically organized. Because of this, education existed without the characteristics of either centralization or decentralization. It was subject to the circumstances of individual families. Generally, its function was to preserve the culture and serve the needs of local communities, in which Buddhist monasteries played a major role.

Education came to be seen as a state function during the reign of King Chulalongkorn. As the country was increasingly being threatened by colonialism, Siam adopted modernization as a tool to help retain its independence. As part of introducing a modern style of state administration that met the needs of local conditions and responded to the challenges presented by the West, a fundamental system of basic education was established (Wyatt, 1969, p. 384). This was accomplished through new state agencies, particularly the Ministry of Interior and the Ministry of Education which were established in B.E. 2435 (1892). From this time onward, basic education was expanded through a policy of mass education.

It is important to note that the initial architecture of the administrative structure was guided by a framework of a unitary state and characterized by efforts of the central authority to retain its control over local communities. The fundamental features of the administrative structure were designed to consolidate the process of the central control. All decision-making was concentrated in the central agency, which held ultimate legislative authority.

In the later days of its development, basic education was expanded in parallel with the growth of the central government which saw the establishment of a formal system of state agencies or institutions characterized by the overall objective of consolidating the process of the central control. The process of control was supported by the related laws released to form local entities. These laws included the Administrative Act of the Kingdom of Thailand B.E. 2476 (1933) giving birth to three layers in Thai administrative structure; the central or national administration, the provincial administration, and the local administration, the Thesaban Act (Municipal Administration Act) B.E. 2476 (1933), the Bangkok Metropolitan Municipality Act B.E. 2479 (1936), the Provincial Organization Administration Act B.E. 2498 (1955), and the Order of the Ministry of Interior No. 222/2499 (1956) giving birth to the Tambon Council. Subsequently, provincial and district halls became the hub of the branches of the central government or authority. A rigid chain of command existed within the resultant administrative structure, in which the ultimate authority was held by the central agency. This relationship made local agencies susceptible to the monitors, sanctions/penalties, and rewards of the central government.

Prior to the 1990s, the development of local entities appeared a setback in authority reallocation. According to Nagai, Mektrairat, & Funatsu (2008, pp. 1-2), although Thailand had various types of local administrative authority (LAO) including 1) Thesaban (municipalities), the basic LAO unit in urban areas, 2) the sanitary district (Sukhaphiban) in semi-urban areas, 3) the Provincial Administrative Organization (PAO) in rural areas, 4) the Bangkok Metropolitan Administration (BMA), and 5) the City of Pattaya, such evolution did not imply a positive affinity of the central authority with the local entities. When considered through the lens of authority allocation or reallocation, this was in many ways nothing but an aggregation of the branch offices of the central ministries and departments (Nagai, Mektrairat, & Funatsu, 2008, p. 5).

Central control over basic education was maintained in two ways. Firstly, the preferences or initiatives of the central authority were seen to be dominant over the perceived needs of local schools and communities. The central authority created administrative orders, directives, or rules to manifest its control. Regarding implementation, the local branches carried only the responsibility and exercised the authority selectively delegated by the central authority. More importantly, schools were only given responsibility for routine administrative tasks as delegated by the branches of the

central authority. Secondly, the traditional educational decision-making power of local schools and communities was eliminated. Having formal authority, the centre had a right to intervene in and control any aspect of schools.

Latest Educational Decentralization

Background

The atmosphere of political turmoil and instability in Thailand after the Black May protests of 1992 brought to the issue of decentralization to the fore. The first concrete step was taken when the government of Prime Minister ChuanLeekpai declared its intention of boosting the efficiency and capacity of local government. This led to establishing a committee to analytically review the system of local government (Mansrisuk, 2012, p. 80). Educational decentralization became a distinctive topic in own right when the issue of decentralization reached its climax in the second half of 1997 sparked by Asian economic crisis. Concerns were raised that reliance on the traditional methods of Thai education had impeded the nation's social and economic development (Hallinger, 2004; ONEC, 1999; Thongthew, 1999 as cited in Hallinger& Lee, 2011, p. 139).

Changes Mandated by the National Education Act (NEA) B.E. 2542 (1999)

Objectives

The most recent changes in the educational sector stem from the mandates of the National Education Act (NEA) B.E. 2542 (1999). The reasons for enacting the NEA include a desire to realize an alternative vision of schooling, to serve a specific population, and to grant autonomy to local agencies (National Education Act B.E. 2542, 116, 74 A, 19 August 1999, p. 23). To address these, a broad range of changes were introduced in the educational sector including principles of lifelong education for all, guidelines for participation and administration of the educational system, educational standards, educational quality assurance, and contemplation of their being hosts of educational providers.

Mandates and Implementation

The NEA was promulgated in accordance with the Constitution B.E. 2540 (1997) as part of moves toward widespread government decentralization, and contains laws which introduce sweeping changes to the Thai education system. It contains two main sets of mandates: those that create new institutions or areas of authority in terms of school control, and those dealing with the existing areas of authority and administrative structure.

The first set of mandates was implemented through the Royal Decree on Establishment of the Office for National Education Standards and Quality Assessment (Public Organization) B.E. 2543 (2000) and the Royal Decree on Establishment of the National Institute of Educational Testing Service

(Public Organization) B.E. 2548 (2505). Interestingly, the two new institutions have uniqueness, in that each is a single agency and served by a single power. They are central agencies existing without branches or lower levels, and their authorities are not shared with other agencies. In this sense, there are no external mechanisms to control their powers. All decisions are based on their ideologies. They exist as the experts in their fields, and presumably any policy or requirement issued by them is not a product of a process of persuasion or compromise. All educational agencies involved, particularly schools and the Offices of Primary Education Service Area, are required to implement the policies and requirements of the two agencies. In the sense of educational decentralization, this single power over the areas of external educational assessment and educational testing eliminate the schools' authority in dealing with these problems and needs.

The two agencies represent a serious initial action to improve the quality of Thai education to be more in line with international standards. However, they also limit schools' context-based decision making. What they declare or require has to be rigorously implemented, and it is possible that the agencies could misalign powers and elements involved in the realm of external assessment and educational testing standards. For instance, methods of assessment and tools that are unsystematic, unfair and inflexible have been aligned with the process of implementing external assessment and educational tests. It could be argued that based on different school and student contexts, schools and students should not be forced to get ready at the same time for taking external assessment and national standards tests or to accept the same assessment tools or methods. In another instance, instead of being used as the basis for giving out purposive rewards and sanctions to convince and motivate schools to increase their effort, the results of assessment and tests have been used to blame schools and put pressure on them to accept culpability for their poor performances. These examples demonstrate that the two agencies provide some external school assessment and educational testing standards that may not lead to school improvement in appropriate ways. Additionally, the roles of the two agencies may be compromised by the discretionary powers of the Office of Primary Education Service Area. For example, while the two agencies may create tools or material tests and determine initial methods for school assessment, the detail as to how to implement them is left to the discretion of Office of Primary Education Service Area. This is one of various channels whereby the Office can increase school intervention. In short, the roles of the two agencies come with conditions that force schools to be held more accountable to the two agencies and the Office instead of to the local communities.

Moreover, as acknowledged experts with single power, any decisions of these agencies receive much public attention. Because of this, public interest is deviated from tracking the implementation of educational decentralization and the progress of decentralization is hindered accordingly.

The second set of mandates was implemented through three main laws: the Administrative Organization of the Ministry of Education Act B.E. 2546 (2003), the Teachers and Educational Personnel Council Act B.E. 2546 (2003), and Teacher Civil Service and Educational Personnel Act B.E. 2547 (2004). Importantly, these Acts revitalize the existing authority and administrative structure.

According to the Administrative Organization of the Ministry of Education Act B.E. 2546, it marks the creation of a new structure for the Ministry of Education in which decentralizing the structure and administration of education is declared. These are witnessed by the two Sections of NEA including Section 37 and 39. Section 37 stipulates that: “The administration and management of basic education shall be based on the educational service areas, taking into consideration the number of educational institutions, the number of population and cultural background as the main criteria as well as other appropriate conditions, with the exception of the provision of basic education stipulated in the vocational education legislations...” (ONEC, 2002, p.13). Section 39 specifies that: “The Ministry of Education shall decentralize powers in educational administration and management regarding academic matters, budget, personnel and general administration to the commission, the Offices of Education Service Area and the educational institutions in the areas. Criteria and procedures for such decentralization shall be as stipulated in the ministerial regulations” (ONEC, 2002, p. 14). To satisfy the mandates, all Ministries providing education services, namely the Ministry of Education, the Office of the National Education Commission, and the Ministry of University Affairs were merged into a new single Ministry entitled Ministry of Education.

In dealing with the existing internal structure of the Ministry of Education, three Departments, namely the Office of the National Primary Education Commission (ONPEC), the Department of General Education, and the Department of Curriculum and Instruction Development are integrated into the new Department titled the Office of Basic Education Commission (OBEC).

At the regional level, there was a key change in which the existing regional or intermediate agencies were transformed. However, instead of considering the weaknesses and strengths of the existing regional agencies to improve their roles, connections with schools and decision-making process, the change focused on unifying the various provincial and district educational agencies into a single entity. Thus, the change mainly dealt with designing the physical feature of the new regional agency to receive the resources, particularly in terms of officials and materials, that would be transferred from the existing provincial and district educational agencies. These were the factors that played a major role in constituting the figure, components and roles of the new regional agency, initially named the Office of Education Service Area.

The Office of Education Service Area is amalgamated from the five educational bodies located in provinces and districts as branches of the departmental agencies. These comprised two

branches of the Office of National Primary Education Commission (the Office of Provincial Primary Education and the Office of District Primary Education), two branches of the Department of Curriculum and Instruction Development (the Office of Provincial Education Superintendent and the Office of District Education Superintendent) and a branch of the Department of General Education (the Office of Provincial General Education).

The Office of Education Service Area was located in all provinces. Initially, there were 175 Offices throughout the country. Existing in the hierarchical chain of command as branches of the central agency, these Offices were granted administrative authorities to monitor and supervise both primary and secondary schools. However, further change came shortly after when the Third National Education Act B.E. 2553 (2010) provided a dichotomy of administration between secondary and primary schools. The existing 175 offices were renamed as the Office of Primary Education Service Area to monitor and run primary education, and new offices were established named the Office of Secondary Education Service Area to run that level of education.

In addition to the changes mentioned above, the NEA also mandates changes to the areas of school and teacher control. The two traditional hierarchical commissions or boards including *Kuru-sapa* (Teachers Council of Thailand) emerging from the Teacher Act B.E. 2488 (1945) and *Kor-khor* given birth by the Teacher Profession Administration Act B.E. 2523 were transformed into new bodies. However, it was observed that the change was made without taking into account the previous lessons drawn from the roles of such traditional commissions. This was particularly associated with the issues of the loss and gain of schools and teachers caused by the roles of such traditional commissions, and costs or benefits occurring in the process of personnel management. Unsurprisingly, the properties of the traditional commissions such as responsibility or duty and authority were retained as much as possible. This observation can be witnessed by extent to which the hierarchical form of the traditional commissions was inherited by the new one. For this reason, based on this form, the authorities remain shared between the central commissions and their regional sub-commissions. While decisions of the regional sub-commissions are made to respond to the responsibilities and authorities delegated by the central commissions, key or final decisions on all matters of teacher professional management and welfare remain made by the central commission.

The roles and functions of the traditional *Kuru-sapa* granted authority to deal with teacher welfare were revised through the Teachers and Educational Personnel Council Act B.E. 2546 (2003). For the traditional *Kor-khor* having authority on the matter of personnel management of teacher profession, its roles and functions were revised through the Teacher Civil Service and Educational Personnel Act B.E. 2547 (2004).

Section 7 of the Teachers and Educational Personnel Council Act B.E. 2546 (2003), it stipulates that: “A teacher and educational personnel council shall be established named the Teachers Council of Thailand (new Kuru-sapa, as a single board or commission) with objectives, powers granted and duties as specified in this Act, and shall be a legal entity under the jurisdiction of the Ministry of Education” (Teachers and Educational Personnel Council Act B.E. 2546, 120, 52 A, 11 June 2003, p. 3). Importantly, by this Act, the field of teaching shall be declared to be a specific profession. This means that only those who have qualifications defined by this Act can be licensed to enter or practice the profession.

Changes in the area of personnel management of the teaching profession have been challenged by forces wishing to maintain a traditional hierarchical structure. It is well known that this traditional form of operation makes the process of personnel management in the teaching profession very slow, particularly in relation to recruitment and transfer. Issuing regulations and orders, and creating methods and criteria in relation to teacher recruitment and transfer is not only monopolized but also concealed. The progress or extent of change can be considered through the process by which the centralized authority has been reallocated or shifted.

Section 7 of the Teacher Civil Service and Educational Personnel Act B.E. 2547 (2004) stipulates that: “There shall be a personnel administration commission of teacher civil service and educational personnel called “Teacher Civil Service and Educational Personnel Commission” or TEPC (Teacher Civil Service and Educational Personnel Act B.E. 2547, 121, 79 A, 23 December 2004, p. 24). This passage is subsequent to Section 54 of the NEA stipulating that “There shall be a central affair of teacher civil service and educational personnel, responsible for a field of personnel management of teacher civil service and educational personnel....” (National Education Act B.E. 2542, 116, 74 A, 19 August 1999, p. 5). Additionally, Section 21 of the Act 2004 stipulates the establishment of a sub-commission of the TEPC called the Teacher Civil Service and Educational Personnel Sub-commission or TEPS (Teacher Civil Service and Educational Personnel Act B.E. 2547, 121, 79 A, 23 December 2004, pp. 30-31). To fulfil these mandates, three traditional hierarchical commissions, the Teacher Civil Service Commission (Gor-khor), the Departmental Teacher Civil Service Subcommittee (Or-Gor-khor Krom), and the Provincial/Bangkok Metropolitan Civil Service Subcommittee (Or-Gor-khor Changwat/Or-Gor-khor Krung-thep), were transformed into the current form.

It is important to note that the Act simply mandated change in terms of the presence of the commission of teacher professional management and its responsibility and authority. As reflected through Section 19 (4), (7), (10), (12), and (13) of the Act 2004, authority over all matters in relation to personnel management of the teaching profession, such as man-power planning, recruitment,

appointment, transfer, promotion, discipline and degree accreditation, is in hands of the two layers of commission (the TEPC and TEPS).

Authority is exercised following the traditional norms of rigorous control in which decision-making follows a top-down approach flowing from TEPC to TEPS. In this sense, TEPC deliberately delegates its authority and responsibility to the sub-commission. By this, operating the process of personnel management of teacher profession is accountable to the needs of TEPC or TEPS instead of schools. For example, the TEPC and TEPS have never raised the issue of whether the formula of teacher-student ratio is appropriate to the Thai context. In another example, the delay and unpredictability certain processes such as teacher retirement, recruitment, placement and transfer have never been recognized. Because of this, their potential effects on teacher motivation and the matter of dealing with teacher shortages have not been evaluated.

Thus, although the personnel management of the teaching profession seen far reaching changes, it can be seen that there has been no apparent intent and to weaken the traditionally centralized authority. As observed, there are no requirements in the Act that demand reallocating the authority or improving the role of the commission. Based on the hierarchical form of commission, authority distribution or allocation cannot be balanced.

In summary, in these two important changes (the administrative structure in moving from the ONPEC to OBEC and the commissions of personnel management of the teaching profession moving from Kor-Khor to TEPC), authority distribution and allocation is still controlled through a highly centralized structure. As has been the case in the past, authority distribution and allocation is characterized by a hierarchical (verticality)-based approach in which there is no mechanism to link authority from higher layers to schools. With the hierarchical structures and chains of command of both general and routine administration and the specific areas of administration, a high degree of school and teacher control still occurs. Schools are mandated to by the central and regional agencies. This makes decision-making move more slowly, and is likely to result in an imbalance between authority and responsibility. While the central authorities and it regional branches enjoy exercising their authorities to control schools or design tasks, a heavy responsibility or burden is shifted to the schools.

Low Priority Mandate on Educational Decentralization

Although the NEA expresses a requirement for educational decentralization in several places, the rate of advance in implementing such change is affected the fact that the mandate is not clear enough.

Through the NEA and the subsequent laws, there are two conditions that make educational decentralization policy indeterminate. The first condition is that the educational decentralization mandate is too broad and vague. This is evidenced by Section 9 stipulating that: “In organizing the system, structure, and process of education provision, the following principles shall be addressed: 1) Unity of policy and diversity in implementation; and 2) Decentralization of authorities to education services areas, educational institutions, and local administration organizations....” (National Education Act B.E. 2542, 116, 74 A, 19 August 1999, p. 4), and Section 39 stipulating that: “The Ministry of Education shall decentralize powers in educational administration and management regarding academic matters, budget, personnel and general administration to the commission, the Offices of Education Service Area and the educational institutions in the areas” (National Education Act B.E. 2542, 116, 74 A, 19 August 1999, p. 12).

The absence of explicit reference to educational decentralization in which the issues of the areas of authority required to be reallocated and the method or direction of authority shift (vertical or horizontal approach) are communicated makes the NEA’s mandate capable of being distorted by interpretation or interpreted too broadly.

With regard to ambiguity of the NEA’s mandate, educational decentralization is found to embody an indeterminate status in which certain conditions or elements are not referred to. Firstly, a duration that specifies a minimum or maximum period for decentralizing authorities is not determined. By this, educational decentralization can be frozen. Secondly, the initial extent or degree of decentralization regarding the four areas expected to be decentralized (academic matters, budget, personnel management and general administration) are not defined. There are no guidelines as to what must be done implementing educational decentralization, what preliminary elements shall be aligned with the initiative and how to achieve these. Thus, the progress of educational decentralization implementation is highly subject to the will or interpretation of policy stakeholders. Thirdly, the entities that will receive the authorities expected to be decentralized is not identified specifically enough. Without a clear-cut definition, a wrong problem was solved. Evidently, the regional or provincial agencies traditionally granted considerable authority were intentionally defined as the entities that lacked authority. With this, a traditional method of authority allocation in which authority was allocated only between the central agency and its regional branches established in accordance with a chain of command was repeated.

Here, it is important to understand that the increase of authority of the intermediate agency, (the Office of Education Service Area), does not automatically lead to or mean the increase of authority for schools. This is like apples and oranges. Authority cannot shift unless a mechanism is available. Without a mechanism created to serve authority shift at school level, authority could not

really shift to schools. Only the commission or board of departmental or central agency and its provincial and district branches legally established were granted authority. Authority allocation was, thus, ended at the provincial (or district) level where the branches of the central agency were located. In a sense the provincial agencies are the branches of the central agency, not the representatives of the schools or local communities. Educational decentralization only meant the decentralization of authorities to the regional agencies. For this reason, it is necessary to establish a mechanism at school level to balance or improve the extent and degree of authority between the regional / provincial agencies and the schools.

The extent to which the NEA's mandate in relation to educational decentralization is too broad and vague becomes clearer when the NEA's mandates in other areas are considered. Many of those mandates are found to be clear in terms of preliminary initiative, direction and responsibilities. Good examples include those of Section 49, 53 and 54. Section 49 stipulates that: "There shall be the establishment of an Office for National Education Standards and Quality Assessment as a public organization, responsible for developing criteria and methods of external assessment..." (National Education Act B.E. 2542, 116, 74 A, 19 August 1999, p. 14). Section 53 declares that: "There shall be a Profession Organization of Teachers, Educational Institution Administrators, and Educational Administrators. The Organization shall be an independent entity administered by a professional council under supervision of the Ministry of Education. The Organization shall have the powers and duties for setting professional standards, issuing and withdrawal of profession licenses..." (National Education Act B.E. 2542, 116, 74 A, 19 August 1999, p. 15). Section 54 stipulates that: "There shall be a central affair of teacher civil service and educational personnel, responsible for a field of personnel management of teacher civil service and educational personnel...." (National Education Act B.E. 2542, 116, 74 A, 19 August 1999, p. 15)

Surprisingly, the end of Section 39 leaves educational decentralization with the condition that: "criteria and procedures for such decentralization shall be as stipulated in the ministerial regulation of the Ministry of Education." Here, it is important to understand that the ministerial regulation is the lowest level in the hierarchy of law. This means that the regulations can easily be ignored, changed, replaced, modified, or canceled. If intended to fulfil the mandate of the NEA, the regulations in relation to educational decentralization have to be clear and specific enough assure that educational decentralization implementation is more likely. It is illustrative to follow the ministerial regulations to see what elements were aligned with educational decentralization and how educational decentralization is to be carried out.

According to the ministerial regulation of the Ministry of Education titled Ministerial Regulation of Determining Criteria and Methods for Decentralizing Education Administration and

Provision B.E. 2550 (2007) issued subsequently and with regard to Section 39 of the NEA, it contemplates decentralization in the four foci of academic matters, budget, personnel management and general administration. Unfortunately, each of these areas is followed by general phrases with no details. There is no specification as to whose authorities, between the schools and the Office of Education Service Area, are to increase through decentralizing the authorities over a specific area. For example, decentralization in the area of personnel management is followed by a list of the names of areas expected to be decentralized: “Man Power Planning, Recruitment and Appointment, Transfer, Promotion and Remuneration, Performance Appraisal, Leaves, Discipline...” (Ministerial Regulation of Determining Criteria and Methods for Decentralizing Education Administration and Provision B.E. 2550, 124, 24 A, 16 May 2007, p. 31).

A second issue is that prime priority for change was given to restructuring the layers of the chain of command (administrative structure) and the commissions. In the light of decentralization, restructuring the administrative institution or body without reallocating authority brought about an incomplete change. This is because the change was seen as being required to find efficient ways or means of control to solve problems in relation to administrative routine such as the absence or delay of schools in implementing the policies or the directives of the central agency. Thus, the change was responsible for strengthening the process of operating administrative routine and teacher control. Importantly, it could have achieved only an intermediate goal in which such process were expected to be more efficient.

Additionally, although the changes cited public interest as the key benefits of change, they also created big problems. In the restructure process, the components or elements, particularly the officials and their positions of the two areas, were reset to zero. Because of this, much effort and many resources of the government, particularly in terms of time and budget, were devoted to relocating or repositioning the bodies and officials affected by the restructuring. This particularly applied to the cases of transforming ONPEC into OBEC and Gor-khor into Orh-Kor-Khor-Sor, and this observation will be expanded in the next section.

Conclusion

In summary, although the NEA triggers a mandate for educational decentralization, it contains no guidelines for the change. With no rules for where decision-making authority is to be redistributed and concentrated, the NEA is highly unlikely to create a mechanism to serve downward authority shift. Specifically, simply saying that the Office of (Primary/Secondary) Education Service Area shall be established and granted authority does not go far enough. Implementing such a change can and has resulted in a situation where the mandate has been satisfied but the main elements of

the existing chain of command have been retained. In other words, implementing the change has simply transferred components of the existing chain of command into the new chain of command. Decentralizing authority to schools that exist outside the present mechanism of authority allocation is voluntary and not part of the mandatory process.

It is interesting to note that this manner of change can be characterized by the terms getting restructured, readjusted, relocated or reauthorized. More importantly, the implications of the change can be considered through certain insights. Firstly, the change cannot disperse decision-making authority because it retains the traditional centralized control over general administrative authority and the personnel management of the teaching profession. Secondly, with no authority, schools' needs / problems and solutions are identified by the outsiders. School resourcing and management is based on the perceptions of the higher levels of agency. Additionally, schools' responsibilities outweigh their authority. The final lesson from all this is that for the educational decentralization mandate of any related law to achieve the desired result, it must be specific enough as to what area of authority shall be decentralized and to whom. This is imperative for decision-making authority to be reallocated and the chain of command to be redesigned. Central to this is the need to have a feature that serves to transfer authority from the central agency to schools.

Recommendations

By investigating changes to see if they conform to educational decentralization and to explicate to where authorities go, the study found that although educational decentralization has been declared as a strategy of educational reform for some decades, the changes in light of educational decentralization are incomplete. The process of restructuring or redesigning an administrative structure seldom results in authority reallocation. Rather, authority reallocation is an iterative process. In Thai educational reform, the traditional administrative structure and traditional powers were subject to superficial changes in which they are merely relocated or renamed and reauthorized. Because of this, the authority shift and authority allocation end at the intermediate agency. Thus, authorities are not decentralized to schools. The initial effect was that the changes are inconsistent with the problems and needs of schools, and have altered school environments. Additionally, schools are heavily intervened since most things or activities performed at school level are created by the higher level agencies. Importantly, because schools lack decision-making authority and are heavily intervened, they have little opportunity to develop the capacity for effective pursuit of the goal of higher quality of education. Thus, if changes are expected to conform to educational decentralization, the following issues will need to be addressed.

1) Redesigning the administrative structure: The first step of introducing educational decentralization to Thai basic education needs to be for the central agency or government to recognize that all decisions made over educational responsibilities are concentrated at the central agency (OBEC) and its provincial branches (Office of Primary Education Service Area). Allowing decision-making authority to spread over these two higher agencies generates a highly bureaucratic educational administration that holds schools highly accountable their mandates and decisions. More importantly, it impedes schools in coming up with creative or innovative ways to deal with their problems and needs. For this reason, it is necessary to redesign the administrative structure to balance or harmonize the centralized responsibilities and authorities. Central to this is that an administrative tier or agency has to be established at the school level to which decision-making authority can be dispersed or decentralized from the central agency to schools.

2) Readjusting/Reconsidering the role or the existence of the Office of Primary Education Service Area: This study raises the questions: 'How does the role of the Office of Primary Education Service Area support school improvement?' and 'Can the central agency and schools function without the Office of Primary Education Service Area?' As the Office emerged by duplicating the structure of the central agency, what the central agency has and does is also what the Office has and does. For this reason, the Office shares a large part of school control. Its main responsibilities relate to routine administrative tasks delegated by the central agency. This creates a relationship that permits decision-making authority to spread over the two higher agencies. Interestingly, it is argued that this relationship is an output of educational decentralization since authority has shifted from the central agency to regional one. Because of this claim or understanding, the government is blind to the fact that the most important policy issue is decentralizing authority to schools. Schools are unavoidably affected every time a responsibility, no matter how unimportant, is implemented by the Office. Every time this happens, schools become a tool for achieving the Office's goals. This demonstrates how the Office can exert a dominant influence on or intervene in schools. A key point is that the Office is as an outsider away from schools, and should not have discretion over key decisions directly relating to schools such as teacher transfer and salary promotion. Thus, it is necessary to balance the authority of the Office by increasing school authority. Initially, to fulfil this, the administrative tier has to be spread to the school level.

3) Determining the sectors or areas which need to be decentralized to schools: Spreading the administrative tier to schools needs to be accompanied by a dispersal or shifting authority over specific areas to schools. A meaningful change will never occur if there is no a clear-cut definition of the set of responsibilities and authorities that should be decentralized to schools. Based on the findings of this study, decision-making authority in the areas of teacher personnel management,

resource allocation and management, and teacher salary promotion exert a great influence on schools. To ensure the success of decentralizing authority over such key areas to schools, any educational decentralization law must have a passage indicating what authority shall be decentralized, and to whom and where the decentralized authority goes. This needs to be followed by a basic layout of procedural details.

Future Research

This study raises the concern that decision-making authority cannot presently shift to schools since there is no mechanism to serve authority shift. Thus, another point for future research could build upon a question: ‘How to develop a mechanism to serve an authority shift from or decentralized by the higher agencies?’

เอกสารอ้างอิง

- กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550. (2550).
ราชกิจจานุเบกษา, 124 (24ก, 16 พฤษภาคม), 29-36.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. (2542). ราชกิจจานุเบกษา, 116(74ก, 19 สิงหาคม), 1-23.
- พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547. (2547). ราชกิจจานุเบกษา, 121(79ก, 23 ธันวาคม), 22-74.
- พระราชบัญญัติสภาครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2546. (2546). ราชกิจจานุเบกษา, 120(52ก, 11มิถุนายน), 1-30.120.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2549). รายงานการวิจัยประเมินผลการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาให้เขตพื้นที่การศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2545).พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542. กรุงเทพฯ: เซเว่น พรินติ้ง กรุ๊ป.
- Bandelow, N. C. (2006). Advocacy coalitions, policy-oriented learning and long-term change in genetic engineering policy: An interpretist view. *German Policy Studies*,3(4), 747-805.
- Berkhout, S. J. (2005). The decentralisation debate: Thinking about power. *International Review of Education*, 51(4), 313-327.
- Bird, R. (1995). Decentralizing Infrastructure: For Good or for Ill? In A. Estache (Ed.), *Decentralizing infrastructure: Advantages and limitations* (pp. 22-51).Washington, DC: World Bank.
- Bjork, C. (2006). Introduction. In C. Bjork (Ed.), *Educational decentralization: Asian experiences and conceptual contributions*(pp.1-8). New York: Routledge.
- Bock, J. C. (1982). Education and development: A conflict of meaning. In P. G. Altbach, R. G. Arnove& G. P. Kelly (Eds.),*Comparative education*(pp. 78-101).New York: Macmillan.

- Brown, D. (1990). *Decentralization and school-based management*. Philadelphia: The Falmer Press.
- Brown, D. (1994). Decentralization in educational government and management. In T. Husen & T. N. Postlethwaite (Eds.), *The international encyclopedia of education* (pp. 1407-1412). Oxford: Pergamum Press.
- Bulkley, K., & Fidler, J. (2002). *A review of the research on charter schools*. Retrieved from http://www.cpre.org/sites/default/files/researchreport/805_wp-01.pdf
- Caldwell, B. J. (1990a). Educational reform through school-site management: An international perspective on restructuring in education. *Advances in Research and Theories of School Management and Educational Policy*, 1, 303-333.
- Caldwell, B. J. (1990b). School-based decision-making and management: International developments. In J. D. Chapman (Ed.), *School-based decision making and management* (pp. 3-25). London: Falmer.
- Caldwell, B. J. (1997). The impact of self-management and self-government on professional cultures of teaching: A strategic analysis for the twenty-first century. In A. Hargreaves & R. Evans (Eds.), *Beyond educational reform: Bringing teachers back*. Buckingham: Open University.
- Caldwell, B. J. (2005). *School-based management* (Vol. 3). Perth, Australia: International Institute for Educational Planning.
- Caldwell, B. J., & Spinks, J. (1992). *Leading the managing school*. Washington, DC: Falmer.
- Chapman, J. D. (1987). Decentralization, devolution and the administration of schools. *Education Research and Perspectives*, 14(2), 62-75.
- Crook, R., & Manor, J. (1998). *Democracy and decentralisation in South Asia and West Africa, participation, accountability and performance*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Darnon, C., Dompnier, B., & Marijn Poortvliet, P. (2012). Achievement goals in educational contexts: A social psychology perspective. *Social and Personality Psychology Compass*, 6(10), 760-771.
- Davies, B., & Hentschke, G. C. (1994). School autonomy: Myth or reality-developing an analytical taxonomy. *Educational Management & Administration*, 22(2), 96-103.
- De Mattos, C. (1989). Falsas expectativas ante la descentralización, Localistasy neoliberalesen contradicción. *Nueva Sociedad*, 104, 118-133.
- De Renzio, P. et al. (1997). *Decentralization and participation in local government in Latin America and the Caribbean: A summary and critical assessment of the World Bank's position*. London: OXFAM.
- Dixon, A. P. (1992). Parents: Full partners in the decision-making process. *NASSP Bulletin*, 76(543), 15-18.

- Elmore, R. (1993). School Decentralization: Who gains? Who loses? In J. Hannaway & M. Camoy (Eds.), *Decentralization and school improvement* (pp. 33-54). San Francisco: Jossey-Bass.
- Fry, G. W. (1999). Management of education in Thailand: A review and recommendations for an implementation strategy for decentralization. *Prepared for UNESCO-Bangkok as part of the Asian Development Bank Social Sector Program Loan in the framework of the Education Management and Finance Study Project TA2996-THA.Bangkok, Thailand: UNESCO.*
- Fry, G. W. (2002). The evolution of educational reform in Thailand. *Symposium conducted at the Second International Forum on Educational Reform, Office of National Education Commission. Bangkok: Thailand.*
- Gomez, E. (2006). Decentralization's horizontal, vertical and policy-fluctuation mechanisms: Method for cross-regional analysis. In P. Smoke, E. J. Gomez & G. E. Peterson (Eds.), *Decentralization in Asia and Latin America: Towards a comparative interdisciplinary perspective* (pp. 41-60), Northampton: Edward Elgar.
- Hallinger, P. (2004). Meeting the challenges of cultural leadership: The changing role of principals in Thailand. *Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education*, 25(1), 61-73.
- Hallinger, P., & Lee, M. (2011). A decade of education reform in Thailand: Broken promise or impossible dream?. *Cambridge Journal of Education*, 41(2), 139-158.
- Hanson, E. M. (2006). Strategies of educational decentralization: Key questions and core issues. In *Educational decentralization* (pp. 9-25). Dordrecht: Springer.
- Jones, M. E. (2008). Thailand and globalization: The state reform utilities of Buddhism, culture, and education and the social movement of socially and spiritually engaged alternative education. *Advances in Education in Diverse Communities: Research Policy and Praxis*. 6, 419-453.
- Lauglo, J. (1990). A comparative perspective with special reference to Norway. In M. Granheim, M. Kogan & U. Lundgren (Eds.), *Evaluation as policymaking: Introducing evaluation into a national decentralised educational system*. London: Jessica Kingsley.
- Lauglo, J., & McLean, M. (1985). *The control of education international perspectives on the centralization-decentralization debate*. London: Heinmann Educational Books for the Institute of Education.
- Lewis, J.P. (2011). *The unavoidable struggle of Canadian citizenship education: An analysis of historical and contemporary challenges of producing a cohesive policy narrative*. Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in Political Science, Carleton University, Ottawa.

- Llanes, M. I. (1999). *Evaluating decentralization: Similar design and divergent outcomes in Chile and Nicaragua*. Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in Urban Planning and Policy Development, University of New Jersey, Madison.
- Mansrisuk, C. (2012). Decentralisation in Thailand and the limits of the functionalist perspective of institutional reform. *European Journal of East Asian Studies*, 11(1), 71-97.
- Nagai, F., Mektrairat, N., & Funatsu, T. (2008). *Local government in Thailand: analysis of the local administrative organization survey*. Retrieved December 25, 2017 from http://www.ide.go.jp/library/English/Publish/Download/Jrp/pdf/147_1.pdf (Joint Research Program Series No. 147). Chiba: IDE-JETRO.
- Ness, G. D. (2009). Dilemmas of Local Government in Global Age. *Local Administration Journal*, 2(3), 1-16.
- Oates, W. E. (1999). An essay on fiscal federalism. *Journal of Economic Literature*, 37(3), 1120-1149.
- Rivas, R. (2008). *Institutional change the Mexican way: Educational decentralization in Colima and Coahuila de Zaragoza*. Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in Arts and Sciences. Columbia University, New York.
- Rondinelli, D. A. (1981). Government decentralization in comparative perspective: Theory and practice in developing countries. *International Review of Administrative Sciences*, 47(2), 133-145.
- Rondinelli, D. A., McCullough, J. S., & Johnson, R. W. (1989). Analyzing decentralization policies in developing countries: A political-economy framework. *Development and Change*, 20(1), 57-87.
- Smith, B. (1985). *Decentralization: The territorial dimension of the state*. London: George Allen & Unwin.
- Streubert, H. S., & Carpenter, D. R. (2007). *Qualitative research in nursing: Advancing the humanistic imperative* (4th ed.). Philadelphia: Lippincott Williams and Wilkins.
- Tiebout, C. M. (1956). A pure theory of local expenditures. *Journal of Political Economy*, 64(5), 416-424.
- Thongthaw, S. (1999). Education developments in Thailand. *School Effectiveness and School Improvement*, 10(1), 118-123.
- UNESCO. (2005). *Decentralization in education: National policies and practices*. Retrieved from <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001412/141221e.pdf>
- Weber, R. P. (1985). *Basic content analysis*. Beverly Hills, CA: Sage.
- Weber, R. P. (1990). *Basic content analysis*. (2nd ed.). Beverly Hills, CA: Sage.

- Weiler, H. N. (1990). Comparative perspectives on educational decentralization: An exercise in contradiction? *Educational Evaluation and Policy Analysis*, 12(4), 433-448.
- Widmalm, S. (2008). *Decentralisation, corruption and social capital: From India to the west*. Thousand Oaks: Sage.
- Wielemans, W., & Roth-van-der-Werf, G. J. M. (1995). *Education policy in the countries of the European Union: Facts, trends and critical interpretation*. Heerlen: Catholic University of Leuven and Open University.
- Winkler, D. R., & Yeo, B. L. (2007). Identifying the impact of education decentralization on the quality of education. *Working Paper, Educational Quality Improvement Program (EQUIP), USAID*.
- Wohlstetter, P., & Mohrman, S. A. (1996). *Assessment of school-based management* (Vol. I.) Los Angeles: University of Southern California.
- Wohlstetter, P., Wenning, R., & Briggs, K. L. (1995). Charter schools in the United States: The question of autonomy. *Educational Policy*, 9(4), 331-358.
- Wong Lai-ngok, J. (2004). School autonomy in China: A comparison between government and private schools within the context of decentralization. *International Studies in Educational Administration*, 32(3), 58-73.
- Wyatt, D. K. (1969). *The politics of reform in Thailand: Education in the reign of King Chulalongkorn*. New Haven: Yale University Press.
- Zimet, M. (1973). *Decentralization and school effectiveness: A case study of the 1969 decentralization law in New York City*. New York: Teachers College Press.

Translated Thai References

- National Education Act B.E. 2542. (1999). *Thai Royal Gazette*, 116 (74 A), 1-23. (In Thai)
- Ministerial Regulation of Determining Criteria and Methods for Decentralizing Education Administration and Provision B.E. 2550. (2007). *Thai Royal Gazette*. 124(24 A), 29-36. (In Thai)
- Office of the Education Council B.E. 2549. (2006). *Evaluating operations research in decentralizing education administration and management authority to the office of primary education service area*. Bangkok: Office of the Education Council, the Ministry of Education. (In Thai)
- ONEC. (2002). *National education act B.E. 2542 (1999)*. Bangkok: Seven Printing Group. (In Thai)
- Teacher and Educational Personnel Council Act B.E. 2546. (2003). *Thai Royal Gazette*, 120, 52A (11 June), 1-30. (In Thai)
- Teacher Civil Service and Educational Personnel Act B.E. 2547. (2004). *Thai Royal Gazette*, 121, 79A (23 December), 22-74. (In Thai)

Accountability of Local Administrative Organizations in Khon Kaen Province

Jitludda Saenta

Master of Public Administration Student, College of Local Administration, Khon Kaen University

Supawattanakorn Wongthanuwasu

Associate Professor, College of Local Administration, Khon Kaen University

Researcher, Research Group on Local Affairs Administration

Received: May 18, 2018

Revised: July 3, 2018

Accepted: July 13, 2018

Abstract

This research had the objective to assess the accountability of local administrative organizations (LAOs) in Khon Kaen Province to assume the roles and responsibilities of local government. This study also presents guidelines for building capacity of the LAO in Khon Kaen. Data were collected from a review and synthesis of existing documentation, including the evaluation project on “Ethics and Transparency in 225 LAO in Khon Kaen during Fiscal Year 2017” (Wongthanavasut et al, 2017). The current research assessed LAO readiness in terms of managing implementation, managing the LAO staff, and honesty/fidelity in management.

This study found that LAO in Khon Kaen have a high level of accountability (mean score of 87.58). This shows that the LAO staff, both line and staff positions, feel that they have commitment, determination and motivation to perform their tasks to the best of their ability to achieve the desired results. The line managers and staff are ready to take responsibility for correcting deficiencies, damages, or errors that arise during implementation. Nearly all the senior administrators demonstrated an ethical and moral approach to their jobs. Good governance is a policy of the LAO, and this is reflected in measures, plans, projects and activities of the each of the LAO sections. The key areas of excellence include transparency, responsibility, absence of corrupt practices, a culture of ethics in the organization, ethical practices in each section, and communication within the LAO. But it should be implemented policy. As well as having a system. Follow the progress of the operation clearly. To contribute to the strategic adjustment. And strengthen the liability to continue.

Key Words: Readiness, responsibility, honesty, administration

ความพร้อมรับผิดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดขอนแก่น

จิตรลัดดา แสนตา

นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ศุภวัฒน์กร วงศ์ธนวิสุ

รองศาสตราจารย์ วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น,

นักวิจัย กลุ่มวิจัยการบริหารกิจการท้องถิ่น

ได้รับบทความ: 18 พฤษภาคม 2561 ปรับปรุงแก้ไข: 3 กรกฎาคม 2561 ตอบรับตีพิมพ์: 13 กรกฎาคม 2561

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินความพร้อมรับผิดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดขอนแก่น โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิที่ได้จากการสังเคราะห์ข้อมูลด้านความพร้อมรับผิดที่ได้จากโครงการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดขอนแก่น ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2560 ที่ ศุภวัฒน์กร วงศ์ธนวิสุ และคณะ (2560) ได้ดำเนินการประเมินองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวน 225 แห่งในจังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย ความพร้อมรับผิดในการปฏิบัติงาน ความพร้อมรับผิดในการบริหารงาน และเจตจำนงสุจริตในการบริหารงาน จากผลการประเมินพบว่า

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดขอนแก่น มีระดับการประเมินความพร้อมรับผิดสูงมาก (ค่าคะแนนเท่ากับ 87.58) แสดงให้เห็นว่าบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดขอนแก่น ทั้งผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานแทบทุกคน ประเมินว่าตนเองมีความมุ่งมั่น ตั้งใจ เต็มใจ และกระตือรือร้นที่จะปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถ โดยมุ่งผลสำเร็จของงานเป็นหลัก พร้อมทั้งจะส่งมอบผลงานตามที่กำหนด ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานมีความพร้อมรับผิดชอบเมื่อหน่วยงานมีความเสียหายเกิดขึ้น อย่างไรก็ตาม แม้ว่าผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแทบจะทุกแห่งได้แสดงเจตจำนงสุจริตในการบริหารงาน โดยการกำหนดเป็นนโยบาย มาตรการ แผนงาน โครงการ หรือกิจกรรมเพื่อพัฒนาหน่วยงานให้มีคุณธรรมและความโปร่งใสตามแนวทางประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ แต่ควรมีการนำนโยบายลงสู่การปฏิบัติ รวมทั้งมีระบบกำกับติดตามความก้าวหน้าในการดำเนินงานอย่างชัดเจน เพื่อนำไปสู่การปรับกลยุทธ์ เสริมสร้างความพร้อมรับผิดให้มากขึ้นต่อไป

คำสำคัญ: ความพร้อมรับผิด เจตจำนงสุจริตในการบริหารงาน

บทนำ

ความพร้อมรับผิด (accountability) ถือเป็นแนวทาง กลไก และ ข้อปฏิบัติที่ผู้ที่บุคลากรในหน่วยงาน และ/หรือผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอกหน่วยงานหรือผู้รับบริการจากระบบราชการนั้น มีความคาดหวังว่าจะได้รับ สิ่งดีจากการจัดการของระบบราชการ นั้นหมายความว่าความพร้อมรับผิดเป็นการรับถึงผลของการกระทำ การ ดำเนินการ และการรับผลที่จะตามมาที่เป็นได้ทั้งในทางบวก และในทางลบของการตัดสินใจและการกระทำของ ตน รวมความหมายถึง การตอบสนองต่อสาธารณะและความพร้อมที่จะถูกตรวจสอบด้วย (ทิวากร แก้วมณี, 2554) หลักความพร้อมรับผิด จึงเป็นประเด็นที่สำคัญของสังคมไทยในปัจจุบัน โดยเฉพาะนักการเมืองระดับชาติ หรือแม้กระทั่งนักการเมืองระดับท้องถิ่นก็ตาม คำสัญญาหรือนโยบายที่ให้ไว้กับประชาชนในการเลือกตั้ง ไม่ว่าจะเป็น การขึ้นค่าแรงขั้นต่ำ การลดราคาน้ำมัน หรือการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน การจัดการขยะในชุมชน และอื่น ๆ อีกหลายประเด็น ซึ่งนำไปสู่การจับตามองของประชาชนต่อการทำงานของพรรคการเมืองและรัฐบาล หรือ ผู้บริหารท้องถิ่นนั้น ๆ ว่าจะมีความรับผิดชอบต่อคำสัญญาหรือนโยบายที่เคยให้ไว้ในกาหาเสียงการเลือกตั้งหรือไม่ แต่อันที่จริงแล้วหลักความพร้อมรับผิดนี้เป็นแค่ส่วนหนึ่งของหลักการในการส่งเสริมการบริหารจัดการที่ดี ซึ่งมี สาเหตุมาจากการทำงานที่ไม่มีประสิทธิภาพในระบบราชการ การทำงานที่ล่าช้าของท้องถิ่นหรือภาครัฐที่ไม่ คำนึงถึงผลได้ผลเสียของผู้รับบริการ องค์กร และผลลัพธ์ของการปฏิบัติงานนั่นเอง

นอกจากนี้แล้ว หลักความรับผิด ยังเป็นองค์ประกอบของหลักการธรรมาภิบาลที่จะต้องมีการเมือง การบริหาร และผู้นำองค์กร ผู้นำการเมือง ที่กล้ารับผิดชอบการกระทำของตน โดยเฉพาะผู้นำที่ต้องการให้คน ยอมรับก็จะต้องเป็นผู้หน้าที่กล้าหาญต่อการตัดสินใจและการดำเนินการของตน ผู้นำที่ไม่ดี จะแสดงพฤติกรรมที่ ตรงกันข้าม กล่าวคือ ถ้าผลของการกระทำที่ไม่ดี ส่งผลร้าย และล้มเหลว ผู้นำที่ไม่ดี จะแสดงการหลบหลีกความ รับผิด แต่ในทางกลับกัน หากผลของงานออกมาดี ผู้นำที่ไม่ดีก็จะแสดงออกถึงการได้หน้า รับผลของความดี เหล่านั้น ในขณะที่ผู้นำที่มีความเป็นธรรมาภิบาลตามหลักการนี้ก็จะพร้อมให้สังคมตรวจสอบ หากสังคมสงสัยก็ พร้อมจะแสดงความรับผิดชอบของตนออกมา โดยเสนอให้สังคมตรวจสอบด้วยกระบวนการที่เหมาะสม พร้อมแสดง การตัดสินใจรับผิด เช่น การลาออกจากตำแหน่งในกรณีที่ต้องรับผิด เป็นต้น จึงเห็นได้ว่าผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการ กำหนดนโยบายและนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ รวมทั้งการติดตามผลการปฏิบัติงาน การปรับปรุงคุณภาพ และ การแสดงความรับผิดชอบต่อสาธารณะ คือ ผู้บริหารเพราะผู้บริหาร เป็นผู้นำ เป็นผู้กำหนดนโยบาย กำหนด จุดมุ่งหมาย วางแผน และกำหนดเป้าหมายตลอดจนวิธี การดำเนินงาน จึงเปรียบเสมือนเป็นเข็มทิศนำทางเพื่อให้ การบริหารบรรลุเป้าหมาย ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และนโยบายของรัฐ (พิชญ์นิษฐา พรณศิลป์ และคณะ, 2558)

ดัชนีความพร้อมรับผิด (Accountability Index) ถือเป็นหนึ่งในดัชนีชี้วัดการประเมินคุณธรรมและ ความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ (Integrity & Transparency Assessment: ITA) ที่ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (สำนักงาน ป.ป.ช.) ใช้ในการประเมินคุณธรรม และความโปร่งใส ซึ่งที่ผ่านมาดัชนีความพร้อมรับผิด ถูกใช้ประเมินในมิติการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ความ รับผิดชอบตามบทบาทหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ โดยคำนึงถึงความสำเร็จของงาน และวัดระดับความรับผิดชอบตาม การปฏิบัติหน้าที่ (Accountability on Duties) ของผู้ปฏิบัติงาน โดยประเมินจากมุมมองความคิดเห็นของ

ผู้รับบริการหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอกของหน่วยงาน แต่ในปีงบประมาณ พ.ศ.2560 นี้ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (สำนักงาน ป.ป.ช.) ได้ให้ความสำคัญกับการนำองค์กรของผู้บริหาร จึงได้ปรับเพิ่มดัชนีความพร้อมรับผิด จากเดิมที่มองเพียงมิติของเจ้าหน้าที่ให้มีการประเมินในส่วนของผู้บริหารองค์กรเพิ่มขึ้นด้วย โดยพิจารณาจากพฤติกรรมและทัศนคติของผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ขององค์กร ที่แสดงถึงการปฏิบัติงานตามหน้าที่อย่างเต็มที่ กระตือรือร้น มีความพร้อมที่จะให้บริการ หรือส่งมอบงานต่อสาธารณะตามที่กำหนดไว้ในพันธกิจ และยึดหลักการกระจายผลประโยชน์อย่างแท้จริง รวมถึงความกล้าหาญที่จะรับผิดชอบในผลการปฏิบัติงานของตนเอง (ศูนย์ประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสของหน่วยงานภาครัฐ, 2560) โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารของหน่วยงาน ซึ่งเป็นผู้กำหนดทิศทางของหน่วยงานในระดับนโยบาย จะต้องมีความเจตจำนงที่แน่วแน่ในการบริหารหน่วยงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต พร้อมรับผิดเมื่อเกิดความผิดพลาด เพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่สาธารณชนว่า การขับเคลื่อนหน่วยงานจะเป็นไปอย่างมีคุณธรรมและธรรมาภิบาล

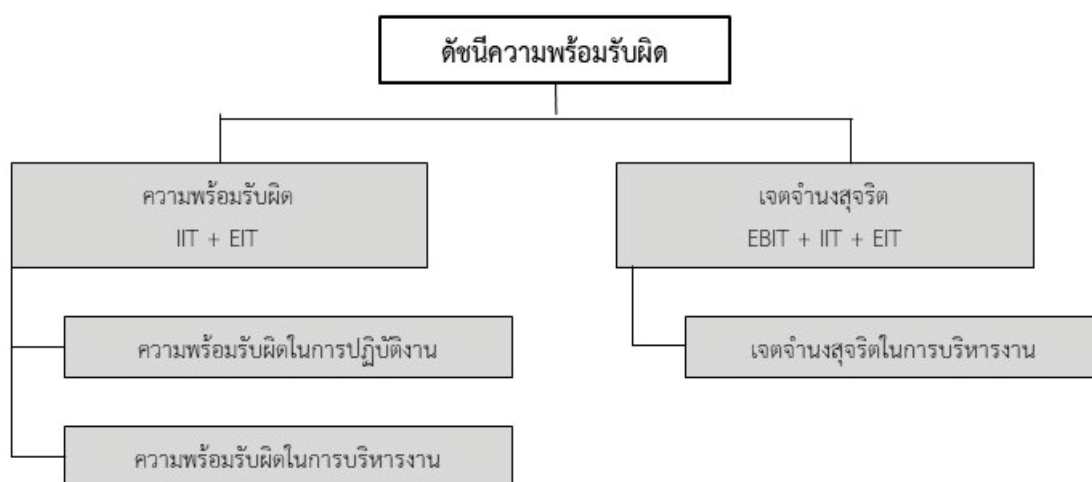
ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับความพร้อมรับผิดของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดขอนแก่น ว่าว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่นมีความพร้อมรับผิดในการปฏิบัติงาน และมีเจตจำนงสุจริตในการบริหารงานของผู้บริหารเป็นอย่างไร และเพื่อหาแนวทางในการส่งเสริมการสร้างระบบความพร้อมรับผิดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดขอนแก่น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงความพร้อมรับผิดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อศึกษาแนวทางในการส่งเสริมการสร้างระบบความพร้อมรับผิดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดขอนแก่น

การทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นักวิชาการได้ให้ความหมายและอธิบายถึงความพร้อมรับผิด ในมุมมองที่แตกต่างกันไป ซึ่งสามารถสรุปในภาพรวมได้ว่า ความพร้อมรับผิด หมายถึง พฤติกรรมและทัศนคติของผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ในองค์กรที่แสดงถึงการปฏิบัติงานตามหน้าที่อย่างเต็มที่ กระตือรือร้น มีความพร้อมที่จะให้บริการ หรือส่งมอบผลงานต่อสาธารณะตามที่กำหนดไว้ในพันธกิจ และยึดหลักการกระจายผลประโยชน์ที่ถูกต้อง ชอบธรรม และเสมอภาคให้ทุกภาคส่วนได้รับการแก้ไขปัญหาก็ได้และได้รับผลประโยชน์อย่างแท้จริง รวมถึงความกล้าหาญที่จะรับผิดชอบในผลการปฏิบัติงานของตนเอง โดยนอกจากจะพิจารณาในเรื่องความรับผิดชอบตามระเบียบ กฎหมายที่มีอยู่แล้ว ยังต้องคำนึงถึงความรับผิดชอบตามหลักรัฐธรรมนูญด้วย ซึ่งกลไกในการแสดงความพร้อมรับผิดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของไทย ยังต้องมีการศึกษา ค้นคว้า เพื่อทำความเข้าใจ และหากลไกในการแสดงความพร้อมรับผิดให้เกิดความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

1. ตัวชี้วัดความพร้อมรับผิด ประกอบด้วย 2 ตัวชี้วัดย่อย ได้แก่ 1) ความพร้อมรับผิดในการปฏิบัติงาน และ 2) ความพร้อมรับผิดในการบริหารงาน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1.1 ความพร้อมรับผิดในการปฏิบัติงาน

เป็นตัวชี้วัดย่อยที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับพฤติกรรมและทัศนคติในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ที่แสดงถึงความมุ่งมั่นตั้งใจปฏิบัติงานอย่างเต็มประสิทธิภาพ มีความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติงานตามภาระหน้าที่ ที่มีความสำคัญกับการปฏิบัติงานตามภารกิจหน้าที่มากกว่าเรื่องส่วนตัว พร้อมรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุเป้าหมาย และมีความรับผิดชอบต่อผลการปฏิบัติงานหากเกิดความผิดพลาดหรือความเสียหายขึ้น รวมถึงกระบวนการในการจัดการกับเจ้าหน้าที่ ที่ไม่ปฏิบัติงานและขาดความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติงานตามภารกิจ

1.2 ความพร้อมรับผิดในการบริหารงาน

เป็นตัวชี้วัดย่อยที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับพฤติกรรมและทัศนคติในการบริหารงานของผู้บริหาร ซึ่งมีผลต่อการดำเนินงานในภาพรวม ดังนั้นผู้บริหารจะต้องมีความรับผิดชอบทั้งผลจากการปฏิบัติงานของตนเองและผลการดำเนินงานในภาพรวมด้วย

2. ตัวชี้วัดเจตจำนงสุจริต ประกอบด้วย 1 ตัวชี้วัดย่อย ได้แก่ เจตจำนงสุจริตในการบริหารงาน โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 เจตจำนงสุจริตในการบริหารงาน

เป็นตัวชี้วัดย่อยที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับพฤติกรรมและทัศนคติในการบริหารงานของผู้บริหารที่จะต้องมิจิตสำนึกในการบริหารงานอย่างมีคุณธรรมและธรรมาภิบาล และมุ่งนำองค์การให้ดำเนินงานตามภารกิจด้วยความโปร่งใสและปราศจากการทุจริต โดยการแสดงเจตนารมณ์ที่แน่วแน่ว่าจะบริหารงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และให้ความสำคัญกับการบริหารงานอย่างมีคุณธรรม และพร้อมที่จะรับผิดชอบหากเกิดความ

ไม่เป็นธรรมหรือการทุจริตขึ้น เพื่อให้เจ้าหน้าที่และสาธารณชนเกิดความเชื่อมั่นในการดำเนินงานที่เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล และการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี

ระเบียบวิธีการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นการรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิด้านความพร้อมรับผิดจากโครงการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดขอนแก่น ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 ที่ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น ซึ่งใช้ข้อมูลจาก 3 แหล่ง ดังนี้

1. แบบสำรวจความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายใน (Internal Integrity and Transparency Assessment: IIT) เป็นการเก็บข้อมูลจากกลุ่มบุคลากรผู้ปฏิบัติงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดขอนแก่น ที่ปฏิบัติงานในปีงบประมาณ พ.ศ.2560 และมีอายุการทำงานตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป
2. แบบสำรวจความคิดเห็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอก (External Integrity and Transparency Assessment: EIT) เป็นการเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้รับบริการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดขอนแก่น
3. แบบสำรวจหลักฐานเชิงประจักษ์ (Evidence – Based Integrity and Transparency Assessment: EBIT) เป็นการตรวจสอบเอกสารหลักฐานที่แสดงเจตจำนงสุจริตในการบริหารงานของหน่วยงาน

ผู้ศึกษาจะนำข้อมูลจากทั้ง 3 แหล่งมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ตามโครงสร้างการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสของหน่วยงานภาครัฐ (ด้านความพร้อมรับผิด) ที่สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติกำหนดไว้ ซึ่งเป็นการประเมินเกี่ยวกับพฤติกรรมและทัศนคติของผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่แสดงถึงการปฏิบัติงานตามหน้าที่อย่างเต็มที่ กระตือรือร้น มีความพร้อมที่จะให้บริการ หรือส่งมอบผลงานต่อสาธารณะตามที่กำหนดไว้ในพันธกิจ และยึดหลักการกระจายผลประโยชน์ที่ถูกต้อง ชอบธรรม และเสมอภาคให้ทุกภาคส่วนได้รับการแก้ไขปัญหาและได้รับผลประโยชน์อย่างแท้จริง รวมถึงความกล้าหาญที่จะรับผิดชอบในผลการปฏิบัติงานของตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นผู้กำหนดทิศทางของหน่วยงานในระดับนโยบายนั้น จะต้องมีความมุ่งมั่นที่แน่วแน่ในการบริหารงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต พร้อมรับผิด เมื่อเกิดความผิดพลาด เพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่สาธารณชนว่าการขับเคลื่อนการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะเป็นไปอย่างมีคุณธรรมและธรรมาภิบาล (ศูนย์ประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสของหน่วยงานภาครัฐ, 2560) เพื่อนำเสนอผลการศึกษามาตามวัตถุประสงค์ของการศึกษานี้

ผลการศึกษา

1. ความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดขอนแก่น

จากผลการศึกษาพบว่า ผลการประเมินการดำเนินงานด้านความพร้อมรับผิดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดขอนแก่น ข้อมูลที่ปรากฏดังตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดขอนแก่นในภาพรวมมีความพร้อมรับผิดอยู่ในระดับที่สูงมาก โดยมีค่าคะแนนเท่ากับ 87.58 ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่ ได้คะแนนจากแบบสำรวจความคิดเห็นของบุคลากรในหน่วยงาน และจากคะแนนการตรวจสอบเอกสารหลักฐานเชิง

ประจักษ์ สูงกว่าคะแนนที่ได้จากการสำรวจความคิดเห็นของผู้รับบริการหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอกหน่วยงาน ซึ่งบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดขอนแก่น ทั้งในระดับผู้บริหาร และผู้ปฏิบัติงานแทบทุกคนประเมินว่าตนเองมีความมุ่งมั่น ตั้งใจ เต็มใจ กระตือรือร้นที่จะปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถ โดยมุ่งผลสำเร็จของงานเป็นหลัก พร้อมทั้งจะส่งมอบผลงานตามที่กำหนดไว้ ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานมีความพร้อมรับผิดชอบ เมื่อหน่วยงานเกิดความเสียหาย หากงานนั้นมีข้อผิดพลาดเกิดขึ้น ในขณะเดียวกัน ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแทบจะทุกแห่งได้มีการแสดงเจตจำนงสุจริตในการบริหารงาน แต่ยังคงพัฒนาปรับปรุงในการกำหนดมาตรการในการดำเนินการ พร้อมทั้งพัฒนาระบบกำกับ ติดตาม เพื่อให้องค์กรมีคุณธรรมและความโปร่งใสมากขึ้น เมื่อพิจารณาถึงรายละเอียดของความพร้อมรับผิดชอบ ซึ่งประกอบด้วย 2 ตัวชี้วัดหลัก อันได้แก่ ความพร้อมรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน และเจตจำนงสุจริต ซึ่งแบ่งเป็นตัวชี้วัดย่อย 3 ตัวชี้วัดย่อย คือ ความพร้อมรับผิดชอบในการบริหารงาน ความพร้อมรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน และเจตจำนงสุจริตในการบริหารงาน ผลการประเมินในแต่ละตัวชี้วัดย่อยมีรายละเอียด ดังนี้

ความพร้อมรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน พิจารณาจากมุมมองการรับรู้ของบุคลากรในหน่วยงานและผู้รับบริการ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอกหน่วยงานที่เกี่ยวกับพฤติกรรมและทัศนคติในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่แสดงถึงความมุ่งมั่นตั้งใจปฏิบัติงานอย่างเต็มประสิทธิภาพ มีความรับผิดชอบต่อ การปฏิบัติงานตามภาระหน้าที่ ให้ความสำคัญกับการปฏิบัติงานตามภารกิจหน้าที่มากกว่าเรื่องส่วนตัว พร้อม รับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุเป้าหมาย และมีความรับผิดชอบต่อ ผลการปฏิบัติงาน หากเกิดความ ผิดพลาดหรือความเสียหายขึ้น รวมถึงกระบวนการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการจัดการกับเจ้าหน้าที่ที่ไม่ ปฏิบัติงานและขาดความรับผิดชอบต่อ การปฏิบัติงานตามภารกิจ โดยมีประเด็นการประเมินแยกตามประเภทของ แบบสำรวจ โดยรวมมีค่าคะแนนเท่ากับ 81.59 ซึ่งในตัวชี้วัดย่อยนี้พิจารณาจาก 2 แหล่ง คือ ค่าคะแนนจากแบบ สำรวจความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายใน (Internal Integrity and Transparency Assessment: IIT) ได้ ค่าคะแนนเท่ากับ 83.91 ถือว่าอยู่ในระดับสูงมาก ซึ่งเป็นมุมมองความคิดเห็นของบุคลากรในหน่วยงานที่มองว่า ตนเองมีความมุ่งมั่นปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ กระตือรือร้น เต็มความสามารถ พร้อมทั้งจะบริการหรือส่งมอบงาน ต่อสาธารณะตามที่กำหนดไว้ในพันธกิจ และพร้อมที่จะรับผิดชอบต่อเมื่อเกิดความเสียหาย อันเนื่องมาจากการ ปฏิบัติงานที่ผิดพลาดของตน แต่ยังมีบางแห่งยังขาดมาตรการที่เหมาะสมในการจัดการกับบุคลากรที่ไม่มีความ รับผิดชอบต่อ การปฏิบัติงานตามหน้าที่ มีความแตกต่างเล็กน้อยกับค่าคะแนนที่ได้จากแบบสำรวจความคิดเห็นผู้ มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอก (External Integrity and Transparency Assessment: EIT) ได้ค่าคะแนนเท่ากับ 79.26 ถือว่าอยู่ในระดับสูง เป็นมุมมองความคิดเห็นของผู้รับบริการหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มองว่าบุคลากรของ หน่วยงานปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ มีความกระตือรือร้น พร้อมที่จะให้บริการ พร้อมรับฟังการวิพากษ์หรือติชม และพร้อมที่จะรับผิดชอบต่อเมื่อเกิดความเสียหายอันเนื่องมาจากการปฏิบัติงานที่ผิดพลาด แต่ยังมีบางส่วนที่ให้ ความสำคัญกับการปฏิบัติงานในหน้าที่ของตน น้อยกว่าการทำธุระส่วนตัวในเวลาปฏิบัติงาน

ความพร้อมรับผิดชอบในการบริหารงาน พิจารณาจากมุมมองการรับรู้ของบุคลากรในหน่วยงานและผู้รับบริการหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอกหน่วยงานที่เกี่ยวกับพฤติกรรมและทัศนคติในการบริหารงานของ ผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความรับผิดชอบต่อทั้งผลจากการปฏิบัติงานของตนเอง และผลการ ดำเนินงานในภาพรวมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วย โดยรวมมีค่าคะแนนเท่ากับ 81.44 คะแนน ซึ่งตัวชี้วัด

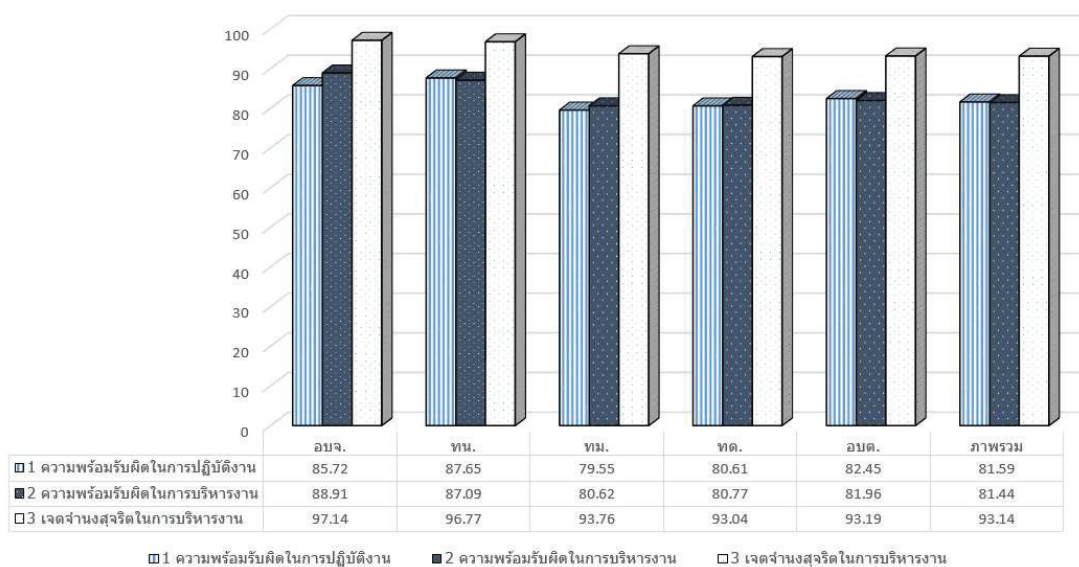
ย่อนี้พิจารณาจาก 2 แหล่ง คือ ค่าคะแนนจาก แบบสำรวจความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายใน (Internal Integrity and Transparency Assessment: IIT) ซึ่งได้ค่าคะแนนเท่ากับ 83.08 ถือว่าอยู่ในระดับสูงมาก และมีความแตกต่างเล็กน้อยกับค่าคะแนนที่ได้จากแบบสำรวจความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอก (External Integrity and Transparency Assessment: EIT) ซึ่งได้ค่าคะแนนเท่ากับ 79.81 ถือว่าอยู่ในระดับสูง ถึงแม้ว่าคะแนนจากทั้ง 2 แหล่งจะอยู่กันคนละระดับก็ตาม แต่ค่าคะแนนที่ได้ใกล้เคียงกัน ซึ่งแสดงให้เห็นว่า บุคลากรของหน่วยงานและผู้รับบริการมีมุมมองการรับรู้สอดคล้องกันว่า ผู้บริหารของหน่วยงานมีความพร้อมที่จะแสดงความรับผิดชอบ หากงานนั้นส่งผลกระทบ เกิดความเสียหายต่อสังคมโดยรวม

เจตจำนงสุจริตในการบริหาร พิจารณาจากมุมมองการรับรู้ของบุคลากรในหน่วยงานและผู้รับบริการ หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอกหน่วยงานที่เกี่ยวกับพฤติกรรมและทัศนคติของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จะต้องมิจิตสำนึกในการบริหารงานอย่างมีคุณธรรม มุ่งมั่นในการบริหารหน่วยงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต มีการสนับสนุนงบประมาณหรือดำเนินการเพื่อให้เกิดความโปร่งใสและซื่อสัตย์สุจริตมากขึ้นในหน่วยงาน และนอกจากนี้ยังพิจารณาข้อมูลจากเอกสารหลักฐานเชิงประจักษ์เกี่ยวกับการแสดงเจตจำนงของผู้บริหารว่าจะบริหารงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริตต่อบุคลากรในหน่วยงานและต่อสาธารณชน รวมไปถึงการกำหนดนโยบาย มาตรการ แผนงาน หรือโครงการ กิจกรรมเพื่อพัฒนาหน่วยงานให้มีคุณธรรมและความโปร่งใสตามแนวทางประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐใน 6 ด้าน อันได้แก่ ความโปร่งใส ความพร้อมรับผิด ความปลอดจากการทุจริตในการปฏิบัติงาน วัฒนธรรมคุณธรรมในองค์กร คุณธรรมการทำงานในหน่วยงาน และการสื่อสารภายในหน่วยงาน ซึ่งจะต้องมีการแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมด้วย โดยรวมมีค่าคะแนนเท่ากับ 93.14 ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับสูงมาก โดยข้อมูลจาก 3 แหล่ง เป็นดังนี้ ค่าคะแนนจากแบบสำรวจความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายใน (Internal Integrity and Transparency Assessment: IIT) ซึ่งได้ค่าคะแนนเท่ากับ 80.45 ถือว่าอยู่ระดับสูงมาก และอยู่ระดับเดียวกันกับค่าคะแนนที่ได้จากแบบสำรวจหลักฐานเชิงประจักษ์ (Evidence – Based Integrity and Transparency Assessment: EBIT) ซึ่งมีค่าคะแนนเท่ากับ 97.07 ในขณะที่ค่าคะแนนที่ได้จากแบบสำรวจความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอก (External Integrity and Transparency Assessment: EIT) ได้ค่าคะแนนเท่ากับ 79.24 ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับสูงเท่านั้น ซึ่งจะเห็นว่า มุมมองความคิดเห็นของบุคลากรในองค์กรส่วนใหญ่และจากเอกสารหลักฐานเชิงประจักษ์นั้น แสดงถึงผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแทบจะทุกแห่งได้มีการแสดงเจตจำนงสุจริตในการบริหารงาน โดยกำหนดเป็นนโยบายตามแนวทางที่สำนักงานป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติกำหนด ในขณะที่มุมมองการรับรู้ของผู้รับบริการน้อยกว่า แสดงให้เห็นถึงความคาดหวังของประชาชนที่ต้องการให้หน่วยงานมีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารการดำเนินงานของหน่วยงานให้ได้รับการรับรู้ เข้าใจอย่างทั่วถึง

ตารางที่ 1 แสดงรายละเอียดผลคะแนนการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสด้านความพร้อมรับผิด
ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดขอนแก่น

ตัวชี้วัด/ตัวชี้วัดย่อย	แหล่งข้อมูล			คะแนนที่ได้ (100)
	EBIT	IIT	EIT	
ความพร้อมรับผิด				81.56
ความพร้อมรับผิดในการปฏิบัติงาน		83.91	79.26	81.59
ความพร้อมรับผิดในการบริหารงาน		83.08	79.81	81.44
เจตจำนงสุจริต				93.14
เจตจำนงสุจริตในการบริหารงาน	97.07	80.45	79.24	93.14
การประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสด้านความพร้อมรับผิด				87.58 = สูงมาก

เมื่อพิจารณาค่าคะแนนคุณธรรมและความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดขอนแก่น ในการดำเนินงานด้านความพร้อมรับผิด มาจำแนกตามประเภทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาลนคร เทศบาลเมือง เทศบาลตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล) และตามตัวชี้วัดย่อย ผลที่ได้ดังต่อไปนี้

เมื่อพิจารณาถึงตัวชี้วัดย่อยของความพร้อมรับผิด รายละเอียดของข้อมูลตามภาพที่ 1 แสดงให้เห็นว่า โดยภาพรวมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดขอนแก่น มีความพร้อมรับผิดอยู่ในระดับสูงมากทั้ง 3 ตัวชี้วัดย่อย อันได้แก่ การแสดงเจตจำนงสุจริตในการบริหารงาน มีค่าคะแนนสูงสุดที่สุด คือ ได้ค่าคะแนนเท่ากับ 93.14 คะแนน ในขณะที่ตัวชี้วัดย่อยความพร้อมรับผิดในการปฏิบัติงานมีค่าคะแนนพอ ๆ กันกับความพร้อมรับผิดในการบริหารงาน คือ ได้ค่าคะแนนเท่ากับ 81.59 และ 81.44 ตามลำดับ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารองค์กรปกครอง

ส่วนท้องถิ่นแทบจะทุกแห่งได้มีการแสดงเจตจำนงสุจริตในการบริหารงาน โดยการกำหนดเป็นนโยบาย มาตรการ แผนงาน โครงการ หรือกิจกรรมเพื่อพัฒนาหน่วยงานให้มีคุณธรรมและความโปร่งใสตามแนวทางประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐใน 6 ด้าน อันได้แก่ ความโปร่งใส ความพร้อมรับผิด ความปลอดภัยจากการทุจริตในการปฏิบัติงาน วัฒนธรรมคุณธรรมในองค์กร คุณธรรมการทำงานในหน่วยงาน และการสื่อสารภายในหน่วยงาน แต่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบางแห่งไม่มีการแปลงนโยบายลงสู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบางแห่ง มีการกำหนดนโยบาย มาตรการ แผนงาน โครงการเอาไว้แล้ว หากแต่ไม่มีการดำเนินงานตามแผนงานโครงการที่กำหนดไว้ หรืออาจมีการดำเนินการบางส่วน แต่ไม่สามารถแสดงหลักฐานเชิงประจักษ์เพื่อพิสูจน์ได้

2. ข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการสร้างระบบความพร้อมรับผิดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดขอนแก่น

จากการศึกษา พบว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายในและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอก ให้ข้อเสนอแนะเพื่อการดำเนินการปรับปรุงแก้ไข หรือพัฒนาให้เกิดคุณธรรมและความโปร่งใสด้านความพร้อมรับผิด ดังนี้

1) ความพร้อมรับผิดในการปฏิบัติงาน

1.1) ต้องมีการกำหนดนโยบายในการป้องกันการทุจริตในองค์กร อย่างชัดเจน และถือปฏิบัติโดยเสมอภาค ที่สำคัญคือ ผู้บริหารและหัวหน้างานทุกส่วนต้องตระหนักและปฏิบัติเป็นแบบอย่าง อย่างเคร่งครัด ส่วนระดับเจ้าหน้าที่ก็ต้องพร้อมที่จะปฏิบัติตาม

1.2) หน่วยงานที่มีหน้าที่ตรวจสอบในการปฏิบัติงานหรือการใช้จ่ายงบประมาณ ควรเข้ามาชี้แจงแนะนำให้เจ้าหน้าที่ในองค์กรได้เข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเองเพื่อป้องกันการบริหารงบประมาณประเทศไม่ให้เกิดความผิดพลาดและเสียหาย

1.3) ควรปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเพื่อนร่วมงาน ไม่คดโกง มีคุณธรรม จริยธรรม โปร่งใสต่อองค์กร และวางแนวทางกำหนดขอบการปฏิบัติงานแก่ผู้บริหารท้องถิ่นอย่างเคร่งครัด เพราะเป็นข้อกำหนดนโยบายการปฏิบัติและควบคุมการปฏิบัติงานแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ระดับล่างทั้งหมด

1.4) ควรให้ความสำคัญกับตัวบุคคลให้มากขึ้น ในการมีความรู้ถึงความสำคัญต่อการต่อต้านการทุจริตทุกรูปแบบ และการมีคุณธรรมจริยธรรมที่ถูกต้องตามค่านิยมอันดีงามของสังคม รวมถึงการปฏิบัติตามกฎระเบียบที่มีกำหนดไว้

1.5) ควรส่งเสริมให้บุคลากรเกิดความตระหนักในหน้าที่ความรับผิดชอบ ด้วยวิธีการ กิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

1.6) เพิ่มกระบวนการตรวจสอบข้าราชการท้องถิ่นด้านความซื่อสัตย์ สุจริต การมีจริยธรรม มีจิตอาสาแก่ประชาชน

1.7) ควรให้ความสำคัญเกี่ยวกับการตรงต่อเวลาของการมาทำงานของเจ้าหน้าที่

1.8) ควรปรับปรุงการดำเนินงานในเรื่องการกำหนดการเลื่อนขั้นเงินเดือน โดยพิจารณาจากผลงานและคุณภาพของผลงาน ไม่ควรพิจารณาจากความคิดเห็นส่วนตัว ผลประโยชน์ และการมีอคติส่วนตัว มีการ

ประเมินการทำงานของพนักงานที่เป็นธรรมมีประสิทธิภาพให้เป็นที่ยอมรับ มีการลงคะแนนเสียง ได้ทั้งหมดสำนักงาน-ผู้บริหารไม่มีอำนาจเด็ดขาดคนเดียว

1.9) การตรวจสอบของสตง. ปปช. ในงานต่างๆ ควรให้ผู้ตรวจสอบร่วมการทำงาน ตั้งแต่การประชาคมของหมู่บ้าน จนถึงการตรวจรับงานของ อปท. (เป็นคณะกรรมการร่วมทุกชั้นตอน) เพื่อไม่เป็นการจับผิดกันภายหลังและเงินงบประมาณที่ใช้จ่ายจะได้ถูกต้องไม่ต้องสอบหาคนผิด เพราะมีการร่วมงานกับ สตง.ปปช. อย่างเป็นธรรมและโปร่งใส

1.10) ระบบการจัดซื้อจัดจ้าง (การเบิกจ่าย) ยังมีการแทรกแซงราคาอยู่บ้าง เป็นเรื่องยากมากที่จะให้เป็นไปตามราคาจริง ราคามาตรฐานครุภัณฑ์ก็ครอบคลุมได้เป็นบางส่วน ตัวแปรสำคัญคือคนขององค์กรต้องมีความซื่อสัตย์ สุจริต เที่ยงธรรม ควรเปิดโอกาสให้สถานที่ภายนอกมาประมูลด้วย รวมถึงการเบิกจ่ายราคาที่ผู้รับจ้างจะสูงกว่าในท้องตลาดมาก และสินค้าไม่ได้คุณภาพ ส่งของช้า ซึ่งจะมีผลต่อค่าปรับ จึงไม่ค่อยมีผู้ประกอบการมาเสนอราคา อยากให้ซื้อของที่ี่มีคุณภาพ เลือกของได้ ตรงตามจุดประสงค์การใช้งาน และที่สำคัญราคาไม่ควรสูงมาก ราคาสูงมากจนน่าตกใจ ท้าทายมาตรฐานในการจัดซื้อจัดจ้างลดลง สามารถนำเช็คไปซื้อของที่ร้านขายโดยตรงได้ ไม่ต้องรอให้ของมาส่ง เลือกได้จริง

1.11) ลดขั้นตอนการทำเอกสาร ใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วย ส่งเสริมคนดีให้เป็นธรรม พัฒนาจิตใจบุคลากรให้มีใจที่ติงาม เห็นความสำคัญของการทำงานเพื่อประชาชน เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม

1.12) ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นส่วนมากเกิดจากการที่ข้าราชการไม่ตอบสนองนโยบายที่ผิดระเบียบของนักการเมือง ความไม่โปร่งใสจะเกิดขึ้นกับนักการเมืองเป็นส่วนใหญ่ การตรวจสอบควรมุ่งเน้นไปที่นักการเมืองมากกว่า

2) ความพร้อมรับผิดในการบริหารงาน

2.1) ผู้ดำรงตำแหน่งในระดับผู้บริหาร/หัวหน้าหน่วยงาน จะต้องประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นเชื่อถือในการปฏิบัติงาน และเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านการโปร่งใสและมาตรการป้องกันการทุจริตที่ชัดเจน และมีบทลงโทษที่ทำให้เกิดผลการปฏิบัติจริง บังคับใช้จริง และสามารถตรวจสอบได้ ไม่ปกปิดองผู้บังคับบัญชาแบบหละหลวม ให้ความสำคัญกับทุกภาคส่วน

2.2) ควรมีบทลงโทษที่รุนแรงและรวดเร็ว และโทษของผู้บังคับบัญชาจะต้องหนักกว่าผู้ใต้บังคับบัญชา

2.3) ให้ความสำคัญของการพัฒนาการศึกษา ส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถ ให้โอกาสและสร้างโอกาสให้คนในองค์กรมีการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ ให้ความสำคัญยอมรับฟังความคิดเห็นจากหน่วยงานอื่น และนำมาปรับปรุงองค์กรให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

2.4) เพิ่มการประชาสัมพันธ์กระบวนการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพิ่มช่องทางการสื่อสารให้ชาวบ้านได้รับทราบ

2.5) เพิ่มการเอาใจใส่ในการแก้ไขปัญหาซ้ำซาก หรือเปิดกล่องร้องเรียนร้องทุกข์

3) เจตจำนงสุจริตในการบริหารงาน

3.1) ควรมีการร่วมกันบันทึกข้อความ หรือประกาศเอกจํานงค์ว่าจะทำงานหรือปฏิบัติหน้าที่โดยสุจริต หัวหน้าหน่วยงาน หรือ ผู้บริหาร ต้องดูแลเอาใจใส่ต่อผู้ใต้บังคับบัญชา และช่วยแก้ไขปัญหาดังๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อให้เกิดแรงจูงใจในการอุทิศเวลาให้กับงาน และปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริตไม่แสวงผลประโยชน์ใดๆ เพื่อตนเอง

3.2) ควรมีการแต่งตั้งคณะกรรมการจากบุคคลภายนอกที่มีความรู้ความสามารถ ในการตรวจสอบการใช้จ่ายงบประมาณอย่างถูกต้องตามระเบียบต่อไป

3.3) หาแนวทางร่วมกันในการป้องกันปราบปรามการทุจริต โดยจะอย่างไรให้ อบท.ได้นำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ในการปฏิบัติตนเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาครั้งนี้ ได้ข้อสรุปที่ชี้ให้เห็นความพร้อมรับผิดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดขอนแก่น (เมื่อพิจารณาจากเอกสารท้องถื่นการปกครองส่วนท้องถิ่นได้จัดทำขึ้น) แสดงให้เห็นว่า โดยภาพรวมทั้งระดับผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานแทบทุกคน มีความมุ่งมั่น ตั้งใจ เต็มใจ และกระตือรือร้นที่จะปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถ โดยมุ่งผลสำเร็จของงานเป็นหลัก พร้อมทั้งจะส่งมอบผลงานตามที่กำหนดไว้ ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานมีความพร้อมรับผิดชอบ เมื่อหน่วยงานเกิดความเสียหายหรือมีข้อผิดพลาดเกิดขึ้น ในขณะเดียวกันผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแทบจะทุกแห่งได้มีการแสดงเจตจำนงสุจริตในการบริหารงาน โดยการกำหนดเป็นนโยบาย มาตรการ แผนงาน โครงการ หรือกิจกรรมเพื่อพัฒนาหน่วยงานให้มีคุณธรรมและความโปร่งใสตามแนวทางประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐใน 6 ด้าน อันได้แก่ ความโปร่งใส ความพร้อมรับผิด ความปลอดจากการทุจริตในการปฏิบัติงาน วัฒนธรรมคุณธรรมในองค์กร คุณธรรมการทำงานในหน่วยงาน และการสื่อสารภายในหน่วยงาน แต่ก็ยังเป็นการดูจากเอกสารเพียงอย่างเดียว จึงยังไม่สามารถที่จะมั่นใจได้ว่า การนํานโยบายไปสู่การปฏิบัติ ตลอดจนระบบ และกลไกที่จะขับเคลื่อนให้การนําสู่การปฏิบัติสามารถดำเนินการได้มากนักน้อยเพียงใด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงจำต้องพัฒนาปรับปรุงการนํานโยบายลงสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ผลักดันให้เกิดการรับรู้ เข้าใจ ยอมรับและสร้างทัศนคติที่ดีต่อผู้ปฏิบัติตามนโยบายและผู้ที่ได้รับผลจากนโยบาย พร้อมทั้งควรมีการพัฒนากระบวนการกับ ติดตาม เพื่อให้องค์กรมีคุณธรรมและความโปร่งใสมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของอนุธน สีตะสุต (2558) ที่ได้ทำการศึกษาเนื่อง การแสดงความรับผิดชอบทางการบริหารของเทศบาลตำบลชนวน พบว่า การแสดงความรับผิดชอบทางการบริหารของเทศบาลตำบล ชนวนนั้น เป็นการแสดงความรับผิดชอบในการดำเนินงานตามสายงาน อำนาจ ภาระหน้าที่ของแต่ละบุคคลที่ได้รับมอบหมายเท่านั้น แต่ไม่ปรากฏว่าได้มีการสร้างหรือกำหนดกลไก ข้อปฏิบัติในการแสดงความรับผิดชอบทางการบริหารด้านบุคลากร การคลัง และพัสดุ ที่เป็นระบบและเป็นรูปธรรมที่จะนํามาปฏิบัติแต่อย่างใด ซึ่งจากการศึกษาครั้งนี้ มีข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไข ปรับปรุง กลไกที่เกี่ยวข้องกับการแสดงความรับผิดชอบทางการบริหาร คือ เทศบาลชนวนควรมีกําหนดแนวทาง กลไก และข้อปฏิบัติในการดำเนินงานให้เป็นระบบ

และเป็นรูปธรรม (โปรดพิจารณาเพิ่มเติม พิรดา หมื่นเทพ, 2556; นพพล อัครชาติ, 2559; สัญญา เคนาภูมิ, 2559)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีการนำนโยบายลงไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม เพราะการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติเป็นสิ่งสำคัญในการผลักดันให้นโยบายได้รับการรับรู้ เข้าใจ ยอมรับและสร้างทัศนคติที่ดีต่อผู้ปฏิบัติตามนโยบายและผู้ที่ได้รับผลจากนโยบาย อันเป็นสิ่งยืนยันว่านโยบายนั้นประสบความสำเร็จในที่สุด ซึ่งถือเป็นการสร้างภาพลักษณ์องค์กรที่ดีอีกทางหนึ่งด้วย

ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

1. ควรมีการกำหนดนโยบายสร้างระบบความรับผิดชอบ (Accountability) ใช้ในองค์กร
2. ผู้บริหารต้องส่งเสริมและสร้างวัฒนธรรมองค์กรให้เป็นวัฒนธรรมของความรับผิดชอบต่อความรับผิดชอบ (Accountability) และสำนึกรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนในองค์กร และต้องนำกลไกและระบบการแสดงความรับผิดชอบมาใช้อย่างจริงจัง

3. ควรเสริมสร้างความเข้มแข็งของภาคประชาสังคม กล่าวคือ ส่งเสริมให้ประชาชนทุกคนมีความรับผิดชอบต่อในฐานะที่เป็นพลเมือง อาทิ การที่ประชาชนมีส่วนร่วมตั้งแต่การไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง กระบวนการกำหนดนโยบาย รวมทั้งการตรวจสอบว่าผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งนั้น ได้ทำตามนโยบายที่ได้แถลงต่อสาธารณชนหรือไม่

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรทำการศึกษาเปรียบเทียบถึงการแสดงความรับผิดชอบ (Accountability) ทางการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีขนาดแตกต่างกันออกไป เพื่อให้ทราบถึงการแสดงความรับผิดชอบทางการบริหาร ว่าเหมือนหรือมีความแตกต่างกันอย่างไรในแต่ละองค์กร และให้ทราบถึงปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการแสดงความรับผิดชอบทางการบริหาร

เอกสารอ้างอิง

- ทิวากร แก้วมณี. (2554). *ธรรมาภิบาลด้วยหลักความรับผิดชอบ*. บทความประกอบการสอนภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- นพพล อัครชาติ. (2559). กระบวนการขับเคลื่อนการจัดทำบริการสาธารณะระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับคณะทำงานชุมชนบนพื้นฐานแนวคิดการบริการสาธารณะแนวใหม่: กรณีศึกษา โครงการชุมชนตัวอย่าง วัฒนธรรมสันติวิธีตำบลสาวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. *วารสารการบริหารท้องถิ่น*, 9(1), 59-82.
- พิชญ์นิษฐา พรณศิลป์ และคณะ. (2558). บทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในศตวรรษที่ 21. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 3(2), 146 – 161.
- พิรดา หมื่นเทพ. (2556). แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีขององค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งไทรทอง. *วารสารการบริหารท้องถิ่น*, 6(3), 88 – 98.

- ศุภวัฒน์กร วงศ์ธนวิสุ และคณะ. (2560). *การประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดขอนแก่น ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560*. ขอนแก่น: วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัย ขอนแก่น.
- ศูนย์ประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสของหน่วยงานภาครัฐ. (2560). *คู่มือการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ.
- สัญญา เคนาภูมิ. (2561). การประยุกต์อรรถประโยชน์ทางการเมืองผ่านการตัดสินใจเลือกตั้งและการจัดบริการสาธารณะ, *วารสารการบริหารท้องถิ่น*, 11(1), 123 – 143.
- อนุชน สีตะสุต. (2558). การแสดงความรับผิดชอบทางการบริหารของเทศบาลตำบลขนวน. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย*, 10(34), 34 – 44.

Translated Thai References

- Akkhahad, N. (2016). The Process of Moving Towards Joint Public Service between the Public Sector and Community Group Using a New Public Service Concept: The Case of a Peace Culture Pilot Community in Sawathi Sub-district, Mueang District, Khon Kaen Province. *Local Administration Journal*, 9(1), 59-82. (In Thai)
- Center of Integrity and Transparency of Government Agencies. (2017). *A Guide to Evaluating the Integrity and Transparency of Government Agencies for the Fiscal Year 2017*. Bangkok: Office of the National Counter Corruption Commission. (In Thai)
- Kawemane, T. (2011). *Good governance. Faculty of Political Science and Public Administration*. Faculty of Social Sciences, Naresuan University. (In Thai)
- Kenaphoom, S. (2018). Applying the Concept of Political Utility through Voting Decision and Public Service Provision. *Local Administration Journal*, 11(1), 123 – 143.
- Muenthep. P. (2013). Ways to Bolster Effectiveness of Good Governance of Thung Sai Thong Sub – District Administration Organization. *Local Administration Journal*, 6(3), 88 – 98.
- Pannasilpa, P. et al. (2015). *The role of local administrators in the 21st century*. *Journal of Peace Studies MJR*, 3(2), 146 – 161. (In Thai)
- Seetasut, A. (2015). Show the administrative responsibility of the municipality. *Journal of Research and Development Rajabhat Loei University*, 10(34), 34 – 44. (In Thai)
- Wongthanavas, S. (2017). *The evaluation of the morality and transparency in the operation of local administrative organizations in Khon Kaen Fiscal year 2017*. Khon Kaen: Local Administration, Khon Kaen University. (In Thai)

Factors Affecting the Efficiency of Local Governments' Policy Analysis and Planning Officials on Development Plan Formulation

Surasit Vajirakachorn

Professor, School of Social and Environmental Development,
National Institute of Development Administration

Krittiya Anuwong

Doctoral of Social Development Administration Student,
School of Social and Environmental Development, National Institute
of Development Administration

Received: May 11, 2018

Revised: September 20, 2018

Accepted: October 8, 2018

Abstract

This study aimed to examine the efficiency level and factors affecting the efficiency of local governments' policy analysis and planning officials on development plan formulation. The population was policy analysis and planning officials in local administrative organizations all over the country. Data were collected by using questionnaire with returning of 1,098 questionnaires. Statistics employed for data analysis included frequency, percentage, mean, standard deviation, Pearson's Product Moment Correlation Coefficient, Point Biserial Correlation Coefficient, Spearman's Product Correlation Coefficient, and Stepwise Multiple Regression. The findings of the study revealed that, in general, policy analysis and planning officials' efficiency in development planning of was at a high level. The results from stepwise multiple regression found that individual factors, administrative factors, and individual psychological characteristic factors could predict the efficiency of local government's policy analysis and planning officials on development plan formulation.

Keywords: Local government plan, planning efficiency, policy analysis and planning official

ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนของหน่วยการปกครอง ส่วนท้องถิ่นในการจัดทำแผนพัฒนา

สุรสิทธิ์ วชิรขจร

ศาสตราจารย์ คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

กฤติยา อนุวงศ์

นักศึกษาลัทธิสุตรุษบัณฑิต สาขาการบริหารการพัฒนาสังคม คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ได้รับบทความ: 11 พฤษภาคม 2561

ปรับปรุงแก้ไข: 20 กันยายน 2561

ตอบรับตีพิมพ์: 8 ตุลาคม 2561

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาประสิทธิภาพและปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนของหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดทำแผนพัฒนา ประชากรของการวิจัย คือ บุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน ในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ทั่วประเทศ เมื่อคัดกรองความถูกต้องของแบบสอบถามที่เก็บได้แล้ว มีแบบสอบถามที่ใช้ได้จำนวน 1,098 ฉบับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พอยท์ไบซีเรียล ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สเปียร์แมนส์ และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ผลการศึกษา พบว่า ประสิทธิภาพการวางแผนพัฒนาของเจ้าหน้าที่อยู่ในระดับมากและเมื่อพิจารณาการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแต่ละขั้นตอน พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านการบริหาร และปัจจัยจิตลักษณะส่วนบุคคล ทั้ง 3 ปัจจัย สามารถทำนายประสิทธิภาพการวางแผนพัฒนาได้

คำสำคัญ: แผนพัฒนาท้องถิ่น ประสิทธิภาพการวางแผน เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน

บทนำ

ประเทศไทยกับรูปแบบการปกครองมักเปลี่ยนแปลงตามการเปลี่ยนผ่านของเวลาและยุคสมัย ในปัจจุบันได้มีการปรับเปลี่ยนและใช้รูปแบบการปกครองที่ให้ความสำคัญกับการกระจายอำนาจให้แก่ประชาชนมากขึ้น “การปกครองส่วนท้องถิ่น” จึงมีบทบาทและมีความสำคัญในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่ช่วยให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง ตอบสนองความต้องการโดยรวมของท้องถิ่นและพื้นที่ให้สามารถบริหารงานและจัดการงานผ่านผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นได้อย่างอิสระตามความเหมาะสม

การเจริญเติบโตของประเทศไทยที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ได้ส่งผลต่อการบริหารงานของรัฐบาลส่วนกลาง ทำให้ไม่สามารถบริหารงานเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนในทุก ๆ พื้นที่ได้ทั้งหมด นับตั้งแต่มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เป็นต้นมา การปกครองส่วนท้องถิ่นจึงเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญในการแบ่งเบาภาระของรัฐบาลส่วนกลางและช่วยตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นได้อย่างทั่วถึง มีความใกล้ชิดและเข้าใจความต้องการของประชาชนได้มากกว่าจนสามารถจัดบริการที่เอื้ออำนวยความสะดวกให้กับประชาชนได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การมีภารกิจในการปฏิบัติงานเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมท้องถิ่นของประชาชนผ่านการวางแผนพัฒนาท้องถิ่น การปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องวางแผนการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด โดยการวางแผนพัฒนาท้องถิ่นนั้นต้องอาศัยเจ้าหน้าที่ที่มีความชำนาญและเชี่ยวชาญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตำแหน่งเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน ที่ปฏิบัติหน้าที่รับผิดชอบและช่วยดำเนินการต่าง ๆ ในการจัดทำแผนพัฒนาให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด ตั้งแต่กระบวนการเขียนแผนการพัฒนา การนำไปปฏิบัติ ไปจนถึงการประเมินผลการปฏิบัติงาน

เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนจึงเป็นบุคลากรที่มีส่วนสำคัญเป็นอย่างมากในการจัดทำแผนพัฒนา เนื่องจาก เป็นตำแหน่งที่มีความรับผิดชอบและมีลักษณะงานหลายอย่าง เช่น ศึกษา วิจัย รวบรวม วิเคราะห์ ประมวลนโยบายองค์การและสถานการณ์เศรษฐกิจ การเมือง และสังคม เพื่อวางแผนประกอบการกำหนดนโยบายและเป้าหมาย หรือนโยบาย แผนงาน และโครงการทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การบริหารในระดับจังหวัด เป็นต้น ด้วยหน้าที่และความรับผิดชอบงานในการจัดทำแผนพัฒนา การปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดประสิทธิผลอย่างมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ในเชิงปริมาณและคุณภาพภายในหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นจึงต้องอาศัยปัจจัยต่าง ๆ ในการดำเนินกิจกรรม ดังนั้น การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนจึงมีความสำคัญที่จะต้องให้ความสนใจว่า ปัจจัยใดบ้างที่มีส่วนเกี่ยวข้องและมีความสัมพันธ์ต่อการปฏิบัติงานการวางแผนและปฏิบัติตามแผนของหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นให้บรรลุผลและเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

ด้วยเหตุนี้ คณะผู้วิจัย จึงมีความสนใจศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนของหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดทำแผนพัฒนาของทุก ๆ จังหวัด ทั้งหมด 76 จังหวัดทั่วประเทศ

เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนา และปรับปรุงแก้ไขประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนของหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดทำแผนพัฒนาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนของหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดทำแผนพัฒนา
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนของหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดทำแผนพัฒนา

แนวคิดทฤษฎีที่ใช้

1. ความหมายของประสิทธิภาพ

สมคิด บางโม (2538: 64) ให้ความหมายว่า ประสิทธิภาพ หมายถึง การทำงานได้สำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้และให้ได้ประโยชน์สูงสุดโดยใช้ทรัพยากรน้อยที่สุด

ทิพาวิทย์ เมฆสวรรค์ (2538: 2) กล่าวถึง ประสิทธิภาพในระบบราชการว่ามีความหมายถึง ผลผลิตภาพและประสิทธิภาพ โดยประสิทธิภาพเป็นสิ่งที่วัดได้หลายมิติตามแต่วัตถุประสงค์ที่ต้องพิจารณา 1) ประสิทธิภาพในมิติของค่าใช้จ่ายหรือต้นทุนการผลิต (Input) ได้แก่ การใช้ทรัพยากรทั้งคน เงิน วัสดุ เทคโนโลยีที่มีอยู่อย่างประหยัด คำนวณและเกิดความสูญเสียน้อยที่สุด 2) ประสิทธิภาพในมิติของกระบวนการบริหาร (Process) ได้แก่ การทำงานที่ถูกต้องได้มาตรฐานรวดเร็วและใช้เทคนิคที่สะดวกกว่าเดิม 3) ประสิทธิภาพในมิติของผลผลิตและผลลัพธ์ (Output) ได้แก่ การทำงานที่มีคุณภาพ เกิดประโยชน์ต่อสังคม เกิดผลกำไรทันเวลา ผู้ปฏิบัติงานมีจิตสำนึกที่ดีกับการทำงานและบริการเป็นที่น่าพอใจของลูกค้าหรือผู้รับบริการ

ดิน ปรชัญญฤทธิ์ (2555) ให้ความหมายในหนังสือ “ศัพท์รัฐประศาสนศาสตร์” ว่า ประสิทธิภาพ (Efficiency) หมายถึง การสนับสนุนให้มีวิธีการบริหารที่จะได้รับผลมากที่สุดโดยสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายน้อยที่สุด นั่นก็คือ การลดค่าใช้จ่ายด้านวัตถุดิบและบุคลากรลง ในขณะที่พยายามเพิ่มความเที่ยงตรง ความเร็วและความราบเรียบของการบริหารให้มากขึ้น

Millet (1954: 4) ให้ความเห็นว่า ประสิทธิภาพ หมายถึง ผลการปฏิบัติงานที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจแก่มนุษย์ และได้รับผลกำไรจากการปฏิบัติงานนั้นด้วย หลังจากนั้น Simon (1960: 180-181) ก็มีความเห็นที่คล้ายคลึงกันอีกว่า ถ้าจะพิจารณาว่างานใดจะมีประสิทธิภาพสูงสุดนั้น ให้ดูความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยนำเข้า (Input) กับผลผลิต (Output) ที่ได้รับออกมา ดังนั้น ประสิทธิภาพตามแนวคิดนี้จึงเห็นว่า ผลผลิตลบด้วยปัจจัยนำเข้า และถ้าเป็นการบริหารราชการและองค์กรของรัฐก็บวกกับความพึงพอใจของผู้บริหาร (Satisfaction) เข้าไปด้วย ซึ่งอาจเขียนเป็นสูตรได้ ดังนี้

$$E = (O-I)+S$$

E = efficiency คือ ประสิทธิภาพของงาน (Efficiency)

O = output คือ ผลผลิตที่ได้รับออกมา (Output)

I = input คือ ปัจจัยนำเข้าหรือทรัพยากรทางการบริหารที่ใช้ไป (Input)

S = satisfaction คือ ความพึงพอใจในผลงานที่ออกมา (Satisfaction)

2. ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

Zaleanick et al. (1958: 40) ได้กล่าวว่า ในการจะปฏิบัติงานได้ดีหรือไม่ดีนั้น ผู้ปฏิบัติจะต้องได้รับการตอบสนองความต้องการทั้งภายนอกและภายใน (External and Internal Need) ซึ่งหากได้รับการตอบสนองแล้วย่อมหมายถึง การปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งความต้องการภายนอก ได้แก่ 1) รายได้หรือค่าตอบแทน 2) ความมั่นคงปลอดภัยในการปฏิบัติงาน 3) สภาพแวดล้อมทางกายภาพ 4) ตำแหน่งหน้าที่ ส่วนความต้องการภายใน ได้แก่ 1) ความต้องการเข้าหมู่คณะ 2) ความต้องการแสดงความรู้สึเกี่ยวกับภารกิจรักภักดี ความเป็นเพื่อน และความรักใคร่ 3) ความต้องการในศักดิ์ศรีของตนเอง

Katz และ Kahn (1978: 226) ให้ความเห็นว่า ประสิทธิภาพคือส่วนประกอบสำคัญของประสิทธิผลและประสิทธิภาพขององค์กรนั้น หากวัดจากปัจจัยนำเข้าเปรียบเทียบกับผลผลิตที่ได้นั้น จะทำให้การวัดประสิทธิภาพคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงในการบรรลุเป้าหมายขององค์กรนั้น ปัจจัยต่าง ๆ คือ การฝึกอบรม ประสบการณ์ ความรู้สึกผูกพัน มีความสำคัญต่อประสิทธิภาพขององค์กร

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปริศนา พิมพ์พา (2558) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาประชากรทั้งหมด ได้แก่ บุคลากรที่ปฏิบัติงานอยู่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม จำนวน 232 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ความถี่ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า (1) ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด (2) ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด และ (3) ข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม ควรมีการวางแผนและจัดระบบการปฏิบัติงานไว้ให้ชัดเจน ตรงกับความรู้ความสามารถ ความถนัดของบุคลากรในหน่วยงาน มีการกำหนดปัจจัยชี้วัดผลสำเร็จของงาน รวมทั้งมาตรฐานผลงานที่สามารถวัดประเมิน เข้าใจ และตรวจสอบได้

อรสุดา ดุสิตรัตนกุล (2557) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ศึกษาเฉพาะกรณีของบุคลากรส่วนกลาง กำหนดตัวอย่างโดยใช้วิธีการคำนวณ ทาโร ยามาเน (Taro Yamane) จำนวน 270 คน คิดเป็นร้อยละ 35 จากจำนวนประชากร 753 คน สุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามและวิเคราะห์ข้อมูล

โดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านบุคคล ด้านความผูกพันกับหน่วยงาน ด้านการทำงานเป็นทีม และด้านความก้าวหน้าในตำแหน่งงานอยู่ในระดับดีมาก มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมในการทำงานอยู่ในระดับดีที่ สุด และมีระดับประสิทธิภาพในการทำงานด้านความขยันหมั่นเพียร ความรับผิดชอบและเอาใจใส่ในงาน และความซื่อสัตย์และภักดีต่อองค์กรอยู่ในระดับสูง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับระดับประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากรของสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้แก่ ปัจจัยในการปฏิบัติงานด้านบุคลากร ปัจจัยในการปฏิบัติงานด้านการทำงานเป็นทีมของบุคลากร และปัจจัยในการปฏิบัติงานด้านความก้าวหน้าในการปฏิบัติงาน ปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากรของสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้แก่ ปัจจัยในการปฏิบัติงานด้านสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน และปัจจัยในการปฏิบัติงาน ด้านความผูกพันกับหน่วยงาน

สมใจ ศรีงาม (2556) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ตรวจสอบภายในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการพบว่า (1) ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ตรวจสอบภายในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (2) ปัจจัยเกื้อหนุนที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของผู้ตรวจสอบภายในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในภาพรวมตามความเห็นของผู้ตรวจสอบภายในและผู้รับตรวจอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ปัจจัยด้านคุณสมบัติของผู้ตรวจสอบภายในมีผลต่อการปฏิบัติงานมากที่สุด รองลงมาคือ ปัจจัยด้านกระบวนการตรวจสอบภายใน ด้านการสนับสนุนจากฝ่ายบริหาร และด้านความร่วมมือจากหน่วยรับตรวจตามลำดับ (3) ปัจจัยเกื้อหนุนการปฏิบัติงานทุกด้านมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันด้านบวกในระดับปานกลาง โดยมีปัจจัยด้านกระบวนการตรวจสอบภายในมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานสูงสุดและปัจจัยทุกด้านส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของผู้ตรวจสอบภายในร้อยละ 29 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (4) ปัญหาในการปฏิบัติงานของผู้ตรวจสอบภายในที่สำคัญคือ หน่วยรับตรวจเห็นว่าการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ตรวจสอบภายในมีลักษณะจับผิดมากกว่าการให้คำปรึกษาแนะนำ และปัญหาการตีความกฎ ระเบียบและแนวปฏิบัติ รวมทั้งการเก็บรวบรวมข้อมูลของผู้ตรวจสอบภายในมีความแตกต่างกัน ทำให้หน่วยรับตรวจขาดความเชื่อมั่นในความรู้ ความสามารถ และมาตรฐานของผู้ตรวจสอบภายใน

อุบล ใจตาง (2555) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากร สังกัดสำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น พบว่า (1) ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดสำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยขอนแก่นในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับ ได้แก่ สามารถปฏิบัติงานได้ตามที่ผู้บังคับบัญชามอบหมาย ปฏิบัติงานได้อย่างมีคุณภาพ เช่น ถูกต้อง รวดเร็ว ปฏิบัติงานโดยใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด (2) ส่วนประชากรการวิจัยที่มีเพศ อายุ ตำแหน่ง อายุราชการ ระดับการศึกษา รายได้และค่าตอบแทนแตกต่างกัน ปัจจัยจิตใจ และปัจจัยสภาพแวดล้อมมีผลต่อประสิทธิภาพใน

การปฏิบัติงานของบุคลากรที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 (3) ข้อเสนอแนะในการเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากร ได้แก่ ต้องการให้ส่งบุคลากรเข้ารับการอบรม สัมมนา ในด้านต่าง ๆ เพื่อพัฒนาศักยภาพของบุคลากรให้สูงขึ้น ต้องการให้พิจารณาความดีความชอบอย่างเสมอภาคและยุติธรรม ต้องการให้บุคลากรสมครสมาน สามัคคี ร่วมแรงร่วมใจ มีการทำงานเป็นทีม ให้จัดบุคลากรปฏิบัติงานที่ตรงกับความรู้ ความสามารถและเหมาะสม อยากรให้ผู้บริหารชี้แจงนโยบายอย่างชัดเจนและสร้างความมั่นใจให้แก่บุคลากร ต้องการให้เพิ่มทรัพยากรสารสนเทศสำหรับผู้ให้บริการและเพิ่มอัตรากำลังของบุคลากร ควรมีการปรับปรุงสถานที่ทำงานให้สะอาดและน่าอยู่และใหม่ มีที่จอดรถอย่างเพียงพอ ต้องการให้หน่วยงานสนับสนุนความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน

รุจิรา สะสม (2553) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการให้บริการสาธารณะ: กรณีศึกษาขององค์การบริหารส่วนจังหวัดพะเยา พบว่า ความพร้อมของทรัพยากรด้านการบริหาร และกระบวนการบริหารจัดการอยู่ในระดับมาก ซึ่งความพร้อมของทรัพยากรด้านการบริหาร ควรพัฒนาความพร้อมของเจ้าหน้าที่ โดยการสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน และกระบวนการบริหารจัดการ ควรพัฒนาความเหมาะสมในการบรรจุแต่งตั้ง เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานให้ตรงตามความรู้ ความสามารถ ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลในการให้บริการสาธารณะของประชาชน พบว่า หลักการบริการสาธารณะ พฤติกรรมการให้บริการ ระบบการให้บริการ และการมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับมาก ซึ่งหลักการบริการสาธารณะควรพัฒนาความรวดเร็วและความต่อเนื่องในการให้บริการ พฤติกรรมการให้บริการควรพัฒนาวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องจักรให้มีความพร้อมในการให้บริการ และการมีส่วนร่วมของประชาชนควรพัฒนาการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผน แสดงความคิดเห็น และรับฟังสภาพปัญหาเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการให้บริการสาธารณะให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพิ่มมากขึ้น

นารินทร์ จันทรสุวรรณ (2551: บทคัดย่อ) ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลตำบลสามโก้และเทศบาลตำบลศาลเจ้าโรงทอง จังหวัดอ่างทอง พบว่า พนักงานส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านลักษณะการปฏิบัติงาน ด้านนโยบายการบริหารงาน ด้านสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน ด้านความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงาน ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน ด้านความมั่นคงและความพอใจในงานมีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก ส่วนปัจจัยด้านขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานมีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานในระดับปานกลาง พนักงานที่มีเพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา ตำแหน่งหน้าที่การงาน รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ประสบการณ์ในการทำงาน และ ภูมิลาเนาต่างกันมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ได้ดำเนินการ ดังนี้

1. กรอบแนวคิดในการศึกษา

จากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่ วิเคราะห์นโยบายและแผน คณะผู้วิจัยได้กำหนดตัวแปรในการวิจัย ประกอบด้วย ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ประกอบด้วย ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา ประสบการณ์ ประเภทของหน่วยงาน และจังหวัด ปัจจัยด้านการบริหาร ได้แก่ ภาระงาน ความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ การมีส่วนร่วมของบุคลากรในหน่วยงาน การให้ความสำคัญของผู้บริหาร ความพร้อมในด้านทรัพยากร และการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก และปัจจัยจิตลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจในกระบวนการวางแผน และความตระหนักถึงความสำคัญของการวางแผน และตัวแปรตาม (Dependent Variables) ได้แก่ ประสิทธิภาพการวางแผนพัฒนาใน 2 มิติ คือ ประสิทธิภาพ และกระบวนการวางแผน

2. ประชากรตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยประชากรของการวิจัย คือ บุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่ง “เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน” ในสังกัดกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (อปท.) ทั่วประเทศ โดยข้อมูล ณ วันที่ 8 ตุลาคม 2557 มีจำนวนทั้งสิ้น 3,181 คน (สำนักพัฒนากระบวนการงานบุคคลท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น, 2557)

ประชากรตัวอย่างอาศัยตามจำนวนบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่ง “เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน” จำนวนทั้งสิ้น 3,181 คนจากทั่วประเทศ เพื่อให้การกระจายการเก็บข้อมูลมีความครอบคลุมมากที่สุด โดยในการดำเนินการเก็บข้อมูลอาศัยการส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ และสามารถเก็บข้อมูลได้ทั้งสิ้น 1,098 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 34.52 ของประชากรที่กำหนดไว้

3. เครื่องมือและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย โดยสร้างขึ้นจากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

3.1 โครงสร้างเนื้อหาแบบสอบถาม

ตอนที่ 1 ข้อคำถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามประกอบด้วย เพศ อายุ การศึกษา ประสบการณ์ ประเภทของหน่วยงาน และจังหวัด รวมทั้งสิ้น จำนวน 6 ข้อ

ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านการบริหารและปัจจัยจิตลักษณะส่วนบุคคล โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 7 ส่วน รวมทั้งสิ้นจำนวน 45 ข้อ

ตอนที่ 3 ข้อคำถามเกี่ยวกับประสิทธิภาพการวางแผนพัฒนาใช้มาตรประเมินรวมค่า (Summated Rating Scale) ความคิดเห็น 5 ระดับ คือ เป็นจริงมากที่สุด เป็นจริงมาก เป็นจริงปานกลาง เป็นจริงน้อย และไม่เป็นจริงเลย รวมทั้งสิ้น จำนวน 10 ข้อ

3.2 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

คณะผู้วิจัยทำการทดสอบความเที่ยง (Content Validity) และความน่าเชื่อถือ (Reliability) ของแบบสอบถาม ดังนี้

3.2.1 การทดสอบความเที่ยงตรง (Content Validity)

คณะผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามโดยอาศัยแนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน และนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จแล้วให้เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนที่มีตำแหน่งในระดับสูงช่วยตรวจสอบความเที่ยงตรงในเนื้อหา หลังจากนั้นจึงดำเนินการปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

3.2.2 การทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability)

คณะผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขเสร็จแล้วไปทดลองใช้กับเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนที่ไม่ได้อยู่ในกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อทดสอบแบบสอบถาม แล้วนำไปทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Coefficient Alpha) เพื่อให้ได้ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ในระดับที่ยอมรับได้ต่อไป ดังรายละเอียดในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงผลการทดสอบความน่าเชื่อถือของแบบสอบถามโดยค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Coefficient Alpha)

ตัวแปร	ค่าความเชื่อมั่น Alpha
ปัจจัยด้านการบริหาร	.827
ปัจจัยจิตลักษณะส่วนบุคคล	.806
ประสิทธิภาพการวางแผนพัฒนา	.821

4. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistical Package Social Science) ในการวิเคราะห์โดยสามารถดำเนินการได้ ดังนี้

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา ประสบการณ์ ประเภทของหน่วยงาน จังหวัด และปัจจัยอื่น ๆ คือ ปัจจัยด้านการบริหาร ได้แก่ ลักษณะงาน ประกอบด้วย ความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ การมีส่วนร่วมของบุคลากรในหน่วยงาน การให้ความสำคัญของผู้บริหาร ความพร้อมในด้านทรัพยากร การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ปัจจัยด้านจิตลักษณะส่วนบุคคล ประกอบด้วย ความรู้ความเข้าใจและความตระหนักถึงความสำคัญของการวางแผน และประสิทธิภาพการวางแผนพัฒนา วิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการวางแผนพัฒนา วิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยใช้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient: r) ในกรณีที่ตัวแปรอิสระอยู่ในระดับ interval/ratio และใช้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พอยท์ไบซีเรียล (Point Biserial Correlation Coefficient: r_{pb}) ในกรณีที่ตัวแปรอิสระอยู่ในระดับ nominal ซึ่งได้ทำเป็นตัวแปรหุ่น (Dummy Variable) และใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สเปียร์แมนส์โร (Spearman's Product Correlation Coefficient: r_s) สำหรับกรณีที่ตัวแปรอิสระอยู่ในระดับ ordinal

4.3 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาตัวแปรที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการวางแผนพัฒนา วิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแต่ละขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัย

การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนของหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดทำแผนพัฒนา ปรากฏผลวิจัยดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 71.8 โดยมีอายุระหว่าง 31-35 ปี ร้อยละ 39.2 มีการศึกษาอยู่ในระดับสูงกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 51.6 และส่วนใหญ่มีประสบการณ์ระหว่าง 2-3 ปี คิดเป็นร้อยละ 36.5 อยู่ในหน่วยงานองค์การบริหารส่วนตำบล คิดเป็นร้อยละ 71.4 และอยู่ในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ คิดเป็นร้อยละ 4.8

2. ปัจจัยด้านการบริหาร

ปัจจัยด้านการบริหารที่มีผลต่อประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนของหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดทำแผนพัฒนา พบว่า ประเด็นย่อยส่วนใหญ่ ได้แก่ ลักษณะงาน ความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ การมีส่วนร่วมของบุคลากรในหน่วยงาน การให้ความสำคัญของผู้บริหาร และความพร้อมในด้านทรัพยากร อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.24, 4.14, 3.79, 3.68, และ 3.83 ตามลำดับ) ส่วนการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.33) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นต่อประเด็นการบริหารงาน

การบริหารงาน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ
1. ลักษณะงาน	4.24	0.39	มาก
2. ความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่	4.14	0.58	มาก
3. การมีส่วนร่วมของบุคลากรในหน่วยงาน	3.79	0.71	มาก
4. การให้ความสำคัญของผู้บริหาร	3.68	0.72	มาก
5. ความพร้อมในด้านทรัพยากร	3.83	0.60	มาก
6. การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก	3.33	0.61	ปานกลาง

3. ปัจจัยจิตลักษณะส่วนบุคคล

ปัจจัยด้านจิตลักษณะส่วนบุคคลที่มีผลต่อประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนของหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดทำแผนพัฒนา พบว่า ประเด็นย่อยด้านความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.42) ส่วนประเด็นย่อยด้านความตระหนักอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.69) ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความรู้ความเข้าใจและความตระหนักในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น

จิตลักษณะส่วนบุคคล	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับ
1. ความรู้ความเข้าใจ	2.42	0.30	ปานกลาง
2. ความตระหนัก	4.69	0.38	มาก

4. ประสิทธิภาพการวางแผนพัฒนา

ประสิทธิภาพการวางแผนพัฒนาเป็นส่วนที่มีความสำคัญต่อการวางแผนพัฒนาของเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนของหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดทำแผนพัฒนา โดยรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.15) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านประสิทธิผลและด้านกระบวนการโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.06, 4.24 ตามลำดับ) ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นต่อประเด็นประสิทธิภาพการวางแผนพัฒนาในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นในภาพรวม

ประสิทธิภาพการวางแผนพัฒนา	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับ
ประสิทธิผล	4.06	0.50	มาก
กระบวนการวางแผน	4.24	0.55	มาก
รวม	4.15	0.49	มาก

สำหรับประสิทธิภาพการวางแผนพัฒนาด้านประสิทธิผล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.06) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีระดับความคิดเห็นในระดับมาก คือ ในการดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ท่านสามารถดำเนินการแล้วเสร็จตามกำหนด (ค่าเฉลี่ย 4.56) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด มีระดับความคิดเห็นในระดับปานกลาง คือ การดำเนินการตามแผนพัฒนาท้องถิ่นที่ผ่านมา สามารถแก้ไขปัญหาความต้องการของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างตรงเป้า (ค่าเฉลี่ย 3.16) และประสิทธิภาพการวางแผนพัฒนาด้านกระบวนการวางแผน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.24) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีระดับความคิดเห็นในระดับมาก คือ มีการนำข้อมูลพื้นฐานของหน่วยงานในทุก ๆ ด้านมาประกอบการจัดทำแผน (ค่าเฉลี่ย 4.49) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ในการดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ท่านสามารถดำเนินการได้ครบถ้วนตามขั้นตอนที่ระบุไว้ในเอกสารคู่มือการจัดทำแผน (ค่าเฉลี่ย 4.15) ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นต่อประเด็นประสิทธิภาพการวางแผนพัฒนาในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น

ประสิทธิภาพการวางแผนพัฒนา	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับ
ประสิทธิผล			
1. ในการดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ท่านสามารถดำเนินการแล้วเสร็จตามกำหนด	4.56	0.66	มาก
2. แผนและโครงการตามแผนที่กำหนดขึ้นได้ถูกนำไปปฏิบัติอย่างครบถ้วนสมบูรณ์	3.44	0.95	ปานกลาง
3. การดำเนินการตามแผนพัฒนาท้องถิ่นที่ผ่านมา สามารถแก้ไขปัญหาความต้องการของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างตรงเป้า	3.16	0.70	ปานกลาง
4. แผนที่กำหนดขึ้นมีความชัดเจนและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง	4.19	0.68	มาก
5. ผลสำเร็จในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นนำความก้าวหน้าและชื่อเสียงมาสู่หน่วยงาน	4.00	0.79	มาก
6. แผนพัฒนาของหน่วยงานมีความสอดคล้องสัมพันธ์กับแผนพัฒนาอำเภอ และ/หรือจังหวัด	4.43	0.63	มาก
กระบวนการวางแผน			
1. ในการดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ท่านสามารถดำเนินการได้ครบถ้วนตามขั้นตอนที่ระบุไว้ในเอกสารคู่มือการจัดทำแผน	4.15	0.73	มาก
2. มีการนำข้อมูลพื้นฐานของหน่วยงานในทุก ๆ ด้านมาประกอบการจัดทำแผน	4.16	0.81	มาก
3. มีการนำข้อมูลปัญหาและความต้องการของประชาชนในพื้นที่มาประกอบในการวางแผน	4.49	0.64	มาก
4. ท่านสามารถประสานขอข้อมูลจากสำนัก กอง หรือกลุ่มงานอื่น ๆ ภายในหน่วยงานของท่านเพื่อใช้ในการวางแผน	4.16	0.75	มาก

5. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการวางแผนพัฒนา

จากการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านการบริหาร ปัจจัยด้านจิตลักษณะส่วนบุคคล กับประสิทธิภาพการวางแผนพัฒนาของเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนของหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดทำแผนพัฒนา พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ ได้แก่ ตัวแปรอายุ การบริหารงาน ประกอบด้วย ลักษณะงาน ความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ การมีส่วนร่วมของบุคลากรในหน่วยงาน การให้

ความสำคัญของผู้บริหาร ความพร้อมในด้านทรัพยากร การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก และตัวแปรด้านลักษณะส่วนบุคคล ประกอบด้วย ความรู้ความเข้าใจ และความตระหนักถึงความสำคัญของการวางแผน ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ต่อประเด็นประสิทธิภาพการวางแผนพัฒนาในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของประสิทธิภาพการวางแผน			
ปัจจัย	ประสิทธิภาพการวางแผนรวม	ประสิทธิผล	กระบวนการวางแผน
ปัจจัยส่วนบุคคล			
เพศ	0.034	0.010	0.061*
อายุ	0.075*	0.069*	0.074*
การศึกษา	-0.022	-0.024	-0.015
ประสบการณ์	-0.003	-0.023	0.024
ประเภทของหน่วยงาน	0.038	0.03	0.036
ปัจจัยด้านการบริหาร			
ลักษณะงาน	0.232**	0.200**	0.233**
ความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่	0.310**	0.302**	0.265**
การมีส่วนร่วมของบุคลากรในหน่วยงาน	0.360**	0.344**	0.316**
การให้ความสำคัญของผู้บริหาร	0.230**	0.207**	0.220**
ความพร้อมในด้านทรัพยากร	0.394**	0.350**	0.382**
การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก	0.397**	0.367**	0.364**
ปัจจัยจิตลักษณะส่วนบุคคล			
ความรู้ความเข้าใจในกระบวนการวางแผน	-0.076*	-0.069*	-0.073*
ความตระหนักถึงความสำคัญของการวางแผน	0.392**	0.383**	0.332**

หมายเหตุ: *** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.001

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

6. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการวางแผนพัฒนา

ตัวแปรอิสระที่สามารถอธิบายความผันแปรของประสิทธิภาพการวางแผนพัฒนา ได้แก่ ลักษณะงาน ความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ การมีส่วนร่วมของบุคลากรในหน่วยงาน ความพร้อมในด้านทรัพยากร การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ความตระหนักถึงความสำคัญของการวางแผน ซึ่งสามารถร่วมอธิบายความผันแปรของประสิทธิภาพการวางแผนพัฒนาของหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นได้ร้อยละ 33.7 ($R^2 = 0.337$) โดยการ

สนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก สามารถอธิบายความผันแปรได้สูงสุด (R^2 เพิ่ม = 0.157) รองลงมา ได้แก่ ความตระหนักถึงความสำคัญของการวางแผน ความพร้อมในด้านทรัพยากร การมีส่วนร่วมของบุคลากรในหน่วยงาน ลักษณะงาน และความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ (R^2 เพิ่ม = 0.120, 0.035, 0.014, 0.008 และ 0.004 ตามลำดับ) และทั้ง 6 ตัวแปรมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการวางแผนพัฒนาในระดับสูง ($r = 0.581$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดังตารางที่ 7

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบตัวแปรอิสระที่มีความสำคัญกับประสิทธิภาพการวางแผนพัฒนา พบว่า ตัวแปรอิสระที่มีสัมประสิทธิ์การถดถอยประสิทธิภาพการวางแผนพัฒนาของหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่น เรียงจากมากไปน้อยได้ ดังนี้ ความตระหนักถึงความสำคัญของการวางแผน การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ความพร้อมในด้านทรัพยากร การมีส่วนร่วมของบุคลากรในหน่วยงาน ลักษณะงาน และความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ ($\beta = 0.279, 0.227, 0.148, 0.109, 0.082$ และ 0.070 ตามลำดับ) หมายความว่า ตัวแปรอิสระกลุ่มนี้ดีขึ้นมีผลทำให้ประสิทธิภาพการวางแผนพัฒนาโดยรวมดีขึ้น ดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 แสดงผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุระหว่างประสิทธิภาพการวางแผนพัฒนาโดยรวมกับปัจจัยทุกด้าน

ปัจจัย	b	beta	t	R^2 เพิ่ม	ลำดับ
ปัจจัยด้านการบริหาร					
ลักษณะงาน	0.204	0.082	3.132**	0.008	5
ความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่	0.115	0.070	2.457**	0.004	6
การมีส่วนร่วมของบุคลากรในหน่วยงาน	0.148	0.109	3.644***	0.014	4
ความพร้อมในด้านทรัพยากร	0.235	0.148	4.897***	0.035	3
การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก	0.361	0.227	7.997**	0.157	2
ปัจจัยจิตลักษณะส่วนบุคคล					
ความตระหนักถึงความสำคัญของการวางแผน	0.698	0.279	10.698***	0.120	1
Constant	4.927				
R	0.581				
R^2	0.337				
F	90.600***				

หมายเหตุ: *** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.001

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

อภิปรายผล

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากผลการศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนของหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดทำแผนพัฒนา” เมื่อพิจารณาผลการศึกษาพบว่า มีประเด็นที่น่าสนใจและนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

ประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนของหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดทำแผนพัฒนาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก สามารถอธิบายได้ว่า เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนของหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นตระหนักถึงความสำคัญของการจัดทำแผนพัฒนา ซึ่งเป็นขั้นตอนสำคัญที่ช่วยให้กระบวนการบริหารภายในหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นมีทิศทางในการปฏิบัติงานตามแนวทางที่เหมาะสม และเกิดประสิทธิผลที่ดีต่อประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับประโยชน์สูงสุด ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของปริศนา พิมพ์พา (2558: 638) ที่ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด การศึกษาของอรสุดา ดุสิตรัตนกุล (2557: 48) ที่ศึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ศึกษาเฉพาะกรณีของบุคลากรส่วนกลาง มีระดับของประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในระดับสูง (ค่าเฉลี่ย 3.79) การศึกษาของสมใจ ศรีงาม (2556: 49) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ตรวจสอบภายในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระทรวงศึกษาธิการพบว่า ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ตรวจสอบภายในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.32) และสอดคล้องกับการศึกษาของอุบล ใจตาง (2555: 49) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากร สังกัดสำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น พบว่า ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสังกัดสำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยขอนแก่นในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.04)

ตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการวางแผนพัฒนา คือ ตัวแปรอายุ ตัวแปรด้านการบริหาร ได้แก่ ลักษณะงาน ความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ การมีส่วนร่วมของบุคลากรในหน่วยงาน การให้ความสำคัญของผู้บริหาร ความพร้อมในด้านทรัพยากร และการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก และตัวแปรด้านลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจ และความตระหนักถึงความสำคัญของการวางแผน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาการศึกษาของนารินทร์ จันทรสุวรรณ (2551: บ) ที่ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลตำบลสามโก้และเทศบาลตำบลศาลเจ้าโรงทอง จังหวัดอ่างทอง พบว่า ปัจจัยด้านลักษณะการปฏิบัติ ด้านนโยบายการบริหารงาน ด้านสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน ด้านความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงาน ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน ด้านความมั่นคงและความพอใจในงานมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับการศึกษาของจุริรา สะสม(2553: บทคัดย่อ) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการให้บริการสาธารณะ: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนจังหวัดพะเยา พบว่า ความพร้อมของทรัพยากรด้านการบริหารและกระบวนการบริหารจัดการมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษา

การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนของหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดทำแผนพัฒนาแม่ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านและรายข้อจะพบข้อสังเกตว่า ผลการศึกษาในรายด้านและรายข้อบางส่วนยังมีผลอยู่ในระดับปานกลาง รวมถึงผลการศึกษาที่พบปัจจัยหลายตัวที่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพของเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะจากผลการศึกษาที่สำคัญ ดังนี้

- 1) กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นควรมีการซักซ้อมเกี่ยวกับแนวทางการปฏิบัติในการจัดทำแผนให้บุคลากรเข้าใจถึงหน้าที่บทบาท การมีส่วนร่วม และการสนับสนุนข้อมูลเพื่อให้การวางแผนสำเร็จลุล่วงได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- 2) กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นควรมีการสอดแทรกความรู้เกี่ยวกับการวางแผนพัฒนาในหลักสูตรของผู้บริหารฝ่ายการเมืองและฝ่ายประจำเพื่อให้ตระหนักถึงความสำคัญของการวางแผนพัฒนาและสามารถช่วยเหลือแนะนำเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น
- 3) กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ควรมีการซักซ้อมและให้ความรู้กับเจ้าหน้าที่ทั้งในระดับจังหวัดและอำเภอให้สามารถตอบคำถามให้กับเจ้าหน้าที่วิเคราะห์ฯ และควรมีการชี้แจงเกี่ยวกับการวางแผนอย่างสม่ำเสมอ
- 4) หน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นควรส่งเสริมให้บุคลากรเข้ารับการอบรมให้มีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการวางแผน เนื่องจาก ความรู้ความเข้าใจในกระบวนการวางแผนเป็นสิ่งสำคัญที่เจ้าหน้าที่วิเคราะห์ฯ ทุกคนต้องทราบและทำความเข้าใจให้ถูกต้องเหมือนกัน
- 5) เจ้าหน้าที่และหน่วยการปกครองส่วนท้องถิ่นควรแก้ไขระบบการบริหารงานจัดทำแผนให้มีการผลักดันดำเนินการใช้แผนที่ได้จัดทำไว้ไปสู่การปฏิบัติจริง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงปริมาณเพียงอย่างเดียว หากจะให้งานวิจัยมีความเข้มข้นมากยิ่งขึ้นควรมีการศึกษาเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพควบคู่กันไป
- 2) การเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างทั่วประเทศทำให้เห็นผลการศึกษาในภาพกว้างเท่านั้น หากมีการศึกษาครั้งต่อไป ผู้ศึกษาอาจต้องกำหนดกลุ่มตัวอย่างให้แคบลง หรือศึกษาพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งเป็นการเฉพาะเพื่อให้เห็นภาพในสิ่งที่ต้องการจะศึกษามากยิ่งขึ้น หรืออาจเจาะลึกข้อมูลโดยการหากรณีศึกษามาศึกษาเพิ่มเติม

เอกสารอ้างอิง

ทิพาวิทย์ เมฆสุวรรณ. (2538). *การส่งเสริมประสิทธิภาพในส่วนราชการ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน.

- ดิน ปรัชญพฤทธิ. (2555). *ศัพท์รัฐประศาสนศาสตร์*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นารินทร์ จันทรสุวรรณ. (2551). *ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลตำบลสามโก้และเทศบาลตำบลศาลเจ้าโรงทอง จังหวัดอ่างทอง*. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- ปริศนา พิมพ์พา. (2558). *ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม. การประชุมวิชาการและเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ “สร้างสรรค์และพัฒนาเพื่อก้าวหน้าสู่ประชาคมอาเซียน” ครั้งที่ 2. วันที่ 18-19 มิถุนายน 2558 ณ วิทยาลัยนครราชสีมา อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา*.
- รุจิรา สะสม. (2553). *ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการให้บริการสาธารณะ: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนจังหวัดพะเยา*. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง.
- สมคิด บางโม. (2538). *องค์การและการจัดการ*. กรุงเทพฯ: วิทย์พัฒนา.
- สมใจ ศรีงาม. (2556). *ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของผู้ตรวจสอบภายในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ*. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สำนักพัฒนาระบบบริหารงานบุคคลท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2557). *ข้อมูลบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. ค้นเมื่อ 6 มกราคม 2557, จาก <http://www.dla.go.th/servlet/TemplateOgranizeServlet?organize=lomd>
- อรสุดา ดุสิตรัตนกุล. (2557). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ศึกษาเฉพาะกรณีของบุคลากรส่วนกลาง*. รายงานการค้นคว้าอิสระ ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาสังคม คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- อุบล ใจตาง. (2555). *ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากร สังกัดสำนักวิทยบริการมหาวิทยาลัยขอนแก่น*. รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- Katz, D. and Kahn, R. L. (1978). *The social psychology of organizations*. (Vol. 2). New York: Wiley.
- Millet, J. D. (1954). *Management in the public service: The quest for effective performance*. McGraw-Hill Book Company.
- Simon, H. A. (1960). *Public Administration*. New York: Alfred A Knoff.
- Zaleanick, A. et al. (1958). *Motion productivity and satisfaction of workers*. Division of Research, Harvard University.

Translated Thai References

- Bangmo, S. (1995). *Organization and Management*. Bangkok: Viddhayapipat. (In Thai)
- Chansuwan, N. (2008). *Factors Affecting the Work Efficiency of Tambol Samko and Tambol Longthong Shine Municipality Official in Ang Thong Province*. Thesis for Master Degree in Business Administration, Rajaphat Phra Nakhon Si Ayutthaya University. (In Thai)
- Dusitrattanakul, O. (2014). *Factors Affecting the Work Efficiency of Official in Ministry of Agricultural and Cooperative Permanent Secretary Office: A Case Study of Official in the Central Office*. An Independent Study Report for The Degree of Master of Arts in Social Development Administration, School of Social and Environmental Development, National Institute of Development Administration. (In Thai)
- Jaitang, U. (2012). *Factors Affecting the Work Efficiency of Official in Viddhaya Borrikan Office, Khon Kaen University*. Independent Study, Master Degree in Public Administration, School of Management Science, Sukhothai Thammathirat Open University, (In Thai)
- Local Government Personnel Administration Development Office, Department of Local Administration. (2014). *Local Government Personnel Data*. Retrieved January 6, 2014. from <http://www.dla.go.th/servlet/TemplateOgranizeServlet?organize=lomd>. (In Thai)
- Meksawan, T. (1995). *Efficiency Promotion in the Public Sector*. Bangkok: Civil Service Commission Office. (In Thai)
- Phatchayapruk, T. (2012). *Dictionary of Public Administration*. (5th Eds). Bangkok: Chulalongkorn University Press. (In Thai)
- Pimpa, P. (2015). *Factors Affecting the Work Efficiency of Local Government Official in That Phanon District, Nakhon Phanom Province*. National Academic Conference and Research Presentation, "Creation and Development toward Asean Community" 2nd on June 18-19, 2015, at Nakhon Ratchasima College, Mueng District, Nakhon Ratchasima Province. (In Thai)
- Sasom, R. (2010). *Factors Affecting the Public Service Providing Efficiency and Effectiveness: Case Study of Phayao Provincial Administration Organization*. Thesis for Master Degree in Public Administration, Mae Fah Luang University. (In Thai)
- Sringam, S. (2013). *Factors Affecting the Work Efficiency of Internal Auditing Official in the Primary Education Area Office, Ministry of Education*. Thesis for Master Degree of Business in Business Administration, Sukhothai Thammathirat Open University. (In Thai)

A Study of Teaching Method to Improve the Understanding of Democracy in the Contemporary Thai History Class

Peeraya Mahakittikun

Lecturer in Department of Humanities, Faculty of Liberal Arts, Rangsit University

Received: November 3, 2017

Revised: April 18, 2018

Accepted: May 7, 2018

Abstract

The purposes of this study were: 1) to improve teaching method and to enhance students' knowledge in democracy; and 2) to enhance effectiveness of instruction of the Thai history course through the application of the research findings. The subjects of the study were 149 students who registered in the course Contemporary Thai History (HUM 114) in the summer term of the academic year 2013. The course consisted of 2 sections. The data collecting instruments included exercises encouraging students to self-study, and a post-test.

According to the results, the students in section 01 (treatment group) was better aware of the meaning and authority of democracy than the student in section 02 (control group), the significance of which was at 0.05. Moreover, the experimental group had significantly better learning achievement than the control group at 0.05.

Keywords: Classroom research, teaching and learning development, democracy, university students

การพัฒนาวิธีการสอนและการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องการปกครองระบอบประชาธิปไตย ของนักศึกษามหาวิทยาลัยรังสิตที่เรียนวิชาประวัติศาสตร์ไทยร่วมสมัย

พริยา มหาภิตติคุณ

อาจารย์ประจำ ภาควิชามนุษยศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

ได้รับบทความ: 3 พฤศจิกายน 2560

ปรับปรุงแก้ไข: 18 เมษายน 2561

ตอบรับตีพิมพ์: 7 พฤษภาคม 2561

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาเทคนิค วิธีการสอนและการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแก่นักศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยมาจากนักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนวิชาประวัติศาสตร์ไทยร่วมสมัย (HUM114) ในภาคเรียนที่ 3 (ฤดูร้อน) ปีการศึกษา 2556 ของมหาวิทยาลัยรังสิต จำนวน 2 กลุ่ม รวมทั้งสิ้น 149 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบ่งเป็น 2 ส่วนคือแบบฝึกหัดเพื่อเสริมทักษะการค้นคว้าด้วยตนเอง และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ภายหลังการเรียน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าร้อยละและเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยด้วยสถิติ Independent Samples t-Test

ผลการวิจัยพบว่านักศึกษากลุ่ม 01 (กลุ่มทดลอง) มีความรู้ความเข้าใจความหมายและการใช้อำนาจตามระบอบประชาธิปไตยดีกว่ากลุ่ม 02 (กลุ่มควบคุม) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 และกลุ่มทดลองมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

คำสำคัญ: การวิจัยชั้นเรียน การพัฒนาการเรียนการสอน ประชาธิปไตย นักศึกษามหาวิทยาลัย

บทนำ

ประเทศไทยปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยมากกว่า 80 ปีแล้ว แต่ประเทศไทยยังคงมีปัญหาเรื่องความเป็นและไม่เป็นประชาธิปไตยอยู่มาก เนื่องจากกว่า 80 ปีที่ผ่านมามีการใช้รัฐธรรมนูญมาแล้วถึง 20 ฉบับ มีรัฐประหารถึง 13 ครั้ง มีความพยายามจะยึดอำนาจแต่ไม่ประสบผลสำเร็จกลายเป็นกฎอัยการศึกหลายครั้ง สะท้อนปัญหาเสถียรภาพของระบบการเมืองได้เป็นอย่างดี สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ส่วนหนึ่งเกิดจากคนไทยส่วนใหญ่มิได้ถูกปลูกฝังให้มีความรู้ความเข้าใจและมีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตยอย่างลึกซึ้ง ต่อเนื่องและจริงจัง ทำให้ไม่ตระหนักถึงหลักการ วิธีการได้มาซึ่งอำนาจ การใช้อำนาจ การสิ้นสุดลงแห่งอำนาจ และความสำคัญของการนำตนเองเข้าไปมีส่วนร่วมในระบบการควบคุมและตรวจสอบการใช้อำนาจ ตามกระบวนการของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ดังจะเห็นได้จากผลการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ(2553: ง, 4-5) ที่เสนอว่ามีประชาชนถึงร้อยละ 49.8 ไม่เคยอ่านกฎหมายรัฐธรรมนูญเลย มีประชาชนเพียงร้อยละ 2.8 เท่านั้นที่อ่านกฎหมายรัฐธรรมนูญทั้งหมด มีประชาชนที่มีความรู้ความเข้าใจกฎหมายรัฐธรรมนูญในระดับที่ “น้อย” และ “ไม่มีความรู้/ความเข้าใจ” ในระดับที่ใกล้เคียงกันอย่างมากคือ ร้อยละ 37.7 กับ 37.3 ตามลำดับ ในขณะที่มีประชาชนเพียงร้อยละ 2.1 เท่านั้นที่มีความรู้ความเข้าใจรัฐธรรมนูญในระดับที่ “มาก” และเมื่อพิจารณาลงไปในระดับภาค ยังพบอีกว่าประชาชนส่วนใหญ่ทุกภาคมีความรู้ความเข้าใจกฎหมายรัฐธรรมนูญในระดับที่น้อยจนแทบจะไม่มีความรู้หรือไม่เข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายรัฐธรรมนูญเลยเช่นเดียวกับภาพรวม

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยภาคสนามของอมร รัชสาสัจย์และคณะ (2546: 72-74) ที่ได้สำรวจว่าหลังจากใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 มาแล้ว 5 ปีเศษ บุคคลชั้นนำในสังคมไทยกลุ่มต่าง ๆ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตยและกฎหมายรัฐธรรมนูญมากนักน้อยเพียงใด ผลการวิจัยพบว่านักศึกษาที่กำลังศึกษาระดับปริญญาตรีมีความรู้ความเข้าใจเรื่องนี้ต่ำกว่ากลุ่มอื่นอย่างไม่น่าเป็นไปได้ ทั้งๆที่ประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจสูงขึ้นสอดคล้องกับผลการวิจัยก่อนหน้านี้ของสมบัติ อารังธัญวงศ์ (2541: 190, 217) ที่ได้สำรวจทัศนคติทางการเมืองของเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานครในวาระที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย(ฉบับที่ 5) พ.ศ.2538 ได้เปิดโอกาสให้มีการขยายสิทธิการเลือกตั้งแก่เยาวชนที่มีอายุ 18 ปีบริบูรณ์เป็นครั้งแรก ก็พบเช่นเดียวกันว่ามีเยาวชนเพียงร้อยละ 4 เท่านั้นที่คิดว่าตนเองมีความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยมาก ในขณะที่เยาวชนอีกเป็นส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 71.3 ที่คิดว่าตนเองมีความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยระดับปานกลางและอีกร้อยละ 24.1 ที่คิดว่าตนเองมีความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยระดับเล็กน้อยมาก

ผลการวิจัยดังกล่าวเป็นประจักษ์พยานที่ชี้ให้เห็นว่าความรู้ความเข้าใจของประชาชนที่มีต่อกฎหมายรัฐธรรมนูญและระบอบประชาธิปไตยเป็นปัญหาสำคัญของประเทศ เพราะคุณภาพและประสิทธิภาพของการปกครองระบอบประชาธิปไตยย่อมขึ้นอยู่กับคุณภาพของประชาชนว่าเป็นผู้มิเหตุผล มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของหลักการและวิธีการของการปกครองระบอบประชาธิปไตยมากน้อยเพียงใด ทั้งที่ปรากฏตามเนื้อหาสาระของกฎหมายรัฐธรรมนูญที่ใช้ ณ เวลานั้นและตามหลักสากลทั่วไป รวมถึงความสามารถในการนำหลักการเหล่านั้นไปประพฤติปฏิบัติได้จริงในชีวิตประจำวันจนก่อเกิดเป็นวัฒนธรรมการเมืองที่ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย

ด้วยเหตุนี้จึงไม่แปลกที่ตลอดระยะเวลากว่า 80 ปีที่ผ่านมา สังคมไทยยังคงวนเวียนอยู่กับปัญหาว่าด้วยการกบฏ รัฐประหาร การเขียน การยกเลิก การแก้ไขกฎหมายรัฐธรรมนูญ การก้าวก่ายแทรกแซงอำนาจระหว่างสถาบันการเมือง การทุจริตเลือกตั้ง การซื้อสิทธิขายเสียงของบรรดานักการเมืองตั้งแต่ระดับชาติจนถึงระดับท้องถิ่น ปัญหาดังกล่าวจึงเป็นที่มาของงานวิจัยจำนวนมากมีใช้อยู่ที่พยายามตอบคำถามในประเด็นต่าง ๆ ของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยและความพยายามที่จะปฏิรูปการเมืองทั้งระบบดังที่ปรากฏในประเทศไทยปัจจุบัน

โครงการวิจัยในชั้นเรียน (Classroom Research) เรื่อง “การพัฒนาวิธีการสอนและการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของนักศึกษามหาวิทยาลัยรังสิตที่เรียนวิชา HUM114 (ประวัติศาสตร์ไทยร่วมสมัย)” จึงเป็นงานวิจัยขนาดเล็กที่มีจุดเริ่มต้นมาจากปัญหาที่พบในชั้นเรียนว่านักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนวิชาประวัติศาสตร์ไทยร่วมสมัยยังมีความรู้ความเข้าใจเรื่องการปกครองระบอบประชาธิปไตยคลาดเคลื่อน นักศึกษาไม่สามารถอธิบายความหมายของอำนาจอธิปไตย กฎหมายรัฐธรรมนูญ ระบอบประชาธิปไตย หลักการแบ่งแยกอำนาจ การตรวจสอบ ถ่วงดุลอำนาจ ระหว่างสถาบันฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ ไม่สามารถอธิบายความแตกต่างระหว่างการใช้อำนาจที่มีความเป็นประชาธิปไตย กับการใช้อำนาจในลักษณะเผด็จการ ความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนเป็นปัญหาหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาในวิชานี้ เนื่องจากเป็นวิชาที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องโดยตรงกับการศึกษาพัฒนาการของการปกครองระบอบประชาธิปไตยไทยที่เคลื่อนไหวมาโดยลำดับ นับตั้งแต่เกิดการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ตลอดระยะเวลากว่า 80 ปีมานี้ ระบอบการเมืองการปกครองนอกจากจะเป็นที่มาของการกำหนดนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมแล้ว ยังมีบทบาทสำคัญในการสร้างวัฒนธรรมที่เป็นและไม่เป็นประชาธิปไตยในระดับประชาชนด้วย

วัตถุประสงค์การศึกษา

1. เพื่อพัฒนาวิธีการสอนและการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแก่นักศึกษา
2. เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนในวิชาประวัติศาสตร์ไทยร่วมสมัยให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น

บททวนวรรณกรรม

จากการสำรวจงานวิจัยเกี่ยวกับการเรียนการสอนและการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเรื่องการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่ผ่านมา แม้จะยังไม่ปรากฏงานวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนเรื่องนี้โดยตรง แต่มีงานวิจัยที่สนใจศึกษาความรู้ความเข้าใจที่คนไทยมีต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยอยู่เป็นจำนวนมาก แบ่งได้เป็น 3 ลักษณะ *ลักษณะแรก* เป็นงานที่เน้นการสำรวจความรู้ความเข้าใจ ทศนคติทางการเมืองและพฤติกรรมทางการเมืองของประชากรกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งมีตั้งแต่นักเรียน นิสิตนักศึกษา ข้าราชการฝ่ายพลเรือน ตำรวจ ทหาร

นักการเมือง และผู้นำสังคมกลุ่มต่าง ๆ นิสิตนักศึกษาจะเป็นประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับความสนใจมากที่สุด งานที่สำคัญมี สุจิต บุญบงการ(2514) เรืออากาศโทไกรวุธ จีระแพทย์(2519) รัตนารณณ์ มหาศวานนท์(2520) ณพวัฒน์ อารยางค์กูร(2537) รองลงมาเป็นงานวิจัยที่มุ่งศึกษานักเรียนและเยาวชน มีงานของสมบัติ อารังธัญวงศ์ (2541) สุภาพร ชัยฤกษ์(2552) และงานวิจัยที่มุ่งศึกษาข้าราชการฝ่ายพลเรือน ตำรวจ ทหาร นักการเมืองและ ผู้นำสังคม มีงานของเรืองศักดิ์ จริตเอก(2528) ออม รักษาสัตย์(2546) และจิรพงษ์ รุจิเรศวร(2548)

ลักษณะที่สอง จะเน้นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจ ทักษะคิดทางการเมือง กับ พฤติกรรมทางการเมืองของประชากรกลุ่มตัวอย่างว่ามีความสอดคล้องกันหรือไม่ อาทิงานของสุรพล สายพันธ์ (2519) สมพร เทียวเม่น(2520) วิจิต นวลแก้ว(2521) ปวิณ ชำนิประศาสน์(2529) และ**ลักษณะที่สาม** จะเน้น การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร กับความรู้ความเข้าใจ ทักษะคิดทางการเมือง และ พฤติกรรมทางการเมืองของประชากรกลุ่มตัวอย่าง อาทิงานของฐิติ วิทยสรณะ(2542, 2544)

ประเด็นที่น่าสนใจจากการงานวิจัยเหล่านี้คือข้อสังเกตจากงานของสมบัติ อารังธัญวงศ์ (2541) และ สุภาพร ชัยฤกษ์(2552) ซึ่งให้ความสนใจกระบวนการถ่ายทอดความรู้และวัฒนธรรมประชาธิปไตยไปยัง กลุ่มเป้าหมายคือประชาชนและเยาวชน โดยสมบัติ อารังธัญวงศ์นั้นได้ให้ข้อเสนอแนะด้วยว่าถ้ามีการพัฒนา หลักสูตรและปรับปรุงระบบการเรียนการสอนเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตยในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้นในทุกระดับการศึกษา ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา อุดมศึกษา และแม้แต่การศึกษานอกระบบ โดยผ่านการรณรงค์เผยแพร่ความรู้ผ่านสถาบันครอบครัวและหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐบาล ย่อมจะช่วยให้ผู้เรียน ซึ่งยังคงเป็นเยาวชนได้เติบโตต่อไปเป็นพลเมืองที่มีความรู้ความเข้าใจ มีทัศนคติที่ดีทางการเมืองและตระหนักในคุณค่าของระบอบประชาธิปไตย เหตุนี้ผู้วิจัยจึงต้องการค้นหาวิธีจัดการเรียนการสอนที่จะช่วยพัฒนานิสิตนักศึกษา ให้มีความรู้ความเข้าใจสังคมไทยและระบอบประชาธิปไตยอย่างลึกซึ้งเพิ่มมากขึ้น สามารถพัฒนาทักษะการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง คิดวิเคราะห์ เปรียบเทียบสิ่งที่พบเห็น หลักการ กับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นภายใต้บริบทของสังคม และสามารถนำไปขยายผลต่อเพื่อพัฒนาตนให้เป็นบัณฑิตที่มีคุณลักษณะของการเป็นสมาชิกที่ดีในสังคมประชาธิปไตย อันเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับการจัดการศึกษาชาติที่กำหนดไว้ในมาตรา 7 ตามพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553 ที่กล่าวว่า “*ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์...*” (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116/ตอนที่ 74 ก/หน้า 1/19 สิงหาคม 2542) และประกาศกระทรวงศึกษาธิการเรื่องเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี พ.ศ.2558 ที่มีเป้าหมายต้องการพัฒนานักศึกษาให้มีลักษณะของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีจิตสำนึกของความเป็นพลเมืองดี มีทักษะในการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง สามารถพัฒนาตนให้เป็นผู้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อนำทักษะและความรู้ที่ได้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันต่อไปในอนาคต (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 132/ตอนพิเศษ 295 ง/หน้า 3/13 พฤศจิกายน 2558)

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประเภทของงานวิจัย การวิจัยในชั้นเรียน (Classroom Research)

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง นักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนวิชาประวัติศาสตร์ไทยร่วมสมัย(HUM114) ในภาคเรียนที่ 3 (ฤดูร้อน) ปีการศึกษา 2556 ของมหาวิทยาลัยรังสิต รวม 2 กลุ่ม จำนวนทั้งสิ้น 149 คน แบ่งเป็น

กลุ่ม 01 จำนวน 82 คน กำหนดให้เป็น “กลุ่มทดลอง” หมายถึงนักศึกษาที่

ลงทะเบียนเรียนกลุ่ม 01 ที่มีการจัดการเรียนการสอนแบบใหม่ โดยผู้สอนจะบรรยายเฉพาะเนื้อหาที่เป็นพัฒนาการของการปกครองในระบบประชาธิปไตยของไทย ควบคู่กับการมอบหมายแบบฝึกหัดให้ผู้เรียนไปศึกษาเพิ่มเติมด้วยตนเองในหัวข้อที่ว่าด้วยความหมายและวิธีการใช้อำนาจตามระบอบประชาธิปไตย จากนั้นจะมีการนำคำตอบที่ได้มาใช้ในการอภิปรายประกอบการเรียนการสอนทุกบทร่วมกัน

กลุ่ม 02 จำนวน 67 คน กำหนดให้เป็น “กลุ่มควบคุม” หมายถึง นักศึกษาที่

ลงทะเบียนเรียนวิชาประวัติศาสตร์ไทยร่วมสมัย(HUM114) กลุ่ม 02 ที่มีการจัดการเรียนการสอนแบบดั้งเดิมที่เน้นการบรรยายเพียงอย่างเดียว

3. สมมติฐานของการวิจัย

3.1 กลุ่มทดลองมีความรู้ความเข้าใจการปกครองระบอบประชาธิปไตยได้มากกว่ากลุ่มควบคุม

3.2 กลุ่มทดลองมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีกว่ากลุ่มควบคุม

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

4.1 แบบฝึกหัดเสริมทักษะการค้นคว้าด้วยตนเอง กำหนดให้นักศึกษาทำควบคู่ไปกับการเรียนการสอน ประกอบด้วยคำถาม 4 ข้อใหญ่ แต่คำถามที่จะนำมาใช้ในการวิจัย จะใช้เพียงข้อแรก คือ ข้อ 1 ซึ่งประกอบด้วยคำถาม 15 ข้อย่อย ในทางปฏิบัติผู้สอนจะมอบหมายให้นักศึกษาทำแบบฝึกหัด ด้วยการตอบคำถามข้อที่ 1-2 กำหนดส่งในสัปดาห์ที่ 4 ของการเรียนการสอน เพื่อให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่จะเรียนจบบทที่ 2 ในช่วงเวลาเดียวกัน ส่วนคำถามข้อ 3-4 จะกำหนดให้ส่งในช่วงก่อนสอบปลายภาค ประมาณสัปดาห์ที่ 12 ของการเรียนการสอน คำถามข้อที่ 1 นี้ผู้สอนจะให้ความสำคัญเป็นพิเศษ โดยใช้เป็นแกนกลางที่ต้องสอนควบคู่ไปกับเนื้อหาตั้งแต่บทที่ 2 จนถึงบทที่ 7 เพื่อให้ให้นักศึกษาได้ใช้เป็นตัวชี้วัด แนวความคิด กระบวนการได้มาซึ่งอำนาจ ลักษณะการใช้อำนาจ และการสิ้นสุดลงแห่งอำนาจของระบบการเมืองไทยที่มีพัฒนาการเปลี่ยนแปลงมาโดยลำดับ เพื่อวิเคราะห์ว่าระบบการเมืองในแต่ละช่วงเวลานั้นมีความเป็นประชาธิปไตย หรือมีความเป็นเผด็จการมากน้อยแตกต่างกันอย่างไร พิจารณาได้จากอะไรบ้าง เพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น และความเป็น-ความไม่เป็นประชาธิปไตยดังกล่าวนี้มีผลกระทบต่อการกำหนดแนวนโยบายในการพัฒนาเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรมอย่างไร

4.2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ภายหลังการเรียน แยกเป็น 2 ตอน

ตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบ แบ่งเป็น 4 คำถามย่อยคือ

สถานภาพ เพศ ภูมิลำเนา และช่องทางการรับข้อมูลข่าวสาร

ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับความหมายและการใช้อำนาจตามระบอบประชาธิปไตย มีทั้งหมด 32 ข้อ แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อ 1-7 คำถามเกี่ยวกับองค์ประกอบของระบอบประชาธิปไตย (รวม 7 ข้อ)

ส่วนที่ 2 ข้อ 8-10 คำถามเกี่ยวกับกฎหมายรัฐธรรมนูญ (รวม 3 ข้อ)

ส่วนที่ 3 ข้อ 11-28 คำถามเกี่ยวกับหลักการแบ่งแยก การตรวจสอบและการถ่วงดุลอำนาจตามการปกครองระบอบประชาธิปไตย (รวม 18 ข้อ)

ส่วนที่ 4 ข้อ 29-32 คำถามเกี่ยวกับหลักสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐาน (รวม 4 ข้อ)

4.3 คะแนนสอบปลายภาคของนักศึกษา

5. การจำแนกผลการวิจัย ผู้วิจัยใช้คำถามถูก-ผิด รวม 32 ข้อเป็นการวัดระดับความรู้ความเข้าใจที่มีต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย จำแนกออกเป็น 5 ระดับดังนี้

5.1 ผู้ที่ตอบคำถามถูกต้องระหว่าง 25-32 ข้อ จัดว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจการปกครองระบอบประชาธิปไตยมากที่สุด หรือเป็นนักเสรีประชาธิปไตยสูง

5.2 ผู้ที่ตอบคำถามถูกต้องระหว่าง 18-24 ข้อ จัดว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจการปกครองระบอบประชาธิปไตย(ในระดับ)ปานกลาง

5.3 ผู้ที่ตอบคำถามถูกต้องระหว่าง 13-18 ข้อ จัดว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจการปกครองระบอบประชาธิปไตยน้อย หรือมีความเป็นนักอนุรักษนิยม

5.4 ผู้ที่ตอบคำถามถูกต้องระหว่าง 7-12 ข้อ จัดว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจการปกครองระบอบประชาธิปไตยน้อยมาก หรือมีความเป็นนักอนุรักษนิยมและศักดินานิยมมาก

5.5 ผู้ที่ตอบคำถามถูกต้องระหว่าง 1-6 ข้อ จัดว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจการปกครองระบอบประชาธิปไตยน้อยมากที่สุด หรือมีความคิดทางการเมืองโน้มเอียงไปทางนิยมระบอบเผด็จการมากกว่า

6. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ให้นักศึกษาทั้งสองกลุ่มทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ภายหลังการเรียนในคาบเรียนสุดท้ายก่อนสอบปลายภาคและนำผลสอบปลายภาคที่ได้ไปหาค่าสถิติ

7. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การประมวลผลด้วยคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรม EXCEL เพื่อคำนวณสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

7.1 ค่าร้อยละ (Percentage) ของกลุ่มตัวอย่าง แยกตามเพศ สถานภาพ (รหัสประจำตัว ชั้นปี คณะที่สังกัด มาจากภูมิลำเนาใด) และช่องทางการรับข้อมูลข่าวสาร

7.2 Independent Samples t-Test

ผลการวิจัย

1. ภูมิหลัง นักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนวิชาประวัติศาสตร์ไทยร่วมสมัย(HUM114) ทั้งสองกลุ่มมาจากคณะนิเทศศาสตร์มากที่สุด รองลงมาเป็นคณะวิทยาศาสตร์ เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย มาจากชั้นปีที่ 2 มากที่สุด รองลงมาคือชั้นปี 3 มีภูมิลำเนาอยู่ต่างจังหวัดมากกว่าจะอยู่ในกรุงเทพฯ นักศึกษาเปิดรับข้อมูลข่าวสารผ่าน

ทาง Line มากที่สุด รองลงมาคือ Facebook และ Cable TV ตามลำดับ เมื่อพิจารณาแยกเป็นรายกลุ่ม พบว่า นักศึกษากลุ่มทดลองมาจากคณะนิเทศศาสตร์เป็นส่วนใหญ่ รองลงมาเป็นคณะวิทยาศาสตร์ ส่วนนักศึกษากลุ่มควบคุม มาจากคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ เป็นส่วนใหญ่ รองลงมาเป็นคณะวิทยาศาสตร์ แม้ว่าทั้งสองกลุ่มจะมี นักศึกษาชั้นปีที่ 2 เป็นส่วนใหญ่ แต่กลุ่มทดลองกลับมีนักศึกษาชั้นปี 3 เป็นอันดับรอง ในขณะที่กลุ่มควบคุมกลับมี นักศึกษาชั้นปี 1 เป็นอันดับรอง

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล แสดงผลดังตารางที่ 1 มีรายละเอียดดังนี้

2.1 ผลการตรวจสอบองค์ความรู้ของนักศึกษาภายหลังการเรียนรู้ เพื่อพิจารณาว่านักศึกษามี ความรู้ความเข้าใจความหมายและการใช้อำนาจตามระบอบประชาธิปไตยโดยภาพรวมมากน้อยเพียงใด พบว่า นักศึกษาทั้งสองกลุ่มส่วนใหญ่มีกnowledge ความรู้ความเข้าใจการปกครองระบอบประชาธิปไตยน้อย หรือมีความเป็นนัก กนุรักษ์นิยมสูง รองลงมา เป็นผู้ที่มีknowledge ความรู้ความเข้าใจการปกครองระบอบประชาธิปไตยในระดับปานกลาง

เมื่อจำแนกเป็นรายกลุ่ม พบว่านักศึกษากลุ่มทดลองมีknowledge ความรู้ความเข้าใจการปกครองระบอบ ประชาธิปไตยน้อย หรือมีความเป็นนักกนุรักษ์นิยมสูง รองลงมา เป็นผู้ที่มีknowledge ความรู้ความเข้าใจการปกครองระบอบ ประชาธิปไตยในระดับปานกลาง ส่วนนักศึกษากลุ่มควบคุมนั้น แม้ว่านักศึกษาส่วนมากจะมีknowledge ความรู้ความเข้าใจการ ปกครองระบอบประชาธิปไตยน้อย หรือมีความเป็นนักกนุรักษ์นิยมสูงกว่ากลุ่มทดลอง แต่รองลงมา นักศึกษากลับ มีknowledge ความรู้ความเข้าใจการปกครองระบอบประชาธิปไตยน้อยมาก หรือมีความเป็นนักกนุรักษ์นิยมและศักดินานิยม มากกว่า

จึงสรุปได้ว่านักศึกษากลุ่มทดลองมีknowledge ความรู้ความเข้าใจความหมายและการใช้อำนาจตามระบอบ ประชาธิปไตยดีกว่ากลุ่มควบคุม ($\bar{X}_1 = 16.06$ และ $\bar{X}_2 = 13.98$ ตามลำดับ) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัยข้อที่ 3.3.1

2.2 เมื่อพิจารณาถึงการตอบคำถามเกี่ยวกับความหมายและการใช้อำนาจตามระบอบ ประชาธิปไตยในแต่ละส่วน พบว่านักศึกษากลุ่มทดลองมีknowledge ความรู้ความเข้าใจในประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้ดีกว่ากลุ่ม ควบคุม กล่าวคือ

ส่วนที่ 1 นักศึกษากลุ่มทดลองมีknowledge ความรู้เรื่ององค์ประกอบของการปกครองระบอบประชาธิปไตยดีกว่า กลุ่มควบคุม ($\bar{X}_1 = 4.75$ และ $\bar{X}_2 = 3.98$ ตามลำดับ) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ส่วนที่ 2 นักศึกษากลุ่มทดลองมีknowledge ความรู้เรื่องกฎหมายรัฐธรรมนูญใกล้เคียงกับกลุ่มควบคุม ($\bar{X}_1 = 2$ และ $\bar{X}_2 = 0.66$ ตามลำดับ)

ส่วนที่ 3 นักศึกษากลุ่มทดลองมีknowledge ความรู้เรื่องหลักการแบ่งแยก ตรวจสอบและการถ่วงดุลอำนาจตามการ ปกครองระบอบประชาธิปไตยดีกว่ากลุ่มควบคุม ($\bar{X}_1 = 7.54$ และ $\bar{X}_2 = 6.73$ ตามลำดับ) แตกต่างกันอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ส่วนที่ 4 นักศึกษากลุ่มทดลองมีความรู้เรื่องสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานตามการปกครองตามในระบอบประชาธิปไตยดีกว่ากลุ่มควบคุม ($\bar{X}_1 = 1.77$ และ $\bar{X}_2 = 1.34$ ตามลำดับ) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4.2.3 ผลสอบปลายภาค นักศึกษากลุ่มทดลองยังคงมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีกว่ากลุ่มควบคุม ($\bar{X}_1 = 31.14$ และ $\bar{X}_2 = 28.27$ ตามลำดับ) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัยข้อที่ 3.3.2

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนการวัดผลสัมฤทธิ์ภายหลังการเรียนรู้และผลสอบปลายภาคของนักศึกษากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

คำถาม	ตัวแปร	จำนวน (n)	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	S.D.	t-Stat	p-value
ภาพรวม						
(4.2.1)	กลุ่มทดลอง	65	16.06	4.93		
(ข้อ 1-32)	กลุ่มควบคุม	41	13.98	21.37	2.60*	0.00
ส่วนที่						
1(4.2.2)	กลุ่มทดลอง	65	4.75	0.75		
(ข้อ 1-7)	กลุ่มควบคุม	41	3.98	3.17	2.61*	0.01
ส่วนที่						
2(4.2.2)	กลุ่มทดลอง	65	2	1.93		
(ข้อ 8-10)	กลุ่มควบคุม	41	0.66	0.77	0.44	0.33
ส่วนที่						
3(4.2.2)	กลุ่มทดลอง	65	7.54	2.94		
(ข้อ 11-28)	กลุ่มควบคุม	41	6.73	6.45	1.79*	0.04
ส่วนที่						
4(4.2.2)	กลุ่มทดลอง	65	1.77	0.84		
(ข้อ 29-32)	กลุ่มควบคุม	41	1.34	1.03	2.25*	0.01
ผลสอบปลาย						
ภาค	กลุ่มทดลอง	65	31.14	84.28		
(4.2.3)	กลุ่มควบคุม	41	28.27	41.30	1.89*	0.03

*มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

การอภิปรายผล

ระบอบประชาธิปไตยเป็นรูปแบบการปกครองหนึ่งที่มีพัฒนาการมายาวนานและแพร่หลายมากที่สุดในปัจจุบัน เป็นระบอบการปกครองที่ถือประชาชนเป็นศูนย์กลาง ประชาชนเป็นทั้งเจ้าของระบอบการปกครอง เป็นผู้กระทำการในการปกครอง และเป็นเป้าหมายของการปกครอง สิ่งที่ยังคงเป็นปัญหาของระบอบประชาธิปไตยในหลายประเทศทั่วโลก โดยเฉพาะประเทศกำลังพัฒนาและประเทศด้อยพัฒนา รวมทั้งประเทศไทย คือประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยยังไม่รับรู้ว่าอำนาจนั้นเป็นของตน (People power) ประชาชนยังไม่รับรู้ว่าคุณสมบัติสิทธิเสรีภาพ (Right and Liberty) มีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน (Equality) และประชาชนทั้งหลายยังไม่ได้มีโอกาสและยังไม่มีคามพยายามที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการตรวจสอบ ควบคุมและถ่วงดุลอำนาจเหล่านั้นตามวิถีทางของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

สำหรับประเทศไทย ผู้วิจัยได้เคยกล่าวในเบื้องต้นมาแล้วว่าสำนักงานสถิติแห่งชาติ(2553: ง, 4-5) ได้ทำการสำรวจมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2550 แล้วพบว่าประชาชนเพียงร้อยละ 2.1 เท่านั้นที่ยอมรับว่าตนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญในระดับที่มาก แต่ยังมีประชาชนอีกร้อยละ 75 ที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญในระดับที่น้อยจนแทบจะไม่มีความรู้ หรือไม่เข้าใจเลย สอดคล้องกับงานวิจัยที่ทำมาก่อนของสมบัติ อารังธัญวงศ์ (2541: 190, 217) ที่ทำการวิจัยภายหลังการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย(ฉบับที่ 5) พ.ศ.2538 อันเป็นจุดเริ่มต้นของการขยายสิทธิการเลือกตั้งแก่เยาวชนที่มีอายุ 18 ปีบริบูรณ์เป็นครั้งแรก ทำให้พบว่ามีเยาวชนเพียงร้อยละ 4 เท่านั้นที่คิดว่าตนเองมีความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยมาก ในขณะที่มีเยาวชนอีกกว่าร้อยละ 70 ที่คิดว่าตนเองมีความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยระดับปานกลาง และเยาวชนที่เหลืออีกถึง 1 ใน 3 คือกลุ่มเยาวชนที่มีความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยในระดับที่เล็กน้อยมาก ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยครั้งนี้ด้วยเช่นเดียวกันที่พบว่านักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนวิชาประวัติศาสตร์ไทยร่วมสมัยมีความรู้ความเข้าใจการปกครองระบอบประชาธิปไตยน้อย หรือมีความเป็นนักอนุรักษ์นิยมสูง ความไม่เข้าใจแนวคิด หลักการ และวิธีการของการปกครองระบอบประชาธิปไตยข้างต้น จึงเป็นต้นทางของปัญหาอื่น ๆ ที่ตามมาทุกปัญหา ไม่ว่าจะเป็นปัญหาที่ตัวระบบการเมือง ตัวนักการเมือง หรือแม้แต่ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันของนักการเมือง ข้าราชการ และภาคเอกชนทุกระดับ รวมถึงการมีวัฒนธรรมอีกหลายประการที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนาระบบการเมืองให้มีความเป็นประชาธิปไตยเพิ่มมากขึ้น รากฐานของปัญหาเหล่านี้ส่วนหนึ่งจึงเกิดจากการที่ประชาชนไม่เข้าใจเนื้อหาของระบอบประชาธิปไตย เป็นเหตุให้ถูกผู้มีอำนาจชักจูง โน้มน้าว ตบตา หลอกลวงได้โดยง่าย จนอาจกล่าวได้ว่าความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตยของคนไทยเป็นปัญหาสำคัญของประเทศ (พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต 2553)

เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงนำประเด็นที่ได้รับจากงานวิจัยของสมบัติ อารังธัญวงศ์ (2541) และสุภาพร ชัยฤกษ์(2552) มาต่อยอด โดยทดลองทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนในชั้นเรียนขนาดเล็ก (Classroom Research) เพื่อค้นหารูปแบบและเทคนิควิธีการสอนเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตยในระดับอุดมศึกษา โดยสร้างเงื่อนไขให้ผู้เรียนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาทักษะการจัดการความรู้ด้วยตนเอง ผ่านการมอบหมายให้ทำแบบฝึกหัดและรายงาน ใช้วิธีการตั้งคำถามที่ผู้เรียนต้องฝึกทักษะการค้นคว้าหาความรู้จากข้อมูลสารสนเทศที่มีอยู่อย่างมากมาย เพื่อนำมาใช้อตอบคำถามพื้นฐานทั่วไปก่อนว่าระบอบประชาธิปไตยคืออะไร

มีหลักการที่สำคัญอะไรบ้าง ประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยที่ก้าวหน้าควรมีลักษณะอย่างไร ระบอบประชาธิปไตยตัวแทน (Representative Democracy) คืออะไร แตกต่างกับระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) อย่างไรบ้าง การใช้อำนาจของระบอบเผด็จการกับระบอบประชาธิปไตยมีความแตกต่างกันอย่างไร คำว่าอำนาจอธิปไตย กฎหมายรัฐธรรมนูญ คืออะไร บุคคลและสถาบันต่อไปนี้เป็นนายกรัฐมนตรี คณะรัฐมนตรี รัฐสภา และศาล มีที่มาอย่างไร มีการแบ่งปันอำนาจหน้าที่ มีการตรวจสอบอำนาจซึ่งกันและกันอย่างไรบ้าง ปัจจุบันมีการจัดตั้งองค์กรอิสระเพื่อกำกับ ตรวจสอบการใช้อำนาจ องค์กรอิสระนี้คืออะไร มีอะไรบ้าง เป็นต้น

ต่อจากคำถามข้างต้นที่ผู้เรียนต้องค้นคว้า นำมาเรียบเรียงเพื่อตอบคำถามด้วยตนเอง ยังมีคำถามในแบบฝึกหัดข้ออื่น ๆ ที่ผู้เรียนต้องใช้ระเบียบวิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical Method) ในการศึกษาจากแหล่งความรู้อันหลากหลาย ทั้งที่เป็นสิ่งตีพิมพ์ เว็บไซต์ และการไปทัศนศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ที่เป็นพิพิธภัณฑ์ต่าง ๆ ร่วมกับการศึกษาเพิ่มเติมผ่านสื่อการสอนอิเล็กทรอนิกส์ของรายวิชา (e-Learning) แล้วนำความรู้และประสบการณ์ทั้งหมดที่ได้ มาคิด วิเคราะห์ และอภิปรายเปรียบเทียบกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในประวัติศาสตร์การเมืองไทยตั้งแต่หลังการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครอง พ.ศ.2475 เป็นต้นมา ซึ่งเป็นการจัดการเรียนการสอนที่ทำคู่ขนานกันไประหว่างภาคทฤษฎี กับการนำทฤษฎีมาเทียบเคียงกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นจริง ๆ (case study) ร่วมกับการบรรยายที่เน้นการเปรียบเทียบระหว่างความเป็นไปภายในประเทศไทยกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในช่วงเวลาเดียวกัน

ในอดีต ผู้วิจัยเคยจัดการเรียนการสอนที่เน้นการบรรยายควบคู่กับการเปิดสารคดีและการมอบหมายแบบฝึกหัด-รายงาน แต่มีข้อสังเกตจากสอนมาระยะหนึ่งแล้วว่า นักศึกษายังไม่เข้าใจแนวคิด หลักการของระบอบประชาธิปไตยมากพอที่จะประเมินได้ว่าการใช้อำนาจของรัฐบาลในแต่ละสมัยมีความเป็นประชาธิปไตยหรือเป็นเผด็จการมากน้อยแตกต่างกันอย่างไร มีผลกระทบต่อการกำหนดนโยบายในการพัฒนาระบบการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของประเทศอย่างไรบ้าง ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศไทยแตกต่างกับประเทศอื่น ๆ อย่างไรบ้าง โครงการวิจัยนี้จึงแบ่งนักศึกษาออกเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม เพื่อประเมินว่า ระหว่างการจัดการเรียนการสอนรูปแบบเดิม (กลุ่มควบคุม) กับการสอนรูปแบบใหม่ (กลุ่มทดลอง) ที่สร้างเงื่อนไขให้ผู้เรียนฝึกทักษะการจัดการความรู้ด้วยตนเองให้มากขึ้นกว่าเดิม บรรยายให้น้อยลง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจะเป็นเช่นใด ผลการวิจัยที่ได้จึงสอดคล้องตามสมมติฐานที่กำหนด และยังสอดคล้องกับทฤษฎีลำดับขั้นพฤติกรรม การเรียนรู้ของมนุษย์ (Bloom' Taxonomy) ของ Benjamin S. Bloom และคณะ (1956: 10-24) ที่นำเสนอไว้ในส่วนของพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) ซึ่งภายหลังต่อมา Lorin Anderson และ David Krathwohl ได้ร่วมกันปรับปรุงให้ดีขึ้น เรียกว่า Bloom' Taxonomy Revise (วิวัฒน์ ชัดติยะมาน และฉัตรศิริ ปิยะพิมลสิทธิ์ 2548-2549: 34-42) ในแง่ที่ว่าผู้ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้จะต้องมีทั้งสิ่งที่เป็นความรู้ความเข้าใจ หลักการและวิธีการที่สำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย สามารถสรุปใจความ อธิบาย วิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์ และลงความเห็นได้ว่าระบอบประชาธิปไตยไทยที่พัฒนามาในแต่ละช่วงเวลานั้นมีคุณลักษณะเฉพาะอย่างไร สามารถเปรียบเทียบความเหมือนกัน ความแตกต่างกันได้ วิเคราะห์เชื่อมโยงต่อได้ว่าระบบ

การเมืองในแต่ละสมัยได้ก่อให้เกิดการกำหนดแนวนโยบายในการพัฒนาประเทศอย่างรอบด้านได้อย่างไร และสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันต่อไปได้ อันเป็นวิธีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองเพื่อสร้างตนไปสู่การเป็นผู้รักการเรียนรู้ไปตลอดชีวิต ซึ่งผู้วิจัยเชื่อว่าด้วยวิธีการเรียนการสอนแบบนี้จะทำให้ นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องและตระหนักในคุณค่าของระบอบประชาธิปไตย สามารถพัฒนาตนและสังคมไปสู่การสร้างวัฒนธรรมการเมืองแบบมีส่วนร่วม (The Participant Political Culture) ที่ประกอบด้วยบุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจระบบการเมืองเป็นอย่างดี ตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง เพื่อควบคุม กำกับ และตรวจสอบให้ผู้ปกครองใช้อำนาจให้เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนหม่มาก

ข้อเสนอแนะ

การถ่ายทอดให้ความรู้ หรือการกล่อมเกลาก่อนทางการเมือง (political socialization process) เป็นหัวใจสำคัญของทุกระบบการปกครอง เพื่อสร้างสรรค์สังคมให้มีเอกภาพและมีเสถียรภาพ การปรับปรุงการศึกษาในระบบให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพเป็นกลไกที่สำคัญอีกประการหนึ่งของการสร้างความรู้ความเข้าใจทางการเมือง ผลจากการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ควรมีการวิจัยการจัดการเรียนการสอนเรื่องการปกครองระบอบประชาธิปไตย ตั้งแต่การศึกษาขั้นพื้นฐานจนถึงระดับอุดมศึกษา เพื่อศึกษาหลักสูตร กิจกรรมเสริมหลักสูตร สภาพการจัดการเรียนการสอน ปัญหาอุปสรรค ปัจจัยทั้งหลายที่เกี่ยวข้อง เพื่อสำรวจว่าเพราะเหตุใดผลการศึกษาในระบบที่เป็นอยู่จึงทำให้องค์ความรู้เรื่องระบอบประชาธิปไตยและกฎหมายรัฐธรรมนูญของประชาชนชาวไทยไม่อยู่ในระดับที่ควรจะเป็น จะมีวิธีการปรับปรุงแก้ไขอย่างไรที่จะช่วยทำให้การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น เช่น การจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา นอกจากจะต้องเน้นการเรียนการสอนแบบบูรณาการ เพื่อให้รายละเอียดเพิ่มมากขึ้นทั้งในมิติขององค์ความรู้เป็นภาคทฤษฎี การฝึกฝนทักษะการจัดการความรู้ผ่านการศึกษาเฉพาะกรณี(case study) และควรจะต้องมีกิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับเหตุการณ์ร่วมสมัย เพื่อเป็นทั้งการฝึกทักษะในลักษณะของภาคปฏิบัติ สร้างสีสันความน่าสนใจ และสร้างโอกาสให้ผู้เรียนได้พัฒนาจิตสำนึกทางการเมืองและจิตสาธารณะไปในเวลาเดียวกัน

2. การเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเรื่องการปกครองระบอบประชาธิปไตยนอกระบบการศึกษาควรถือเป็นความรับผิดชอบร่วมกันของทุกสถาบัน ตั้งแต่สถาบันทางสังคมหน่วยที่เล็กที่สุดแต่มีความสำคัญมากที่สุดคือสถาบันครอบครัว ซึ่งมีหน้าที่โดยตรงในการเลี้ยงดู อบรม สร้างลักษณะนิสัยและบุคลิกภาพของสมาชิกทุกคนให้เป็นผู้มีวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการเป็นสมาชิกที่ดีในสังคมประชาธิปไตย สถาบันต่อมาที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในเรื่องนี้คือ รัฐบาล โดยเฉพาะกระทรวงศึกษาธิการผู้มีหน้าที่โดยตรงในการจัดการศึกษาทุกระดับของชาติ รวมถึงหน่วยงานราชการ สถาบันรัฐสภา ศาล และองค์กรอิสระ ตลอดจนสื่อสารมวลชน และการเมืองภาคประชาชน ซึ่งมีหน้าที่โดยตรงในการใช้อำนาจ ตรวจสอบ ถ่วงดุลอำนาจ และเผยแพร่การปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่

สาธารณะ ทั้งในรูปแบบของการปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างอันดีและการจัดโครงการรณรงค์ต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ (โปรดพิจารณาเพิ่มเติม เศรษฐวัฒน์ โชควรกุล วิกานดา ชัยรัตน์ และ เกรียงศักดิ์ โชควรกุล, 2560)

กล่าวโดยสรุป การจะพัฒนาระบบการเมืองให้มีความเป็นประชาธิปไตยเพิ่มมากขึ้นนั้นไม่อาจสำเร็จได้ด้วยบุคคลคนเดียว หรือคณะบุคคล หรือปัจจัยใดปัจจัยหนึ่ง ย่อมยังต้องอาศัยองค์ประกอบอื่น ๆ อีกมากมาย ไม่ว่าจะเป็นการจัดทำรัฐธรรมนูญเพื่อปฏิรูปการเมืองทั้งระบบ การปฏิรูปเพื่อกระจายอำนาจการปกครองสู่ท้องถิ่น การปฏิรูปทางเศรษฐกิจ และการปฏิรูปในส่วนของภาคประชาชน การกล่อมเกลากองการเมือง (political socialization) ผ่านการศึกษาในระบบและนอกระบบจึงเป็นอีกมาตรการหนึ่งที่มีความสำคัญในการสร้างวัฒนธรรมของพลเมืองให้เป็นวัฒนธรรมประชาธิปไตย เพื่อให้กระบวนการของระบอบการเมืองมีความเป็นประชาธิปไตยเพิ่มมากขึ้นและสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนและประเทศชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด

เอกสารอ้างอิง

- เกษณี เทศนา. (2548). การศึกษาความรู้และเจตคติของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยรามคำแหงที่มีต่อการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย. *วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยรามคำแหง*, 8(1), 148-162.
- ไกรวุธ จีระบุตร. (2523). *ทัศนคติทางการเมืองของนิสิตนักศึกษาไทย*. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จิรพงษ์ รุจิเรวัต. (2548). *เจตคติต่อการปกครองในระบอบของครูโรงเรียนเอกชน จังหวัดสมุทรปราการ*. สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยรัฐกิจ มหาวิทยาลัยรังสิต.
- จิตติ วิทยสรณะ. (2544). *ความรู้ ทัศนคติและการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2540 ของผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์รายวันฉบับภาษาไทย*. (รายงานการวิจัย). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยรังสิต.
- จิตติ วิทยสรณะ. (2542). *พฤติกรรมในการเปิดรับสื่อมวลชนกับความรู้และทัศนคติที่มีต่อรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน พ.ศ. 2540 ของนิสิตนักศึกษามหาวิทยาลัย*. (รายงานการวิจัย). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยรังสิต.
- ณพวัฒน์ อารยางค์กูร. (2537). *การศึกษาเชิงเปรียบเทียบทัศนคติทางการเมืองของนักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร*. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นนท์ณิ ดุลยทวีสิทธิ์. (2553). *การศึกษาเปรียบเทียบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตยของไทย ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายและนักศึกษาระดับปริญญาตรี*. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต แผนกการเมืองการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- นลินธร กิจจาธิการกุล. (2523). *ทัศนคติทางการเมืองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย*. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต แผนกมัธยมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ปวิณ ชำนิประศาสน์. (2529). *ความสอดคล้องระหว่างหลักการประชาธิปไตยกับการประพฤติปฏิบัติที่เป็นประชาธิปไตย: ศึกษากรณีนิสิตบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- ประกาศกระทรวงศึกษาธิการเรื่องเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี พ.ศ.2558. (2558, 13 พฤศจิกายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 132 ตอนพิเศษ 295 ง. หน้า 1-28.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ.2553. (2542, 19 สิงหาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 116 ตอนที่ 74 ก. หน้า 1.
- พิชาย รัตนดิลก ณ ภูเก็ต. (2553). *คนไทยกับรัฐธรรมนูญ โดย ASTV ผู้จัดการรายวัน. สืบค้นเมื่อ 1 กรกฎาคม 2559, จาก <http://www.manager.co.th/daily/ViewNews.aspx?NewsID=9530000156581>*
- เยาวภา ประคองศิลป์ และคณะ. (2549). รายงานการวิจัยเรื่องศึกษาการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสารสมาคมนักวิจัย, 11(1), 5-17.*
- รัตนารณ มหาศรานนท์. (2520). *มโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยของนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูงในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต แผนกมัธยมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- เรืองศักดิ์ จริตเอก. ร.ด.อ. (2529). *ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของข้าราชการตำรวจชั้นสัญญาบัตรที่ปฏิบัติหน้าที่ในกองบังคับการตำรวจสันติบาล. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- วิจิต นวลแก้ว. (2521). *ความคิดเกี่ยวกับกระบวนการทางการเมืองของไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีข้าราชการครูมัธยมศึกษาในจังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- วิวัฒน์ ชิตติยะมาน และฉัตรศิริ ปิยะพิมลสิทธิ์. (2549). การปรับเปลี่ยนจุดมุ่งหมายทางการศึกษาของบลูม Revised Bloom's Taxonomy. *วารสารปาริชาติ, 18(2), 34-42.*
- เศรษฐวัฒน์ โชควรรกุล, วิกานดา ชัยรัตน์, และเกรียงศักดิ์ โชควรรกุล. (2560). แนวทางการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขให้กับนักศึกษาในสถาบันการศึกษาเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา. *วารสารการบริหารท้องถิ่น, 10(4), 57 – 71.*
- สมบัติ อารังธัญวงศ์. (2541). *ทัศนคติทางการเมืองของเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานคร. (รายงานการวิจัย). (พิมพ์ครั้งที่ 5) กรุงเทพฯ: โครงการเอกสารและตำรา คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันพัฒนบริหารศาสตร์.*
- สมพร เขียวเม่น. (2520). *ความเชื่อทางการเมืองของข้าราชการไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีข้าราชการกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*

- สุจิต บุญบงการ. (2514). นิสิตนักศึกษากับการพัฒนาทางการเมืองของไทย, *วรรณไวทยาการ* ชุมนุมบทความทางวิชาการถวายพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิพงศ์ประพันธ์ในวโรกาสที่พระชนมายุครบ 8 พรรษา บริบูรณ์. พระนคร. สมาคมสังคมนศาสตร์แห่งประเทศไทย โครงการตำราสังคมนศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 21-31.
- สุรพล สายพันธ์. (2519). *การมีส่วนร่วมในการปกครองตนเองของประชาชนในกรุงเทพมหานคร: ศึกษาเฉพาะกรณีการเลือกตั้งผู้ว่าราชการ รองผู้ว่าราชการ และสมาชิกสภากรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภาพร ชัยฤกษ์. (2552). *การเสริมสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตย : ศึกษาผลการดำเนินงานโครงการเสริมสร้างประชาธิปไตยและธรรมาภิบาล*. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2553). *สำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- อมร รักษาสัตย์ และคณะ. (2546). *ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยและรัฐธรรมนูญของผู้นำสังคมจากการวิจัยสนาม*. กรุงเทพฯ: สมาคมรัฐธรรมนูญเพื่อประชาชน.

Translate Thai References

- Alayangkool, N. (1994). *A comparative study of the political attitude of students of the National Defense College*. Thesis for Master degree of Political Science, Chulalongkorn University. (In Thai)
- Announcement of the Ministry of Education on Undergraduate Curriculum Standards. (2015, 13 November). Royal Gazette. Issue 132, Special Part 295. p 1-28. (In Thai)
- Benjamin, S. and Others. (1956). *Taxonomy of Educational Objectives*. New York: David McKay Co., Inc. p. 10-24. (In Thai)
- Chairerg, S. (2009). *This study aims to examine the performance of the "Enhancement of Democratic Values and Good Governmence Project"*. Thesis for Master of public Administration. (Public Policy and Strategic Management) National Institute of Development Administration. (In Thai)
- Chammiprasart, P. (1986). *Compatability of Democratic Principle and Behavior: A Cast Study of Graduate Students, Chulaongkorn University*. Thesis for Master degree of Political Science, Chulalongkorn University. (In Thai)

- Chokworakul, S., Chairat, W., Chokworakul, K. (2017). Educational Approach to create Citizenship in the democratic system with the King as Head of State to students and educational institutions in the district, Nakhon Ratchasima Province, *Local Administration Journal*, 10(4), 57 – 71. (In Thai)
- Dullayathaweesit, N. (2010). *Thai democracy and understanding of secondary school pupils and college students: a comparative study*. Thesis for Master degree of Political Science, Suan Sunandha Rajabhat University. (In Thai)
- Jirabutr, K. (1977). *The political attitudes of Thai college students*. Thesis for Master degree of Political Science, Chulalongkorn University. (In Thai)
- Jritake, R. (1986). *Knowledge and understanding of politics in democratic system: a case study of Commissioned Police Officers in the Special Branch Division*. Thesis for Master degree of Political Science, Chulalongkorn University. (In Thai)
- Keawmen, S. (1977). *Thai government official's political belief: a case study of the officials of the Bangkok metropolis*. Thesis for Master degree of Political Science, Chulalongkorn University. (In Thai)
- Khattiyamarn, W & Phiyapimollasit, C. (2016). Revised Bloom's Taxonomy. *Parichart Journal, Thaksin University*. 18(2), 34-42. (In Thai)
- Kijjatikankul, L. (1980). *Political attitudes of the upper secondary school students*. Thesis for Master degree of Education in secondary school, Chulalongkorn University. (in Thai)
- Krathwohl, R. *A Revision of Bloom's Taxonomy: An Overview* (Online) Retrieved May 8, from http://www.unco.edu/cetl/sir/stating_outcome/documents/Krathwohl.pdf. (In Thai)
- Mahasaranondh, R. (1977). *Higher certificate of education students' concepts of democracy*. Thesis for Master degree of Education secondary school, Chulalongkorn University. (In Thai)
- National Statistical office. (2010). *Public Opinion Survey on the Amendments to the Constitution of the Kingdom of Thailand BE 2550*. Bangkok: National Statistical Office. (In Thai)
- Nuankeow, W. (1978). *Thinking about Thai political processes: a study of secondary education teachers in Changwad Nonthaburi*. Thesis for Master degree of Political Science, Chulalongkorn University. (In Thai)
- Prakongsilpolt, Y. (2006). A Study of Learning for Development of Democratic Political Culture of the Basic Education. *Journal of the Association of Researcher*, 11(1), 5-17. (In Thai)

- Raksasat, A. et al. (2003). *Understanding of Democracy and the Constitution of Social Leaders from Field Research Understanding of Democracy and the Constitution of Social Leaders from Field Research Constitutional Association for the People*. Bangkok: Constitutional Association for the People. (In Thai)
- Rattanadilok na Phuket, P. (2010) *Thai people and constitution*. Retrieved November 5, 2010, from <http://www.manager.co.th/daily/ViewNews.aspx?NewsID=9530000156581>. (In Thai)
- Rujirakawat, J. (2548). *The Attitude toward Thai Democracy of the Private School Teachers in Samutprakan Province*. Thesis for Master degree of Public Administration, College of Government, Rangsit University. (In Thai)
- Saipan, S. (1976). *Popular participation in self-government in Bangkok metropolis: the study was especially done in case of the 1975 election for the Government, the Deputies and the Bangkok Metropolis Council members*. Thesis for Master degree of Political Science, Chulalongkorn. University. (In Thai)
- Thamrongthanyawong, S. (1998). *Research Report Political attitudes of youth in Bangkok*. (5th ed). Bangkok: National Institute of Development Administration. (In Thai)
- Thassana, K. (2005). A Study of Knowledge and attitudes of the lower secondary school students of the Demonstration School of Ramkhamkaeng University. *Ramkhamkaeng Research Journal* 8(1), 148-162. (In Thai)
- The National Education Act, (1999), as amended (No. 2) (2002) and No. 3 (2010) (1999, 19 August). *The Government Gazette. Issue 116, Part 74. P 1*. (In Thai)
- Vitayatorana, T. (1999). *Media Exposure: Knowledge and Attitude toward the 1998 Constitution Of University Students*. Pathum Thani: Rangsit University's Fund in 1999. (In Thai)
- Vitayatorana, T. (2001). *Thai Daily Newspaper Reporters' Knowledge, Attitude and Political Participation as Required by The 1998 Constitution*. Pathum Thani: College of Digital Communication Arts. (In Thai)

A Guideline to Promote Sustainable Urban Development through Rail Transit Infrastructure: A Case Study of Pathum Thani Province

Associate Professor Dr. Pawinee Iamtrakul

Instructor, Department of Urban Environmental Planning and Development,

Faculty of Architecture and Planning, Thammasat University

Jirawan Klaylee

Research Assistant, Faculty of Architecture and Planning, Thammasat University

Received: March 23, 2018

Revised: May 6, 2018

Accepted: August 19, 2018

Abstract

Polycentric development has been introduced to support the development of suburban communities of Bangkok. Urban development with multi-center community (Polycentric Development) must be implemented by developing public transport to serve as an integrated connection. This study selected Pathum Thani province as a case study to identify the appropriate link through the metropolitan transportation network systems and to understand the connection between the primary and secondary systems. This study employed geographic information system (GIS) tools to explore the city's physical characteristics that include land use, density, access to infrastructure, and transportation network. Findings reveal that the rail transport system is the primary public transport system which was planned and developed to provide efficient links among Bangkok and its vicinities, particularly Pathum Thani Province. Thus, the strategic plans for spatial development could be recommended for promote urban connection network and feeder system which would help to improve the accessibility among different sub-centers. Finally, it will help to promote the effective urban development while alleviate long distance travels and endorsed as a guideline for sustainable polycentric development in Bangkok and its vicinity.

Key words: polycentric development, geographic information system (GIS), urban network analysis

แนวทางการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืนด้วยโครงสร้างพื้นฐานระบบขนส่งทางราง กรณีศึกษา: จังหวัดปทุมธานี

รศ. ดร.ภาวิณี เอี่ยมตระกูล

อาจารย์ประจำวิชาสาขาผังเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

จิรพรรณ คล้ายลี

ผู้ช่วยวิจัย คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จังหวัดปทุมธานี

ได้รับบทความ: 23 มีนาคม 2561

ปรับปรุงแก้ไข: 6 พฤษภาคม 2561

ตอบรับตีพิมพ์: 19 สิงหาคม 2561

บทคัดย่อ

แนวทางการพัฒนาแบบการกระจายความเป็นศูนย์กลางถูกใช้เป็นแนวทางการวางแผนการพัฒนาชุมชนชนเมืองและรอบกรุงเทพฯ ให้เกิดการพัฒนาเมืองแบบมีศูนย์กลางหลายศูนย์ (Polycentric Development) ด้วยการพัฒนากระบวนขนส่งสาธารณะให้เกิดการเชื่อมต่อแบบบูรณาการที่สามารถช่วยเชื่อมโยงระบบโครงข่ายคมนาคมระหว่างกรุงเทพฯ และปริมณฑลระหว่างระบบหลักและระบบรอง การศึกษานี้ได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพื้นที่ด้วยเครื่องมือเทคโนโลยีสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (GIS) เพื่อวิเคราะห์ลักษณะทางกายภาพของเมือง ประกอบด้วยการใช้ประโยชน์ที่ดิน ความหนาแน่น การเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐาน โครงข่ายระบบคมนาคมและขนส่ง เป็นต้น เพื่อประเมินระบบของเมืองศูนย์กลางตามลำดับขั้นต่าง ๆ อันเอื้อต่อการคาดการณ์และสร้างแผนยุทธศาสตร์ของการพัฒนาเชิงพื้นที่ รวมถึงประเมินการเชื่อมโยงพื้นที่ศูนย์กลางเมืองแต่ละประเภทด้วยการประเมินโครงข่ายเมือง (Urban Network Analysis) ผลการศึกษาพบว่า ระบบขนส่งทางรางเป็นระบบขนส่งสาธารณะหลักที่ถูกวางแผนและพัฒนาเพื่อเชื่อมโยงพื้นที่กรุงเทพฯ และปริมณฑล โดยเฉพาะพื้นที่จังหวัดปทุมธานีให้เกิดประสิทธิภาพทั้งส่วนของการพัฒนาเมืองและโครงสร้างพื้นฐานให้เกิดความยั่งยืน โดยจะต้องมีแผนการพัฒนาระบบขนส่งรอง (Feeder) ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาในการเสนอแนะแนวทางการเชื่อมโยงศูนย์กลางของพื้นที่เมืองให้สามารถส่งเสริมการพัฒนาเมืองหลายศูนย์กลางให้เกิดเป็นแนวทางการพัฒนากรุงเทพฯ และปริมณฑลอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การพัฒนาหลายศูนย์กลาง, ระบบภูมิศาสตร์สารสนเทศ, การประเมินโครงข่ายเมือง

1. บทนำ

การพัฒนาประเทศเริ่มตั้งแต่การมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งในฉบับแรกๆ ได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างมาก โดยในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504 - 2509) และฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2510-2514) ซึ่งเป็นช่วงที่ประเทศไทยมุ่งเน้นการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐาน โดยให้กรุงเทพฯ เป็นศูนย์กลางการพัฒนาในหลายๆ ด้าน จากการพัฒนาดังกล่าวจึงเกิดแรงเหวี่ยงทำให้เกิดความต้องการแรงงานเป็นจำนวนมาก เป็นเหตุให้เกิดการอพยพย้ายถิ่นของประชากรต่างจังหวัดเข้ามาแสวงหาโอกาสการทำงานในกรุงเทพฯ ต่อมาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515 - 2519) เป็นต้นมา ได้เริ่มมีการพัฒนาด้านสังคมควบคู่ไปกับการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ ทำให้กรุงเทพฯ มีการพัฒนาสาธารณูปโภค สาธารณูปการต่าง ๆ รองรับความต้องการของประชากรที่เข้ามาอยู่อาศัยในเมือง จากการที่ทั้งแหล่งงานและสิ่งอำนวยความสะดวกในเมืองที่ดี ส่งผลกระทบต่อการใช้ประโยชน์ที่ดิน และการจราจร จนเกิดรูปแบบของการกระจุกตัวของความหนาแน่นภายในเมือง และมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง

ต่อมาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520 - 2524) กรุงเทพฯ เริ่มมีแผนพัฒนากรุงเทพฯ ฉบับที่ 1 ซึ่งขณะนั้นกรุงเทพฯ ประสบปัญหาอัตราการเพิ่มของประชากรและการอพยพของประชาชนจากชนบทเข้าสู่เมือง เนื่องจากกรุงเทพฯ เป็นศูนย์กลางทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ทำให้ประสบปัญหาต่าง ๆ หลายด้าน เช่น ปัญหาการว่างงาน ปัญหาแหล่งเสื่อมโทรม ปัญหาการขาดแคลนบริการสาธารณะ ปัญหาสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ดังนั้น แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 จึงได้เริ่มการวางแผนการพัฒนาชุมชนภายในชุมชนชานเมืองและรอบนอกกรุงเทพฯ ในลักษณะการพัฒนาเมืองแบบมีศูนย์กลางหลายศูนย์ (Poly Centric Development) ทั้งนี้ ได้กำหนดให้แต่ละศูนย์กลางมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมของตนเอง รวมถึงบริการขั้นพื้นฐานและสาธารณูปการที่จำเป็นอื่นๆ ด้วย หลังแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 จึงได้มีการกำหนดแนวทางการพัฒนาเมืองหลายศูนย์กลางออกสู่ภูมิภาคมากขึ้น ซึ่งกล่าวถึงในช่วงแผนพัฒนาฉบับที่ 5 และฉบับที่ 6 ต่อมาในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 และฉบับที่ 8 ในช่วงดังกล่าว ได้เน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม มีการพัฒนาระบบรถไฟฟ้าเพื่อเชื่อมเส้นทางระหว่างกรุงเทพฯ และปริมณฑล โดยหลักการสำคัญเพื่อแก้ไขปัญหาจราจร โดยมีกลยุทธ์การพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะแบบบูรณาการที่เกิดการเชื่อมโยงระหว่างระบบหลักและระบบรอง และการเชื่อมโยงระหว่างกรุงเทพฯ กับปริมณฑล เพื่อสนับสนุนให้ประชาชนได้ใช้ระบบขนส่งที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นการลดระยะเวลาในการเดินทางลดปริมาณการใช้พลังงานประเภทน้ำมัน รวมถึงลดปริมาณการใช้รถยนต์ส่วนบุคคลด้วย

ดังนั้น การศึกษาวิจัยนี้ จึงเป็นการศึกษารูปแบบความสัมพันธ์การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพเมืองตามทิศทางของแผน นโยบายในการพัฒนาของแผนพัฒนาระดับต่าง ๆ ที่กำหนดให้ปริมณฑลเป็นศูนย์กลางรองจากกรุงเทพฯ เพื่อรองรับการขยายตัวของเมือง และเสนอแนะแนวทางการพัฒนาให้สอดคล้องกับศักยภาพและรูปแบบทางกายภาพของเมืองต่อการเชื่อมโยงเมืองตามระบบเมืองหลัก เมืองรอง ตามลำดับศักยภาพด้วยระบบขนส่งมวลชนทางรางและโครงข่ายคมนาคม เพื่อให้เกิดระบบหลายศูนย์กลาง และเป็นการวางแผนเมืองที่น่าอยู่อย่างยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล รูปแบบความสัมพันธ์ของการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพเมือง
2. เพื่อวิเคราะห์ทางด้านกายภาพของเมืองเป็นการนำเสนอโครงสร้างของเมืองเชิงการใช้ประโยชน์พื้นที่ในมิติต่าง ๆ ทั้งทางด้านความหนาแน่นของการใช้ประโยชน์ที่ดิน ระบบคมนาคมและโครงข่ายถนน
3. เพื่อประเมินรูปแบบและการกระจายตัวของศูนย์กลางเมืองในจังหวัดปทุมธานี

3. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

3.1 โครงสร้างของเมือง (Urban Structure)

โครงสร้างเมือง ประกอบด้วยการใช้ประโยชน์ที่ดิน สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ การคมนาคมขนส่ง และกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ดังรายละเอียดต่อไปนี้ (Small, 1981)

3.1.1 องค์ประกอบของการใช้ประโยชน์ที่ดิน (Land Use Plan Elements)

ปัจจัยด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินเป็นการแสดงให้เห็นถึงรูปแบบของการกระจายของการตั้งถิ่นฐาน และรูปแบบของเมือง ซึ่งการจัดทำผังเมืองมักประกอบไปด้วยผังสีที่เป็นการกำหนดสีตามลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดิน ซึ่งประกอบด้วย แหล่งที่อยู่อาศัย ย่านพาณิชยกรรม สถาบันการศึกษา แหล่งอุตสาหกรรม พื้นที่สาธารณะ พื้นที่สีเขียว พื้นที่ทางการเกษตร และสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ชุมชน (สาธารณูปโภค – สาธารณูปการ) ตลอดจนการแบ่งลักษณะประเภทของการใช้ประโยชน์ที่ดิน โดยเมืองจะมีการกระจุกตัวเป็นกลุ่มย่อยๆ และภายในกลุ่มย่อยนั้นมีการทำกิจกรรมที่หลากหลาย มีสิ่งอำนวยความสะดวกระดับย่านที่เพียงพอต่อความต้องการของคนในพื้นที่ โดยแต่ละกลุ่มย่อยมีเอกลักษณ์หรือความโดดเด่นเฉพาะด้านที่แตกต่างกัน และมีการเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่ด้วยเส้นทางคมนาคม (August. Lösch, 1939).

3.1.2 องค์ประกอบของสิ่งอำนวยความสะดวกของชุมชน (Element of Community Facilities)

องค์ประกอบของสิ่งอำนวยความสะดวกของชุมชนนั้น เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทางกายภาพของรัฐบาลหรือบริการกึ่งสาธารณะ ซึ่งรวมถึงอาคาร วัสดุอุปกรณ์ ที่ดิน ความน่าสนใจในที่ดิน เช่น สิทธิในการใช้ทรัพย์สินของผู้อื่น และกิจกรรมต่าง ๆ ในพื้นที่ สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่ชุมชนต้องการ จะเกี่ยวข้องกับรูปแบบและองค์ประกอบในการพัฒนาที่ดิน (Bailey, K. et al., 2004)

3.1.3 องค์ประกอบในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ (Elements of Economic)

เป็นบทบาทของหน่วยงานท้องถิ่นที่จะทำการแบ่งประเภทหรือจัดการประเภทของเศรษฐกิจ โดยจะแบ่งเป็นประเภทของแหล่งพาณิชยกรรม โรงงานอุตสาหกรรม และสถาบันการศึกษา ซึ่งแผนต่าง ๆ เหล่านี้ ผู้ที่มีส่วนในการตัดสินใจ คือ หน่วยงานท้องถิ่นหรือภาครัฐที่จะพิจารณาว่าพื้นที่ใดเหมาะสมที่จะพัฒนาเป็นอะไร รวมทั้งสนับสนุนในเรื่องของโครงสร้างพื้นฐานสำหรับภาคธุรกิจและภาคอุตสาหกรรมของพื้นที่ โดยการพัฒนาด้านเศรษฐกิจประกอบด้วย การสร้างงานและและการจัดกลุ่มหรือหมวดหมู่และประเภทของงาน การเพิ่มอัตราค่าจ้าง การรักษาเสถียรภาพและฐานของภาษี และสร้างความหลากหลายของงานในชุมชน (Hall and Pain 2006)

3.1.4 องค์ประกอบด้านการคมนาคมขนส่ง

ความสัมพันธ์ของการออกแบบถนนและรูปแบบเมือง เป็นองค์ประกอบสำคัญในการออกแบบถนนอย่างเหมาะสมให้เกิดความสอดคล้องกับลักษณะเชิงพื้นที่ ซึ่งมีความแตกต่างตามลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดิน ประเภทของสถาปัตยกรรม รูปแบบเมือง ความหนาแน่นเมือง ความสูงชันและลักษณะทางกายภาพของเมือง จึงมีความจำเป็นต้องทำความเข้าใจบริบทของลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดิน ซึ่งมีอิทธิพลต่อการออกแบบลักษณะทางกายภาพของถนน ขนาดของทาง และลักษณะข้างทาง (Michael Viehhauser, 2005).

ดังนั้น หากเมืองมีการพัฒนาทั้งด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน โครงสร้างพื้นฐาน การคมนาคมขนส่ง และเศรษฐกิจ เมืองมีการพัฒนาไปในรูปแบบต่าง ๆ และจากการทำกิจกรรมภายในเมืองก่อให้เกิดการรวมกลุ่ม จำนวนประชากรมากขึ้นกลายเป็นสังคมที่ใหญ่ขึ้น ความสำคัญของพื้นที่ที่จะเพิ่มมากขึ้นตาม ดังนั้น หากทั้งกายภาพของพื้นที่มีการเข้าถึงที่สะดวกสบาย มีการบริการขั้นพื้นฐานที่ครอบคลุม ความหนาแน่นของประชากรก็จะเพิ่มมากขึ้น มีคนอพยพหรือเข้ามาใช้พื้นที่เพิ่มมากขึ้น พื้นที่ที่มีศักยภาพมากก็จะกลายเป็นศูนย์กลางของเมืองๆ นั้น ดังนั้น ศูนย์กลางเมืองแห่งใหม่อาจเกิดขึ้น ขนาดศูนย์กลางแห่งใหม่อาจมีขนาดเล็กกว่าศูนย์กลางเดิม ซึ่งศูนย์กลางนั้นเปรียบเสมือนศูนย์กลางหลัก และศูนย์กลางแห่งใหม่เป็นศูนย์กลางย่อย (Small Kenneth, 1981)

3.2 การพัฒนารูปแบบเมืองหลายศูนย์กลาง (Polycentric City Development)

แนวคิดของเมืองหลายศูนย์กลางมีมาตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ 20 (Olesan, 2008) โดยรูปแบบการพัฒนาเมืองก่อนหน้านี้เป็นการพัฒนาเมืองแบบศูนย์กลางเดียว (Monocentric Development) ซึ่งเกิดการกระจุกตัวของกิจกรรมในศูนย์กลางเดียว ไม่เกิดการกระจายการพัฒนาไปยังพื้นที่บริเวณรอบนอก ทำให้มีแนวคิดการพัฒนาเมืองหลายศูนย์กลางขึ้นมา โดยมีการนำไปใช้อย่างกว้างขวางในหลายประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา อังกฤษ เป็นต้น นักผังเมืองจึงได้นำแนวคิดการพัฒนาเมืองหลายศูนย์กลางไปใช้เป็นเครื่องมือในการวางแผนยุทธศาสตร์เชิงพื้นที่ นักภูมิศาสตร์มนุษย์และเศรษฐกิจก็นำไปอธิบายรูปแบบเฉพาะของการเติบโตและโครงสร้างของเมือง (Bertaud, 2001)

นอกจากนี้ ในเชิงพื้นที่ระดับเมืองนัยยะของความหลากหลายของกลุ่มก้อนของรูปแบบกิจกรรมทางเศรษฐกิจหรือผู้คนภายในเมืองหนึ่งๆ พบว่า ลักษณะการเติบโตของเมืองหลักๆ มี 2 รูปแบบ (Hall and Pain, 2006) โดยทฤษฎีเมืองหลายศูนย์กลางมีลักษณะเด่น คือ มีศูนย์กลางเมืองที่หลากหลาย โดยเกิดการเชื่อมต่อระหว่างพื้นที่ด้วยรูปแบบการเดินทาง การเชื่อมต่อธุรกิจ เป็นต้น จึงทำให้การพัฒนาเมืองหลายศูนย์กลางมีความเกี่ยวข้องกับรูปแบบเมืองและความสัมพันธ์ทางด้านต่าง ๆ การพัฒนาเมืองเกิดจากความสัมพันธ์ของการใช้ประโยชน์ที่ดินและการคมนาคมขนส่งที่ต้องพึ่งพาอาศัยกัน โดยการคมนาคมขนส่งทำให้เกิดการเข้าถึงหรือการใช้พื้นที่ ทำให้เกิดรูปแบบกิจกรรมที่เป็นตัวกำหนดรูปแบบการเดินทาง ซึ่งเป็นวงจรที่เกิดขึ้นในความสัมพันธ์ระหว่างการใช้ประโยชน์ที่ดินและการคมนาคมขนส่ง (Davoudi S. Polycentricity, 2002)

3.3 ปัจจัยที่ส่งเสริมการพัฒนาเมืองหลายศูนย์กลาง (Polycentric City)

เป้าหมายของการพัฒนาเมืองหลายศูนย์กลาง (Rallayman, 2007) คือ ต้องการลดระยะเวลาและระยะทางในการเดินทาง ส่งเสริมการทำกิจกรรมทางด้านพาณิชย์กรรม แหล่งงานใกล้กับแหล่งที่อยู่อาศัย

(live-work integration) ซึ่งจะช่วยลดความต้องการเดินทางออกนอกเมือง โดยปัจจัยที่ส่งเสริมการพัฒนาเมืองหลายศูนย์กลางมีดังต่อไปนี้

1) การพัฒนาระบบคมนาคมขนส่งสาธารณะ (Public Transportation) เป็นการเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงแหล่งที่อยู่อาศัย แหล่งงาน แหล่งพาณิชยกรรม และโครงสร้างพื้นฐาน และส่งเสริมการเชื่อมต่อระหว่างเมือง โดยเฉพาะการพัฒนากระบวนขนส่งมวลชนทางรางที่มีประสิทธิภาพ

2) การประสานความร่วมมือ (Co-operation/ Collaboration) และการมีส่วนร่วม (Participation) ระหว่างหน่วยงานและกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholders) ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน และชุมชน ในการวางแผนกระจายโครงสร้างเมืองให้มีความเป็นเมืองหลายศูนย์กลาง

3) การให้ความช่วยเหลือและงบประมาณสนับสนุนบทบาทของหน่วยงานส่วนท้องถิ่นในการวางแผนพัฒนาพื้นที่ร่วมกัน ทั้งการใช้ประโยชน์ที่ดินและการคมนาคมขนส่ง เพื่อส่งเสริมการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นศูนย์กลางย่อยๆ บริเวณพื้นที่ให้บริการขนส่งสาธารณะหลัก

4) การวางแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเมือง ต้องเกิดจากการวางแผนร่วมกัน ทั้งแผนระดับประเทศ ระดับเมือง และระดับท้องถิ่น

5) การพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ เป็นการส่งเสริมการจ้างงานภายในเมือง ลดการเดินทางเข้าไปทำงานในเขตเมืองใหญ่ ซึ่งต้องเสียทั้งเวลาในการเดินทาง ค่าใช้จ่าย และสุขภาพอนามัย

6) การพัฒนาแหล่งที่อยู่อาศัยให้เกิดความหนาแน่น และการบริการโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อเป็นการรองรับการอยู่อาศัย

3.4 แนวความคิดด้านคมนาคมขนส่งทางราง

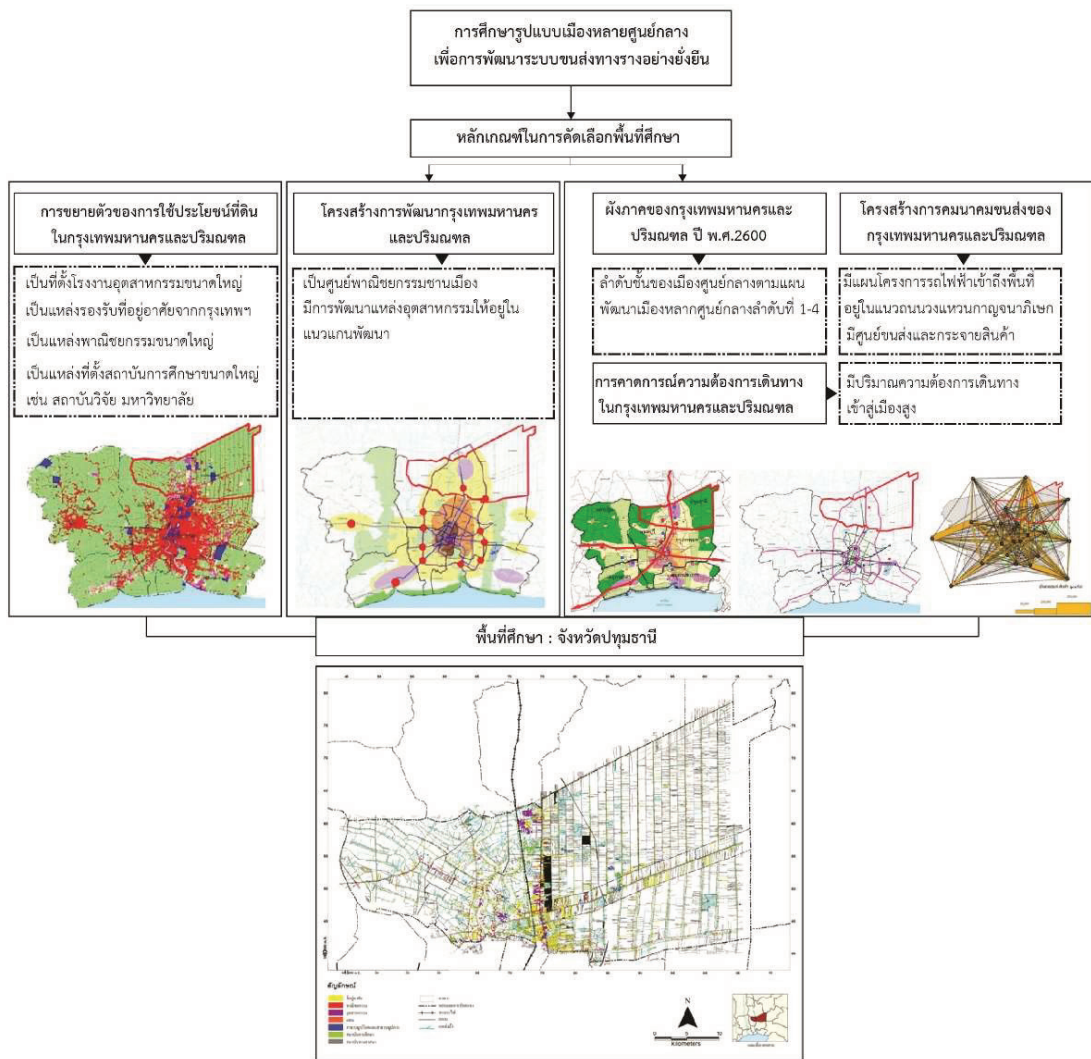
การขนส่งระบบราง (Rail Transit System) เป็นรูปแบบการขนส่งรูปแบบหนึ่งที่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากการขนส่งที่รวดเร็ว และมีความสามารถเคลื่อนย้ายคนและสินค้าได้คราวละมากๆ รวมไปถึงมีค่าใช้จ่ายต่ำ แนวคิดการส่งเสริมการขนส่งในปัจจุบันจึงเล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาระบบขนส่งดังกล่าวที่สามารถพัฒนาให้เป็นระบบหลักเชื่อมต่อพื้นที่ปริมณฑลและหัวเมืองของภาคต่าง ๆ โดยพื้นที่ควรมีการจัดการในการส่งเสริมด้านคมนาคมในพื้นที่ การส่งเสริมให้ผู้เดินทางใช้การขนส่งมวลชนระบบรางจะทำในบริเวณพื้นที่อยู่อาศัยและพาณิชยกรรมที่ตั้งอยู่บริเวณสถานีขนส่งที่มีคุณภาพการบริการสูง มีเส้นทางการเดินที่ดี มีการจัดการระบบการเปลี่ยนถ่ายระบบการขนส่งที่สามารถช่วยอำนวยความสะดวกในการใช้ประโยชน์ในการเดินทาง และการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงดังตัวอย่างของการพัฒนาระบบราง: เมืองพอร์ตแลนด์ ประเทศสหรัฐอเมริกา (The United States of America) ซึ่งเมืองพอร์ตแลนด์ (Portland) เป็นเมืองหนึ่งที่ถือเป็นเมืองขนาดใหญ่ซึ่งตั้งอยู่ในรัฐโอเรกอน โดยก่อตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1845 โดยมีพื้นที่ทั้งสิ้นประมาณ 376 ตารางกิโลเมตร และเป็นพื้นที่ที่ถือเป็นตัวอย่างหนึ่งในการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานด้านการคมนาคม โดยลักษณะของการพัฒนาพื้นที่ของเมืองพอร์ตแลนด์นั้นจะเน้นการบูรณาการระหว่างการส่งเสริมการใช้ประโยชน์ที่ดิน (Proactive land use planning) และการวางแผนระบบคมนาคมขนส่งสาธารณะ (Transit-Oriented Development) ภายในพื้นที่ที่กำหนดการพัฒนา (Urban growth boundary) โดยเมืองพอร์ตแลนด์นั้นมีการกำหนดแนวทางการพัฒนาในสองระดับ

ได้แก่ ในระดับเมือง (City level) และพื้นที่ในระดับภูมิภาคของเมือง (Surrounding region of cities and town) โดยมีเป้าหมายในการรักษาพื้นที่เขตกรรมเดิมของเมืองไว้ โดยได้มีการกำหนดให้เกิดการใช้อาคารที่สูงขึ้นแทนที่จะแผ่ขยายการใช้ประโยชน์ที่ดิน ต่อมาในช่วงปี ค.ศ. 1990 นั้นได้มีการผนวกแนวคิดของการพัฒนาพื้นที่เมืองควบคู่ไปกับระบบคมนาคมขนส่ง โดยการเชื่อมศูนย์กลางเมืองของพื้นที่โดยรอบด้วยการใช้ระบบขนส่งทางรางเป็นระบบหลัก โดยทำการการปรับเปลี่ยนกิจกรรมบางประการให้มีความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่บริบทโดยรอบ (Retrofit) มากขึ้น โดยการพัฒนาจะเป็นการส่งเสริมให้เกิดความสวยงามของพื้นที่เมืองเพื่อลดปริมาณการเดินทางด้วยยานพาหนะส่วนบุคคลลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกำหนดการพัฒนาพื้นที่เฉพาะหรือพื้นที่ต้นแบบ (Prototypical development) โดยสามารถใช้เป็นแนวทางการพัฒนาพื้นที่อื่นๆ ในภูมิภาคและโครงการที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อย (Affordable housing) (Shaw D. and Sykes O, 2004)

4. พื้นที่ศึกษา: จังหวัดปทุมธานี

ในการศึกษานี้ได้ทำการคัดเลือกพื้นที่ศึกษา โดยใช้หลักการแบบพิจารณาหลายเกณฑ์ (Multicriteria Analysis) ซึ่งมีองค์ประกอบของข้อมูลสำหรับประกอบการพิจารณา ได้แก่ (1) ด้านการขยายตัวของการใช้ประโยชน์ที่ดิน (2) ด้านโครงสร้างและแผนพัฒนาเมืองในอนาคต (3) ด้านโครงข่ายคมนาคมและขนส่ง และ (4) ด้านการคาดการณ์ความต้องการเดินทางในอนาคตในพื้นที่ปริมณฑลรอบกรุงเทพฯ ฯ ซึ่งจากการทบทวนจากเกณฑ์ดังกล่าว พบว่า จังหวัดปทุมธานีเป็นพื้นที่ที่รองรับการขยายตัวจากศูนย์กลางเมืองกรุงเทพฯ ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 มีการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ส่งเสริมการอยู่อาศัยและการจ้างงาน รวมถึงโครงข่ายการคมนาคมขนส่งและการเดินทางที่มุ่งสู่จังหวัดปทุมธานี โดยจังหวัดปทุมธานีเป็นเมืองที่มีการตัดผ่านของทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 คือ ถนนพหลโยธิน ซึ่งเป็นถนนสายสำคัญในการเชื่อมต่อระหว่างเมือง และมีทางด่วนพิเศษ คือ ถนนวงแหวนกาญจนาภิเษก ทำหน้าที่ในการเชื่อมต่อระหว่างเมืองเช่นเดียวกัน ปัจจัยทางด้านการคมนาคมขนส่งเหล่านี้ ทำให้พื้นที่จังหวัดปทุมธานีมีการเข้าถึงที่สะดวก ส่งผลต่อการพัฒนาทางด้านอุตสาหกรรม ซึ่งจะเห็นว่าเป็นที่ตั้งของนิคมอุตสาหกรรมขนาดใหญ่หลายแห่ง ก่อให้เกิดการจ้างงานขนาดใหญ่ ซึ่งเป็นผลดีต่อความสมดุลระหว่างแหล่งงานกับที่อยู่อาศัย (Job-housing balance) อีกทั้ง จังหวัดปทุมธานียังเป็นศูนย์กลางทางด้านการศึกษาวิจัยและการพัฒนาต่าง ๆ โดยเป็นที่ตั้งของสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาที่สำคัญหลายแห่ง และยังเป็นศูนย์กลางพาณิชย์กรรมขนเมือง นอกจากนี้ ภายในเมืองศูนย์กลางยังส่งเสริมให้เมืองดำรงอยู่ได้ด้วยตัวเอง โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพาศูนย์กลางเมืองอื่น หรือลดการพึ่งพาน้อยลง ย่อมเป็นผลดีในเชิงเศรษฐกิจและสังคม และสิ่งแวดล้อม

ดังนั้น จังหวัดปทุมธานีจึงเป็นพื้นที่ที่มีความเป็นไปได้ในการศึกษาและวิเคราะห์รูปแบบความสัมพันธ์ของการเปลี่ยนแปลงเชิงกายภาพของเมืองต่อการเปลี่ยนแปลงทิศทางแผนและนโยบายการพัฒนาเมืองรูปแบบหลายศูนย์กลางดังแสดงในภาพที่ 1 โดยมีการศึกษาแผนพัฒนาในระดับชาติจนถึงระดับจังหวัด ทิศทางในการพัฒนาเมืองรูปแบบหลายศูนย์กลาง แผนพัฒนาระบบขนส่งมวลชน และการวิเคราะห์ลักษณะทางกายภาพ สังคม เศรษฐกิจของพื้นที่

ภาพที่ 1 พื้นที่ศึกษาจังหวัดปทุมธานี

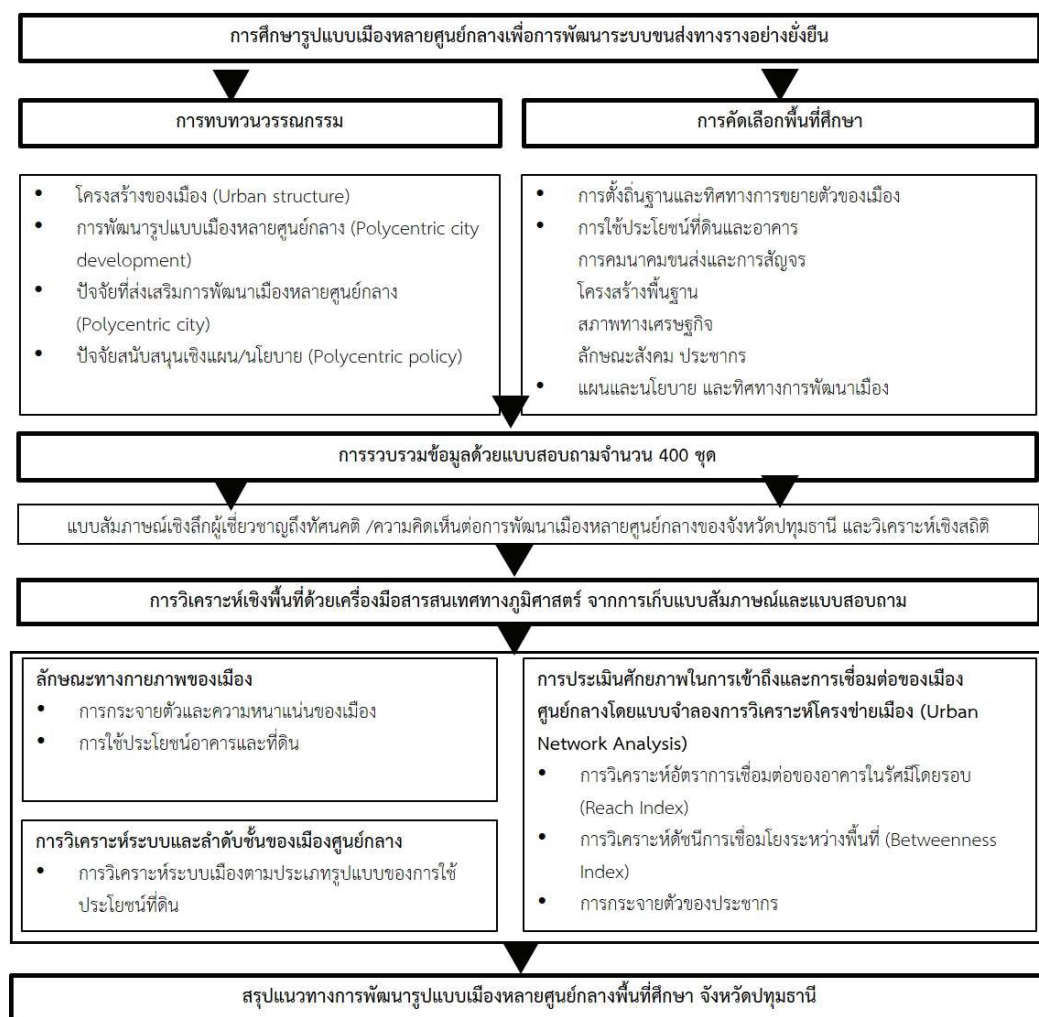
5. กรอบแนวคิดการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพื้นที่

หลักการของการวิเคราะห์โครงข่ายเมือง (Bissette. J, 2013) นั้นเป็นการนำขึ้นข้อมูลแหล่งกิจกรรม อันประกอบไปด้วย อาคาร สิ่งปลูกสร้าง บูรณาการกับข้อมูลด้านโครงข่ายถนนหรือการเชื่อมต่อ อาทิ เส้นทาง (Path) จุดตัดหรือศูนย์กลางกิจกรรม (Node) และขอบเขต (Edge) โดยใช้หลักการทางการสร้างแบบจำลองของการคมนาคมและขนส่งมาใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ของรูปร่างเมืองที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ ในการคำนวณดังกล่าว จำเป็นต้องมีการกำหนดรัศมีของการอ้างอิงการวิเคราะห์ ซึ่งโดยทั่วไปมักใช้ระยะทาง 1,000 หรือ 1,500 เมตร แต่ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกใช้ระยะทาง 1,500 เมตรซึ่งถือเป็นระยะทางที่คนสามารถเดินได้ ดังมีแนวทางในการดังนี้

(1) การวิเคราะห์อัตราการเชื่อมต่อของอาคารในรัศมีโดยรอบ (Reach Index) การวิเคราะห์การเชื่อมต่อของอาคารในรัศมีโดยรอบ (Reach Index) เป็นมาตรการในการวัดจำนวนของอาคารที่เชื่อมต่อโดยรอบ โดยคำนวณตามรัศมี ที่กำหนดอิงจากโครงข่ายถนน

(2) การวิเคราะห์ดัชนีการเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่ (Betweenness Index) การวิเคราะห์ดัชนีการเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่ (Betweenness Index) เป็นการวิเคราะห์ถึงอาคารที่อยู่ในบริเวณโดยรอบของเส้นทางที่สั้นที่สุด (Shortest path) ระหว่างจุดตัดถนนในโครงข่ายที่ใกล้ที่สุด ซึ่งโดยทั่วไปดัชนีดังกล่าวใช้วัดระดับความเป็นศูนย์กลาง (Centrality)

ทั้งนี้ จากการวิเคราะห์แบบจำลองตามกรอบแนวคิดดังแสดงในภาพที่ 2 นั้น สามารถวิเคราะห์ถึงศักยภาพของการเชื่อมต่อเชิงพื้นที่กับพื้นที่โดยรอบ ในระดับอาคารและเชื่อมต่อโครงข่ายถนนภายในพื้นที่ ซึ่งเป็นการจำลองถึงศักยภาพของกลุ่มอาคารในแต่ละพื้นที่ที่แตกต่างกันและไม่สามารถอธิบายในเชิงปริมาณได้ในเชิงประจักษ์ อันส่งผลต่อระบบของเมืองตามลำดับศักยภาพ

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดการวิเคราะห์เชิงพื้นที่

6. การศึกษาลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ศึกษา

การศึกษาลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ศึกษา คือ จังหวัดปทุมธานี มุ่งเน้นการนำเสนอสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น โดยเฉพาะกายภาพของเมืองอันเป็นกระบวนการของการตั้งถิ่นฐานและกายภาพของเมือง ณ ปัจจุบัน อันประกอบปัจจัยสำคัญ (1) ความหนาแน่นของการใช้ประโยชน์ที่ดิน (2) ลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดิน (3) ระบบคมนาคมและขนส่ง ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

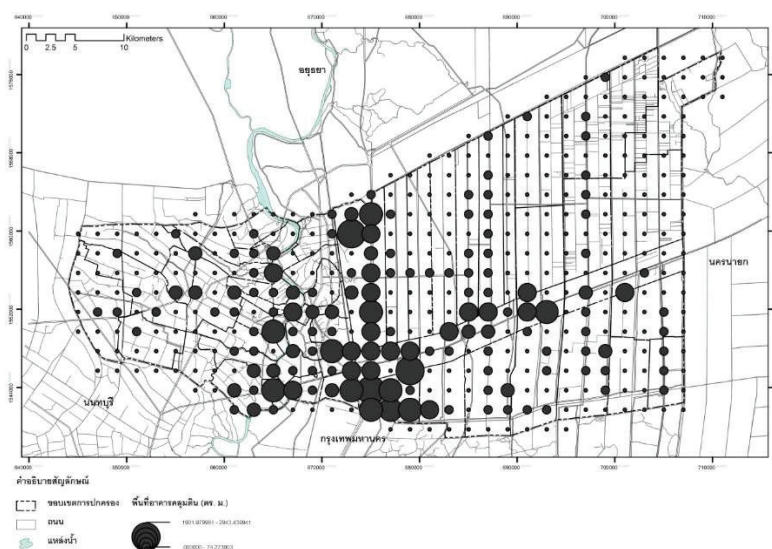
6.1 ลักษณะทางกายภาพของเมือง

การวิเคราะห์ทางด้านกายภาพของเมือง เป็นการนำเสนอโครงสร้างของเมืองเชิงการใช้ประโยชน์พื้นที่ในมิติต่าง ๆ ทั้งทางด้านความหนาแน่นของการใช้ประโยชน์ที่ดิน ระบบคมนาคมและโครงข่ายถนน เพื่อประเมินรูปแบบและการกระจายตัวของศูนย์กลางเมืองในจังหวัดปทุมธานี ต่อจากนั้น จึงประเมินเพื่อศึกษาระบบของศูนย์กลางเมืองในแต่ละพื้นที่ อาทิ ความเป็นย่าน การใช้ประโยชน์ที่ดิน ลำดับศักยภาพของเมือง เพื่อเป็นข้อมูลของการประเมินลักษณะทางกายภาพที่เหมาะสมต่อการพัฒนาเมืองหลากหลายศูนย์กลางของพื้นที่จังหวัดปทุมธานีต่อไป ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

6.1.1 การกระจายตัวและความหนาแน่นของเมือง

จังหวัดปทุมธานีเป็นจังหวัดที่มีวิวัฒนาการอย่างยาวนานและสามารถระบุถึงช่วงเวลาปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการตั้งถิ่นฐาน ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ช่วงเวลาสำคัญ ดังนี้

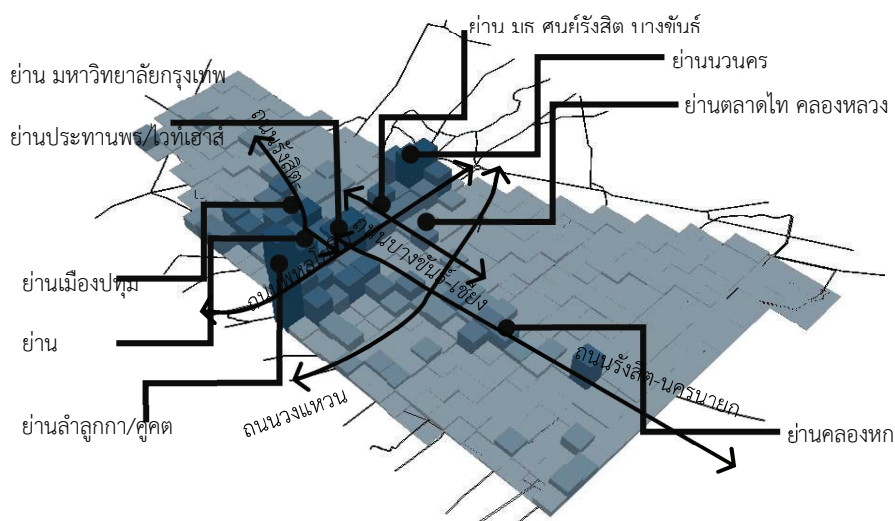
- ช่วงแรก เมืองมีการตั้งถิ่นฐานตามแม่น้ำเจ้าพระยา และแหล่งน้ำสำคัญ ที่เป็นเส้นทางคมนาคมที่สำคัญในยุคนั้น มีเมืองที่สำคัญคือ เมืองสามโคก รูปแบบการตั้งถิ่นฐานจึงเรียงตัวตามเส้นทางของแหล่งน้ำ และเมืองท่าที่สำคัญ
- ช่วงที่สอง การพัฒนาด้านระบบชลประทานในสมัยรัชการที่ 5 ก่อให้เกิดการทำเกษตรกรรมในพื้นที่อย่างกว้างขวาง โดยรูปแบบของการตั้งถิ่นฐานเคลื่อนตัวมาสู่พื้นที่ชั้นในของแม่น้ำเจ้าพระยาตามเส้นทางชลประทาน โดยเฉพาะคลองรังสิตประยูรศักดิ์ และระบบคลองลำดับรอง การพัฒนาการชลประทานและการทำนอยังเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญของรูปแบบการตั้งถิ่นฐานตามแนวยาว อันเกิดจากการสัมปทานพื้นที่นั้น
- ช่วงที่สาม การพัฒนาของระบบคมนาคมทางรางเข้ามาสู่พื้นที่ เมืองจึงย้ายศูนย์กลางไปบริเวณสถานีรถไฟรังสิต หรือย่านตลาดรังสิตในปัจจุบัน แต่ระบบการตั้งถิ่นฐานเพื่อทำเกษตรกรรมตามระบบชลประทานยังคงอยู่
- ช่วงที่สี่ การสร้างระบบโครงข่ายคมนาคมทางถนน สามารถเชื่อมต่อไปยังพื้นที่ข้างเคียงได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงทำให้เมืองมีการเรียงตัวตามเส้นทางคมนาคมที่สำคัญ โดยเฉพาะบริเวณถนนพหลโยธิน และถนนรังสิต-นครนายก ช่วงเวลานี้เป็นช่วงของการเจริญเติบโตของเมืองอย่างรวดเร็ว ตลอดจนการแผน นโยบายและการสนับสนุนของภาคต่าง ๆ ทำให้เกิดศูนย์กลางของเมืองอื่นๆ อาทิ ย่านอุตสาหกรรมนวนคร ย่านมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต ย่านตลาดไท ย่านคลองหก เป็นต้น (ดังแสดงในภาพที่ 3)

ภาพที่ 3 ความหนาแน่นของพื้นที่อาคาร (พื้นที่คลุมดิน)

6.1.2 การใช้ประโยชน์อาคารและที่ดิน

เป็นองค์ประกอบที่สำคัญส่วนหนึ่งในกระบวนการศึกษา อันสามารถช่วยอธิบายถึงระบบของเมืองและย่านการใช้ประโยชน์ที่ดิน โดยที่การพัฒนาเหล่านั้นเป็นผลมาจากดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีการใช้พื้นที่ ซึ่งการใช้พื้นที่ภายในเขตพื้นที่ศึกษา ที่ได้จำแนกประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทต่าง ๆ เช่น เขตพื้นที่อยู่อาศัย อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม และเกษตรกรรม อันเป็นปัจจัยที่เชื่อมโยงและมีความสัมพันธ์กับปัจจัยที่เกี่ยวข้องในด้านต่าง ๆ อาทิ ด้านประชากร เศรษฐกิจ สังคม และนโยบายการใช้ประโยชน์ที่ดินของรัฐ ทั้งนี้ การศึกษาดังกล่าวสามารถสร้างความเข้าใจถึงระบบของเมืองหลัก เมืองรอง ตามประเภทและลำดับของศูนย์กลางในแต่ละพื้นที่ของจังหวัดปทุมธานี ซึ่งได้รับอิทธิพลจากการขยายตัวของกรุงเทพฯ ฯ จนเป็นระบบเมืองระบบหนึ่งของกรุงเทพฯ ฯ ทำให้เกิดการพัฒนารูปแบบและย่านการใช้ประโยชน์ที่ดินตามแผนพัฒนาระดับชาติที่สำคัญ อาทิ ย่านนิคมอุตสาหกรรมนวนคร ย่านการค้าส่งสินค้าทางเกษตรตลาดไท ย่านการศึกษา อาทิ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (ศูนย์รังสิต) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี และมหาวิทยาลัยกรุงเทพ (ศูนย์รังสิต) เป็นต้น ตลอดจนย่านสถาบันราชการและศูนย์วิจัยที่กระจายตัวและเป็นศูนย์กลางของเมืองกระจายตามเส้นทางสำคัญ โดยเฉพาะถนนพหลโยธินและถนนรังสิต-นครนายก ดังสามารถแสดงระบบของย่าน (ดังแสดงในภาพที่ 4)

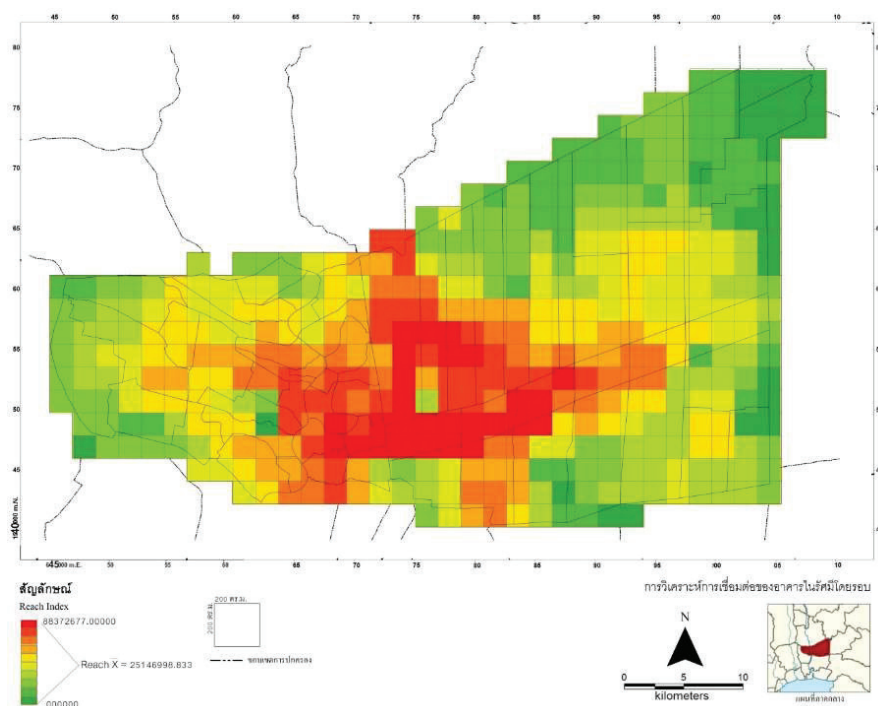

ภาพที่ 4 ระบบย่านและศูนย์กลางเมืองความหนาแน่นของการใช้พื้นที่อาคารในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี

6.2 การประเมินศักยภาพในการเข้าถึงและการเชื่อมต่อของเมืองศูนย์กลางโดยแบบจำลองการวิเคราะห์โครงข่ายเมือง (Urban Network Analysis)

6.2.1 การวิเคราะห์อัตราการเชื่อมต่อของอาคารในรัศมีโดยรอบ (Reach Index)

จากการวิเคราะห์ พบว่า บริเวณรังสิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต และนิคมอุตสาหกรรมนวนครมีการเชื่อมต่ออาคารโดยรอบภายในชองกริดนั้นๆ ด้วยโครงข่ายถนนที่เข้าถึงได้สะดวก โดยชองกริดที่มีการเชื่อมต่อสูงนั้นมักเกาะไปตามเส้นถนนพหลโยธิน ซึ่งเป็นถนนที่ใช้เชื่อมต่อจังหวัดกรุงเทพฯ ไปยังจังหวัดพระนครศรีอยุธยา (ดังแสดงในภาพที่ 5)

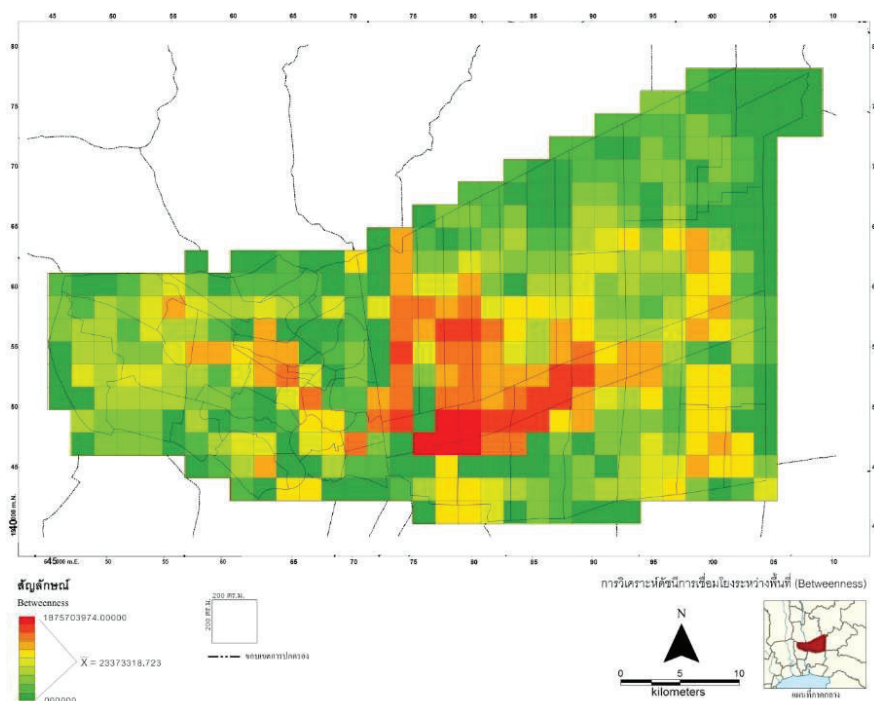
ภาพที่ 5 การวิเคราะห์การเชื่อมต่อของอาคารในรัศมีโดยรอบ (Reach Index)

6.2.2 การวิเคราะห์ดัชนีการเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่ (Betweenness Index)

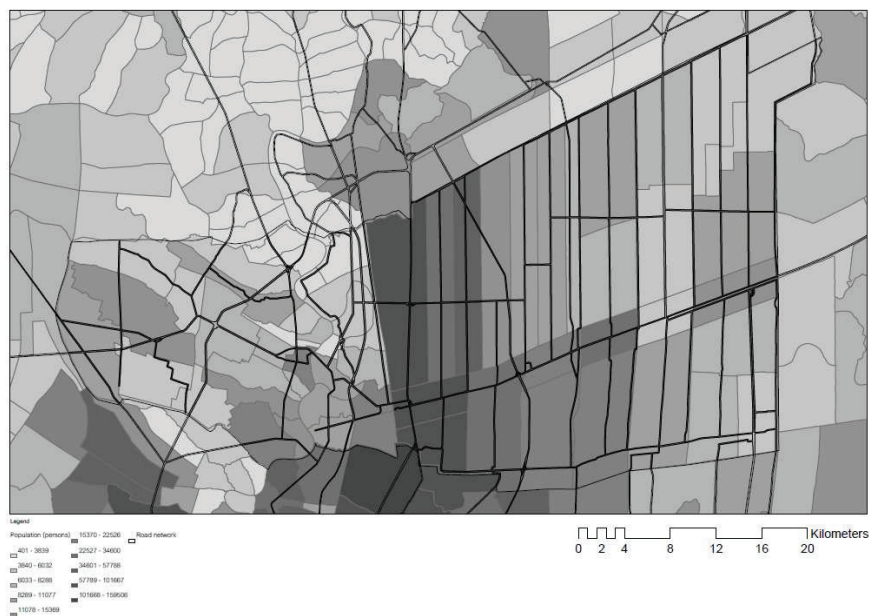
จากการวิเคราะห์ พบว่า บริเวณรังสิต และเลียบไปตามเส้นทางพหลโยธิน บริเวณมหาวิทยาลัยกรุงเทพ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (ศูนย์รังสิต) และนิคมอุตสาหกรรมนวนคร โดยมีดัชนีการเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่สูง และมีเส้นทางที่สั้นในการเข้าถึงช่อง กริดนั้นๆได้สะดวกและรวดเร็ว และมีจำนวนเส้นทางที่เข้าถึงได้หลายทาง ซึ่งช่องกริดเหล่านั้น คือศูนย์กลางเมืองของจังหวัดปทุมธานี (ดังแสดงในภาพที่ 6)

6.2.3 การกระจายตัวของประชากร

สถิติประชากรในจังหวัดปทุมธานีสัดส่วนระหว่างเพศชายและเพศหญิงไม่ต่างกันมากนัก (ดังแสดงในภาพที่ 7) แต่สถิติโครงสร้างประชากรแบ่งตามรายอายุ พบว่า ประชากรส่วนใหญ่ในจังหวัดปทุมธานีจะเป็นวัยรุ่นและวัยทำงาน อยู่ที่อายุ 18-49 ปีแสดงให้เห็นว่า เป็นวัยของนักศึกษา และแรงงาน ซึ่งสอดคล้องกับความสำคัญของพื้นที่ในด้านการเป็นศูนย์กลางทางการศึกษา ซึ่งประกอบไปด้วย มหาวิทยาลัย 3 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยรังสิต มหาวิทยาลัยกรุงเทพ และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (ศูนย์รังสิต) รวมทั้งสถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย อีกทั้งยังมี สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) ซึ่งเป็นสถาบันวิจัยที่สำคัญของประเทศอีกด้วย ในส่วนของแรงงานนั้น มีจำนวนมากเนื่องมาจากจังหวัดปทุมธานีเป็นที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งตำแหน่งที่ตั้งของจังหวัดนี้เป็นมีเส้นทางในการเชื่อมต่อไปยังจังหวัดอื่นๆ ได้อย่างสะดวกสบายด้วยถนนพหลโยธินที่เชื่อมต่อจังหวัด กรุงเทพฯ ฯ ออยุธยา และนครนายกซึ่งเป็นเส้นทางผ่านไปจังหวัดอื่นๆ ได้อย่างสะดวกสบาย

ภาพที่ 6 การวิเคราะห์ดัชนีการเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่ (Betweenness Index)

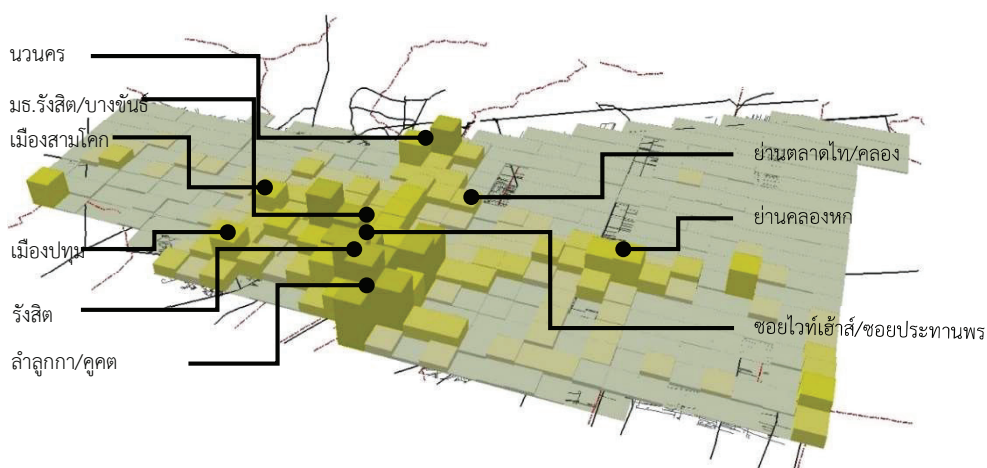
ภาพที่ 7 การกระจุกตัวของประชากรในพื้นที่จังหวัดปัตตานี

7. การวิเคราะห์ระบบและลำดับชั้นของเมืองศูนย์กลาง

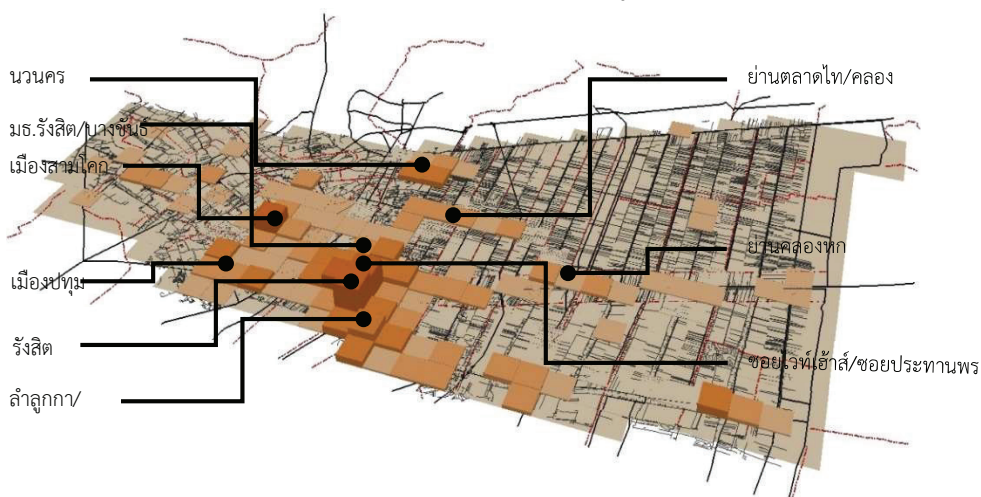
7.1 การวิเคราะห์ระบบเมืองตามประเภทรูปแบบของการใช้ประโยชน์ที่ดิน

เป็นการสร้างความเข้าใจของพื้นที่เมืองต่าง ๆ ในแต่ละพื้นที่ ต่อความหนาแน่นของการใช้ประโยชน์อาคารในแต่ละประเภท เพื่อศึกษาระบบของเมืองศูนย์กลางในแต่ละระดับถึงลักษณะของการรวมตัวด้านการใช้ประโยชน์อาคาร โดยการใช้การวิเคราะห์เชิงพื้นที่ด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (GIS) (Bolstad, 2005) ซึ่งสามารถสรุปได้ ดังต่อไปนี้

7.1.1 ความหนาแน่นของย่านที่อยู่อาศัยและที่อยู่กึ่งพาณิชยกรรม พบว่า บริเวณ ลำลูกกา รังสิต ชุมชน ไวก่อไฮส์ นวนคร ซึ่งเป็นพื้นที่อยู่อาศัยหนาแน่นของพื้นที่เพื่อรองรับกิจกรรมทางด้านอุตสาหกรรมของเมือง โดยเฉพาะบริเวณถนนเลียบคลองรังสิตซึ่งเป็นย่านที่อยู่อาศัยประเภทบ้านจัดสรรที่รองรับการขยายตัวของกรุงเทพฯ กระจายอยู่ทั่วไป ทั้งนี้ พื้นที่ชุมชนที่อยู่อาศัยเก่าของเมืองนั้นพบ ณ บริเวณเมืองปทุมธานี เมืองสามโคก ซึ่งมีลักษณะการตั้งถิ่นฐาน (ดังแสดงในภาพที่ 8 และภาพที่ 9)

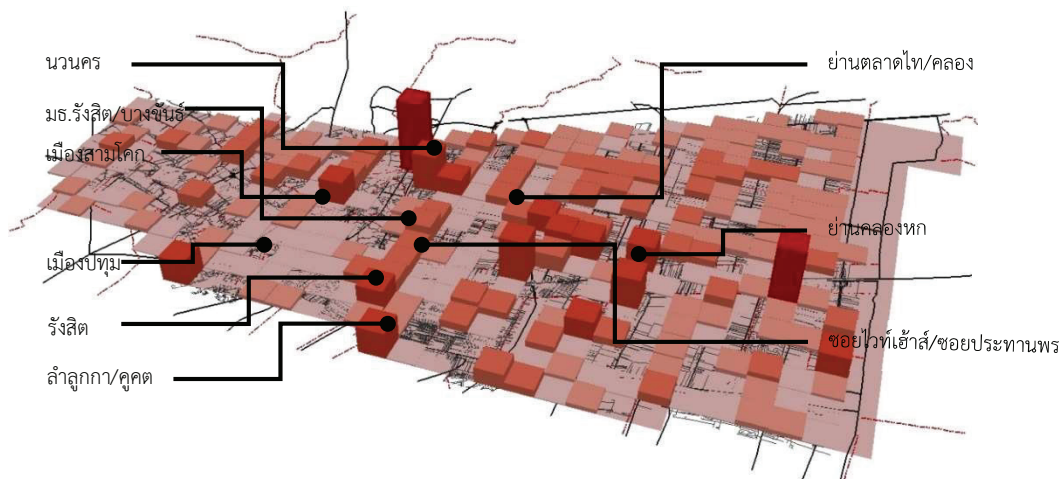
ภาพที่ 8 การกระจายตัวและความหนาแน่นของย่านที่อยู่อาศัย

ภาพที่ 9 การกระจายตัวและความหนาแน่นของย่านผสมผสานการใช้ประโยชน์ที่ดิน

7.2 ความหนาแน่นของย่านพาณิชย์กรรม

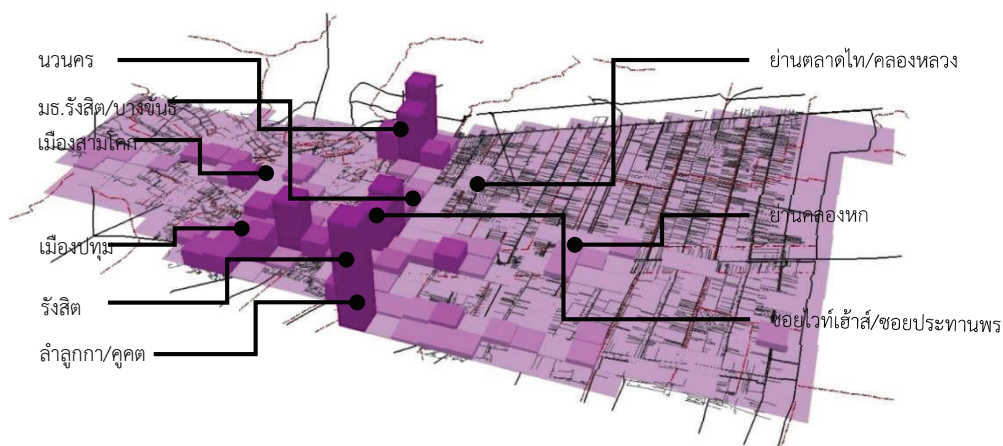
มีการขยายตัวมาจากพื้นที่กรุงเทพฯ ฯ ส่วนใหญ่บนตั้งอยู่ตลอดบริเวณถนนพหลโยธิน และเกาะตัวตามแหล่งที่อยู่อาศัยในพื้นที่ เนื่องจากสะดวกต่อการขนถ่ายสินค้าไปยังเมืองต่าง ๆ ทั้งภายในจังหวัดปทุมธานีและจังหวัดอื่นๆ ทั่วประเทศ โดยมีย่านพาณิชย์กรรมซึ่งนัยหนึ่ง คือ ย่านศูนย์กลางเมืองเมืองที่สำคัญ คือ ย่านรังสิต ซึ่งเป็นพื้นที่พาณิชย์กรรมหลัก เนื่องจากเป็นจุดเชื่อมต่อของการคมนาคมและขนส่ง เป็นพื้นที่หลักของการกระจายสินค้าไปยังภูมิภาคอื่นๆ ได้แก่ ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ดังแสดงในภาพที่ 10)

ภาพที่ 10 การกระจายตัวและความหนาแน่นของย่านพาณิชย์กรรม

7.3 ความหนาแน่นของย่านอุตสาหกรรมในจังหวัดปทุมธานี

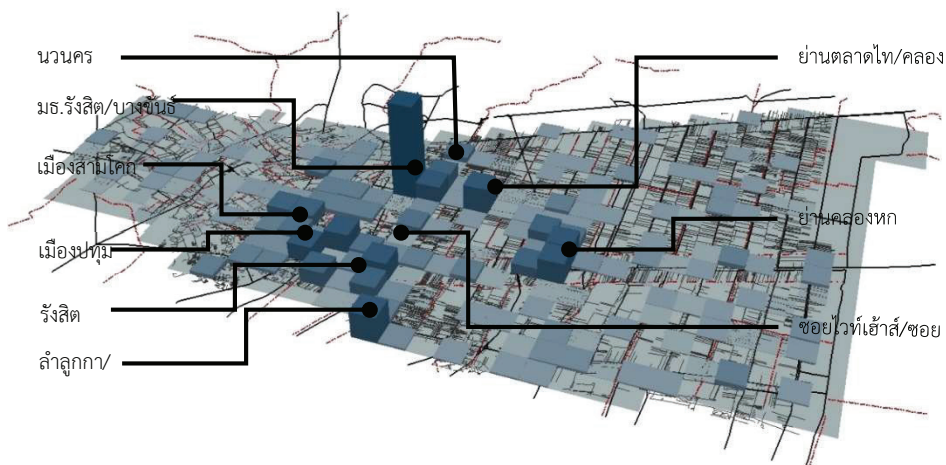
ส่วนใหญ่เกาะตัวอยู่บริเวณถนนพหลโยธิน ซึ่งมีความสะดวกในการเข้าถึงและการขนส่งสินค้า โดยในพื้นที่มีนิคมอุตสาหกรรมที่สำคัญ คือ นิคมอุตสาหกรรมนวนคร นอกจากนี้ ยังมีโรงงานอุตสาหกรรมกระจายตัวอยู่ในพื้นที่ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา เนื่องจากในอดีตมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาในภาคอุตสาหกรรม ซึ่งก่อให้เกิดรายได้ที่สูงกว่าการพัฒนาภาคเกษตรกรรม โดยขาดการควบคุมแหล่งที่ตั้งโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ที่มีความอ่อนไหวทางทรัพยากรธรรมชาติ จึงเกิดอุปสรรคในการพัฒนาด้านภาคเกษตรกรรมของพื้นที่จังหวัด (ดังแสดงในภาพที่ 11)

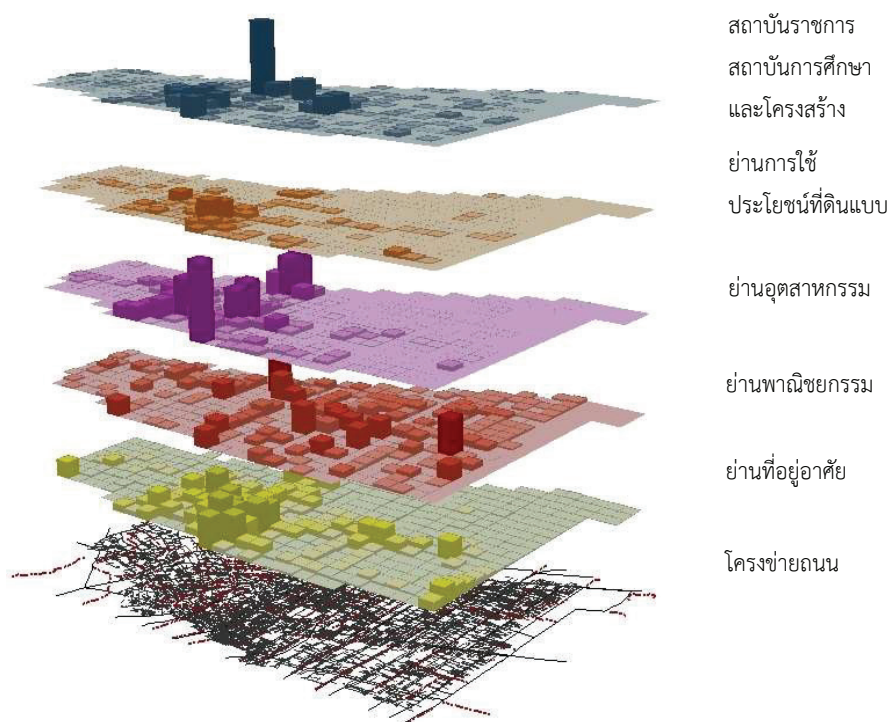
ภาพที่ 11 การกระจายตัวและความหนาแน่นของย่านอุตสาหกรรม

7.4 ความหนาแน่นของย่านสถานที่ราชการ

การใช้บริการสาธารณะเมือง และสถาบันการศึกษา โดยพื้นที่สำคัญได้แก่ บริเวณมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (ศูนย์รังสิต) ที่สร้างตามนโยบายของการสร้างชั่วคราวพัฒนาเมืองในพื้นที่เมืองอื่นๆ ที่สามารถสร้างแรงดึงดูดกิจกรรมอื่นๆ ของเมืองเข้ามายังพื้นที่จนเกิดการพัฒนารอบโดยรอบ ตลอดจนการพัฒนาสถาบันวิจัยและหน่วยงานระดับชาติที่เป็นไปเพื่อพัฒนาพื้นที่ปทุมธานีให้เป็นไปตามแผนยุทธศาสตร์ของการเป็นเมืองอุตสาหกรรมสะอาดและเมืองการศึกษาของภาคกลาง ซึ่งในส่วนของเมืองอื่นๆ นั้น สถานที่ราชการมักตั้งอยู่ตามเมืองหรือย่านสำคัญของเมือง อาทิ เมืองรังสิต เมืองปทุมธานี เมืองคลองหลวง หรือย่านคลองหกซึ่งมีการทำเกษตรกรรมโดยเฉพาะการปลูกข้าว จึงเป็นแหล่งของสถาบันวิจัยและพัฒนาที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ดังกล่าว ตลอดจนสถานที่ราชการใหญ่ (ดังแสดงในภาพที่ 12)

ภาพที่ 12 การกระจายตัวและความหนาแน่นของย่านสถาบันการศึกษา โครงสร้างพื้นฐาน และสถานที่ราชการ

ภาพที่ 13 ภาพซ้อนการกระจายตัวและความหนาแน่นของย่านการใช้ประโยชน์ที่ดินในประเภทต่าง ๆ

จากการศึกษาความหนาแน่นจากการใช้ประโยชน์อาคารจะพบว่า การกระจุกตัวของกลุ่มอาคารมีอยู่บริเวณ อุตสาหกรรมนวนครและบริเวณรังสิต-ลำลูกกา อย่างหนาแน่น ซึ่งกระจายอยู่ทั่วทั้งพื้นที่ แสดงให้เห็นถึงการเป็น ศูนย์กลางย่อยต่าง ๆ ภายในเมือง ซึ่งภายในศูนย์กลางจะประกอบไปด้วยการใช้งานหลักที่แตกต่างกันไป แต่มิใช่ เป็นการใช้ประโยชน์เพื่อกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเพียงเท่านั้น การเป็นศูนย์กลางจะมีหน้าที่หลักในด้านนั้นๆ แต่ จะเกื้อกูลการทำกิจกรรมอื่นด้วย อาทิ นิคมอุตสาหกรรมนวนคร เป็นพื้นที่ที่มีโรงงานอุตสาหกรรมตั้งอยู่ภายใน จำนวนมาก ซึ่งถือเป็นศูนย์กลางทางอุตสาหกรรม นอกจากนี้ ที่อยู่อาศัยตั้งอยู่ล้อมรอบบริเวณนิคมอุตสาหกรรม ด้วย โดยรูปแบบที่อยู่อาศัยมักเป็นอพาร์ทเมนต์ เพื่อให้บริการแก่พนักงานที่มาจากจังหวัดอื่นและแรงงานต่างด้าว โดยมีสาธารณูปการตั้งอยู่ใกล้เคียงเพื่อให้บริการแก่ประชาชนอย่างทั่วถึง ดังสรุปรูปแบบและลำดับเมืองศูนย์กลาง ได้จำนวน 8 เมืองหลัก ซึ่งแบ่งตามลำดับชั้นของเมืองดังแสดงในภาพที่ 14

ภาพที่ 14 เมืองตามลำดับชั้นและพื้นที่เชื่อมต่อในปัจจุบันของจังหวัดปทุมธานี

8. สรุปผลการศึกษา

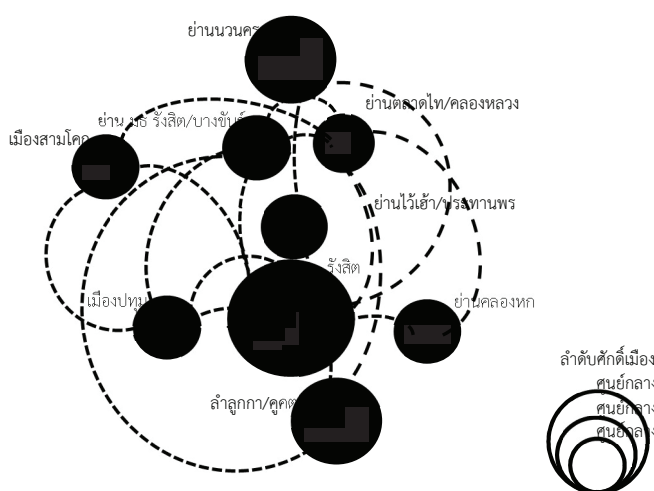
การวิเคราะห์ลักษณะทางกายภาพของระบบเมืองศูนย์กลางในแต่ละลำดับชั้น เป็นการประเมินลักษณะของการใช้ประโยชน์พื้นที่ ระบบคมนาคมและขนส่ง เชิงพื้นที่ระดับย่อย ตลอดจนหน้าที่ของเมืองในแต่ละเมืองศูนย์กลางต่อการให้บริการและระบบของเมืองศูนย์กลางและเมืองบริวารในจังหวัดปทุมธานี โดยด้านความหนาแน่นของการใช้ประโยชน์ของเมืองศูนย์กลางที่ได้จากการการวิเคราะห์เบื้องต้นเป็นจำนวน 8 เมืองหลัก ย่านลำลูกกาซึ่งเป็นพื้นที่รองรับที่อยู่อาศัยของกรุงเทพและอยู่ใกล้กรุงเทพมากที่สุดนั้น เป็นพื้นที่ที่มีการเนื้อเมืองมากที่สุด รองลงมาคือย่าน รังสิต นวนคร วัชรวิหาร/ประเทวนพร ตามลำดับ ซึ่งพื้นที่แต่ละพื้นที่นั้นมีลักษณะของกายภาพเมืองที่ต่างกันอย่างชัดเจน และส่วนใหญ่มีการเรียงตัวของอาคารเป็นรูปแบบตามแกนเส้นทางคมนาคมสำคัญ (พหลโยธิน) และมีพื้นที่อุตสาหกรรมแทรกตัวอยู่บริเวณขอบของพื้นที่ (ดังแสดงในภาพที่ 15)

โดยการระบบเมืองรองนั้นมีความเข้มข้นของการใช้ประโยชน์พื้นที่รองลงมา และมีรูปแบบของเมืองที่เป็นเมืองชานเมือง และย่านที่อยู่อาศัยรองรับการเจริญเติบโตของกรุงเทพ ซึ่งหากพิจารณาพื้นที่เมืองแสดงให้เห็นถึงแหล่งที่มีศักยภาพต่อการเป็นเมืองศูนย์กลางในระดับต่าง ๆ ตามโครงสร้างของระบบโครงข่ายถนน โดยพื้นที่เมืองปทุมธานีและเมืองทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยานั้น มีเป็นพื้นที่ที่ต้องประสบต่อการรองรับการให้บริการพื้นฐานของเมืองมากกว่าทางด้านฝั่งตะวันออก เนื่องจากระบบโครงข่ายถนนที่ถูกกั้นระหว่างแม่น้ำทั้ง 2 ฝั่ง และการไม่ได้รับการวางแผนโครงข่ายถนนที่ดี ตลอดจนพื้นที่ศูนย์กลางที่มีศักยภาพของการเป็นศูนย์กลางนั้น

ไม่สอดคล้องต่อระบบเมืองที่มีอยู่ในปัจจุบัน จึงส่งผลให้คุณภาพชีวิตน้อยลงจากการเดินทางเข้ารับบริการพื้นฐานของเมืองในเมืองหลักๆ

8. อภิปรายผลการศึกษา

จากการวิเคราะห์การเชื่อมต่อการเดินทางในแต่ละศูนย์กลางภายในจังหวัดปทุมธานี ปัจจุบันศูนย์กลางที่สำคัญภายในจังหวัดปทุมธานีประกอบด้วย 6 ศูนย์กลาง คือ ศูนย์กลางด้านที่อยู่อาศัย บริเวณคลองหลวงและลำลูกกา ศูนย์กลางพาณิชยกรรม บริเวณรังสิตและตลาดไท ศูนย์กลางด้านอุตสาหกรรม บริเวณนิคมอุตสาหกรรมนวนคร และศูนย์กลางทางการศึกษา บริเวณมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (ศูนย์รังสิต) และผลการวิเคราะห์จะพบว่า ศูนย์กลางแต่ละแห่งนั้นมีเส้นทางคมนาคมทางถนนสายหลักนั้น คือ ถนนพหลโยธินเป็นตัวเชื่อมโยงการเชื่อมต่อแต่ละศูนย์กลางเข้าด้วยกัน ดังภาพที่ 15

ภาพที่ 15 รูปแบบการเชื่อมโยงแต่ละศูนย์กลางภายในจังหวัดปทุมธานี

นอกจากนี้ จากการพิจารณาแต่ละรูปแบบเมืองนั้น จะพบว่า จังหวัดปทุมธานีมีรูปแบบเมืองเป็นลักษณะแบบหลายจุดศูนย์กลาง ซึ่งสอดคล้องกับการวิเคราะห์ทางกายภาพที่เห็นการกระจายตัวของศูนย์กลางต่างๆ อยู่ภายในเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณถนนสายหลักซึ่งคือถนนพหลโยธินนั่นเอง อีกทั้งการเข้าถึงที่สะดวกสบายในแต่ละประเภทของการใช้ประโยชน์ที่ดิน ที่มีถนนตัดผ่านและเชื่อมต่อไปยังพื้นที่ประเภทอื่นๆ ซึ่งแตกต่างจากประเภททวงแหวน ซึ่งการเข้าถึงของแต่ละประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดินนั้น ต้องใช้ระยะเวลานาน ต้องค่อยๆ เดินทางผ่านแต่ละชั้นของประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดิน จนกระทั่งเข้าถึงสู่ศูนย์กลางพาณิชยกรรมหลักของพื้นที่ และต่างจากรูปแบบภาพลึมนี้อย่างมาก ที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อยจะตั้งอยู่ในพื้นที่ที่ไกลออกไปจากศูนย์กลางเมืองหลัก เนื่องจากที่อยู่อาศัยประเภทนี้จะเป็นที่อยู่อาศัยของเกษตรกร เพราะบริเวณพื้นที่ที่ห่างออกไปจากถนนพหลโยธินด้านตะวันออกและด้านตะวันตกนั้นยังเป็นพื้นที่ที่ประชาชนใช้ประกอบอาชีพแบบเกษตรกรรมอยู่จำนวนมาก หากการพัฒนาโครงการระบบขนส่งมวลชนที่มีศักยภาพในการรองรับการให้บริการที่สูง อย่างเช่น

ระบบขนส่งทางรางนั้นที่สร้างศักยภาพของพื้นที่เมืองในบริเวณสถานีขนส่งมวลชนทางรางและก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง จึงจำเป็นต้องได้รับการศึกษาถึงระบบของเมืองเพื่อพัฒนาเมืองให้เกิดเป็นเมืองหลายศูนย์กลาง อันสามารถช่วยขับเคลื่อนการใช้ประโยชน์ที่ดิน และการพัฒนาพื้นที่ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

9. กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณทุนส่งเสริมการวิจัยด้วยการสอนชั้นสูง ปี พ.ศ. 2557 คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (ศูนย์รังสิต) ที่ได้สนับสนุนทุนวิจัยโครงการ “การวางแผนโครงสร้างพื้นฐานเมืองเพื่อการพัฒนาเมืองอย่างยั่งยืน (Urban Infrastructure Planning towards Sustainable Urban Development) ”

เอกสารอ้างอิง

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2560. *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1-12*. สืบค้นเมื่อ 13 มกราคม 2560, จาก http://www.nesdb.go.th/main.php?filename=develop_issue
- Angel, S et al., (2011). *Making Room for a Planet of Cities*, Lincoln Institute of Land Policy. Retrieved February 14, 2017 from https://www.lincolninst.edu/sites/default/files/pubfiles/making-room-for-a-planet-of-cities-full_0.pdf
- Bissette. J, (2013) *Assessment of The Geographic Information Systems™ (GIS) Needs and Obstacles in Traffic Safety* - Report - FHWA-HRT-13-096
- Bailey, K et al., (2004). Community design of a light rail transit-oriented development using casewise visual evaluation (CAVE), *Socio-Economic Planning Sciences*, 41, 235-254.
- Bolstad, P. (2005). *GIS Fundamentals: A first text on Geographic Information Systems*, (2nd ed.). White Bear Lake, MN: Eider Press.
- Bertaud. (2001). *The viability of corridor development between Bloemfontein and Welkom*. South Africa: *Department of Urban and Regional Planning*, University of the Free State.
- Davoudi, S. (2002): What Does It Mean and How Is It Interpreted in the ESDP. *The EURA Conference Urban and Spatial European Policies: Levels of Territorial Government*, Turin
- Hall, P. & Pain, K. (2006). *Sustainable Urbanism: Urban Design with Nature*. Hoboken: *Wiley*.
- Kenneth, S. (1981). A. "A Comment on Gasoline Prices and urban Structure," *Journal of Urban Economics*, 10(3), 311-22.
- Olesan, (2008). *For the University of Minnesota's New Sustainable Community at UMore Park*, Design workshop”

- Rallayman, T. (2007). *Polycentricity and Sustainable Urban Form: An Intra-Urban Study of Accessibility, Employment and Travel Sustainability*. Thesis submitted for the degree of Doctor of Philosophy (Ph.D.). University College London.
- Shaw, D. & Sykes O, (2004) The Concept of Polycentricity in European Spatial Planning: Reflections on Its Interpretation and Application in the Practice of Spatial Planning. *International Planning Studies*, 9(4), 283-306,
- Viehhauser, M. (2005). *Integrated Polycentric Land Use and Transportation Policy Case studies review*.

Translate Thai Reference

- Office of the National Economics and Social Development Board. (2017). *The National Economic and Social Development Plan No. 1 – 12*. Retrieved January 13, 2017 from http://www.nesdb.go.th/main.php?filename=develop_issue.

A Model for the Development of Culturally-Relevant Community Products in Thailand: A Case Study of Five Provinces

Kuntika Sanguanpan

Student of Doctor of Public Administration (Public Policy), Graduate School of Public Administration, National Institute of Development Administration

Achakorn Wongpreedee, Ph.D.

Associate Professor of Graduate School of Public Administration,
National Institute of Development Administration

Received: February, 12 2018

Revised: June, 12 2018

Accepted: June, 18 2018

Abstract

The objectives of this research were to study important factors in the successful development of culturally-relevant community enterprise products, and to propose guidelines for developing a model of culturally-relevant community enterprise products for other communities in Thailand. This research employed a qualitative research methodology. Findings are as follows. (1) Key factors behind the success of the community enterprise include applying traditional wisdom, creating a viable production system, managing market demand, applying modern information technology, using local resources, and thinking creatively. (2) Guidelines for replicating the success of this model include the need to apply traditional wisdom, being creative, and using modern technology in appropriate ways to refine and market the community enterprise products. The authors created a generic model to facilitate replication of the community enterprise to produce successful products that are tailored to the local culture and indigenous resources of the host community. The authors proposed strategies for product development, which include building on indigenous strengths and advantages of a community, identifying weaknesses that need to be addressed, practicing risk management, and cutting losses when appropriate. The authors also produced a visual scenario analysis which exemplified by the Durian of Thailand Model has a strategy of ‘support, create and globalize.’ for developing of culturally-relevant community products in Thailand.

Key words: culturally-relevant community enterprise products, strategies for product development; development model

แนวทางการพัฒนาแบบจำลองสินค้าชุมชนเชิงวัฒนธรรมของประเทศไทย: กรณีศึกษาสินค้า ชุมชนเชิงวัฒนธรรมใน 5 พื้นที่จังหวัด

กุลจิรา สงวนพันธุ์

นักศึกษาลัทธิรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต (สาขานโยบายสาธารณะ)

คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

อัครณัฐ วงศ์ปรีดี

รองศาสตราจารย์ประจำคณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ได้รับบทความ: 12 กุมภาพันธ์ 2561

ปรับปรุงแก้ไข: 12 มิถุนายน 2561

ตอบรับตีพิมพ์: 18 มิถุนายน 2561

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาองค์ประกอบร่วมที่สำคัญของการพัฒนาสินค้าชุมชนเชิงวัฒนธรรมให้ประสบความสำเร็จ และค้นหาแนวทางการพัฒนาแบบจำลองการพัฒนาสินค้าชุมชนเชิงวัฒนธรรมของประเทศไทย โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพเป็นวิธีการหลักในการศึกษา ผลการศึกษาพบว่า 1) องค์ประกอบร่วมของการพัฒนาสินค้าชุมชนเชิงวัฒนธรรมที่ประสบความสำเร็จในระดับประเทศ ได้แก่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดการระบบผลิต การจัดการระบบตลาด การจัดการระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ สินทรัพย์ทางวัฒนธรรม และความคิดสร้างสรรค์ 2) แนวทางการพัฒนาสินค้าชุมชนเชิงวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ชาติและประสบความสำเร็จในระดับประเทศ คือ การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ความคิดสร้างสรรค์ และเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาพัฒนาสินค้าชุมชนเชิงวัฒนธรรมของผู้ผลิตเอง นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้สร้างแบบจำลองการพัฒนาสินค้าชุมชนเชิงวัฒนธรรมของประเทศไทยที่จะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศ โดยนำเสนอกลยุทธ์เสริมสร้างจุดแข็งให้แข็งแกร่ง กลยุทธ์จัดจุดอ่อนให้หายไป กลยุทธ์ต่อสู้ป้องกันระงับภัยคุกคาม และกลยุทธ์ถอยตั้งหลักเพื่อรุกสู้อีกครั้ง รวมถึงชุดภาพจำลองอนาคตของสินค้าชุมชนเชิงวัฒนธรรมไทย โดยมีกลยุทธ์ “สร้างเสริม สร้างสรรค์ และสร้างสู่สากล” เพื่อการพัฒนาสินค้าชุมชนเชิงวัฒนธรรมไทยในอนาคตทั้งในระดับชุมชน และระดับประเทศ

คำสำคัญ: สินค้าชุมชนเชิงวัฒนธรรม, กลยุทธ์การพัฒนาสินค้าชุมชน, แบบจำลองการพัฒนา

บทนำ

การพัฒนาสินค้าชุมชนเป็นมิติหนึ่งที่ช่วยสร้างรายได้ให้กับสมาชิกในชุมชน และนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนได้ ประเทศไทยจึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาสินค้าชุมชนมาโดยตลอด ดังที่ปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ผ่านมาได้คุณค่ากับการผลิตสินค้าและบริการบนพื้นฐานของความรู้ วัฒนธรรมไทย และการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างมูลค่าสินค้าให้มีความหลากหลาย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549) แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 มุ่งเน้นการยกระดับสินค้าชุมชน ให้ความสำคัญกับอัตลักษณ์ของชุมชน รวมถึงส่งเสริมการอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่น พร้อมทั้งสร้างเอกลักษณ์ของสินค้าชุมชน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554) และในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 มีวิสัยทัศน์สำคัญที่จะนำพาประเทศไทยไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน จึงได้วางกรอบการพัฒนาแบบ Thailand 4.0 ที่ต้องใช้ทุกภาคส่วนขับเคลื่อน มุ่งเน้นการพัฒนาสินค้าชุมชนไปสู่เป็นสินค้า/ผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ ด้วยการนำความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมมาใช้เพื่อทำให้เกิดสิ่งใหม่ที่มีมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของภูมิปัญญา ความรู้และทักษะ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี นวัตกรรม การวิจัยและพัฒนา และคำนึงถึงความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) แม้ว่า ภาครัฐจะให้การสนับสนุนในเชิงนโยบายที่ช่วยส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาสินค้าชุมชนเชิงวัฒนธรรมแล้วก็ตาม โดยมอบหมายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงวัฒนธรรมนำนโยบายสู่การปฏิบัติผ่านโครงการ/กิจกรรมต่างๆ ในทั่วทุกภูมิภาค แต่ก็ยังมีอาจกล่าวได้ว่า สินค้าชุมชนในพื้นที่นั้นๆ เป็นความสำเร็จที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาสินค้าของชุมชนอย่างแท้จริงหรือไม่ เนื่องจาก ผู้รับนโยบายไปปฏิบัติถูกกำหนดด้วยโครงการต่างๆ ที่มุ่งเน้นเพียงการประกวดสินค้า โดยมีการกำหนดเกณฑ์ประกวดสินค้า และกระบวนการคัดเลือกสินค้าเพื่อมอบรางวัลอันเป็นสัญลักษณ์ของความสำเร็จเท่านั้น

ประเด็นปัญหาสำคัญของ “การพัฒนาสินค้าชุมชนเชิงวัฒนธรรมของประเทศไทยในปัจจุบัน” คือ สินค้าชุมชนไม่สามารถพัฒนาและยกระดับไปสู่สากลได้ ดังเช่นผลวิจัยของ จุฑามาศ แก้วพิจิตร, อัครณัฐ วงศ์ปรีดี, และธัชเฉลิม สุทธิพงษ์ประชา (2560) พบว่า ผู้ประกอบการยังไม่มีความคิดที่จะพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมไปสู่ระดับโลก แต่ว่าได้เริ่มนำเทคโนโลยีมาใช้ในขั้นตอนการผลิตที่ไม่สำคัญเพื่อที่จะสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ มีการประชาสัมพันธ์ในหลายรูปแบบ มีการช่องทางการตลาดที่หลากหลาย มีแผนธุรกิจแบบที่ไม่ได้เป็นลายลักษณ์อักษร และมีกลยุทธ์การพัฒนาแบรนด์ของสินค้าเชิงวัฒนธรรม นอกจากนี้ การแนวทางการพัฒนาสินค้าชุมชนไทยก็ยังไม่สอดคล้องตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจของชาติที่มุ่งหวังพัฒนาให้สินค้าชุมชนไปสู่การเป็นสินค้าหรือผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ เพราะในการจะพัฒนาสินค้าชุมชนให้สำเร็จได้นั้นจะต้องทราบว่าเมืองใดประกอบใดบ้างที่เกี่ยวข้องและทำให้สินค้าชุมชนประสบความสำเร็จ อีกทั้งการเปิดรับข้อมูลความต้องการของผู้บริโภคด้วยเพื่อให้สามารถพัฒนาสินค้าชุมชนให้เข้าสู่ตลาดผู้บริโภคได้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาสินค้าชุมชนเชิงวัฒนธรรมของประเทศไทย ซึ่งครอบคลุมสินค้าประเภทอาหาร ผลิตภัณฑ์จากผ้า เครื่องประดับ และของใช้ของตกแต่ง พร้อมนำแนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่น แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และแนวคิดการจัดการเชิงกลยุทธ์มาใช้ในการศึกษาครั้งนี้ โดยมีวัตถุประสงค์ คือ 1) ศึกษาองค์ประกอบร่วมของการพัฒนาสินค้าชุมชนเชิงวัฒนธรรมที่ประสบความสำเร็จในระดับประเทศ 2) ศึกษาแนวทางการพัฒนาสินค้าชุมชนเชิงวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับ

วิสัยทัศน์ชาติ และประสบความสำเร็จในระดับประเทศ และ 3) สร้างแบบจำลองการพัฒนาสินค้าชุมชนเชิงวัฒนธรรมของประเทศไทยที่จะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศได้ นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้สร้างชุดภาพจำลองอนาคตของสินค้าชุมชนเชิงวัฒนธรรมไทย ซึ่งจะนำไปสู่การกำหนดกลยุทธ์ในการแก้ไข ป้องกัน และพัฒนาสินค้าชุมชนเชิงวัฒนธรรมของประเทศไทยให้สามารถเข้าสู่โลกของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ พร้อมทั้งแข่งขันได้ในระดับสากลต่อไป

การทบทวนวรรณกรรม

สินค้าชุมชน

สินค้าชุมชนในประเทศไทย มีทั้งที่มาจากการผลิตและแปรรูป และสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมของแต่ละชุมชน จะมีเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น และมีความเชื่อมโยงกับวัฒนธรรม ประเพณี และ/หรือ แหล่งประวัติศาสตร์สำคัญของจังหวัด โดยอาศัยทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนทั้งวัตถุดิบ คน ภูมิปัญญา ทรัพยากรธรรมชาติ และผ่านกิจกรรมทางเศรษฐกิจชุมชนตั้งแต่การผลิต การแปรรูป การจำหน่าย กระบวนการจัดการต่างๆ รวมทั้งกิจกรรมอื่นๆ ที่จะนำไปสู่การสร้างรายได้ให้สมาชิกในชุมชน ปัจจุบันกระทรวงวัฒนธรรมมีบทบาทสำคัญอย่างมากต่อการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมของประเทศไทยและมีการส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมทั่วทั้งประเทศ โดยมีผลิตภัณฑ์ 5 กลุ่ม ได้แก่ 1) อาหาร 2) ผ้า ผลิตภัณฑ์จากผ้า 3) เครื่องประดับ 4) ของใช้ ของตกแต่ง และ 5) ศิลปะการแสดง ศิลปะการต่อสู้ การละเล่น (กระทรวงวัฒนธรรม, 2559ก) โดยให้สำนักงานวัฒนธรรมประจำจังหวัดนำเอาทุนทางวัฒนธรรมของจังหวัดมาสร้างสรรค์พัฒนาต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมไทย อาทิ สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดอุดรดิตถ์ที่จัดให้มีกิจกรรมการออกแบบผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมไทยเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ และสร้างรายได้ให้กับชุมชนในจังหวัดอุดรดิตถ์ โดยผลิตภัณฑ์ทั้งประเภทอนุรักษ์และประเภทสร้างสรรค์จะถูกนำมาจัดระดับผลิตภัณฑ์ ระดับเหรียญทอง ได้คะแนน 80-100 คะแนน ระดับเหรียญเงิน ได้คะแนน 70-79 คะแนน และระดับเหรียญทองแดง ได้คะแนน 60-69 คะแนน (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดอุดรดิตถ์, 2559) ดังนั้น สินค้าชุมชนในการศึกษาครั้งนี้เป็นสินค้าชุมชนเชิงวัฒนธรรมที่ให้ความหมายว่า สินค้าชุมชนที่นำเอาวัตถุดิบ วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และ/หรือ เอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสร้างสรรค์ให้เป็นสินค้าเชิงพาณิชย์ที่ช่วยสร้างรายได้ให้กับชุมชนและเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ ซึ่งสินค้าชุมชนสินค้าทางวัฒนธรรมไทยนี้ คลอบคลุมถึงอาหาร ผลิตภัณฑ์จากผ้า เครื่องประดับ และของใช้ ของตกแต่ง

องค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาสินค้าชุมชน การเพิ่มมูลค่าและพัฒนาสินค้าชุมชนจำเป็นต้องอาศัยองค์ประกอบสำคัญหลายส่วน อาทิ ผู้นำชุมชน สมาชิกในชุมชน หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมท้องถิ่น ช่องทางการตลาด การจัดการด้านต่างๆ เป็นต้น ดังที่ปรากฏในงานวิจัยของ อินทรา ซาฮีร์ และคณะ (2558) มีข้อค้นพบว่า ชุมชนมีศักยภาพในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตอีสานใต้ และหากหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน รวมถึงสถาบันการศึกษามีส่วนร่วมกับชุมชนอย่างต่อเนื่องในการยกระดับและพัฒนาผลิตภัณฑ์จะช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยวและผู้ผลิต ส่วนระบบสารสนเทศช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับการบริหารจัดการข้อมูลด้านการท่องเที่ยวได้ ส่วนงานของ ศิริชัย พงษ์วิชัย (2556) พบว่า การสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์

ท่องเที่ยวเป็นการนำวัตถุดิบในท้องถิ่นผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคโนโลยี และวัฒนธรรมท้องถิ่น ก่อให้เกิดเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ที่หายากและมีคุณค่า จนนักท่องเที่ยวต้องไปแสวงหาหรือเยี่ยมชมถึงถิ่นของจังหวัดนั้น ส่วนงานวิจัยของ ศรีสุกร นิลกรรณ์ และคณะ (2556) ชี้ให้เห็นว่า การร่วมกันจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีความเชื่อมโยงทั้งในระดับจังหวัด ระดับหน่วยงาน และระดับท้องถิ่นที่มีความสอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาประเทศ รวมทั้งการส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วยการใช้สื่อประชาสัมพันธ์ ได้แก่ Social media Blog Facebook YouTube และ Clip VDO จะทำให้การจัดการท่องเที่ยวประสบความสำเร็จได้ ส่วนงานของ บัญชา นาคทอง, สุภาพร วีระปรียากร, ดวงนา ศิลปสาย, พงษ์ศักดิ์ ลอยฟ้า, และ จิตรมณี ดีอุดมจันทร์ (2550) พบว่า แนวทางการส่งเสริมที่สำคัญคือ การประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รับรู้ ขณะเดียวกัน ก็ต้องเน้นพัฒนาศักยภาพภายใน ทั้งด้านกิจกรรมที่รองรับนักท่องเที่ยว ภูมิทัศน์ อาคารสถานที่ ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ นอกจากนี้ งานวิจัยของ อรพรรณ จำพูน และอัครพล นิยมลรัตน์ (2550) พบว่า 1) ด้านสินค้าที่ควรเน้นภูมิปัญญาของท้องถิ่น มีเอกลักษณ์ ทันสมัย บรรลุจุดมุ่งหมาย มีตราสัญลักษณ์กลุ่ม ได้รับมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน 2) ด้านราคาควรมีการส่งเสริมการขาย 3) ด้านช่องทางการจัดจำหน่ายควรมีศูนย์กลางการจำหน่ายสินค้าในตัวเมือง 4) ด้านการส่งเสริมการตลาดควรมีการประชาสัมพันธ์หลาย ช่องทางที่สามารถเข้าถึงลูกค้าได้ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการตลาดในต่างจังหวัด/ภูมิภาค/ต่างประเทศ 5) ภาครัฐควรสนับสนุนการเชื่อมโยงผลิตภัณฑ์กับการท่องเที่ยว ส่วนผู้ประกอบการควรกล้าที่จะลงทุนเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ และสร้างเครือข่ายการจำหน่ายสินค้าทั้งระดับท้องถิ่น ระดับจังหวัด ระดับภูมิภาค

ข้อค้นพบที่สำคัญที่แสดงให้เห็นถึงสถานการณ์ปัจจุบันในการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมของประเทศไทย ปรากฏในงานวิจัยของ จุฑามาศ แก้วพิจิตร และคณะ (2560) โดยผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า ผู้ประกอบการยังไม่มีความคิดที่จะพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมไปสู่ระดับโลก แต่ว่าได้เริ่มนำเทคโนโลยีมาใช้ในขั้นตอนการผลิตที่ไม่สำคัญเพื่อที่จะสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ มีการประชาสัมพันธ์ในหลายรูปแบบ ทั้งที่เป็นแบบปากต่อปาก และผ่านโซเชียลมีเดีย ได้แก่ Facebook Line Instagram และ twitter รวมถึง Website อีกทั้งยังใช้ช่องทางการตลาดที่หลากหลาย ได้แก่ การมีหน้าร้านของตัวเอง การขายฝาก การรวมกลุ่มเพื่อขายสินค้า การออกบูธแสดงสินค้า และการตลาดผ่านโซเชียลมีเดีย โดยผู้ประกอบการได้ทำแผนธุรกิจแบบที่ไม่ได้เป็นลายลักษณ์อักษร สำหรับ 3 กลุ่มหลักในการพัฒนาแบรนด์ของสินค้าเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ การส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีของสินค้าเชิงวัฒนธรรม การส่งเสริมคุณค่าทางเศรษฐกิจของสินค้าเชิงวัฒนธรรม และการพัฒนาระบบการบริหารจัดการ นอกจากนี้ งานวิจัยนี้ยังได้ค้นพบแนวทางการพัฒนาสินค้าที่สำคัญ นั่นคือ แผนกลยุทธ์ทางการตลาดของสินค้าเชิงวัฒนธรรมที่ควรดำเนินงาน และพิมพ์เขียวระยะยาวสำหรับการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ งานวิจัยนี้นอกจากจะชี้ให้เห็นถึงแนวทางการพัฒนาสินค้าไปสู่สากลด้วยกลยุทธ์ต่างๆ ที่เป็นไปได้ในทางปฏิบัติแล้ว ยังสร้างประโยชน์ในการปฏิบัติต่อผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสินค้าชุมชนเชิงวัฒนธรรม ผู้วิจัยจึงขยายพื้นที่การศึกษาต่อจากงานวิจัยนี้ และเลือกศึกษาสินค้าชุมชนเชิงวัฒนธรรมที่เคลื่อนที่ได้เช่นเดียวกับที่ จุฑามาศ แก้วพิจิตร และคณะ (2560) ได้คัดกรองเพื่อเป็นกรณีศึกษา แต่พื้นที่ศึกษาของผู้วิจัยได้เพิ่มเติม 5 จังหวัด โดยผลการศึกษาทั้งที่สอดคล้อง และ/หรือ แตกต่างกัน จะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการพัฒนาสินค้าชุมชนเชิงวัฒนธรรมของประเทศไทย

แนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่น

ความหมาย และลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ วัฒนธรรมพื้นฐานของไทย ซึ่งการพัฒนาต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานที่มั่นคง และหาสิ่งต่างๆ ตามความเหมาะสมมาตกแต่งบนพื้นฐานที่เราเคยมีอยู่เดิม (ประเวศ วะสี, 2534) หรืออาจใช้คำว่า “ภูมิปัญญาชาวบ้าน” หมายถึง ทรัพยากรบุคคล และทรัพยากรความรู้ที่มีอยู่แต่ละในท้องถิ่น อาจเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนหรือเป็นลักษณะสากลที่หลายๆ ถิ่นมีคล้ายกันก็ได้ ภูมิปัญญาชาวบ้านในแต่ละถิ่นเกิดจากที่ชาวบ้านแสวงหาความรู้ เพื่อเอาชนะอุปสรรคทางสังคมและธรรมชาติที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต จึงเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและวิถีชาวบ้าน (กรมศิลปากร, 2544) ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความชำนาญ ความรู้ และความสามารถของชาวบ้านในการผลิตหรือทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อาศัยประสบการณ์ด้วยตนเองและโดยอ้อม มีการวิเคราะห์ที่ไตร่ตรอง ลองผิด ลองถูก ทำให้เกิดกระบวนการเรียนรู้โดยวิธีการต่างๆ ซึ่งอาจเป็นทั้งความรู้ที่สั่งสมถ่ายทอดกันมานาน ซึ่งเป็นความรู้ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันหรือผสมผสานกัน (ไพฑูริย์ โพธิ์สว่าง, โกวิท กระจ่าง และวัลลภ ศัพท์พันธุ์, 2548) ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงให้ความหมายคำว่า “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” คือ ความรู้ ความชำนาญ และความสามารถของคนในชุมชนที่ค้นคิดและทำเองได้ ทั้งในด้านการผลิต การแปรรูป และการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่มาจากสติปัญญาของคนในชุมชน โดยอาศัยประสบการณ์ของตนเอง ทั้งทางตรงและทางอ้อม ผ่านกระบวนการวิเคราะห์ที่ไตร่ตรอง ทดสอบทดลอง จนเกิดกระบวนการเรียนรู้ที่สั่งสมและถ่ายทอดกันจากรุ่นสู่รุ่น และรวมไปถึงความรู้ที่เกิดขึ้นทั้งในปัจจุบันผสมผสานกับองค์ความรู้เดิมด้วยกันจากรุ่นสู่รุ่น และรวมไปถึงความรู้ที่เกิดขึ้นทั้งในปัจจุบันผสมผสานกับองค์ความรู้เดิมด้วย

ข้อค้นพบที่สำคัญเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ดังเช่นที่ปรากฏในงานวิจัยของ เอกรินทร์ พึ่งประชา, ดร.ณิ โพธิ์ปลัด, และประกาย แก้วอุทุม (2555) พบว่า หมู่บ้านนาเวียงและห้วยตาด มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลายในการจัดการระบบและความมั่นคงทางอาหารของชุมชน เช่น การจัดการดิน น้ำ สภาพอากาศ กิจกรรมทางการเกษตร การล่าสัตว์และเก็บของป่า เป็นต้น ส่วนงานวิจัยของ เทพวรรณ รุ่งแก้ว และคณะ (2553) พบว่า ชุมชนมีภูมิปัญญาด้านหัตถกรรมและนำมาใช้ผลิตเป็นสินค้า ได้แก่ การผลิตหมอนสุภาพ ใบชา และการผลิตผ้าหม่าน ผ้าถัก ซึ่งคนในชุมชนสามารถปรับใช้ภูมิปัญญา มีการเรียนรู้ด้วยตนเอง จากการปฏิบัติจริง และเรียนรู้เป็นกลุ่ม ในขณะที่ งานวิจัยของ กนกพร นิยมพลี (2555) พบว่า เงื่อนโซ่สำคัญที่ทำให้การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสานของวิสาหกิจชุมชน จังหวัดนครราชสีมา ประสบความสำเร็จ ได้แก่ ความรู้ด้านการจัดการความรู้ วัฒนธรรมองค์กร ภาวะผู้นำ และ โครงสร้างพื้นฐาน

แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์

ความหมาย หลักการ และปัจจัยขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ความสร้างสรรค์ถือได้ว่าเป็นความสามารถของมนุษย์ในการสร้างสิ่งใหม่ ซึ่งอาจจะเป็นการผลิตโดยคนเพียงหนึ่งคนหรือมากกว่าหนึ่งคนก็ได้ การผลิตสิ่งใหม่นี้จะมาจากการค้นคิดประดิษฐ์ส่วนบุคคลที่เป็นต้นฉบับในการผลิตและไม่เคยมีใครทำมาก่อน (Howkins, 2001) ซึ่งความสร้างสรรค์นี้เป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะช่วยเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจของประเทศและเกิดการพัฒนายั่งยืน (KEA European affairs, 2006) ส่วนคำว่า “เศรษฐกิจสร้างสรรค์” คือ กิจกรรมหรือกระบวนการทางเศรษฐกิจที่ใช้พื้นฐานของสินทรัพย์ทางวัฒนธรรมร่วมกับนวัตกรรม ความคิดสร้างสรรค์ และเทคโนโลยีในการสร้างสรรค์สินค้าและบริการที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มในเชิงพาณิชย์ได้ (สำนักงานคณะกรรมการ

พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559) สำหรับความหมายของเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในที่นี้ หมายถึง การค้นคิดและผลิตสิ่งใหม่ ๆ ที่แตกต่างจากเดิมที่เคยมี หรือสิ่งที่ไม่เคยมีใครทำมาก่อน โดยอาศัยนวัตกรรมทางวัฒนธรรม ความคิดสร้างสรรค์ และเทคโนโลยีการผลิตที่เหมาะสม มาผลิตให้เกิดเป็นนวัตกรรม ซึ่งจะช่วยให้มูลค่าให้กับเศรษฐกิจทั้งในระดับชุมชนและระดับประเทศได้

ปัจจัยสำคัญที่ช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจให้เจริญเติบโต คือ 1) เทคโนโลยีที่ต้องลงทุนและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีนั้น 2) ความสามารถและความคิดสร้างสรรค์ของคน และ 3) การเปิดรับความคิดของคนอื่นๆ หรือคนที่แสดงความคิดสร้างสรรค์ที่แตกต่างจากตนเอง (Florida, 2006) ในขณะที่ งานของ Robert Solow เสนอตัวแบบที่แสดงถึงปัจจัยการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจไว้ ประกอบด้วย 1) ปัจจัยการผลิต ได้แก่ทุน และแรงงาน และ 2) เทคโนโลยีที่ช่วยในการผลิต (Solow, 1956) ส่วนงานวิจัยของ Steven White, Gunasekaran & Roy (2014) ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ มีปัจจัยหลัก ได้แก่ การศึกษา ผู้นำ โครงสร้างพื้นฐาน วัฒนธรรม) นโยบายรัฐบาล นวัตกรรมทางเทคโนโลยี การรวมกลุ่ม/เครือข่าย และความหลากหลาย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในประเทศไทย และในต่างประเทศ

เศรษฐกิจสร้างสรรค์ในประเทศไทยเริ่มมีการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ระดับชุมชน ดังเช่นงานวิจัยของ สำนักพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (2555) พบว่า ชุมชนบ้านหม้อ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดขอนแก่น มีกิจกรรมเศรษฐกิจสร้างสรรค์เพื่อขับเคลื่อนชุมชน คือ การยกระดับการผลิตผักปลอดสารพิษไปสู่เกษตรอินทรีย์ที่ได้มาตรฐานสากล การรักษาและดูแลด้วยแพทย์แผนไทยตามวิถีธรรมชาติ และการดูแลสิ่งแวดล้อมรวมถึงการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพ โดยมีปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของชุมชน คือ ความร่วมมือซึ่งกันและกัน งานวิจัยของ สำนักพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคกลาง (2556) ชี้ให้เห็นว่า ธุรกิจขนมไทยส่วนใหญ่เกิดจากธุรกิจครอบครัวเรือน มีการถ่ายทอดความรู้ ทักษะ และเทคนิคจากรุ่นสู่รุ่น รวมทั้งพัฒนาความแปลกใหม่ในรสชาติ รูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ การตอบสนองความต้องการผู้บริโภคที่ชอบความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและรักสุขภาพ โดยมีปัจจัยที่กำหนดความสามารถในการแข่งขันและคุณภาพผลิตภัณฑ์ ประกอบด้วย วัตถุดิบที่มีคุณภาพและสดใหม่แบบสม่ำเสมอ กระบวนการผลิตที่ถูกต้องและประณีตโดยฝีมือแรงงาน ช่องทางการจัดจำหน่ายที่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ หน้าร้าน งานออกร้านที่จัดโดยหน่วยงานภาครัฐ ร้านสะดวกซื้อ การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อ โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์และโทรทัศน์ การส่งเสริมการตลาดในลักษณะของการทดลองชิมหน้าร้านและรูปแบบปากต่อปาก การส่งเสริมการขายโดยบุคลากรและกิจกรรมประชุม/สัมมนาของภาครัฐ และ การสร้างมูลค่าเพิ่มด้วยการพัฒนาตราสินค้าของตนเอง

ในขณะที่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ในต่างประเทศจะมีการศึกษาหลายมิติ ทั้งในด้านการรับรู้ของผู้บริโภค การสร้างกลยุทธ์การดำเนินการ และการพัฒนาศูนย์กลางอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ดังเช่นงานวิจัยของ Horn (2005) ที่พบว่าผู้บริโภคมีมุมมองว่าผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์คือ ผลิตภัณฑ์ที่สร้างขึ้นใหม่ และการออกแบบผลิตภัณฑ์เป็นแนวทางที่จะทำให้ผู้บริโภคเห็นว่าผลิตภัณฑ์มีความสร้างสรรค์ ส่วนงานของ Lin (2017) ชี้ให้เห็นว่า การกำหนดกลยุทธ์ของอุตสาหกรรมการออกแบบผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ในเมืองไทเป จะต้องมีความเข้าใจกลยุทธ์การแข่งขันในระดับท้องถิ่น และเพิ่มการสร้างความโดดเด่นผ่านการออกแบบผลิตภัณฑ์ โดยใช้กลยุทธ์การเข้าร่วมงานแสดงสินค้าทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาค และระดับโลก เช่นเดียวกับงานวิจัยของ Huang, Chen,

and Chang (2009) ที่พบว่า การพัฒนาวัฒนธรรมและการพัฒนาระดับภูมิภาค จะทำให้เพิ่มช่องทางการตลาดได้อย่างมาก โดยมีอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ประเภท creative lifestyle ประเภท crafts และ creative design ที่ถูกนำเข้าสู่ศูนย์กลางความสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมใหม่ของเมืองไทเป

แนวคิดการจัดการเชิงกลยุทธ์

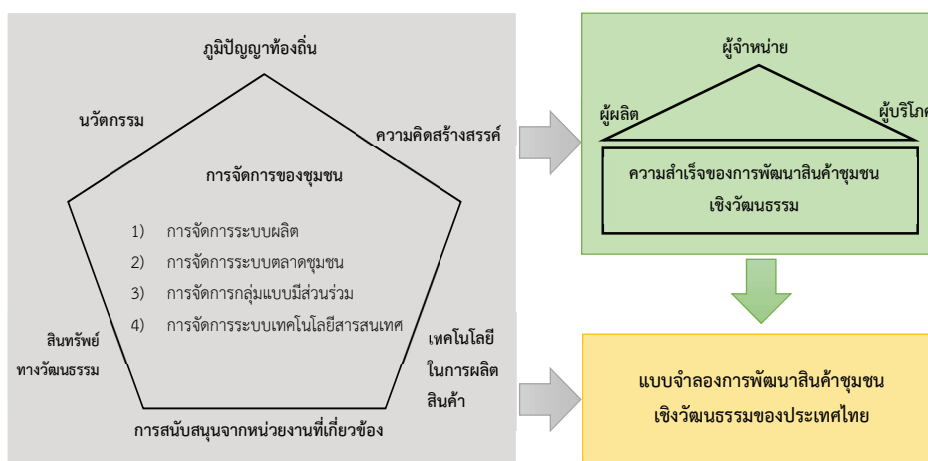
กระบวนการสำคัญของการจัดการเชิงกลยุทธ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การวางแผนเชิงกลยุทธ์ (strategic planning) เป็นความพยายามที่จะสร้างการตัดสินใจและปฏิบัติขั้นพื้นฐาน ซึ่งกำหนดขึ้นและเป็นแนวทางสำหรับองค์กรว่า “องค์กรเป็นอะไร องค์กรทำอะไร และทำไมต้องทำ” โดยเริ่มจาก 1) การริเริ่มจัดทำแผนเชิงกลยุทธ์ 2) กำหนดขอบเขตอำนาจขององค์กร 3) ระบุพันธกิจขององค์กร 4) ประเมินสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกองค์กร 5) วิเคราะห์ประเด็นกลยุทธ์ 6) การกำหนดกลยุทธ์เพื่อจัดการกับปัญหา 7) ผู้บริหารทบทวน และอนุมัติกลยุทธ์หรือแผนกลยุทธ์เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องนำไปปฏิบัติ 8) การกำหนดวิสัยทัศน์ความสำเร็จขององค์กร 9) การนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ 10) การประเมินในทุกกระบวนการตั้งแต่ขั้นตอนที่ 1) ถึง 9) (Bryson, 2004) ส่วน Fred David’s SMM เป็นอีกหนึ่งโมเดลการจัดการเชิงกลยุทธ์ที่นิยมใช้กันมากที่สุดในอเมริกา มี 3 ขั้นตอนคือ 1) Strategy Formulation 2) Strategy Implementation และ 3) Evaluation (Persaud and Woodhouse, 2016) ตัวอย่างของกระบวนการจัดการเชิงกลยุทธ์ ปรากฏให้เห็นทั้งในการพัฒนาองค์กร การพัฒนาสินค้าและบริการ ดังเช่นข้อค้นพบจากงานวิจัยของ Walsh and Lee (2012) ชี้ให้เห็นว่า ทีมกีฬาใช้โมเดล TBEDMM เพื่อเป็นกลยุทธ์จัดการและการแนะนำทีมเพื่อขยายแบรนด์ของตนเอง เพื่อให้แฟนกีฬาสามารถเข้าถึงทีมได้มากขึ้น และสามารถที่จะทำรายได้ที่เพิ่มมากขึ้นให้กับทีมกีฬา ในขณะเดียวกัน งานของ Carlopio (2011) ได้สะท้อนมุมมองว่า องค์กรต้องมีการวางแผน พร้อมทั้งวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก เพื่อสร้างกลยุทธ์ในการขยายตลาดของสินค้าและบริการนั้น

Scenario Planning และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง Scenario Planning เป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการเชิงกลยุทธ์ และช่วยสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันขององค์กร อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือที่ช่วยในกระบวนการตัดสินใจให้ดีขึ้น ภายใต้สิ่งแวดล้อมที่ไม่แน่นอนในอนาคต (Lorange, 1994) Scenario Planning สามารถไปใช้ในการวางแผนจัดการเชิงกลยุทธ์และพัฒนาต่างๆ เช่น สถาบันคลังสมองของชาติที่เสนอภาพจำลองของประเทศไทยใน พ.ศ. 2562 ที่อาจจะเกิดขึ้นได้ในสังคมไทยมีจำนวน 3 ภาพ ได้แก่ เกาเหลาไม่ออก น้ำพริกปลาหู และต้มยำกุ้งแม่น้ำโขง เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศไทยให้ดำรงอยู่บนความสมดุลและยั่งยืนบนพื้นฐานของหลักเศรษฐกิจพอเพียง (ณัฐพงษ์ ทองภักดี และคณะ, 2554) ส่วนทีมออกแบบชุดภาพอนาคตเพื่อแคนาดา ได้ออกแบบภาพอนาคตที่อุปมาด้วยการพายเรือแคนูของแคนาดา ได้แก่ (1) ลอยเรือ (Drift) คือ ระบบภาครัฐเปลี่ยนแปลงค่อยเป็นค่อยไป ระบบเศรษฐกิจสังคมปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้ช้าและไม่ส่งผลต่อการพัฒนา (2) พลิกคว่ำ (Capsize) คือ การบังคับหักดิบที่ไม่เป็นผล เกิดการปรับตัวของเศรษฐกิจและสังคมที่เชื่องช้าไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก (3) แล่นฉิว (Shoot the Rapids) คือ หักดิบที่สัมฤทธิ์ผลและสามารถฝ่าทางตัน และปรับตัวอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก และ (4) เรือบรรทุก (Portage) คือ การทำงานร่วมกันของประชาชน ชุมชน ธุรกิจ และแรงงาน เพื่อปรับตัวให้เข้ากับโลกที่เปลี่ยนแปลงไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยระบบภาครัฐที่วิวัฒน์ตามเพื่อสนับสนุนการปรับตัวนี้ (สันติ กนกธนาพร, สุมิต แซ่มประสิทธิ์

และชัยวัฒน์ ธีระพันธ์, 2556) หรือแม้แต่ในประเทศมาเลเซียก็มีการสร้างภาพความเป็นไปได้ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตด้านการท่องเที่ยวสำหรับธุรกิจขนาดเล็กในประเทศ คือ stormy weather, blizzards และ occasional shower โดยสร้างทางเลือกที่เป็นไปได้สำหรับธุรกิจ คือ การสร้างความแตกต่าง การบริการรูปแบบใหม่ ความแปลกใหม่ และการควมรวมกิจการ/การซื้อขายกิจการ (Sevaguru & Safa, 2009) ส่วนประเทศโคลัมเบีย แม็กซีโก และอาร์เจนติน่า ก็ได้นำ Scenario planning มาเป็นเครื่องมือในการวางแผนเพื่อการจัดการกับทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน และมีข้อค้นพบที่สำคัญคือ เมื่อได้นำแผน Scenario ไปสู่การปฏิบัติ ส่งผลให้การจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนดีขึ้นมาก กระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่และยังช่วยพัฒนาให้คนคิดอย่างเป็นระบบด้วย (Waylen, et al. 2015)

กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับสินค้าชุมชน แนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่น และแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ปัจจัยสำคัญและสร้างเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย เพื่อการค้นหาคำตอบตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังภาพ

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ที่มา: ผู้วิจัย (2560)

จากภาพ อธิบายได้ว่า เมื่อผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้านแล้ว และพิจารณาถึงองค์ประกอบสำคัญอันจะนำมาซึ่งความสำเร็จของการพัฒนาสินค้าชุมชนเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ความคิดสร้างสรรค์ เทคโนโลยีในการผลิตสินค้า การสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สินทรัพย์ทางวัฒนธรรม นวัตกรรม และการจัดการของชุมชน ประกอบด้วย การจัดการระบบผลิต การจัดการระบบตลาดชุมชน การจัดการกลุ่มแบบมีส่วนร่วม และการจัดการระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาใน 5 พื้นที่จังหวัด เพื่อค้นหาคำตอบว่า “องค์ประกอบร่วมของการพัฒนาสินค้าชุมชนเชิงวัฒนธรรมที่ประสบความสำเร็จ

ในระดับประเทมีอะไรบ้าง และควรเป็นอย่างไร” และ “แนวทางการพัฒนาสินค้าชุมชนเชิงวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับวิถีทัศน์ชาติและประสบความสำเร็จในระดับประเทศ ควรเป็นอย่างไร”

สิ่งสำคัญอีกประการที่ผู้วิจัยพิจารณาคือ ความสำเร็จของการพัฒนาสินค้าชุมชนเชิงวัฒนธรรม จะเกิดขึ้นได้นั้นจำเป็นที่ค้นหาข้อเท็จจริงจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ซึ่งมีตัวแสดงที่เกี่ยวข้องกันในระบบตลาด ได้แก่ ผู้ผลิต ผู้จำหน่าย และผู้บริโภค กล่าวคือ ผู้ผลิตเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตจะนำปัจจัยต่างๆ มาผ่านกระบวนการผลิตภายใต้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ ได้ผลิตเป็นสินค้าชุมชนเชิงวัฒนธรรม โดยผู้จำหน่ายจะเป็นตัวกลางรับสินค้าจากผู้ผลิตมาขายต่อให้ผู้บริโภค และ/หรือ ผู้ผลิตอาจใช้ช่องทางการตลาดที่หลากหลายเพื่อนำสินค้ากระจายสู่ตลาดผู้บริโภคโดยตรง ซึ่งผู้ผลิตถือได้ว่าเป็นส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงในการพัฒนาสินค้าชุมชนให้ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค ผู้จำหน่ายจะมีส่วนร่วมในการพัฒนาสินค้าชุมชนตามศักยภาพของตนเอง ส่วนผู้บริโภคจะสะท้อนมุมมองการรับรู้เกี่ยวกับสินค้าชุมชนในมิติต่างๆ ที่กำหนดไว้ตามเกณฑ์ความสำเร็จของการพัฒนาสินค้าชุมชนเชิงวัฒนธรรม และเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นถึงช่องว่างการพัฒนาสินค้าชุมชนของผู้ผลิตให้ประสบความสำเร็จต่อไป ผลลัพธ์สุดท้ายของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยจะค้นหาคำตอบว่า **“แบบจำลองการพัฒนาสินค้าชุมชนเชิงวัฒนธรรมของประเทศไทยที่จะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศได้ ควรเป็นอย่างไร”** โดยอาศัยข้อเท็จจริงที่ได้จากปรากฏการณ์ที่ศึกษามาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และสร้างเป็นแบบจำลองการพัฒนาสินค้าชุมชนภายใต้แนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่น แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) และแนวคิดการจัดการเชิงกลยุทธ์ พร้อมทั้งนำเสนอชุดภาพจำลองอนาคตของสินค้าชุมชนเชิงวัฒนธรรมไทยต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพเป็นวิธีการหลักในการศึกษาค้นคว้า โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ประกอบด้วย ผู้ผลิตสินค้าชุมชน ผู้จำหน่ายสินค้าชุมชน และผู้บริโภคสินค้าชุมชน เนื่องจากเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรง และมีบทบาทสำคัญต่อปรากฏการณ์ที่ศึกษา โดยในเบื้องต้นนั้น ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากกระทรวงวัฒนธรรม (กระทรวงวัฒนธรรม, 2559) ทำให้ทราบถึงจังหวัดที่มีสินค้า/ผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น อีกทั้ง ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การพิจารณาความสำเร็จของการพัฒนาสินค้าชุมชนตามค่านิยมเชิงปฏิบัติการเพื่อเป็นกรอบคุณสมบัติในการเลือกพื้นที่ศึกษา ดังนี้

สินค้า/ผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมของพื้นที่ศึกษา	เกณฑ์การพิจารณาความสำเร็จของการพัฒนาสินค้าชุมชน				
	Accessibility	Licensing Potential	Functionality	Aided and Unaided Recall	Differentiation
1. เครื่องประดับเงินโบราณ จังหวัดสุโขทัย	✓	✓	✓	✓	✓
2. ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากทุเรียน จังหวัดจันทบุรี	✓	✓	✗	✓	✓
3. เครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี	✓	✓	✓	✓	✓
4. ผ้าไหมแพรวา จังหวัดกาฬสินธุ์	✓	✓	✓	✓	✓
5. เครื่องถมเมืองนคร จังหวัดนครศรีธรรมราช	✓	✓	✓	✓	✓

หมายเหตุ: เกณฑ์การพิจารณาความสำเร็จของการพัฒนาสินค้าชุมชน หมายถึง 1) Accessibility หมายถึง สินค้าชุมชนที่ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงได้ ทั้งในด้านราคา ข้อมูลเกี่ยวกับสินค้า และการซื้อสินค้าได้ 2) Licensing Potential หมายถึง สินค้าชุมชนที่มีโอกาสได้รับใบอนุญาตจากองค์กรที่มีมาตรฐานทั้งในระดับประเทศ และระดับสากล 3) Functionality หมายถึง สินค้าชุมชนมีประโยชน์ใช้สอยได้จริงในชีวิตประจำวัน สามารถใช้ประโยชน์ได้หลากหลาย และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม 4) Aided and Unaided Recall หมายถึง สินค้าชุมชนที่ผู้บริโภคสามารถจดจำ หรือระลึกได้ โดยอาจมีสิ่งที่เกี่ยวข้องกับสินค้านั้นกระตุ้นให้เกิดการจดจำได้ (เช่น สื่อประชาสัมพันธ์ตราสัญลักษณ์สินค้า) หรืออาจไม่มีสิ่งใดที่เกี่ยวข้องกับสินค้านั้นปรากฏอยู่ตรงหน้า แต่สามารถบอกรายละเอียดเกี่ยวกับสินค้านั้นได้ และ 5) Differentiation หมายถึง สินค้าชุมชนมีความแตกต่างจากที่เคยมี ทั้งในด้านคุณภาพ และเกรดของตัวสินค้า

การเข้าสู่สนาม หลังจากที่ได้เลือกพื้นที่สนามที่เป็นตัวแทนการศึกษารั้งนี้แล้ว ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล โดยส่งให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ และให้ความเห็นว่ามีความเหมาะสม สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดในการศึกษาของการวิจัย อีกทั้งผู้วิจัยได้ทดสอบสัมภาษณ์ เพื่อทดสอบว่า ผู้ให้ข้อมูลหลักเข้าใจแนวคำถามและสามารถตอบคำถามได้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย หากมีประเด็นใดที่ยังไม่ครอบคลุม ผู้วิจัยก็พัฒนาแนวคำถามให้มีความเหมาะสมก่อนเข้าสู่สนามจริง โดยข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์นั้นเกี่ยวข้องกับการพัฒนาสินค้าชุมชนในมิติต่างๆ ทั้งในเรื่องขององค์ประกอบสำคัญและแนวทางการพัฒนาสินค้าที่ประสบความสำเร็จในระดับประเทศ มุมมองการพัฒนาสินค้าสู่ตลาดสากล และปัญหาอุปสรรคต่างๆ ในการพัฒนาสินค้าชุมชน โดยแบบสัมภาษณ์ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ผู้ผลิตสินค้าชุมชน แบบสัมภาษณ์ผู้จำหน่ายสินค้า และแบบสัมภาษณ์ผู้บริโภค (ผู้ซื้อ) สินค้าชุมชน เมื่อเข้าสู่สนามจริงแล้ว ผู้วิจัยเข้าถึงผู้ให้ข้อมูลหลักด้วยการใช้ Snowball Technique โดยเดินเข้าหาคนในชุมชน สร้างความคุ้นเคยและความสัมพันธ์อันดี พร้อมทั้งแนะนำตนเอง บอกวัตถุประสงค์ในการศึกษา และสอบถามถึงแหล่งที่ตั้งของผู้ผลิตและผู้จำหน่ายสินค้าชุมชนในแต่ละพื้นที่ที่ศึกษา ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ รวมทั้งใช้การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม เพื่อเชื่อมโยงข้อมูลต่างๆ ระหว่างกัน

ในการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลัก ทำให้ผู้วิจัยสามารถตอบวัตถุประสงค์การวิจัยในข้อที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบร่วมของการพัฒนาสินค้าชุมชนเชิงวัฒนธรรมที่ประสบความสำเร็จในระดับประเทศ และวัตถุประสงค์การวิจัยในข้อที่ 2 ศึกษาแนวทางการพัฒนาสินค้าชุมชนเชิงวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ชาติ และประสบความสำเร็จในระดับประเทศ ซึ่งจะทำให้ผู้วิจัยมีข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญที่นำไปสู่การตอบวัตถุประสงค์การวิจัยในข้อที่ 3 สร้างแบบจำลองการพัฒนาสินค้าชุมชนเชิงวัฒนธรรมของประเทศไทยที่จะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศได้ สำหรับการสัมภาษณ์ผู้บริโภค (ผู้ซื้อ) สินค้าชุมชนสร้างขึ้นเพื่อวัดความเข้าใจ (perception) ของผู้บริโภคเกี่ยวกับสินค้าชุมชนทั้งในเรื่องของการเข้าถึงสินค้า การรู้จักแบรนด์สินค้า และเอกลักษณ์ของสินค้า ซึ่งจะแสดงให้เห็นว่า ยังมีช่องว่างใดบ้างที่สินค้าชุมชนจำเป็นต้องพัฒนาให้ตอบสนองความต้องการของกลุ่มผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงอย่างเป็นพลวัตร โดยข้อมูลในส่วนนี้ ผู้วิจัยจะนำมาวิเคราะห์เพื่อประกอบการสร้างแบบจำลองการพัฒนาสินค้าชุมชนเชิงวัฒนธรรมของประเทศไทย

การเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย ผู้ผลิตสินค้าชุมชน ผู้จำหน่ายสินค้าชุมชน และผู้บริโภคสินค้าชุมชน เนื่องจาก เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรง และมีบทบาทสำคัญต่อปรากฏการณ์ที่ผู้วิจัยศึกษา โดยการกำหนดลักษณะของผู้ให้ข้อมูลหลักไว้อย่างกว้างๆ อาทิ ผู้ผลิตสินค้าชุมชนเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตและนำปัจจัยนี้มาผ่านกระบวนการผลิตจนเกิดเป็นสินค้าชุมชน ผู้จำหน่ายสินค้าชุมชนเป็นคนกลางที่รับสินค้าจากผู้ผลิตมาขายต่อให้ผู้บริโภค และผู้บริโภคเป็นผู้ซื้อสินค้าชุมชนไปเพื่อใช้ส่วนตนไม่ใช่เพื่อผลิตหรือขายต่อ เป็นต้น นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังกำหนดให้มีความหลากหลายภายในของกลุ่มของผู้ให้ข้อมูลหลัก เช่น ผู้ผลิตและผู้จำหน่ายสินค้าชุมชนรุ่นแรก-รุ่นปัจจุบัน ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นมุมมองความคิดที่แตกต่างกันและเห็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากรุ่นไปสู่รุ่น ผู้บริโภคจะเป็นบุคคลทั่วไปทั้งที่เป็นนักท่องเที่ยวที่เดินอยู่บริเวณพื้นที่ศึกษา และผู้บริโภคที่กระจายในพื้นที่อื่นๆ ซึ่งมีประสบการณ์เกี่ยวกับสินค้าชุมชนทั้งที่เคยเห็น เคยรู้จัก และเคยซื้อสินค้าชุมชน รวมจำนวนผู้ให้ข้อมูลหลัก 547 คน ได้แก่ 1) เครื่องประดับเงินโบราณ จังหวัดสุโขทัย ประกอบด้วย ผู้ผลิต 10 คน และผู้บริโภคสินค้าชุมชน 72 คน (ผู้ผลิตและผู้จำหน่ายเป็นคนเดียวกัน และสินค้าชุมชนมีผู้ซื้อเฉพาะกลุ่ม) 2) ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากทุเรียน จังหวัดจันทบุรี ประกอบด้วย ผู้ผลิต 9 คน ผู้จำหน่าย 34 คน และผู้บริโภคสินค้าชุมชน 100 คน 3) เครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี ประกอบด้วย ผู้ผลิต 3 คน ผู้จำหน่าย 7 คน และผู้บริโภคสินค้าชุมชน 105 คน 4) ผ้าไหมแพรวา จังหวัดกาฬสินธุ์ ประกอบด้วย ผู้ผลิต 10 คน และผู้บริโภคสินค้าชุมชน 80 คน (ผู้ผลิตและผู้จำหน่ายเป็นคนเดียวกัน และสินค้าชุมชนมีผู้ซื้อเฉพาะกลุ่ม) และ 5) เครื่องถมเมืองนคร จังหวัดนครศรีธรรมราช ประกอบด้วย ผู้ผลิต 7 คน ผู้จำหน่าย 15 คน และผู้บริโภคสินค้าชุมชน 95 คน

การตีความ การวิเคราะห์ และการสรุปข้อมูล ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบกับการสังเกตและการจดบันทึกภาคสนามได้ถูกนำมาจัดกลุ่มของข้อมูล (Categorizing) รวมถึงตรวจสอบข้อมูล (Verifying data) แบบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) จากแหล่งอื่นๆ โดยผู้วิจัยจะนำมาวิเคราะห์ข้อมูล (Analysis) และตีความ (Interpretation) พร้อมทั้งเชื่อมโยงข้อมูลที่ไดมากับแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะนำไปสู่ข้อสรุปเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่ศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย

1. องค์ประกอบร่วมของการพัฒนาสินค้าชุมชนเชิงวัฒนธรรมที่ประสบความสำเร็จในระดับประเทศของ 5 พื้นที่จังหวัด

องค์ประกอบที่เป็นคำตอบซ้ำๆ กันของผู้ผลิตสินค้าชุมชน เรียงลำดับได้คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่น (คำตอบจากผู้ผลิต 39 ราย) การจัดการระบบผลิต (คำตอบจากผู้ผลิต 39 ราย) การจัดการระบบตลาดชุมชน (คำตอบจากผู้ผลิต 39 ราย) การจัดการระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ (คำตอบจากผู้ผลิต 39 ราย) สินทรัพย์ทางวัฒนธรรม (คำตอบจากผู้ผลิต 39 ราย) ความคิดสร้างสรรค์ (คำตอบจากผู้ผลิต 39 ราย) การสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (คำตอบจากผู้ผลิต 28 ราย) เทคโนโลยีในการผลิตสินค้า (คำตอบจากผู้ผลิต 27 ราย) นวัตกรรม (คำตอบจากผู้ผลิต 26 ราย) และ การจัดการกลุ่มแบบมีส่วนร่วม (คำตอบจากผู้ผลิต 24 ราย) นอกจากนี้ ยังมีองค์ประกอบอื่นๆ ในการพัฒนาสินค้าให้ประสบความสำเร็จของผู้ผลิตทั้ง 5 พื้นที่ศึกษาทั้งที่เหมือนและแตกต่างกันตามบริบทของชุมชน ได้แก่ การพึ่งตนเอง ความอดทน ความซื่อสัตย์ ความตรงต่อเวลากับผู้ซื้อ การช่วยเหลือ

เกื้อกูลกันระหว่างผู้ผลิต การเชื่อมโยงเครือข่ายกับกลุ่มผู้ผลิต การเข้าร่วมในโครงการต่างๆ ของภาครัฐ รางวัลต่างๆ ที่ได้รับ และการทำให้สินค้าที่รู้จักทั้งในประเทศและต่างประเทศ

เครื่องประดับเงินโบราณ จังหวัดสุโขทัย โดยข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ผลิตจำนวน 10 ราย ซึ่งเป็นทั้งผู้ผลิตและผู้จำหน่ายสินค้า พบว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ใช้ผลิตสินค้า ได้แก่ การถักทอเส้นเงิน การลงยาบนเครื่องเงิน การตีลวดลายบนเครื่องเงิน การออกแบบลวดลายตามโบราณสถานวัดนางพญา (ลายเครือวัลย์ ลายข้ามหลาม ตัด และลายดอกพิกุล) องค์ประกอบของการพัฒนาให้ประสบความสำเร็จในระดับประเทศ พบว่า 1) การจัดการระบบผลิตจะเน้นการใช้ฝีมือคนทำเป็นหลัก ตั้งแต่การหลอมและตีเส้นเงิน การลงยาบนลวดลาย การตีลวดลาย และการฉลุลายที่มีความละเอียดสูง 2) การจัดการระบบตลาดชุมชนจะใช้ช่องทางการจำหน่าย ได้แก่ การขายหน้าร้าน ณ แหล่งผลิต การให้ตัวแทนจำหน่ายโดยใช้แบรนด์ของร้าน การเดินขายตามสถานที่ต่างๆ ในพื้นที่จังหวัด การออกร้านตามงานแสดงสินค้ากับทางหน่วยงานราชการ การประชาสัมพันธ์สินค้าและขายผ่าน Website Facebook Line และ Instagram 3) การจัดการกลุ่มแบบมีส่วนร่วมจะไม่พบในกลุ่มผู้ผลิตเครื่องเงินโบราณ สุโขทัย เนื่องจาก เป็นผู้ผลิตรายเดียวที่มีการบริหารจัดการภายในของตนเอง 4) การจัดการระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยใช้เทคโนโลยีโซเชียลมีเดีย ได้แก่ Facebook YouTube Website และ Instagram มาใช้เพื่อประชาสัมพันธ์ให้สินค้าเป็นที่รู้จัก และเป็นช่องทางการจำหน่ายสินค้า 5) การสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงอุตสาหกรรม และกระทรวงพาณิชย์ ที่ช่วยสนับสนุนทั้งในด้านการให้ความรู้ การประชาสัมพันธ์ การจัดหาช่องทางการจำหน่าย การให้ทุน 6) สิทธิทรัพย์สินทางวัฒนธรรม ความคิดสร้างสรรค์ เทคโนโลยีในการผลิตสินค้า และนวัตกรรม โดยผู้ผลิตได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ออกแบบลวดลายเฉพาะของร้านที่แตกต่างจากเดิม และนำมาผสมผสานกับลายโบราณ มีการพัฒนาลวดลายใหม่ การสร้างสินค้าใหม่ที่แตกต่างจากร้านอื่นๆ ใช้เทคโนโลยีในการผลิตสินค้าที่ไม่ซับซ้อนเพื่อช่วยทุ่นแรงให้ช่างฝีมือ และ 7) องค์ประกอบอื่นๆ ได้แก่ การพึ่งตนเอง การเข้าร่วมในโครงการต่างๆ ของภาครัฐ รางวัลต่างๆ ที่ได้รับ

ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากทุเรียน จังหวัดจันทบุรี โดยข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ผลิตจำนวน 9 ราย และผู้จำหน่ายสินค้า จำนวน 34 ราย พบว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ใช้ผลิตสินค้า ได้แก่ การลอกเปลือกทุเรียน การทอดทุเรียน องค์ประกอบของการพัฒนาให้ประสบความสำเร็จในระดับประเทศ พบว่า 1) การจัดการระบบผลิต มีการคัดเลือกวัตถุดิบที่มีคุณภาพ และใช้เครื่องสไลด์ทุเรียนเพื่อประหยัดเวลาและกำลังคน การทอดทุเรียนด้วยวิธีการเฉพาะของแต่ละคน 2) การจัดการระบบตลาดชุมชนมีช่องทางการจัดจำหน่าย โดยผู้ผลิตจะขาย ณ แหล่งผลิต ส่งให้ผู้จำหน่ายสินค้า ณ จุดขายของฝากและร้านค้าชุมชน ขายผ่านตัวแทนจำหน่ายที่มีศักยภาพ ขายผ่าน Website Facebook Line และ Instagram ตลาด สถานที่ท่องเที่ยว สนามบิน การออกรับทั้งภายในประเทศ และต่างประเทศ ส่วนผู้จำหน่ายจะขายหน้าร้าน ขายผ่าน Facebook และ Line โดยมีทั้งที่ใช้แบรนด์ของผู้ผลิต และใช้แบรนด์ของร้านตนเอง 3) การจัดการกลุ่มแบบมีส่วนร่วมจะเกิดขึ้นในผู้ผลิตบางรายที่เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาสินค้าชุมชนกับทางราชการ 4) การจัดการระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยใช้เทคโนโลยีโซเชียลมีเดีย ได้แก่ Facebook Line Website YouTube และ Instagram มาใช้เพื่อประชาสัมพันธ์ให้สินค้าเป็นที่รู้จัก และเป็นช่องทางการจำหน่ายสินค้า 5) การสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงอุตสาหกรรม และกระทรวงพาณิชย์ ที่ช่วยสนับสนุนทั้งในด้านความรู้ในการออกแบบและพัฒนาบรรจุภัณฑ์ การจัดหาช่องทาง

การจำหน่าย 6) สินทรัพย์ทางวัฒนธรรม ความคิดสร้างสรรค์ เทคโนโลยีในการผลิตสินค้า และนวัตกรรม ผู้ผลิตผู้ผลิตได้นำทุเรียนที่ปลูกในท้องถิ่นมาแปรรูปสินค้า ใช้ความคิดสร้างสรรค์แปรรูปให้มีความหลากหลายและแตกต่างจากผู้ผลิตรายอื่นๆ มีการค้นคิดรูปแบบใหม่ๆ เช่น ทุเรียนกวนปราศจากน้ำตาลในบรรจุภัณฑ์สุญญากาศ ใช้เทคโนโลยีในการผลิตสินค้า เช่น เครื่องสไลด์ทุเรียน เครื่องทอดที่ควบคุมความร้อน ระบบ Freeze Dry และระบบสุญญากาศ ซึ่งจะทำได้สินค้ารูปแบบใหม่ และยังช่วยยืดอายุของสินค้าที่แปรรูปนั้นด้วย และ 7) องค์ประกอบอื่นๆ ได้แก่ การเข้าร่วมในโครงการต่างๆ ของภาครัฐ ความร่วมมือร่วมใจภายในกลุ่ม ความอดทน และการพึ่งตนเอง

เครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี โดยข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ผลิตจำนวน 3 กลุ่มการผลิตและผู้จำหน่ายสินค้าชุมชน จำนวน 7 ราย พบว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ใช้ผลิตสินค้า ได้แก่ การขุดดินตาม การปั้น การตีดินขึ้นรูปทรง การเขียนลวดลายด้วยสีฝุ่น องค์ประกอบของการพัฒนาให้ประสบความสำเร็จในระดับประเทศ พบว่า 1) การจัดการระบบผลิตจะใช้ภูมิปัญญาแบบดั้งเดิมในทุกขั้นตอน โดยใช้มือเป็นหลัก และมีกลุ่มผู้ผลิตที่นำเครื่องขึ้นรูปทรงไฟฟ้ามาใช้กับงานที่มีขนาดเล็ก เพื่อช่วยให้การผลิตเร็วขึ้น แต่ก็ยังคงใช้การเผาแบบโบราณ 2) การจัดการระบบตลาดมีช่องทางการจัดจำหน่าย โดยกลุ่มผู้ผลิตส่วนใหญ่จะการขาย ณ แหล่งผลิตให้กับผู้จำหน่ายสินค้าชุมชน และขายให้กับลูกค้าที่สั่งจอร์ไปมา การขายหน้าร้าน Facebook และ Line ส่วนผู้จำหน่ายสินค้าจะขายหน้าร้าน ขายผ่าน Facebook และ Line รวมทั้งไปออกบูธขายสินค้ากับกลุ่ม 3) การจัดการกลุ่มแบบมีส่วนร่วม ผู้ผลิตมีการรวมกลุ่มกันอย่างเหนียวแน่นเพื่อทำกิจกรรมต่างๆ 4) การจัดการระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยใช้เทคโนโลยีโซเชียลมีเดีย ได้แก่ Facebook และ Line เพื่อประชาสัมพันธ์สินค้าให้เป็นที่รู้จัก และเป็นช่องทางการจำหน่ายสินค้าด้วย 5) การสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมพัฒนาชุมชน เทศบาล และกระทรวงอุตสาหกรรม ที่ช่วยสนับสนุนด้านการให้ความรู้ เงินทุน และช่องทางการตลาด 6) สินทรัพย์ทางวัฒนธรรม ความคิดสร้างสรรค์ เทคโนโลยีในการผลิตสินค้า และนวัตกรรม ผู้ผลิตได้ผลิตสินค้าที่มีต้นแบบจากโบราณวัตถุที่ขุดค้นพบ ใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบรูปทรงใหม่ๆ ที่ใช้ประโยชน์ได้จริง ใช้เทคโนโลยีในการผลิตสินค้าคือ เครื่องขึ้นรูปแบบไฟฟ้าสำหรับงานที่มีขนาดเล็ก และ 7) องค์ประกอบอื่นๆ ได้แก่ การเป็นเมืองมรดกโลกที่มีประวัติ และการเป็นที่รู้จักทางโบราณคดีของคนทั้งในประเทศและต่างประเทศ

ผ้าไหมแพรวา จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ผลิตจำนวน 10 ราย ซึ่งเป็นทั้งผลิตและผู้จำหน่ายสินค้า พบว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ใช้ในผลิตสินค้า ได้แก่ การเลี้ยงหม่อนไหม การย้อมเส้นไหม การทอผ้าด้วยกี่ทอมือ การขีดและจก องค์ประกอบของการพัฒนาให้ประสบความสำเร็จในระดับประเทศ พบว่า 1) การจัดการระบบผลิตจะใช้ภูมิปัญญาแบบดั้งเดิมตั้งแต่ขั้นตอนของการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ย้อมสีเส้นไหม และทอผ้าด้วยกี่ทอมือ 2) การจัดการระบบตลาดมีช่องทางการจัดจำหน่าย ได้แก่ การขาย ณ แหล่งผลิต การออกงานแสดงสินค้าตามที่ต่างๆ 3) การจัดการกลุ่มแบบมีส่วนร่วม ผู้ผลิตส่วนใหญ่จะมีการรวมกลุ่มกันอย่างเหนียวแน่นเพื่อทำกิจกรรมต่างๆ 4) การจัดการระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยใช้เทคโนโลยีโซเชียลมีเดีย ได้แก่ Facebook และ Line เพื่อประชาสัมพันธ์สินค้า 5) การสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมพัฒนาชุมชน กรมหม่อนไหม กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีราชชมงคลกาฬสินธุ์ ที่ช่วยสนับสนุนด้านความรู้ เงินทุน และช่องทางการตลาด 6) สินทรัพย์ทางวัฒนธรรม ความคิดสร้างสรรค์ เทคโนโลยีใน

การผลิตสินค้าและนวัตกรรม ผู้ผลิตใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น ด้วยการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมในพื้นที่ ใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการผสมผสานลวดลายที่มีมากกว่า 60 ลวดลาย ใช้เทคโนโลยีในการผลิตสินค้าคือที่ทอมือ และ 7) องค์ประกอบอื่นๆ ได้แก่ การพึ่งตนเอง การช่วยเหลือเกื้อกูลระหว่างกลุ่มผู้ผลิตฝีมือและความปรารถนาในการทอผ้า

เครื่องถมเมืองนคร จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ผลิตจำนวน 7 ราย และผู้จำหน่ายสินค้า จำนวน 16 ราย พบว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ใช้ในการผลิตสินค้า ได้แก่ การหลอมเนื้อเงินและเนื้อทอง การเคาะขึ้นรูปพรรณ การแกะสลักลวดลาย การลงยาถมตามร่องลาย การขัดยาถม และการขัดเงา องค์ประกอบของการพัฒนาให้ประสบความสำเร็จในระดับประเทศ พบว่า 1) การจัดการระบบผลิตจะเน้นการทำสินค้าด้วยมือเป็นหลัก และใช้เครื่องรีดแผ่นโลหะทูนแรงงาน 2) การจัดการระบบตลาดมีช่องทางการจัดจำหน่ายโดยกลุ่มผู้ผลิตจะมีหน้าร้านของตนเอง และมีตัวแทนจำหน่ายสินค้า การจำหน่าย ณ แหล่งท่องเที่ยว การออกงานแสดงสินค้าประจำปี การขายผ่าน Website และ Facebook ส่วนผู้จำหน่ายจะใช้การขายหน้าร้าน การขายผ่าน Website Facebook และ Line รวมทั้งไปออกบูธขายสินค้าตามที่หน่วยงานราชการจัดไว้ให้ 3) การจัดการกลุ่มแบบมีส่วนร่วมเกิดขึ้นในผู้ผลิตที่มีการรวมกลุ่มกันเพื่อทำกิจกรรมการต่างๆ ร่วมกัน 4) การจัดการระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยใช้เทคโนโลยีโซเชียลมีเดีย ได้แก่ Facebook Website และ Line เพื่อประชาสัมพันธ์สินค้าให้เป็นที่รู้จัก และเป็นช่องทางการจำหน่ายสินค้าด้วย 5) การสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมพัฒนาชุมชน เทศบาลเมืองนครศรีธรรมราช กระทรวงอุตสาหกรรม ศูนย์ศิลปาชีพระหว่างประเทศ และกลุ่ม SME ที่ช่วยสนับสนุนด้านการให้ความรู้ การพัฒนารูปแบบสินค้า การทำบรรจุภัณฑ์ และช่องทางการตลาด 6) สันติภาพทางวัฒนธรรม ความคิดสร้างสรรค์ เทคโนโลยีในการผลิตสินค้า และนวัตกรรม ผู้ผลิตได้ผลิตสินค้าที่เชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ของเมืองนครศรีธรรมราช ใช้คิดสร้างสรรค์ในการผสมผสานลวดลายที่เป็นศิลปะประจำท้องถิ่น ใช้เทคโนโลยีในการผลิตสินค้าคือ เครื่องรีดแผ่นโลหะสำหรับการขึ้นรูปพรรณที่มีขนาดเล็ก และ 7) องค์ประกอบอื่นๆ ได้แก่ การออกงานแสดงสินค้าต่างประเทศจะทำให้เป็นที่รู้จัก ความซื่อสัตย์และตรงต่อเวลา

2. แนวทางการพัฒนาสินค้าชุมชนให้ประสบความสำเร็จของผู้ผลิตสินค้าให้ประสบความสำเร็จ

ผู้ผลิตมีการพัฒนาสินค้าชุมชนในมิติที่ทั้งเหมือนและแตกต่างกัน ซึ่งขึ้นอยู่กับลักษณะของสินค้า เช่น การพัฒนาวัตถุดิบจะไม่เกิดขึ้นในเครื่องประดับเงินโบราณ จังหวัดสุโขทัย เครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี และเครื่องถมเมืองนคร จังหวัดนครศรีธรรมราช อันเนื่องมาจากเหตุผลที่ว่า ไม่มีวัตถุดิบอื่นใดที่มาทดแทนคุณภาพของวัตถุดิบที่ใช้อยู่เดิมได้ ได้แก่ เม็ดเงิน 99.99% ดินทาม เป็นต้น โดยผู้ผลิตได้พัฒนาสินค้าชุมชนในด้านวัตถุดิบ (คำตอบจากผู้ผลิต 17 ราย) บรรจุภัณฑ์ (คำตอบจากผู้ผลิต 35 ราย) ตรายสินค้า (คำตอบจากผู้ผลิต 34 ราย) การถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์จากรุ่นสู่รุ่น (คำตอบจากผู้ผลิต 34 ราย) การพัฒนาสินค้าเมื่อสภาพแวดล้อมภายนอกเปลี่ยนแปลงไป (คำตอบจากผู้ผลิต 29 ราย) และการเชื่อมโยงเครือข่ายกับกลุ่มผู้ผลิตสินค้าภายในและภายนอกชุมชน (คำตอบจากผู้ผลิต 37 ราย)

เครื่องประดับเงินโบราณ จังหวัดสุโขทัย พบว่า 1) การพัฒนาสินค้าของผู้ผลิตในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปทั้งในด้านวัตถุดิบ บรรจุภัณฑ์ ตรายสินค้า กลุ่มผู้บริโภค และอื่นๆ 2) วิธีการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์จากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง จะถ่ายทอดให้ลูกหลานตั้งแต่วิธีการผลิต การออกแบบลวดลาย การค้นคิดสินค้าใหม่ๆ รวมถึงการบริหารจัดการร้าน 3) การเปลี่ยนแปลงจากสภาพแวดล้อมภายนอกในด้านการแข่งขันที่สูงขึ้นมีผลต่อการพัฒนา

สินค้าของผู้ผลิต ซึ่งจะต้องพัฒนาสินค้าด้วยการออกแบบสินค้าให้มีลวดลายที่แตกต่างออกไปเพื่อให้ขายได้ และ 4) การเชื่อมโยงเครือข่ายกับกลุ่มผู้ผลิตสินค้าภายในและภายนอกชุมชน ได้แก่ ตัวแทนจำหน่าย และสมาชิกกลุ่ม Cluster ส่วนการพัฒนาสินค้าไปสู่ตลาดในต่างประเทศ มีทั้งที่ดำเนินการในตลาดต่างประเทศแล้ว และยังไม่คิดดำเนินการ โดยผู้ผลิตที่เคยส่งออกต่างประเทศแล้ว ปัจจุบันก็หยุดการส่งออกแล้ว เนื่องจาก ประสบปัญหาเกี่ยวกับข้อจำกัดของต่างชาติ และใช้เวลานานในการผลิตต่อชิ้นค่อนข้างยาวนานทำให้ส่งออกครั้งละมาก ๆ ไม่ได้

ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากทุเรียน จังหวัดจันทบุรี พบว่า 1) การพัฒนาสินค้าของผู้ผลิตในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปทั้งในด้านวัตถุดิบ บรรจุภัณฑ์ ตราสินค้า กลุ่มผู้บริโภค และอื่นๆ 2) วิธีการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์จากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งจะถ่ายทอดให้ลูกหลานตั้งแต่วิธีการผลิต การบริหารจัดการหน้าร้าน 3) ด้านการแข่งขันในตลาดมีผลต่อการพัฒนาสินค้าของผู้ผลิตที่จะต้องพัฒนาสินค้าด้วยการแปรรูปทุเรียนให้มีความหลากหลาย และด้านเทคโนโลยีก็มีผลต่อการจำหน่ายสินค้าของผู้ขายที่เข้ามาทำให้ผู้บริโภครู้จักสินค้ามากขึ้น และทำให้ขายสินค้าได้มากขึ้น และ 4) การเชื่อมโยงเครือข่ายกับกลุ่มผู้ผลิตสินค้าภายในและภายนอกชุมชน ได้แก่ ตัวแทนจำหน่าย การสมาชิกในกลุ่ม OTOP กลุ่ม Cluster และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ส่วนการพัฒนาสินค้าไปสู่ตลาดในต่างประเทศ มีทั้งที่ดำเนินการในตลาดต่างประเทศแล้ว และยังไม่คิดดำเนินการ โดยผู้ผลิตมีการเตรียมช่องทางให้ผู้บริโภคได้เลือกซื้อสินค้าจากหลายแหล่ง มีใบรับรองสินค้าชุมชน มีแบรนด์สินค้า และสินค้ามีเอกลักษณ์เฉพาะ ส่วนผู้ผลิตที่เคยส่งออกต่างประเทศ และปัจจุบันก็หยุดการส่งออกแล้ว เนื่องจาก ปัญหาเกี่ยวกับข้อจำกัดของต่างชาติ เช่น มาตรฐานการผลิตที่กำหนด ระบบ QC ที่ผ่านได้ยาก

เครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี พบว่า 1) การพัฒนาสินค้าของผู้ผลิตในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปทั้งในด้านวัตถุดิบ บรรจุภัณฑ์ ตราสินค้า กลุ่มผู้บริโภค และอื่นๆ 2) วิธีการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์จากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งจะถ่ายทอดให้ลูกหลานเกี่ยวกับวิธีการผลิต การปั้นดิน การตีดินเพื่อขึ้นรูปทรง และการเผา รวมทั้งมีการถ่ายทอดความรู้ให้กับกลุ่มนักศึกษา 3) การเปลี่ยนแปลงจากสภาพแวดล้อมภายนอกในด้านเทคโนโลยีมีผลต่อการพัฒนาสินค้าของผู้ผลิต เนื่องจาก เทคโนโลยีใหม่ๆ จะช่วยให้ประหยัดเวลา และทำให้สินค้ามีความคงทนมากขึ้น 4) การเชื่อมโยงเครือข่ายกับกลุ่มผู้ผลิตสินค้าภายในและภายนอกชุมชน ได้แก่ กลุ่มผู้ผลิตอื่นๆ ผู้จำหน่ายสินค้าการพัฒนาสินค้าไปสู่ตลาดในต่างประเทศ มีทั้งที่ดำเนินการในตลาดต่างประเทศแล้ว และยังไม่คิดดำเนินการ โดยผู้ผลิตมีการวางแผนส่งออกด้วยการเตรียมช่องทางให้ผู้บริโภคเลือกซื้อ การขอใบรับรองสินค้า วางแผนพัฒนาสินค้า เตรียมสร้างแบรนด์บ้านเชียง และสร้างเอกลักษณ์เฉพาะ

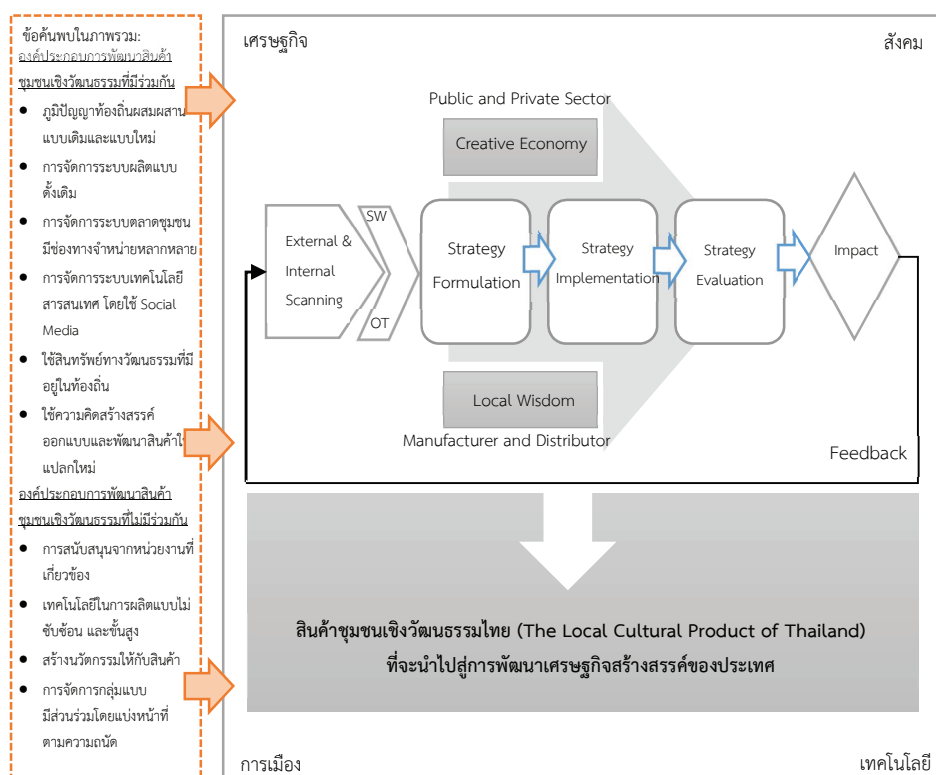
ผ้าไหมแพรวา จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า 1) การพัฒนาสินค้าของผู้ผลิตในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปทั้งในด้านวัตถุดิบ บรรจุภัณฑ์ ตราสินค้า กลุ่มผู้บริโภค และอื่นๆ 2) วิธีการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์จากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง จะถ่ายทอดการย้อมสีและการทอที่มีให้กับลูกหลาน และถ่ายทอดความรู้ให้กับบุคคลภายนอกชุมชน 3) การเปลี่ยนแปลงจากสภาพแวดล้อมภายนอกด้านเทคโนโลยีมีผลต่อการพัฒนาสินค้าของผู้ผลิต เนื่องจาก ทำให้คนรู้จักผ้าไหมแพรวามากขึ้น และสามารถจำหน่ายสินค้าได้จากช่องทางเหล่านี้ 4)

การเชื่อมโยงเครือข่ายกับกลุ่มผู้ผลิตสินค้าภายในและภายนอกโดยผู้ผลิตทุกกลุ่มมีความเชื่อมโยงกันทั้งหมด และสมาชิกของแต่ละกลุ่มจะแลกเปลี่ยนความรู้และทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน การพัฒนาสินค้าไปสู่ตลาดต่างประเทศ มีทั้งที่ดำเนินการในตลาดต่างประเทศแล้ว และยังไม่คิดดำเนินการ โดยผู้ผลิตที่ส่งสินค้าออกไป

ต่างประเทศจะมีช่องทางให้ผู้บริโภคเลือกซื้อได้หลายแหล่ง ส่วนผู้ผลิตที่ยังไม่มีความคิดที่จะดำเนินการ เนื่องจาก การพัฒนาสู่ต่างประเทศค่อนข้างยาก และส่วนใหญ่จะทำตามคำสั่งซื้อ ซึ่งในการทอแต่ละผืนใช้เวลาค่อนข้างนาน

เครื่องถมเมืองนคร จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า 1) การพัฒนาสินค้าของผู้ผลิตในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปทั้งในด้านวัตถุดิบ บรรจุภัณฑ์ ตราสินค้า กลุ่มผู้บริโภค และอื่นๆ 2) วิธีการถ่ายทอดความรู้และ ประสบการณ์จากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง โดยถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและขั้นตอนการทำให้กับ บุคคลทั่วไป และนักศึกษา 3) การเปลี่ยนแปลงจากสภาพแวดล้อมภายนอกในด้านเทคโนโลยีมีผลต่อการพัฒนา สินค้าของผู้ผลิต เพราะจะทำให้ผลิตได้เร็วขึ้น และสินค้าเป็นที่รู้จักและนิยมมากขึ้น 4) การเชื่อมโยงเครือข่ายกับ กลุ่มผู้ผลิตสินค้าภายในและภายนอก ได้แก่ ช่างทำเครื่องถม ผู้ผลิตด้วยตนเอง หน่วยงานราชการ และ Supplier ที่ส่งวัตถุดิบ ส่วนการพัฒนาสินค้าไปสู่ตลาดในต่างประเทศ มีทั้งที่ดำเนินการในตลาดต่างประเทศแล้ว และยังไม่ คิดดำเนินการ ซึ่งผู้ผลิตที่วางแผนจะส่งสินค้าไปสู่ต่างประเทศ จะร่วมมือกับศูนย์ศิลปาชีพบางไทรและมีการส่ง สินค้าให้กับ SME เพื่อจำหน่ายต่อ รวมถึงการเตรียมช่องทางให้ผู้บริโภคเลือกซื้อ การขอใบรับรองสินค้า วางแผน พัฒนาสินค้า เตรียมสร้างแบรนด์บ้านเชียง และสร้างเอกลักษณ์เฉพาะ ส่วนผู้ผลิตที่ยังไม่มีความคิดจะดำเนินการ เนื่องจาก ขาดทุนทรัพย์และไม่มีเว

3. แบบจำลองการพัฒนาสินค้าชุมชนเชิงวัฒนธรรมของประเทศไทยที่จะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจ สร้างสรรค์ของประเทศได้

ภาพที่ 2 แบบจำลองการพัฒนาสินค้าชุมชนเชิงวัฒนธรรมของประเทศไทย

ที่มา: ผู้วิจัย (2560)

ผู้วิจัยได้นำข้อค้นพบที่สำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาสินค้าชุมชนตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน มาวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก (SWOT Analysis) ของการพัฒนาสินค้าทางวัฒนธรรมของชุมชนทั้ง 5 พื้นที่ศึกษา พร้อมทั้งสร้างแบบจำลองการพัฒนาสินค้าชุมชนเชิงวัฒนธรรมของประเทศไทยภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และแนวคิดการจัดการเชิงกลยุทธ์ โดยกลยุทธ์การพัฒนาสินค้าชุมชนเชิงวัฒนธรรมที่จะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศ มีดังนี้

SO Strategies: เสริมสร้างจุดแข็งให้แข็งแกร่ง SO1 เพิ่มการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ร่วมกับสินค้าชุมชนผ่าน social media SO2 ส่งเสริม และยกระดับสินค้าชุมชนสู่ตลาดบน (ระดับภูมิภาค ระดับชาติ และระดับการส่งออก) SO3 สร้างแบรนด์สินค้าชุมชนให้เป็นหนึ่งเดียวกันภายใต้แบรนด์ประเทศไทย เช่น Silver of Thailand, Durian of Thailand, The Queen Silk of Thailand เป็นต้น SO4 ผลักดันให้สินค้าชุมชนที่มีศักยภาพได้รับใบอนุญาตจากองค์กรที่มีมาตรฐานในระดับสากล SO5 จัดทำสื่อเชิงสร้างสรรค์ประชาสัมพันธ์สินค้าชุมชนของประเทศไทย	WO Strategies: ขจัดจุดอ่อนให้หายไป WO1 สนับสนุนการทำตลาดเฉพาะกลุ่ม (Niche Marketing) WO2 พัฒนารูปแบบสินค้าให้มีความหลากหลาย และราคาที่แตกต่างกันเพื่อตอบสนองกลุ่มผู้บริโภคได้หลายกลุ่ม WO3 เพิ่มมูลค่าสินค้าให้เหมาะสมกับราคาขาย เช่น บรรจุภัณฑ์ที่สวยงามและสามารถนำไปใช้ประโยชน์อื่นๆ ได้ WO4 ส่งเสริมให้ชุมชนใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ ที่ช่วยผลิตในบางชิ้นงาน เพื่อตอบสนองลูกค้าต่างชาติได้ทันความต้องการ WO5 วิจัยและพัฒนาเพื่อหาวัตถุดิบที่มีคุณภาพเพียงพอสำหรับทดแทนวัตถุดิบเดิมที่มีในท้องถิ่น WO6 สร้างศูนย์กลางพัฒนา และอนุรักษ์อาชีพท้องถิ่นประจำจังหวัด WO7 สนับสนุนการออกงานแสดงสินค้าชุมชนทั้งภายในประเทศ และต่างประเทศ WO8 จัดกิจกรรมการพัฒนาสินค้าชุมชนที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่ เพื่อให้สมาชิกชุมชนสามารถเข้าร่วมกับหน่วยงานราชการได้
ST Strategies: ต่อสู้ป้องกันระวังภัยคุกคาม ST1 สนับสนุนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของชุมชน (ภูมิปัญญา + ความคิดสร้างสรรค์ + นวัตกรรม + วัฒนธรรมท้องถิ่น + เทคโนโลยี) ST2 พัฒนา “สินค้าทางวัฒนธรรมของชุมชน” ให้ตอบสนองความต้องการกลุ่มผู้บริโภคประเทศแถบเอเชีย และยุโรป ST3 ฟื้นฟู รักษาแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมของชุมชนให้คงอยู่ เพื่อเป็นสัญลักษณ์ให้คนจดจำพื้นที่ชุมชนของประเทศไทย ST4 สร้างนวัตกรรมให้กับ “สินค้าทางวัฒนธรรมของชุมชน” ทั้งในด้านรูปลักษณ์ของสินค้า และ/หรือ บรรจุภัณฑ์ที่มีความแตกต่างและเป็นสากล ST5 สร้างศูนย์กลาง “Local Product of Thailand” สำหรับนักท่องเที่ยวที่มาประเทศไทย ST6 เพิ่มการสร้างเครือข่ายผู้ผลิตเพื่อรวมกลุ่มพัฒนาสินค้าทางวัฒนธรรมของชุมชนทั้งภายใน และภายนอกพื้นที่ชุมชน	WT Strategies: ถอยตั้งหลักเพื่อรุกสู้อีกครั้ง WT1 กำหนดให้มีการเรียนรู้ในหลักสูตร “ศิลปวัฒนธรรมประจำท้องถิ่น” ในสถานศึกษา WT2 ส่งเสริมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มผู้ผลิตในจังหวัดอื่นๆ ที่ผลิตสินค้าในลักษณะใกล้เคียงกันและประสบความสำเร็จ

4. ขุดภาพจำลองอนาคตของสินค้าชุมชนเชิงวัฒนธรรมไทย

สถานการณ์ที่เป็นไปได้ในอนาคต	กลยุทธ์การพัฒนาสินค้าชุมชนเชิงวัฒนธรรมไทยในอนาคต (สร้างเสริม - สร้างสรรค์ - สร้างสู่สากล)
<i>Durian of Thailand Model 1: ทุเรียนไทยแสงสลัว...รอสร้างเสริมให้สดใส</i> (สะท้อนภาพอนาคตของสินค้าชุมชนเชิงวัฒนธรรมไทยในด้านลบ กล่าวคือ สินค้าชุมชนไทยขาดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และไม่เกิดการพัฒนาใดๆ) 	สร้างเสริม: - สร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันทั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชนในด้านต่างๆ ได้แก่ การผลิตสินค้าให้มีรูปแบบใหม่ๆ การสร้างช่องทางจำหน่ายที่หลากหลาย การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้ทันสมัย การพัฒนาแบรนด์เป็นของตนเอง เป็นต้น - สร้างสินค้าชุมชนให้มีมาตรฐาน พร้อมทั้งส่งเสริมให้ผู้ผลิตขอใบรับรองมาตรฐานการผลิตจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง - สร้างการประชาสัมพันธ์สินค้าชุมชนให้เป็นที่รู้จักมากขึ้นผ่านโซเชียลมีเดีย

สถานการณ์ที่เป็นไปได้ในอนาคต	กลยุทธ์การพัฒนาสินค้าชุมชนเชิงวัฒนธรรมไทยในอนาคต (สร้างเสริม - สร้างสรรค์ - สร้างสู่สากล)
<i>Durian of Thailand Model 2: ทุเรียนไทยสีสดใส...รอสร้างสรรค์ให้สว่างไสว</i> (สะท้อนภาพอนาคตของสินค้าชุมชนไทยในด้านบวกและด้านลบ กล่าวคือ สินค้าเริ่มมีการพัฒนาตามยุคสมัย และเกิดการพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น แต่อาจยังไม่สามารถแข่งขันได้ในระดับโลก) 	สร้างสรรค์: ○ สร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันทั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชน ได้แก่ การสร้างนวัตกรรมให้สินค้าชุมชน การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้ทันสมัยเทียบเท่าสินค้าระดับสากล การพัฒนาแบรนด์สินค้าให้เป็นที่ยอมรับ ○ สร้างสรรค์สินค้าชุมชนให้มีความแปลกใหม่ แตกต่างจากเดิมที่เคยมี และตอบสนองผู้บริโภคได้หลายกลุ่ม ○ สร้างสรรค์สื่อประชาสัมพันธ์ที่ทันสมัย น่าสนใจ พร้อมทั้งมีโครงการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องทั้งในระดับชุมชน ระดับประเทศ และระดับโลก
<i>Durian of Thailand Model 3: ทุเรียนไทยสว่างไสว...ไทยพร้อมสร้างสู่สากล</i> (สะท้อนภาพอนาคตของสินค้าชุมชนไทยในด้านบวก กล่าวคือ สินค้าเริ่มมีการพัฒนาตามยุคสมัย และเกิดการพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่องจนสามารถแข่งขันได้ในระดับโลก) 	สร้างสู่สากล: ○ สร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันทั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชน ได้แก่ การสร้างนวัตกรรมให้สินค้าชุมชน การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ให้ทันสมัยเทียบเท่าสินค้าระดับสากล การพัฒนาแบรนด์สินค้าให้เป็นหนึ่งเดียวกัน คือ แบรนด์สินค้าชุมชนของจังหวัด ○ สร้างนโยบายสนับสนุนการพัฒนาสินค้าชุมชนสู่สากล และกำหนดให้มีโครงการรองรับการพัฒนาทั้งในระดับชุมชนและระดับประเทศที่เชื่อมโยงกัน ○ สร้างเกณฑ์การวัดความสำเร็จของสินค้าชุมชน ที่เชื่อมโยงกับมาตรฐานการวัดในระดับสากล และส่งเสริมให้ผู้ผลิตพัฒนาสินค้าชุมชนตามเกณฑ์ความสำเร็จที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน ○ สร้างแบรนด์สินค้าชุมชนของประเทศไทยและประชาสัมพันธ์ในเวทีระดับโลก

บทสรุป

1. องค์ประกอบร่วมของการพัฒนาสินค้าชุมชนเชิงวัฒนธรรมที่ประสบความสำเร็จในระดับประเทศ

พบว่า องค์ประกอบของการพัฒนาสินค้าชุมชนเชิงวัฒนธรรมที่มีร่วมกันของผู้ผลิตทั้ง 5 พื้นที่ศึกษา รวมจำนวน 39 ราย ได้แก่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดการระบบผลิต การจัดการระบบตลาด การจัดการระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ สินทรัพย์ทางวัฒนธรรม และความคิดสร้างสรรค์ ในขณะที่ องค์ประกอบของการพัฒนาสินค้าชุมชนเชิงวัฒนธรรมที่ผู้ผลิตทั้ง 39 ราย ไม่ได้มีร่วมกัน ได้แก่ การสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เทคโนโลยีในการผลิตสินค้า นวัตกรรม และการจัดการกลุ่มแบบมีส่วนร่วม หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เทคโนโลยีในการผลิตสินค้า นวัตกรรม และการจัดการกลุ่มแบบมีส่วนร่วม

2. แนวทางการพัฒนาสินค้าชุมชนเชิงวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ชาติ และประสบความสำเร็จในระดับประเทศ พบว่า ผู้ผลิตมีการพัฒนาตามสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป และสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ชาติในมิติของการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ความคิดสร้างสรรค์ และเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาพัฒนาสินค้าชุมชนเชิงวัฒนธรรมของผู้ผลิตเอง โดยผู้ผลิตจะคงคุณภาพในด้านคุณภาพวัตถุดิบที่นำมาใช้ผลิตสินค้าไว้ และพัฒนาด้านบรรจุภัณฑ์ ตราสินค้าหรือแบรนด์สินค้าหรือโลโก้สินค้าเฉพาะของตนเอง อีกทั้งมีการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์จากรุ่นสู่รุ่น มีการพัฒนาสินค้าเมื่อสภาพแวดล้อมภายนอกเปลี่ยนแปลงไป และการเชื่อมโยงเครือข่ายกับกลุ่มผู้ผลิตสินค้าภายในและภายนอกชุมชน อย่างไรก็ตาม ผู้ผลิตสินค้าชุมชนมีทั้งที่ยังไม่คิดจะส่งสินค้าออกต่างประเทศ มีการวางแผนจะส่งสินค้าออกต่างประเทศ และดำเนินการส่งสินค้าออกต่างประเทศแล้ว รวมถึงมีผู้ผลิตที่เคยส่งสินค้าออกต่างประเทศและยุติการส่งออกไปต่างประเทศ สำหรับภาพรวมการรับรู้ของ

ผู้บริโภค (ผู้ซื้อ) ที่มีประสบการณ์ซื้อสินค้าชุมชนในแต่ละพื้นที่ ทั้งในด้านการเข้าถึงสินค้า การรู้จักแบรนด์สินค้า และเอกลักษณ์ของสินค้า สะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาสินค้าของผู้ผลิตที่ต้องตอบสนองกลุ่มผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงอย่างเป็นพลวัตร

3. แบบจำลองการพัฒนาสินค้าชุมชนเชิงวัฒนธรรมของประเทศไทยที่จะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศได้ และชุดภาพจำลองอนาคตของสินค้าชุมชนเชิงวัฒนธรรมไทย การพัฒนาสินค้าชุมชนเชิงวัฒนธรรมของประเทศไทยต้องเริ่มจากการกำหนดกลยุทธ์จากนั้นจะได้นำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติจริง และประเมินผลจากการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ เพื่อให้ทราบถึงผลกระทบทั้งในเชิงบวกและเชิงลบของกลยุทธ์ ข้อมูลสะท้อนกลับจะต้องให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสินค้าชุมชนได้ทบทวนเพื่อการพัฒนากลยุทธ์ให้ดีขึ้นจนปฏิบัติได้อย่างสำเร็จผล นอกจากนี้ ผู้ผลิต และ/หรือ ผู้จำหน่ายจะต้องใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมเข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่นอันเป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของชุมชน ใช้ความคิดสร้างสรรค์ และเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาในการผลิตเพื่อสร้างสินค้าให้มีความแตกต่าง แปลกใหม่ ตามแนวทางของแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยมีผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสินค้าชุมชนทั้งองค์กรภาครัฐ องค์กรภาคเอกชน ตลอดจนองค์กรอื่นๆ มาให้การสนับสนุนในส่วนที่เกินขีดความสามารถของชุมชน เช่น ด้านความรู้ เงินทุน การประชาสัมพันธ์ ช่องทางการตลาด การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ และการสร้างแบรนด์สินค้าชุมชนไทย ซึ่งจะทำให้สินค้าชุมชนเชิงวัฒนธรรมของประเทศไทยมีโอกาสที่จะก้าวสู่ระดับโลก (ดูภาพที่ 2) ส่วนชุดภาพจำลองอนาคตของสินค้าชุมชนเชิงวัฒนธรรมไทยสะท้อนให้เห็นถึงภาพด้านลบภาพทั้งด้านบวกและลบ รวมถึงภาพด้านบวก ที่อาจจะเกิดขึ้นได้กับสินค้าชุมชนเชิงวัฒนธรรมของประเทศไทยโดยมีกลยุทธ์ “สร้างเสริม สร้างสรรค์ และสร้างสู่สากล” เพื่อที่จะพัฒนาสินค้าชุมชนเชิงวัฒนธรรมไทยในอนาคตทั้งในระดับชุมชน และระดับประเทศ ” เพื่อที่จะพัฒนาสินค้าชุมชนเชิงวัฒนธรรมไทยในอนาคตทั้งในระดับชุมชน และระดับประเทศ

อภิปรายผล

1) จากผลการศึกษาที่พบว่า องค์ประกอบร่วมของการพัฒนาสินค้าชุมชนให้ประสบความสำเร็จของทั้ง 5 พื้นที่ศึกษา ได้แก่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น การจัดการระบบผลิต การจัดการระบบตลาด การจัดการระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ สันทิพย์ทางวัฒนธรรม และความคิดสร้างสรรค์ มีความสอดคล้องกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

(1) ผู้ผลิตใช้ “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” เป็นพื้นฐานสำคัญในการผลิตสินค้า ส่วนหนึ่งเป็นภูมิปัญญาที่ถ่ายทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นมาและผสมผสานเข้ากับภูมิปัญญาใหม่ที่ค้นคิดขึ้นโดยคนรุ่นปัจจุบัน และใช้สมาชิกในครัวเรือนเป็นแรงงานเพื่อผลิตสินค้า/จำหน่ายสินค้า และ/หรือ มีการจ้างคนในชุมชนเพื่อสร้างรายได้ให้สมาชิกในชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ เทพวรรณ รุ่งแก้ว และคณะ (2553) พิสมัย หล่ออริยวัฒน์ กวางยี่ แซ่ย่าง และอัญชลี แซ่ย่าง (2552) กนกพร ฉิมพลี (2555) ที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นนำไปพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน และนำไปสู่การสร้างรายได้ให้สมาชิกในชุมชน

(2) ผู้ผลิตมี “การจัดการระบบผลิต” แบบดั้งเดิม นั่นคือ การใช้มือผลิตสินค้าเป็นหลักและจะไม่ใช้เทคโนโลยีที่ซับซ้อน เนื่องจาก สินค้าทางวัฒนธรรมของชุมชนเป็นงานหัตถศิลป์ และจะเน้นลวดลายความละเอียดอ่อนบนสินค้าเป็นสำคัญ หรือแม้แต่สินค้าที่จัดอยู่ในประเภทอาหารก็เน้นใช้แรงงานจากคนในบาง

กระบวนการผลิตเช่นเดียวกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สำนักพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคกลาง (2556) ที่พบว่า กระบวนการผลิตที่ปราณีจะใช้ฝีมือแรงงานจากคน

(3) ผู้ผลิตมี “การจัดการระบบตลาดชุมชน” เพื่อการซื้อ-ขายสินค้าชุมชนหลากหลายมากกว่าในอดีตที่ผ่านมา อันเนื่องมาจาก ผู้ผลิตเปิดการใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ เพราะนอกจากการที่จะซื้อ-ขายกัน ณ แหล่งผลิต หรือหน้าร้านแล้ว ยังสามารถกระจายสินค้าไปยังผู้บริโภค (ผู้ซื้อ) ด้วยการใช้โซเชียลมีเดียอีกด้วย ได้แก่ Website Facebook Line และ Instagram สอดคล้องกับงานวิจัยของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แก้วพิจิตร และคณะ (2560) ที่พบว่า ผู้ประกอบการมีช่องทางตลาดที่หลากหลาย ได้แก่ การมีหน้าร้านของตนเอง การขายฝาก การรวมกลุ่มเพื่อขายสินค้า การออกบูธแสดงสินค้า และการตลาดผ่านโซเชียลมีเดีย ได้แก่ Website Facebook Line Instagram และ Twitter อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สำนักพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคกลาง (2556) ที่พบว่า ช่องทางการจัดจำหน่ายที่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ หน้าร้าน งานออกร้านที่จัดโดยหน่วยงานภาครัฐ ร้านสะดวกซื้อ

(4) ผู้ผลิตมี “การจัดการระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ” โดยนำเทคโนโลยีโซเชียลมีเดีย (Social Media) ได้แก่ Facebook YouTube Website Line และ Instagram มาใช้ประชาสัมพันธ์สินค้าให้เป็นที่รู้จัก และเป็นช่องทางการจำหน่ายสินค้า สอดคล้องกับงานวิจัยของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แก้วพิจิตร และคณะ (2560) ที่พบว่า ผู้ประกอบการมีการประชาสัมพันธ์ในหลายรูปแบบโดยที่ผ่านโซเชียลมีเดีย ได้แก่ Website Facebook Line Instagram และ Twitter

(5) ผู้ผลิตได้นำเอา “สินทรัพย์ทางวัฒนธรรม และความคิดสร้างสรรค์” มาผลิตสินค้าชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน พร้อมทั้งใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบและพัฒนาสินค้าใหม่ๆ ให้มีแปลกใหม่และแตกต่างจากเดิมที่เคยมี สอดคล้องกับที่ KEA European affairs (2006, p. 41) และ Howkins (2001) ได้สรุปไว้ว่า ความสร้างสรรค์เป็นการสร้างสิ่งใหม่ที่มีลักษณะเฉพาะตัว และก่อให้เกิดเป็นผลิตภัณฑ์ที่สร้างสรรค์ อีกทั้งสอดคล้องที่ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2559) ได้สรุปว่า เศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) มีสินทรัพย์ทางวัฒนธรรมและความคิดสร้างสรรค์เป็นส่วนหนึ่ง ร่วมกับนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาสร้างเป็นสินค้าและบริการที่เพิ่มมูลค่าในเชิงพาณิชย์

2) ผลการศึกษาอีกด้านหนึ่งชี้ให้เห็นว่า ชุมชนบางแห่งยังต้องการพึ่งพิงภายนอกด้วย อันเนื่องมาจากขีดจำกัดในศักยภาพของผู้ผลิตเอง ดังนั้น “หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง” ทั้งในระดับประเทศและระดับท้องถิ่น จึงได้เข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาสินค้าชุมชนตามนโยบายภาครัฐ ทั้งในด้านความรู้ เงินทุน การประชาสัมพันธ์ ช่องทางการตลาด และการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ อินทิรา ซาฮ์รี และคณะ (2558) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับการนำนโยบายการพัฒนาสินค้าชุมชนเชิงวัฒนธรรมไปสู่การปฏิบัติของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ว่า กระทรวงวัฒนธรรมมุ่งสร้างสินค้าเชิงวัฒนธรรมให้สู่แบรนด์ระดับโลกเป็นการคัดสรรจากกระบวนการประกวดในแต่ละจังหวัด ไม่ใช่ใช้วิธีการคัดสรรที่ทำให้ประสบความสำเร็จในระดับประเทศได้จริงๆ เนื่องจากเกณฑ์การประกวดและคัดสรรกับความต้องการในการบริโภคสินค้ายังมีความแตกต่างกันอยู่มาก และจากการศึกษาครั้งนี้ ข้อมูลการรับรู้ของผู้บริโภค ใน 5 พื้นที่ สะท้อนให้เห็นถึงช่องว่างในการพัฒนาสินค้าชุมชนเชิงวัฒนธรรมเพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคในด้านต่างๆ ได้แก่ การเข้าถึงสินค้าได้ง่ายขึ้นด้วยช่องทางจำหน่ายที่หลากหลายมากขึ้น และช่องทางโซเชียลมีเดียที่เข้ามามีส่วนช่วยให้เข้าถึง

สินค้าได้ง่ายขึ้น การเห็นว่าสินค้ามีประโยชน์หลากหลายใช้ได้จริง และวัสดุเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การรู้จักแบรนด์สินค้าของผู้ผลิตจากทั้งบริเวณแหล่งขายสินค้าในพื้นที่ และโซเชียลมีเดีย การรับรู้ว่าคุณค่าชุมชนได้รับใบอนุญาตจากองค์กรที่มีมาตรฐานในระดับประเทศ การจดจำสินค้าชุมชนได้ทั้งที่ไม่เห็นสิ่งใดกระตุ้น รวมถึงจดจำสินค้าชุมชนได้เมื่อเห็นสิ่งกระตุ้น และการเห็นว่าสินค้าชุมชนมีเอกลักษณ์ของท้องถิ่นและมีความแตกต่างจากที่อื่น

3) ข้อค้นพบเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาสินค้าชุมชนจากในอดีตจนถึงปัจจุบันของผู้ผลิตทั้งในด้านวัตถุดิบ บรรจุภัณฑ์ ตราสินค้าหรือแบรนด์สินค้าหรือโลโก้สินค้า เป็นการจัดการตามสถานการณ์ปัจจุบันที่เกิดขึ้นและมีกลยุทธ์การจัดการเพื่อพัฒนาสินค้าในระดับหนึ่ง สอดคล้องกับข้อค้นพบของ จุฑามาศ แก้วพิจิตร และคณะ (2560) ที่ว่า “ผู้ประกอบการได้ทำแผนธุรกิจแบบที่ไม่ได้เป็นลายลักษณ์อักษร” ในขณะเดียวกัน กลยุทธ์การพัฒนาแบรนด์ของสินค้าเชิงวัฒนธรรม และพิมพ์เขียวระยะยาวสำหรับการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ มีทั้งที่สอดคล้องและแตกต่างกับกลยุทธ์ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นในการศึกษาครั้งนี้

4) หากพิจารณานโยบายภาครัฐในปัจจุบันที่มุ่งเน้นการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) และเตรียมให้มีการปรับโครงสร้างประเทศไทยไปสู่ประเทศไทย 4.0 ซึ่งให้ความสำคัญที่เพิ่มมากกับกลุ่มอุตสาหกรรมสร้างสรรค์และวัฒนธรรม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) ดังนั้น การสร้างกลยุทธ์ที่จะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศนอกจากจะใช้หลักการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก (SWOT Analysis) ตามที่ Bryson เสนอไว้ใน The strategic change cycle แต่ยังสามารถใช้ Five Forces Model ตามแนวทาง Michael Porter (Porter, 1998) ที่มุ่งเน้นการวิเคราะห์แรงกดดันทั้ง 5 ประการ

5) เมื่อพิจารณาถึงกรอบทิศทางยุทธศาสตร์ด้านวัฒนธรรม 20 ปี ของกระทรวงวัฒนธรรมแสดงให้เห็นถึงบทบาทสำคัญในการนำนโยบายการพัฒนาสินค้าเชิงวัฒนธรรมไปสู่การปฏิบัติ พบว่า กระทรวงวัฒนธรรมมีศักยภาพในการพัฒนาสินค้าชุมชนเชิงวัฒนธรรมได้ ทั้งในด้านงบประมาณและความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ กระทรวงยังมุ่งเน้นการนำทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเพิ่มคุณค่าและมูลค่าให้กับสินค้าและบริการที่ตรงกับความต้องการของตลาด และจากข้อค้นพบจากการศึกษาครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า ในปัจจุบันผู้ผลิตได้ใช้ภูมิปัญญา สันทิพย์ทางวัฒนธรรม และความคิดสร้างสรรค์มาผลิต ออกแบบและพัฒนาสินค้าให้มีความแปลกใหม่ ซึ่งถือได้ว่ามีความสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาสินค้าชุมชนของกระทรวงวัฒนธรรม ดังนั้น หากกระทรวงวัฒนธรรมต้องการเพิ่มคุณค่าและมูลค่าให้กับสินค้าและบริการให้ตรงกับความต้องการของตลาด จำเป็นที่จะต้องทราบสถานการณ์ปัจจุบันเกี่ยวกับข้อมูลการรับรู้ของผู้บริโภคด้วย จึงจะสามารถกำหนดแนวทางการพัฒนาให้ตรงกับความต้องการของตลาด

ข้อเสนอทางวิชาการ (Argument) ของผู้วิจัย คือ การที่จะพัฒนาสินค้าชุมชนเชิงวัฒนธรรมของประเทศไทยได้นั้น กระทรวงวัฒนธรรมจะต้องทบทวนเกณฑ์และวิธีการคัดสรรสินค้าชุมชนเชิงวัฒนธรรมที่ประสบความสำเร็จให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค รวมถึงมีการวิเคราะห์สภาพปัญหาปัจจุบันของสินค้าชุมชนให้ชัดเจน เพื่อนำไปสู่การกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาสินค้า และนำไปสู่การปฏิบัติอย่างบูรณาการร่วมกับภาคส่วนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ แนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) มีแนวโน้มที่จะพัฒนาไปตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) ซึ่งจะขยายองค์ความรู้ในทฤษฎีองค์การ (Organization Theory) ดังนั้น ขอบเขตของแนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงไม่อาจจำกัดเพียงแค่ความรู้ที่สั่งสมภายในชุมชน แต่ควรให้ความหมายที่ครอบคลุมไปถึง “การใช้ภูมิปัญญาแบบผสมผสานทั้งแบบเก่าและใหม่ โดยอาศัยความคิดสร้างสรรค์และเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ในการสร้างสิ่งใหม่ในการผลิตสินค้าและบริการ และสามารถเปลี่ยนแปลงไปสู่การสร้างนวัตกรรมได้ ซึ่งจะช่วยเพิ่มมูลค่าให้กับเศรษฐกิจชุมชน” และเมื่อชุมชนหรือองค์กรใช้องค์ความรู้หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีเฉพาะตนเพื่อการดำเนินกิจกรรมใดๆ ที่ช่วยเพิ่มผลิตผลให้สินค้าและบริการ ย่อมจะทำให้ชุมชนหรือองค์กรนั้นอยู่รอดได้ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ในขณะที่ แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นองค์ความรู้ที่ผสมผสานในการจัดการภาครัฐ (Public Management) เพื่อการแข่งขันได้ในระดับสากล ดังนั้น การจัดการของประเทศไทยควรที่จะขยายองค์ความรู้ตามหลักการสำคัญของแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ทำให้การจัดการภาครัฐในยุคดิจิทัลของประเทศไทยมีทิศทางการพัฒนาที่เริ่มมุ่งเน้นการสร้างทุนมนุษย์ มีการใช้ข้อมูลองค์ความรู้เพิ่มมากขึ้น ริเริ่มการนำเทคโนโลยีที่เน้นความเร็วมาใช้เพื่อช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มให้สินค้าและบริการ และจะเริ่มมีการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานทั้งระบบที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศให้เปลี่ยนแปลงจากเศรษฐกิจองค์ความรู้เพื่อเข้าสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้ในที่สุด

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย การกำหนดนโยบาย (Policy Formulation) จึงจำเป็นที่จะต้องให้ความสำคัญกับสถานการณ์ในปัจจุบัน และอนาคตของเศรษฐกิจจากหญ้า โดยมุ่งเน้นกำหนดนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาให้เกิดความยั่งยืน ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอต่อผู้กำหนดนโยบาย (Policy Maker) โดยนโยบายด้านเศรษฐกิจ ควรมุ่งเน้นการเพิ่มศักยภาพทางเศรษฐกิจชุมชนให้เข้าสู่โลกของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ด้วยการนำเอาวัฒนธรรมท้องถิ่นมาสร้างมูลค่าในเชิงพาณิชย์และนโยบายด้านการศึกษา ควรมุ่งเน้นการกำหนดหลักสูตรที่เน้นการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ และอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อวางรากฐานการสร้างทุนมนุษย์ของทั้งระดับชุมชน และระดับประเทศ ทั้งนี้ ผู้กำหนดนโยบายควรมุ่งเน้นการทำงานแบบเครือข่ายของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และสร้างกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้นโยบายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด สิ่งสำคัญที่ควรพิจารณาคือ การมอบหมายนโยบายให้หน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการพัฒนาสินค้าชุมชนไปปฏิบัติ (policy Implementation) จะต้องไม่ซ้ำซ้อนกัน แต่ต้องกำหนดบทบาทให้ประสานกันอย่างลงตัว มุ่งหน้าสู่เป้าหมายเดียวกัน เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในทุกพื้นที่อย่างทั่วถึง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ การนำไปใช้ในระดับประเทศ โดยรัฐบาล และ/หรือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำข้อมูลภาพรวมสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกของการพัฒนาสินค้าชุมชน และกลยุทธ์การพัฒนาสินค้าชุมชนของประเทศไทย ไปบททวนร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ทราบถึงจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของการพัฒนาสินค้าชุมชนไทย และนำไปสู่การกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาสินค้าชุมชนของประเทศไทย ในขณะที่เดียวกัน แบบจำลองการพัฒนาสินค้าชุมชนเชิงวัฒนธรรมของประเทศไทยจะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนพัฒนาสินค้าชุมชนอย่างเป็นระบบในทุกขั้นตอน ส่วนชุดภาพจำลองอนาคตของสินค้าชุมชนเชิงวัฒนธรรมไทย สะท้อนภาพถึงที่เป็นไปได้ในอนาคตของสินค้าชุมชนเชิงวัฒนธรรมไทย สามารถใช้เป็นแนวทางการกำหนด

นโยบายเพื่อแก้ไขปัญหา และกลยุทธ์การพัฒนาสินค้าชุมชนไทยในอนาคตได้ นอกจากนี้ ข้อเท็จจริงจากการศึกษาชุมชนทั้ง 5 พื้นที่ สะท้อนให้เห็นว่า ผู้ผลิตและผู้จำหน่ายยังขาดการเข้าร่วมกิจกรรม/โครงการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสินค้าชุมชนที่หน่วยงานราชการได้จัดไว้ให้ หน่วยงานจึงควรมีการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึงในเขตพื้นที่รับผิดชอบ และสร้างผู้ผลิตที่เป็นต้นแบบความสำเร็จในการพัฒนาสินค้าชุมชน เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ตามวิถีปฏิบัติของแต่ละชุมชน นำไปสู่การสร้างเครือข่ายผู้ผลิตสินค้าทางวัฒนธรรมที่ประสบความสำเร็จร่วมกันต่อไป ในส่วนของข้อมูลการรับรู้ของผู้บริโภคใน 5 พื้นที่ สะท้อนให้เห็นถึงช่องว่างในการพัฒนาสินค้าชุมชนเชิงวัฒนธรรมเพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคในด้านต่างๆ จะเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดเกณฑ์การคัดสรรสินค้าชุมชนเชิงวัฒนธรรมที่ประสบความสำเร็จ และช่วยให้ผู้ผลิตสามารถพัฒนาสินค้าให้ตรงกับความต้องการของตลาดได้ สำหรับการนำไปใช้ในระดับชุมชน โดยผู้นำชุมชน สมาชิกชุมชน และ/หรือ องค์กรท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสินค้าชุมชน สามารถนำข้อมูลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกของการพัฒนาสินค้าชุมชน และกลยุทธ์การพัฒนาสินค้าชุมชน” ของทั้ง 5 พื้นที่ศึกษานี้ มาทบทวนเพื่อให้ทราบถึงจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของการพัฒนาสินค้าชุมชน และนำไปสู่การกำหนดกลยุทธ์การแก้ไขปัญหา และกลยุทธ์การพัฒนาสินค้าชุมชนของพื้นที่จังหวัดต่อไป นอกจากนี้ ข้อเท็จจริงจากการศึกษาชุมชนทั้ง 5 พื้นที่ ที่สะท้อนให้เห็นว่า คนรุ่นใหม่มีแนวโน้มที่จะทำงานในเมืองมากกว่าการสืบสานอาชีพประจำท้องถิ่น ดังนั้น การวางแผนสร้างคนรุ่นใหม่ให้ประกอบอาชีพประจำท้องถิ่น เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ดำรงอยู่ได้ โดยจะต้องสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในชุมชน ซึ่งอาจใช้การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบออนไลน์ เพื่อให้สอดคล้องกับโลกดิจิทัลของคนรุ่นใหม่

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ (Qualitative Research) เพื่อค้นหาคำตอบว่า องค์ประกอบร่วมการพัฒนาในด้านใดบ้างที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของสินค้าชุมชน เนื่องจาก ในการศึกษาของผู้วิจัยเป็นงานเชิงคุณภาพ ดังนั้น ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจะเป็นข้อมูลสะท้อนให้เห็นถึงภาพใหญ่ว่ามีองค์ประกอบใดที่ทำให้ชุมชนพัฒนาสินค้าได้ประสบความสำเร็จ นอกจากนี้ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) โดยเลือกพื้นที่ศึกษาให้ครอบคลุมสินค้าทางวัฒนธรรมของทุกภูมิภาค เพื่อให้ได้องค์ความรู้ใหม่ๆ ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเข้าถึงปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนาสินค้าชุมชน ผู้วิจัยควรเข้าไปมีส่วนร่วมร่วมกับสมาชิกในชุมชน ทั้งในด้านการคิด การร่วมตัดสินใจร่วมพัฒนา การร่วมแก้ไขปัญหา และการร่วมกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาสินค้าชุมชน ตลอดจนการนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติจริง และประเมินผลเพื่อให้เห็นผลกระทบที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งปรับกลยุทธ์การพัฒนาสินค้าชุมชนที่เหมาะสมให้ชุมชนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กนกพร นิมพลี. (2555). รูปแบบการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมเครื่องจักสาน: กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชน จังหวัดนครราชสีมา. คุชชินีพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคมและการจัดการสิ่งแวดล้อม, คณะพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

กรมศิลปากร. (2544). *วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดสุรินทร์*.

กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.

กระทรวงวัฒนธรรม. (2559ก). *ผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมไทย*. สืบค้นเมื่อ 25 กันยายน 2559, จาก

<http://www.cpot.in.th/aboutus.php>

กระทรวงวัฒนธรรม. (2559ข). *ผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมไทย*. สืบค้นเมื่อ 26 ธันวาคม 2559, จาก

<http://www.cpot.in.th/product>

จุฑามาศ แก้วพิจิตร, อัครณัฐ วงศ์ปรีดี, และอัครณัฐ สุทธิพงษ์ประชา. (2560). *การพัฒนากลยุทธ์ในการยกระดับสินค้าเชิงวัฒนธรรมให้เป็นแบรนด์ระดับโลก (Developing Global Branding Strategies for Cultural Merchandises in Thailand)*. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม.

ณัฐพงษ์ ทองภักดี (บก.). (2554). *ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาเศรษฐกิจพอเพียง สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

เทพวรรณ รุ่งแก้ว, ภิภัทร อุตตโม, กาญจนา อุปละ, ปราณี นางเมาะ, ถวัลย์ คงดี และเสธวิทย์ รุ่งแก้ว (2553).

แนวทางการพัฒนากลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายทอมือ โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับความรู้สมัยใหม่เพื่อพัฒนาอาชีพให้กับคนในชุมชนบ้านสหกรณ์หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านสหกรณ์ อำเภอแม่ฮ่อน จังหวัดเชียงใหม่.

กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

บัญชา นาคทอง, สุภาพร วีระปริยากร, ดวงนา ศิลปสาย, พงษ์ศักดิ์ ลอยฟ้า, และจิตรมณี ตีอุดมจันทร์. (2550).

ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมอีสานใต้. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ประเวศ วะสี. (2534). การศึกษาของชาติกับภูมิปัญญาท้องถิ่น. ใน สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.

การสัมมนาทางวิชาการเรื่องภูมิปัญญาชาวบ้านกับการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมและการพัฒนาชนบท.

วันที่ 26-28 มีนาคม 2534 ณ หอประชุมเล็ก ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย.

พิสมัย หล่ออริยวัฒน์, กวางยี่ แซ่ย่าง, และอัญชลี แซ่ย่าง. (2552). *แนวทางการพัฒนาศักยภาพในการจัดการ*

ผลผลิตจากถั่วเหลืองด้วยภูมิปัญญาชาวจีนยูนานบ้านสันติชล อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ระยะที่ 2.

กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ไพฑูรย์ โพธิ์สว่าง, โกวิท กระจำง, และวัลลภ ศัพท์พันธุ์. (2548). *รายงานการวิจัยเรื่องการศึกษาภูมิปัญญา*

ท้องถิ่นเกี่ยวกับการผลิตสินค้าชุมชน "หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์" ในภาคกลางฝั่งตะวันออก. วิทยาลัย

การบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา.

ศรีสุกร นิลกรรณ์, ชินพันธ์ โจนงไพบูลย์, อติศักดิ์ จำปาทอง, สุจิรา หาผล, วราภรณ์ เรือนยศ, และจักรกฤษณ์ สำราญใจ.

(2556). *แผนงานการจัดการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของอัตลักษณ์ชุมชนลำปาง*.

กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ศิริชัย พงษ์วิชัย. (2556). *การศึกษาศักยภาพและมูลค่าของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวต่อการสร้างรายได้ของจังหวัด*

ชัยนาท สิงห์บุรี สระแก้ว และสมุทรสาคร ในเขตภาคกลาง. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุน

การวิจัย.

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2549). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 พ.ศ. 2550-2554*. สืบค้นเมื่อ 6 สิงหาคม 2558, จาก <http://www.nesdb.go.th/Default.aspx?tabid=139>.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555-2559*. สืบค้นเมื่อ 6 สิงหาคม 2558, จาก <http://www.nesdb.go.th/Default.aspx?tabid=395>.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). *นิยามเศรษฐกิจสร้างสรรค์*. สืบค้นเมื่อ 17 พฤษภาคม 2559, จาก <http://ce.nesdb.go.th/>
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560-2564*. สืบค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2560, จาก <http://www.nesdb.go.th/download/plan12/>
- สำนักพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคกลาง. (2556). *การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ระดับชุมชนกรณีศึกษา ชนมไทยภาคกลาง*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. (2555). *โครงการตัวอย่างการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ให้อำเภอเข้าสู่ จังหวัดขอนแก่น เป็นเมืองน่าอยู่*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- อรรพรรณ จำพุฒ และอัครพล นิยมรัตน์. (2550). *แนวทางการพัฒนาการตลาดของผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงราย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อินทรา ชาฮีร์ และคณะ (2558). *การเพิ่มศักยภาพ มูลค่า และคุณค่าของผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวในพื้นที่อีสานใต้*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- เอกรินทร์ พึ่งประชา, ดรุณี โพธิ์ปลัด, และประกาย แก้วอุทุม. (2555). *ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการระบบและความมั่นคงอาหารของชุมชน: กรณีศึกษาอำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- Bryson, J. M. (2004). *Strategic planning for public and nonprofit organizations: a guide to strengthening and sustaining organizational achievement* (3rd ed.). San Francisco: Jossey-Bass.
- Carlopio, J. j. (2011). Development strategy by design. *World Future Review (World Future Society)*, 3(2), 11-16.
- Florida, R. (2006). The flight of the creative class: the new global competition for talent. *Liberal Education*, 92(3), 22-29.
- Horn, D. (2005). *Modeling and quantifying consumer perception of product creativity*. *Dissertation Abstracts International*. Purdue University.

- Howkins, J. (2001). *The creative economy: How people make money from ideas*. London: Penguin Books.
- Huang, Y., Chen, C., & Chang, H. (2009). A multiple criteria evaluation of creative industries for the cultural creativity centre in Taiwan. *International Journal of Entrepreneurial Behaviour & Research*, 15(5), 473-496. doi: 10.1108/13552550910983031
- KEA European affairs. (2006). *the economy of culture in europe 2006*. Study prepared for the European Commission.
- Lin, C. (2017). The reputation-building process and spatial strategies of creative industries: A case study of product design firms in Taipei. *Environment & Planning A*, 49(1), 186-204. doi: 10.1177/0308518X16667297
- Lorange, P. (1994). *Strategic planning process*. Aldershot, Hants: Dartmouth.
- Persaud, N., & Woodhouse, M. (2016). Enhancing the strategic management process through the use of professional evaluation methods and the logic of evaluation. *Journal of Multidisciplinary Evaluation*, 12(26), 1-11.
- Porter, M. (1998). *How competitive forces shape strategy*. in Henry Mintzberg & Quinn, James Brian Quinn. (1998). *Readings in the strategy process* (3rd ed.). Upper Saddle River, N.J.: Prentice Hall.
- Sevaguru, N., & Safa, M. S. (2009). Scenario planning approach to strategic management of small travel business in Malaysia. *International Journal of Business & Management Science*, 2(1), 61-77.
- Walsh, P., & Lee, S. (2012). Development of a brand extension decision-making model for professional sport teams. *Sport Marketing Quarterly*, 21(4), 232-242.
- Waylen, K. A., Martin-Ortega, J., Blackstock, K. L., Brown, I., Avendaño Uribe, B. E., Basurto Hernández, S., & ... Pascale, J. C. (2015). Can scenario-planning support community-based natural resource management? Experiences from three countries in Latin America. *Ecology & Society*, 20(4), 251-265.

Translated Thai References

- Bhothisawang, P., Krajang, K., & Suppan, S. (2005). *Study of local wisdom and production of OTOP products in the Eastern Region*. Graduate School of Public Administration, Burapha University. (In Thai)
- Bureau of Economic and Social Development of the Central Region. (2013). *Development of the creative economy at the community level: Case study of Thai traditional sweets*. NESDB. (In Thai)

- Bureau of Economic and Social Development of the Northeast Region (2012). *Case example of advocating the creative economy in Samsong District, Khon Kaen Province: A livable city*. NESDB. (In Thai)
- Chimlee, K. (2012). *Model of management of local wisdom in the area of woven crafts: Case study of a community enterprise in Nakorn Ratchasima Province*. Doctor of Philosophy thesis in Social Development and Environmental Management, School of Social and Environmental Development, National Institute of Development Administration. (In Thai)
- Fine Arts Department. (2001). *Culture, Historical Development, Uniqueness, and Local Wisdom of Surin Province*. Bangkok: Fine Arts Department. (In Thai)
- Jamput, O. & Nimmonrat, A. (2007). *Guidelines for marketing development of otop products toward tourism industry in Chiang Rai Province*. Thailand Research Fund. (In Thai)
- Kaewpijit, J., Wongpreedee, A., & Sudhipongpracha, T. (2017). *Developing global branding strategies for cultural merchandise in Thailand*. Department of Cultural Promotion, Ministry of Culture. (In Thai)
- Lorariyawat, P., Sae-yang, K., & Sae-yang, A. (2009). *Guidelines for capacity building in management of soybean products using local wisdom (originating from Yunnan, China) in Ban Santichon, Pai District, Mae Hong Son Province*. Phase 2. Thailand Research Fund. (In Thai)
- Ministry of Culture. (2016a). Cultural products of Thailand. Retrieved September 25, 2016 from <http://www.cpot.in.th/aboutus.php> (In Thai)
- Ministry of Culture. (2016b). Cultural products of Thailand. Retrieved December 26, 2016 from <http://www.cpot.in.th/product> (In Thai)
- Na Thalang, A. (2001). *Texts of local wisdom and the process of learning and adaptation of Thai villagers: The Isaan Intellect (2nd printing)* Bangkok. Amarin Printing and Publishing. (In Thai)
- Nakthong, B., Veerapreeyakul, S., Sinlapasai, D., Loifa, P., & Deeudomjant, C. (2007). *Capacity for cultural tourism in the Southern Issan Region*. Thailand Research Fund. (In Thai)
- Natapong Tongpakdi et al (2011). *Philosophy of sufficiency economy and Thailand*. Bangkok: Sufficiency Economy Education Center. NIDA. (In Thai)
- Ninkan, S., Rojanapaibul, C., Jumpatong, A. Hapon, S., Reuanyod, W., & Samranjai, J. (2013). *The co-creation of tourism management for sustainable development of Lamphang community identity*. Thailand Research Fund. (In Thai)

- Office of the National Economic and Social Development Board. (2006). *10th NESDB Plan for 2007-2011*. Retrieved August 6, 2015 from <http://www.nesdb.go.th/Default.aspx?tabid=139>. (In Thai)
- Office of the National Economic and Social Development Board. (2011). *11th NESDB Plan for 2012-2016*. Retrieved August 6, 2015 from <http://www.nesdb.go.th/Default.aspx?tabid=395>. (In Thai)
- Office of the National Economic and Social Development Board. (2016). *Definitions of “creative economy.”* Retrieved May 17, 2016 from <http://ce.nesdb.go.th/> (In Thai)
- Office of the National Economic and Social Development Board. (2017). *12th NESDB Plan for 2017-2021*. Retrieved August 15, 2017 from <http://www.nesdb.go.th/download/plan12/> (In Thai)
- Peungpracha, A., Phopalat, D., & Thaeo U-Thum, P. (2012). *Local wisdom in managing the system and food security by the community: Case study of Dan Sai District, Loei Province*. Thailand Research Fund. (In Thai)
- Pongwichai, S. (2013). *A study of potential and value of tourism products for increasing income in Chai Nat, Sing Buri, Sa Kaeo, and Samut Sakhon Provinces, in the Central Region of Thailand*. Thailand Research Fund. (In Thai)
- Rungkaew, T., Auttamo, T., Aupala, K., Nangmor, P., Kongdee, T., & Rungkaew, S. (2010). *Guidelines for development of a community enterprise to produce hand-woven cotton products using local wisdom and modern technology in Ban Sahakorn, Moo 2, Tambon Ban Sahakorn, Mae Awn District, Chiang Mai Province*. Thailand Research Fund. (In Thai)
- Sahee, I. et al. (2015). *Building capacity and value of tourism products in the Southern Issan Region*. Thailand Research Fund. (In Thai)
- Wasi, P. (1991). *National education and local wisdom. In NESDB: Seminar on local wisdom, culture and rural development*. March 26-28, 1991, Small Meeting Room, Thailand Cultural Center. (In Thai)

Buddhist Cultural Tourism: A Case Study of the Upper Mekong Border Communities in Chiang Rai Province

KetsudaTha-Ngaitrakul,

PhrakruSunthornsanghapinit

Poonchai Pantiya

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Received: December, 4 2017

Revised: February, 7 2018

Accepted: August 21, 2018

Abstract

This article aimed to explore the concept of the Buddhist cultural tourism in the upper Mekong border communities in Chiang Rai Province during the end of Buddhist Lent. The authors employed a qualitative research methodology. Findings are as follows. 1) Buddhist cultural tourism is a form of activity that related to the traditions of the Buddhist people such as merit making. 2) The End of Buddhist Lent is a tradition that encourage people in the upper Mekong border communities to perform great meritorious deeds according to the Buddhist Doctrine or ten bases of meritorious action. The related tradition is known as the worship of the Buddha's footprint for paying the gratitude. All traditions and rituals are an important part of supporting to propagate the Buddhist Doctrines and the succession of Buddhism. 3) The Buddhist cultural tourism in the upper Mekong border communities of Chiang Rai province should be promoted in the following areas: budgetary support, training for residents on the history of the communities, public relations, security, hygiene, immigration documents, and extra discounted accommodation for tourists.

Keywords: Buddhist cultural tourism, Buddhism, Upper Mekong Border Communities

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษาชุมชนชายแดน แม่น้ำโขงตอนบน จังหวัดเชียงราย

เกศสุตา ไถงตระกูล

พระครูสุนทรสังฆพินิต

พูนชัย ปันธิยะ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ได้รับบทความ: 4 ธันวาคม 2560

ปรับปรุงแก้ไข: 7 กุมภาพันธ์ 2561

ตอบรับตีพิมพ์: 21 สิงหาคม 2561

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาโดยผ่านประเพณีออกพรรษาของชุมชนชายแดนแม่น้ำโขงตอนบน จังหวัดเชียงราย ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการศึกษาพบว่า 1) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นการท่องเที่ยวที่มีลักษณะรูปแบบการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณีของกลุ่มชนที่นับถือพระพุทธศาสนาเป็นประเพณีที่เกี่ยวกับการบำเพ็ญบุญตามความเชื่อในอานิสงส์ของการทำบุญ 2) ประเพณีออกพรรษาของชุมชนชายแดนแม่น้ำโขงตอนบน จังหวัดเชียงรายเป็นประเพณีที่ส่งเสริมให้คนทำบุญใหญ่ มีอานิสงส์ในการทำบุญหลักธรรมที่ปรากฏในประเพณีออกพรรษา คือ หลักบุญกิริยาวัตถุ 10 ประเพณีที่ว่าถึงเรื่องการบูชา เป็นการแสดงความกตัญญูต่อผู้ที่มีคุณ ประเพณีและพิธีกรรมจึงเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยเผยแผ่พระพุทธศาสนาและเป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนาต่อไป 3) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา ควรมีการส่งเสริมด้านงบประมาณ ด้านการให้มีการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชุมชน ด้านการส่งเสริมด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านการดูแลเรื่องความปลอดภัย การอำนวยความสะดวกเรื่องสุขอนามัย ด้านการส่งเสริมเรื่องการจัดทำเอกสารการเข้าเมืองโดยถูกต้องตามกฎหมาย และการส่งเสริมการจัดโปรโมชั่นในการลดราคาที่พักให้แก่นักท่องเที่ยว

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, พระพุทธศาสนา, ชุมชนชายแดนแม่น้ำโขงตอนบน

บทนำ

ประวัติศาสตร์ของประเทศไทยเป็นประวัติศาสตร์ของชาติที่นับถือพระพุทธศาสนา พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2542) วิถีชีวิตของคนไทยได้ผูกพันประสานกลมกลืนหลักความเชื่อ และหลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนา ตลอดเวลายาวนานจนทำให้เกิดการปรับตัวเข้าหากัน และสนองความต้องการของกันและกัน ตลอดจนผสมคลุกเคล้ากับความเชื่อถือและปฏิบัติสายอื่น ๆ ที่มีมาในหมู่ชนชาวไทย ถึงขั้นที่ทำให้เกิดมีระบบความเชื่อและความประพฤติปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาที่เป็นแบบของคนไทยโดยเฉพาะพระปัญญาสามิเถระ (2520) พระพุทธศาสนาเข้าสู่ดินแดนประเทศไทยหรือสุวรรณภูมิตั้งแต่ในสมัยปลายพุทธศตวรรษที่ 3 หรือต้นพุทธศตวรรษที่ 4 หลังจากการส่งสมณทูตของพระเจ้าอโศกมหาราช แต่เดิมดินแดนแถบนี้เชื่อกันว่ามีการนับถือผีสงเวทศาหรือมีความเชื่อเกี่ยวกับไสยศาสตร์ที่มีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมเมื่อพระพุทธศาสนาแพร่เข้ามาพระโสณเถระและพระอุตตรเถระได้แสดงพรหมชาลสูตรให้ประชาชนชาวสุวรรณภูมิเลื่อมใสซึ่งกล่าวกันว่าเวลาที่พระเถระทั้งสองได้แสดงพรหมชาลสูตรนั้นก็เพื่อให้ชาวสุวรรณภูมิได้เข้าใจถึงความเชื่อหรือพิธีต่าง ๆ และสอนให้มีความสอดคล้องกับความเชื่อของตนและหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ต่อจากนั้นท่านทั้งสองก็ประกาศสั่งสอนพระธรรมวินัยทำการบรรพชาอุปสมบทกุลบุตรทั่วไปต่อมาได้ขยายไปในดินแดนใกล้เคียงทั้งในอาณาจักรโคตรบูรโยนกหรือล้านนาก็ได้รับอิทธิพลของพระพุทธศาสนาในสมัยนี้ด้วย (พระใบฎีกาสุพจน์ ตปสีโล, 2560) โดยจะเห็นได้จากร่องรอยโบราณวัตถุสมัยทวารวดีเฉพาะในล้านนาที่จังหวัดลำพูนคือเจดีย์วัดกู่กุดหรือวัดจามเทวีที่เป็นที่บรรจุอัฐิของพระนางจามเทวีอีกแห่งหนึ่งคือพระพุทธรูปในซุ้มเจดีย์วัดกู่กุดกับเจดีย์กู่คำที่วัดพระธาตุหริภุญชัยซึ่งนักปราชญ์ทางโบราณคดีกล่าวว่าสมัยทวารวดีเริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 500 ถึง พ.ศ.1300 รวมระยะเวลาประมาณ 800 ปี

ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา นับว่ามีความสำคัญยิ่ง เพราะหลักธรรมทางพุทธศาสนา ได้ถูกนำมาปฏิบัติจนสามารถหยั่งลงในจิตใจของคนไทยทำให้คนไทยมีคุณธรรมจริยธรรม มีจิตใจที่โอบอ้อมอารี (วิทยา เทพยา, 2520) การปฏิบัติอย่างนี้จนกลายมาเป็นวัฒนธรรมที่ดีความของคนไทยอย่างหนึ่ง เพราะวัฒนธรรมหมายถึงสิ่งที่เป็นวิถีชีวิตของสังคมคนส่วนรวมของสังคมจะคิดอย่างไร รู้สึกอย่างไร มีความเชื่ออย่างไร ก็แสดงออกมาให้ปรากฏเห็นเป็นรูปภาษา ประเพณี การละเล่น การศาสนา เป็นต้น จะเห็นได้ว่าประเพณีก็เป็นส่วนหนึ่งหรือเป็นส่วนใหญ่มหึมาทั้งหมดที่เป็นวัฒนธรรม (พระอุดมปิฎก วิจารณ์ มหาปญโญ, 2561) คนในสังคมจะประกอบอาชีพอะไร มีความเชื่อถือเกี่ยวกับเรื่องศาสนาอย่างไร ก็ล้วนแต่เกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรมทั้งสิ้น (สุเมธ เมธาวิทยากุล, 2532) การประกอบพิธีกรรมนั้นมีพุทธบริษัทเป็นผู้ร่วมประกอบพิธีโดยแผ่ปรัชญาธรรมไว้ในหลักการของพิธีกรรมนั้นด้วยโดยมีจุดมุ่งหมายที่จะให้คนเข้าใจธรรมโดยไม่รู้ตัวดังจะเห็นได้จากพิธีทำบุญงานศพก็จะมีหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องอยู่ตลอดเวลาพิธีกรรมจึงเป็นอุบายในการเผยแผ่พระธรรมคำสอนอย่างหนึ่ง ท่านภิกขุโพธิ์แสนยานุภาพกล่าวว่า ประเพณีพิธีกรรมก็เปรียบเหมือนคอกที่ล้อมสังคมให้มารวมกันไว้เป็นหมู่มาเพื่อไม่ให้กระจัดกระจายไป การทำกิจกรรมที่แตกต่างกันไม่อาจจะรวมกันเป็นปึกแผ่นสามัคคีกันได้คนประเภทที่ฉลาดน้อยจำต้องเอาพิธีกรรมมาล้อมเอาไว้ก่อนในวันข้างหน้าถ้าเขามีปัญญาสูงขึ้นก็จะสามารถก้าวผ่านพิธีกรรมเหล่านั้นออกไปได้อุปมาดังว่า “ประเพณีพิธีกรรมเปรียบเสมือนเรือที่มีไว้ให้คนนั่งพายเข้าหาฝั่งคือศาสนา” ในสมัยปัจจุบันประเพณีและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นส่วนสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่ช่วยในการผ่อนคลายความเครียด ในปัจจุบันการท่องเที่ยวได้รับความนิยมเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ กับรูปแบบการท่องเที่ยวที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น นอกเหนือจากการผ่อนคลายความเครียดแล้วกิจกรรมการท่องเที่ยวยังสามารถสร้างผลกระทบทางเศรษฐกิจให้แก่ชุมชนหรือแหล่งท่องเที่ยวได้อีกทางหนึ่งด้วยกล่าวคือรายได้ที่จะกระจายสู่แหล่งท่องเที่ยวและชุมชนที่เกี่ยวข้องในลักษณะของการสร้างงานและนำไปสู่การสร้างรายได้แก่คนในท้องถิ่น ซึ่งภาครัฐได้กำหนดให้การท่องเที่ยวเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งของประเทศและกลุ่มจังหวัดการท่องเที่ยวทุกภูมิภาคของไทย

บทความวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาประเพณีออกพรรษาของชุมชนลุ่มแม่น้ำโขงตอนบนพื้นที่ชายแดนริมฝั่งแม่น้ำโขงเขตติดต่อของประเทศไทยและประเทศลาวโดยเฉพาะหมู่บ้านหาดบ้ายและหมู่บ้านห้วยลึก ซึ่งหมู่บ้านแถบนี้ยังคงรักษาประเพณีทางพระพุทธศาสนาและปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลจนถึงสมัยปัจจุบันอย่างเหนียวแน่น และยังนำประเพณีและพิธีกรรมมาเป็นส่วนหนึ่งของการกำหนดวิถีปฏิบัติในชีวิตประจำวัน และการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน จนทำให้ประเพณีทางพระพุทธศาสนาเป็นประเพณีที่แสดงถึงความผูกพันกับวิถีชีวิตของประชาชนบนฝั่งแม่น้ำโขงของไทย จนกลายเป็นวัฒนธรรมที่ดึงดูดใจที่มีเอกลักษณ์และอัตลักษณ์เฉพาะตัวของชุมชน ประเพณีออกพรรษาของอำเภอเชียงของ อำเภอเวียงแก่น และอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงรายนั้นโดยเฉพาะประเพณีจุลจลิน และประเพณีไหลเรือไฟ เป็นประเพณีสิ่งที่มีความน่าสนใจอย่างยิ่ง จากลักษณะของจุดเด่นนี้จึงเป็นชุมชนที่น่าสนใจในการศึกษาเพื่อจะได้นำมาเป็นมาเป็นส่วนสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา นอกจากจะเป็นการกระตุ้นให้เกิดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของชุมชนแล้ว การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หรือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมชุมชนมีความจำเป็นที่จะต้องมีการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในภูมิปัญญา คุณค่าความหมายสำคัญของวิถีชีวิต จิตวิญญาณและความพร้อมเพียงในการสร้างสรรค์สิ่งดึงดูดใจทั้งหลายให้ชุมชนมีความเป็นปึกแผ่นมั่นคงมีความสุขเกิดพลังในการพัฒนาอย่างสมดุลระหว่างความเติบโตทางเศรษฐกิจ การส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ถูกต้องดึงดูดใจ คุณค่า การเข้าถึงวิถีชีวิตจิตวิญญาณของชุมชนผ่านกิจกรรมการมีส่วนร่วมทางขนบธรรมเนียมประเพณีที่งดงาม เป็นสิ่งที่น่าสนใจอย่างยิ่งในการศึกษาในครั้งนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาวิเคราะห์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาโดยผ่านประเพณีออกพรรษาของชุมชนชายแดนแม่น้ำโขงตอนบน จังหวัดเชียงราย

แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอูน) (2556) กล่าวว่า การท่องเที่ยวในแนวพุทธมิใช่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่ แต่เป็นสิ่งที่มามีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลซึ่งคำนิยามต่าง ๆ เช่น “ธรรมสัญจร” “การจาริกแสวงบุญ” “การเดินทางแสวงบุญ” หรือแม้แต่ในปัจจุบันที่ว่า การท่องเที่ยวแนวพุทธ หรือ Buddhist Tourism ซึ่งถ้าหากกล่าวถึงพระพุทธทวณะในคราวที่ส่งสาวกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกท่านจงเที่ยวจาริกไป

เพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก” หรือกล่าวโดยย่อว่า “จงเที่ยวไปเพื่อประโยชน์และความสุขของคนหมู่มาก” จะเห็นได้ว่า การท่องเที่ยวแนวพุทธในแต่ละนิกาย ล้วนมีความหมายเพื่อการแสวงหาความรู้ ศึกษาหาข้อปฏิบัติอันเป็นหลักการในการดำรงชีวิตอย่างถูกต้อง ไม่เบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่นซึ่งหมายถึงเป็นการเดินทางที่ก่อประโยชน์เกื้อกูลซึ่งกันและกัน ระหว่างผู้ที่เดินทางท่องเที่ยวและผู้ให้บริการอันจะนำซึ่งความสงบสุข สันติภาพแก่มวลมนุษยชนทุกหมู่เหล่า พระสมุหอนุรักษ ธีรสกโก (ช่างเมือง) (2554) การท่องเที่ยวเชิงพุทธ หมายถึง การเดินทางไปวัด หรือพุทธศาสนสถานโดยมีจุดมุ่งหมาย เช่น เป็นการเดินทางไปเพื่อทำบุญและสาธารณกุศลต่าง ๆ เพื่อสักการบูชาพระพุทธรูปและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพื่อร่วมปฏิบัติธรรม ชมศิลปวัฒนธรรมในวัดหรือพุทธศาสนสถานนั้น ๆ ไปเที่ยวเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ รวมทั้งไปเพื่อร่วมศาสนพิธี และงานเทศกาลประเพณีต่าง ๆ เช่น ไปทอดกฐิน ทอดผ้าป่า ตักบาตรข้าวสารอาหารแห้ง แห่เทียนพรรษา ศุภลักษณ์ อัครางกูร (2551) ได้กล่าวถึงความหมายของการท่องเที่ยวเชิงศาสนา ไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงศาสนาเป็นการเดินทางโดยมีเหตุผลทางศาสนาเป็นหลัก ถือเป็นการปฏิบัติที่มีมาตั้งแต่ยุคแรกๆ ซึ่งเหตุผลในการเดินทางที่แท้จริงแล้วอาจไม่มีการท่องเที่ยวเข้ามาเกี่ยวข้อง แต่ในปัจจุบันการเดินทางลักษณะนี้มักจะรวมกิจกรรมอื่นนอกเหนือจากกิจกรรมทางพุทธศาสนาเข้าอยู่ด้วย ผู้ที่นับถือศาสนาต่าง ๆ มักจะมีความเชื่อในการทำกิจกรรมทางศาสนาซึ่งอาจรวมถึงการเดินทางไปสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือประกอบพิธีกรรม

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการศึกษา “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา: กรณีศึกษาชุมชนชายแดนแม่น้ำโขงตอนบน จังหวัดเชียงราย” เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มีการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยมีขั้นตอนในการศึกษาดังต่อไปนี้

1. การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) โดยทำการศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องทั้งคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถาฎีกาคัมภีร์โบราณถ้อยคำโบราณวัตถุศิลปจารึกหนังสือรายงานการวิจัยวิทยานิพนธ์และบทความที่เกี่ยวข้อง ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารวรรณกรรมลายลักษณ์ จารึก ที่เกี่ยวข้องกับ แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นต้นทำการศึกษาประเพณีของชุมชนชายแดนแม่น้ำโขงตอนบน จังหวัดเชียงราย สรุปผลการศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการจัดทำโครงสร้างแบบสัมภาษณ์และศึกษาค้นคว้าในภาคสนาม

2. การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง(Unstructured Interview)

3. การกำหนดพื้นที่ทำการศึกษา โดยมีเกณฑ์การศึกษาคือเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่เขตชายแดนจังหวัดเชียงรายที่มีการจัดประเพณีจุลจกฐินในการศึกษาครั้งนี้ได้กำหนดพื้นที่ในการศึกษาคือหมู่บ้านหาดบ้าย อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย และ การจัดประเพณีไหลเรือไฟของหมู่บ้านห้วยลึก อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย

4. การกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาโดยมีเกณฑ์การกำหนดดังนี้ เป็นการสุ่มตัวอย่างโดยไม่ใช้หลักความน่าจะเป็นในการสุ่มตัวอย่าง (Nonprobability Sampling) โดยการใช้การสุ่มแบบเจาะจง

(Purposive Sampling) กลุ่มตัวอย่าง เช่น พระภิกษุชาวบ้านปราชญ์ท้องถิ่นผู้บริหารท้องถิ่น และผู้บริหารเจ้าหน้าที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในท้องถิ่น รวมทั้งนักวิชาการสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการสำรวจรวบรวมและศึกษาวิเคราะห์ถึงองค์ความรู้ที่ค้นพบ

5. แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยเข้าร่วมในพิธีกรรมในชุมชนระหว่างเวลาการศึกษา ระหว่างเดือนตุลาคม – เดือนพฤศจิกายน

6. รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าทั้งเอกสารคัมภีร์โบราณจากการสัมภาษณ์ และจากการเข้าร่วมสังเกตแบบมีส่วนร่วม

7. ดำเนินการศึกษาวเคราะห์โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องในการวิเคราะห์ผลการศึกษา

8. สรุปและนำเสนอผลการศึกษาที่ได้ทั้งจากการศึกษาในเชิงเอกสารและภาคสนามโดยนำมาอธิบายโดยแยกออกเป็นบทต่าง ๆ ในลักษณะของการพรรณนาตามเนื้อหาสาระที่สำคัญและการศึกษาค้นคว้า

9. สรุปผลการศึกษาวิจัยและข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษา

1. แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา

จากการศึกษาสรุปได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธมีมาก่อนพ.ศ. 1 ซึ่งมีปรากฏอยู่ในปฐมโอการของพระพุทธเจ้าหลังจากพระองค์ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าแล้วพระองค์ได้ส่งสาวออกไปเผยแผ่ศาสนาด้วยพระดำรัสว่า “ภิกษุทั้งหลายพวกเธอจงเที่ยวไปเพื่อประโยชน์แก่ชนจำนวนมากเพื่ออนุเคราะห์แก่ชาวโลกเพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์” คำว่าเที่ยวพระพุทธเจ้ามุ่งหมายถึงการเดินทางไปในที่ต่าง ๆ เพื่อประกาศพระธรรมแก่ประชาชนได้รับประโยชน์สูงสุดนำความสุขไปให้ประชาชน

การท่องเที่ยวแนวพุทธ ตามแนวคิดเดิมเน้นเป็นการท่องเที่ยวเพื่อแสวงหาความรู้ ศึกษาหาข้อปฏิบัติ ไม่เบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่น เป็นการเดินทางที่ก่อประโยชน์เกื้อกูลซึ่งกันและกัน แต่ในปัจจุบันการเดินทางท่องเที่ยวทางพุทธศาสนามีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมในท้องถิ่นด้วย เมื่อนำคำว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา สามารถแปลความหมายว่า เป็นการท่องเที่ยวเกี่ยวกับวัฒนธรรมที่ติงามของชุมชนนั้น ๆ และวัฒนธรรมนั้นเกิดจากความเชื่อความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ซึ่งจะเห็นได้ว่า การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาแต่เดิมเป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งแสวงหาความรู้ และการเกื้อกูลเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน แต่สมัยปัจจุบัน การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาจะเกี่ยวกับความคิดความเชื่อเรื่องของการทำบุญ และเป็นการทำบุญที่แสวงหาการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นที่เกิดจากความเชื่อความศรัทธาในพระพุทธศาสนา เช่น การเข้าร่วมประเพณีทอดกฐิน ประเพณีทอดผ้า ประเพณีเข้าพรรษา เป็นต้น เชื่อในอานิสงส์ของการทำบุญว่าบุคคลผู้หมั่นบำเพ็ญบุญอย่างสม่ำเสมอจะได้รับอานิสงส์หรือผลประโยชน์อันดีงามตามรับ ซึ่งอานิสงส์หรือผลประโยชน์อันดีงามที่จะพึงได้รับมีประโยชน์ในปัจจุบัน ประโยชน์ภายหน้า และประโยชน์อย่างยิ่ง

แนวความคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาในสมัยปัจจุบันนั้นพอสรุปได้ว่าเป็นการเดินทางไปท่องเที่ยวไปโดยมีจุดมุ่งหมายของการเดินทางว่าเป็นการเดินทางเพื่อต้องการร่วมสร้างบุญสร้างกุศลตามความเชื่อเรื่องบุญ และอันสงค์ของการทำบุญ ตามที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา และการเดินทางไปทำบุญนี้ประกอบไปด้วยแรงจูงใจในการความเชื่อเรื่องการทำบุญผสมผสานกับวัฒนธรรมและประเพณีพื้นบ้านที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นเวลานาน ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญในการที่จะสืบทอดพระพุทธศาสนาโดยผ่านกระบวนการเข้าร่วม สนับสนุน ส่งเสริม สืบทอด ประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่น ถึงแม้วัฒนธรรมประเพณีทางพระพุทธศาสนาจะเปรียบได้ว่าเป็นเปลือกไม่ใช่แก่นของต้นไม้ใหญ่แต่ถึงจะเป็นเปลือก แต่เปลือกก็เป็นส่วนประกอบอันสำคัญยิ่งที่จะช่วยโอบอุ้มพระพุทธศาสนาให้ดำรงคงอยู่สืบต่อไป

2. ประเพณีออกพรรษาของชุมชนชายแดนแม่น้ำโขงตอนบน จังหวัดเชียงราย

จากการศึกษาสรุปได้ว่า ประเพณีออกพรรษาของชุมชนชายแดนแม่น้ำโขงตอนบน จังหวัดเชียงราย เช่น ประเพณีทอดกฐิน ทอดผ้าป่า จุลกฐิน ไหลเรือไฟ เป็นต้น เป็นประเพณีล้วนเกิดจากความศรัทธาในพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น ความเชื่อตามแนวทางของพระพุทธศาสนาคือการเชื่อของกรรม ผลของกรรม ใครทำกรรมอะไรไว้ต้องได้รับผลของกรรมนั้น ดังเช่นหว่านพืชเช่นไรย่อมได้ผลเช่นนั้น ความเชื่อเรื่องของกรรมในพระพุทธศาสนาจะเป็นที่มาของพิธีกรรมต่าง ๆ จนกลายมาเป็นขนบธรรมเนียมประเพณี และขนบธรรมเนียมประเพณีคือหลักพื้นฐานในการจัดระเบียบในสังคมโดยอาศัยความเชื่อทางพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่วางเป็นกรอบให้ปฏิบัติตาม และมีการยอมรับและถือปฏิบัติกันมาเป็นเวลาที่ยาวนาน จนกลายเป็นเอกลักษณ์ประจำถิ่น

ประเพณีออกพรรษาของชุมชนชายแดนแม่น้ำโขงตอนบนจังหวัดเชียงราย สามารถแบ่งออกเป็น ประเพณีพิธีกรรมของสงฆ์ และประเพณีพิธีกรรมที่เป็นส่วนของฆราวาส ประเพณีที่เป็นส่วนของสงฆ์ซึ่งต้องปฏิบัติในวันออกพรรษาคือ วันมหาปวารณาเป็นวันสิ้นสุดของกำหนดอยู่จำพรรษาของพระภิกษุสงฆ์ มีพิธีเป็นพิธีสังฆกรรม ส่วนประเพณีในส่วนของฆราวาส อย่างเช่น ประเพณีตักบาตรเทโวโรหณะ ประเพณีทอดผ้ากฐิน ประเพณีไหลเรือไฟ เป็นต้น ซึ่งประเพณีต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนเกิดจากการศึกษาพุทธประวัติบ้าง จากตำนานพื้นเมืองหรือเรื่องเล่าบ้าง แล้วเกิดจิตศรัทธาใคร่จะทำบุญตามความเชื่อที่ได้รับมาจากการได้ยินได้ฟังมา หวังจะได้รับอานิสงส์ของการทำบุญอย่างนั้นบ้าง จึงได้เกิดเป็นพิธีกรรมปฏิบัติตามความเชื่อทางพระพุทธศาสนาจนกลายเป็นประเพณีนิยมประจำถิ่น ซึ่งแต่ละท้องถิ่นในประเทศไทยอาจมีประเพณีออกพรรษาที่เหมือนหรือไม่เหมือนกันก็ได้ นั่นแล้วแต่ความเชื่อของแต่ละท้องถิ่นนั้นผสมผสานกับความเชื่อเรื่องบุญและอานิสงส์ของการทำบุญในพระพุทธศาสนา

จากการศึกษาประเพณีออกพรรษาของชุมชนแม่น้ำโขงตอนบนสามารถแบ่งประเภท ของประเพณี ได้ 2 ประเภท ดังนี้

1. ประเพณีที่มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล หมายถึง ประเพณีที่มีอยู่ในสมัยพุทธกาล ปรากฏมีหลักฐานยืนยันในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา เช่น ประเพณีทอดกฐิน ประเพณีทอดผ้าป่า ประเพณีตักบาตรเทโวโรหณะ เป็นต้น

2. ประเพณีที่ไม่ได้มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล หมายถึง ประเพณีที่เกิดจากความเชื่อความศรัทธาในพระพุทธศาสนา และได้สร้างสรรค์ประเพณีทางพระพุทธศาสนาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนชุมชน เป็นประเพณีที่เกิดจากการได้ศึกษาในพระไตรปิฎก ในตำนานพื้นเมืองทางพระพุทธศาสนา ได้ยินได้ฟังมาจากรื่องเล่าจากตำนานต่าง ๆ เช่น ประเพณีไหลเรือไฟ ประเพณีจุลกฐิน เป็นต้น

ซึ่งขยายความเกี่ยวกับประเพณีจุลกฐินว่าเป็นประเพณีที่ไม่ได้มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลเพราะในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาไม่ได้กล่าวถึงมูลเหตุของประเพณีจุลกฐินไว้ แต่ได้กล่าวเฉพาะประเพณีทอดกฐินเท่านั้น ประเพณีจุลกฐินเป็นประเพณีที่เกิดจากความเชื่อและปฏิบัติสืบต่อมาเฉพาะของกลุ่มคนบางกลุ่มเท่านั้น เช่น กลุ่มคนที่อาศัยอยู่บริเวณอาณาจักรล้านนา ก็คือกลุ่มในที่อาศัยอยู่ทางภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยในปัจจุบัน และกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ฝั่งลาวบางส่วน ดังนั้นสันนิษฐานว่าประเพณีจุลกฐินน่าจะเป็นประเพณีที่เกิดจากประเพณีทอดกฐินแล้วนำมาสร้างสรรค์ให้เกิดเป็นประเพณีใหม่ให้เข้ากับวิถีชีวิตของคนในชุมชน โดยยังยึดหลักกรรมและข้อปฏิบัติของการทอดกฐินเหมือนครั้งสมัยพุทธกาล แต่เพิ่มเติมประยุกต์ให้เข้ากับวิถีชีวิตของคนในชุมชน ขอยกตัวอย่างเช่น หมู่บ้านหาดบ้ายซึ่งเป็นหมู่บ้านที่เป็นชาวลาออพยพได้มีประเพณีการถวายผ้าจุลกฐิน สืบทอดกันมาเป็นระยะเวลาที่ยาวนานตั้งแต่สมัยครั้งอยู่ฝั่งลาว เมื่ออพยพมาตั้งถิ่นฐานมาอยู่ที่ฝั่งประเทศไทยก็ยังคงยึดถือสืบทอดประเพณีจุลกฐินสืบมา ตามปกติชาวบ้านจะปลูกต้นฝ้ายเพื่อเอาไว้ใช้ทอผ้าในครัวเรือนอยู่แล้ว ประกอบความเชื่อเรื่องของบุญและอานิสงส์ของบุญในประเพณีทอดกฐิน น่าจะเป็นแนวคิดเรื่องการทอผ้าขึ้นเองเพื่อถวายพระสงฆ์ในงานบุญทอดกฐิน โดยกำหนดข้อบังคับว่าการทอผ้าต้องสำเร็จเสร็จสิ้นภายใน 1 วัน และพร้อมที่จะนำถวายเป็นผ้ากฐินแด่พระสงฆ์ในวันรุ่งขึ้น ซึ่งผ้าทอนี้มีชื่อเรียกเป็นภาษาชาวบ้านว่า “ผ้าทันใจ” จากเหตุผลนี้น่าจะเป็นเหตุผลที่สนับสนุนให้เกิดความน่าเชื่อถือได้ว่าประเพณีจุลกฐินน่าจะเป็นประเพณีสร้างสรรค์ขึ้นให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตชาวบ้านโดยยังยึดถือประเพณีเดิมคือประเพณีทอดกฐินในสมัยพุทธกาลและเพิ่มเติมพิธีกรรมบางอย่างตามแนวความเชื่อเรื่องของบุญและอานิสงส์ของบุญในพระพุทธศาสนา

ดังนั้นทำให้มองเห็นกระบวนการของการเกิดประเพณีในพระพุทธศาสนาว่า เป็นประเพณีที่สร้างสรรค์ขึ้นจากวิถีชีวิตประเพณีบางอย่างก็มิตั้งแต่พุทธกาล แต่บางประเพณีบางประเพณีไม่มีปรากฏในสมัยพุทธกาล แต่ทุกประเพณีล้วนเกิดจากความเชื่อความศรัทธาในพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น รูปแบบพิธีกรรมของประเพณีอาจมีการเปลี่ยนแปลงไปตามความเหมาะสมของกาลเวลา แต่ก็ถือได้ว่าประเพณีทางพระพุทธศาสนาเป็นประเพณีที่สะท้อนถึงพลังความสามัคคีของคนในชุมชนเป็นประเพณีที่มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนมีคุณค่าทางระบบความเชื่อ คุณค่าทางสังคมวัฒนธรรม มีการถ่ายทอดประเพณีจากประสบการณ์ตรงซึ่งนำไปสู่กระบวนการสืบทอดประเพณีจากรุ่นสู่รุ่นโดยมีรูปแบบและวิธีการที่หลากหลายเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาประเพณีจึงเป็นสิ่งที่ช่วยให้ทำพระพุทธศาสนาคงอยู่และยังมีการสืบทอดต่อไป

3. วิเคราะห์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาโดยผ่านประเพณีออกพรรษาของชุมชนชายแดนแม่น้ำโขงตอนบน จังหวัดเชียงราย

จากการศึกษาสรุปได้ว่า ประเพณีจุลกฐินบ้านหาดบ้ายเป็นประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นเวลาช้านานแต่เดิมนั้นมีขั้นตอนพิธีกรรมที่ทำได้ยุ่งยาก รู้กันเฉพาะในหมู่บ้านเท่านั้น เป็นวิถีชีวิตที่ชาวบ้านพึงปฏิบัติ

ตามหน้าที่ชาวพุทธพึงกระทำ จุลกฐินถือว่าเป็นการบำเพ็ญกุศล เป็นทานพิเศษ เป็นทานตามกาล มีอานิสงส์ในการทำมาก การทอดกฐินเป็นการทำบุญที่เสียสละปัจจัยที่หามาด้วยความเพียรพยายามของเจ้าภาพ ปัจจุบันประเพณีจุลกฐิน ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงและมีการจัดควบคู่กับประเพณีทอดกฐินสามัคคี เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับความต้องการของผู้ที่เป็นเจ้าภาพทอดกฐิน และความสามารถในตอบสนองของชุมชนเพื่อการดำรงรักษาของวัฒนธรรมประเพณีทางพระพุทธศาสนา และประเพณีจุลกฐินกลายเป็นประเพณีที่สร้างได้ให้แก่ชุมชนในรูปแบบของการรับจัดงานประเพณีจุลกฐินทั้งแบบครบวงจร และแบบรับจัดงานบางส่วน อีกทั้งการแต่งกายของชาวบ้านที่เน้นเอกลักษณ์เฉพาะโดยจะสวมใส่ชุดผ้าฝ้ายทุกครั้งที่ออกงาน ความสวยงามของลวดลายของผ้าสะท้อนวิถีชีวิตที่ไม่เหมือนใคร ประกอบกับคนบ้านหาดบ้าย มีอุปนิสัยใจคอที่มีความโอบอ้อมอารี พุดจาไพเราะ จึงเป็นเสน่ห์ ที่ช่วยเสริมสร้างความงดงาม ตามวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ ไทลื้อ ส่วนประเพณีไหลเรือไฟมีลักษณะความเชื่อที่ผสมผสานกัน ระหว่างความเชื่อ ในเรื่องผี พราหมณ์ พุทธ กล่าวคือ เรื่องของการปล่อยเรือไฟให้ไหลตามน้ำหมายถึงการนำชีวิตและวิญญาณไปสู่โลกหน้าตามความเชื่อเกี่ยวกับภุมมิดิ ในศาสนาพราหมณ์เชื่อว่าการปล่อยเรือไฟเป็นการจุดประทีปบูชารอยพระบาทของเทพเจ้าทั้งสาม ความเชื่อเนื่องในพุทธศาสนาเชื่อว่า เป็นการลอยประทีปบูชารอยพระพุทธบาท ที่ริมแม่น้ำนันทมหานที การจุดดอกไม้ไฟขึ้นไปเพื่อบูชาพระเกศแก้วจุฬามณีเจดีย์บนสวรรค์ การบูชาแม่น้ำ การบูชาพญานาคให้น้ำ เชื่อเรื่องการสะเดาะเคราะห์ เป็นต้น สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พระสมุห์อนุรักษ์ ธีรสกุลโก (ช่างเมือง) (2554) การท่องเที่ยวเชิงพุทธ หมายถึง การเดินทางไปวัดหรือพุทธศาสนสถานโดยมีจุดมุ่งหมาย เช่น เป็นการเดินทางไปเพื่อทำบุญและสาธารณกุศลต่าง ๆ เพื่อสักการบูชาพระพุทธรูปและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพื่อร่วมปฏิบัติธรรม ชมศิลปวัฒนธรรมในวัดหรือพุทธศาสนสถานนั้น ๆ ไปเที่ยวเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ รวมทั้งไปเพื่อร่วมศาสนพิธีและงานเทศกาลประเพณีต่าง ๆ เช่น ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า ใส่บาตร ข้าวสารอาหารแห้ง แห่เทียนพรรษา และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของแม่ชีกฤษณา รักษาโณม และคณะ (2556) ที่กล่าวว่า การท่องเที่ยวทางพุทธศาสนาหมายถึง การเดินทางไปท่องเที่ยวยังศาสนสถาน เพื่อเยี่ยมชมหรือบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ นมัสการศาสนสถานและครูบาอาจารย์รวมถึงการทำกิจกรรมด้านศาสนา เช่น การปฏิบัติกรรมฐาน รวมถึงการศึกษาประวัติความเป็นมาของศาสนสถานต่าง ๆ และสามารถประยุกต์หลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาโดยผ่านประเพณีจุลกฐินและประเพณีไหลเรือไฟตามความเชื่อในพระพุทธศาสนามีดังต่อไปนี้

1. ส่งเสริมและสนับสนุนในเรื่องของงบประมาณ ในการจัดงานประเพณีโดยคำนึงถึงคุณค่าและประโยชน์สูงสุดที่จะเกิดแก่ชุมชน โดยมีการประสานงานร่วมกันวางแผนการดำเนินการโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมทุกระดับ
2. ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น วัฒนธรรมประจำจังหวัด เทศบาลตำบล หรือองค์การบริหารส่วนตำบลเข้ามารับผิดชอบในการส่งเสริมสนับสนุน กิจกรรม
3. ส่งเสริมให้มีการอบรมคนในท้องถิ่นให้มีความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชุมชนตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น

4. ส่งเสริมการดูแลเรื่องความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว การอำนวยความสะดวกเรื่องสุขอนามัย
5. ส่งเสริมระบบการจัดการการขออนุญาตเข้าเมืองให้สะดวกและรวดเร็วเอื้ออำนวยให้คนทางฝั่งประเทศลาวได้เข้ามาร่วมงานประเพณีได้มากขึ้น

สรุปผลการศึกษา

ประเพณีออกพรรษาของชุมชนแม่น้ำโขงตอนบนโดยเฉพาะประเพณีจุลลภูมินและประเพณีไหลเรือไฟ เป็นประเพณีที่มีความเก่าแก่ปฏิบัติสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคนเมื่อครั้งยังอยู่ฝั่งลาว เมื่อมีการอพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาอยู่ประเทศไทยก็ยังคงรักษาประเพณีเอาไว้เป็นอย่างดี จากการศึกษาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาจะพบว่า ทั้งประเพณีจุลลภูมินและประเพณีไหลเรือไฟเป็นประเพณีที่ไม่มีปรากฏในสมัยพุทธกาล สันนิษฐานว่าน่าจะมีหลังสมัยพุทธกาลเป็นประเพณีที่เกิดจากความศรัทธาพระพุทธศาสนาโดยนำพิธีกรรมที่ปฏิบัติในพระพุทธศาสนามาประยุกต์ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน

ประเพณีจุลลภูมินั้นเป็นประเพณีที่ชาวพุทธมีความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องอานิสงส์ของการทำบุญ เป็นการบำเพ็ญบุญกิริยาวัตถุ 10 ส่วนประเพณีไหลเรือไฟนั้นเป็นประเพณีที่ความเชื่อเรื่องของการบูชา การแสดงถึงความเคารพต่อองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าและสิ่งศักดิ์ที่คิดว่ามีอยู่และเป็นผู้มีอิทธิพลในการดำรงชีวิตของตนเอง เช่น การแสดงความเคารพต่อพระแม่คงคา พญานาคผู้รักษาแม่น้ำโขง เป็นต้น ซึ่งความเชื่อเรื่องการบูชาในแต่ละแห่งอาจจะแตกต่างกันขึ้นกับบริบทของชุมชน

ประเพณีพิธีกรรมเป็นสิ่งที่หนึ่งที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของคนเราและเชื่อมโยงผูกพันกับศาสนา เป็นการวางกรอบให้คนประพฤติปฏิบัติตามให้รูปแบบกฎเกณฑ์ของศีล และพิธีกรรม จึงทำให้วิถีชีวิตของคนเรามีความผูกพันกับประเพณีและพิธีกรรมทางศาสนาเกิดเป็นการปฏิบัติสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน เป็นกระบวนการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น และประเพณีและพิธีกรรมยังเป็นสิ่งที่ทำให้คนในสังคมมีกระบวนการของการมีส่วนร่วม ช่วยสร้างความสามัคคีและความเข้มแข็งของชุมชนจนทำให้ประเพณีพิธีกรรมกลายเป็นเอกลักษณ์ของคนในชุมชนนั้น ๆ เช่น ประเพณีจุลลภูมิน และประเพณีไหลเรือไฟ เป็นต้น

ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาการจะนำประเพณีมาเป็นส่วนหนึ่งของการส่งเสริมการท่องเที่ยว จากการศึกษา พบว่า ควรแยกประเด็นออกเป็น 2 ส่วนคือ ในส่วนของการประกอบพิธีกรรม ซึ่งเป็นของพระสงฆ์ซึ่งถือว่าเป็นพิธีกรรมที่มีความศักดิ์สิทธิ์ และอีกส่วนคือการประกอบพิธีกรรมของฝ่ายฆราวาส ซึ่งมีความเกี่ยวเนื่องกับพิธีกรรมของสงฆ์ พิธีกรรมฝ่ายฆราวาสนั้นจะเน้นในเรื่องของความสนุกสนาน รื่นเริง เมื่อแยกออกเป็น 2 ส่วนแล้วจะทำให้มองเห็นกระบวนการของการเกิดขึ้นและกระบวนการของการเปลี่ยนแปลงในประเพณี ในเรื่องของประเพณีที่เกี่ยวข้องเนื่องจากความศรัทธาในพระพุทธศาสนานั้นควรจะรักษา และอนุรักษ์ในส่วนของการประกอบพิธีกรรมในส่วนของสงฆ์ไว้ เพราะเป็นหลักใหญ่ที่มีความสำคัญของการประกอบพิธีกรรม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการประกอบพิธีกรรมนั้น ๆ ซึ่งเป้าหมายหลักของการประกอบพิธีกรรม เช่น ประเพณีจุลลภูมิน เป็นประเพณีที่เชื่อของการทำบุญ และอานิสงส์ของการทำบุญ เป็นเรื่องของ การ “ทำบุญใหญ่” ซึ่งเป็นความเชื่อดั้งเดิมของการประกอบพิธีกรรม ส่วนพิธีกรรมตามความเชื่อดั้งเดิมของประเพณีไหลเรือไฟนั้น ถือเป็น

ความเชื่อของการบูชา และการแสดงออกถึงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ และส่วนที่ 2 เป็นเรื่องของประเพณีจะเป็นเรื่องของการสนุกสนานรื่นเริง บันเทิงใจ ในส่วนนี้อาจสามารถเพิ่มเติมหรือเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม

ดังนั้นจะเห็นได้ว่ากระบวนการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา ผู้เกี่ยวข้องต้องแยกประเด็นของการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้ถูกต้อง ชัดเจน ส่วนไหนที่ต้องรักษาให้คงอยู่ ส่วนไหนสามารถเปลี่ยนแปลง ปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสม เพื่อรักษาประเพณีและพิธีกรรมนั้นให้คงอยู่ สืบทอดต่อไปและที่สำคัญกระบวนการสื่อสารจะสามารถสื่อสารความหมายของประเพณีและพิธีกรรมได้อย่างถูกต้อง ชัดเจน ผู้ที่เข้าร่วมประเพณีสามารถแยกแยะว่าส่วนไหนคือหลักการสำคัญของประเพณี และหลักการส่วนไหนเป็นส่วนปลีกย่อยในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา กระบวนการสื่อสารเป็นกระบวนการที่สำคัญยิ่ง เพราะสิ่งที่นักท่องเที่ยวจะได้รับหลังจากมาร่วมประเพณีแล้วจะต้องนำไปสื่อสารบอกต่อกับผู้อื่นที่ยังไม่ได้เข้าร่วมประเพณี ถ้าผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบ ชุมชน ชาวบ้าน สามารถสื่อสารให้นักท่องเที่ยวได้เห็นคุณค่าและความสำคัญของการเข้าร่วมประเพณีทางพระพุทธศาสนา ทำให้ผู้ที่เข้าร่วมพิธีเกิดความประทับใจและไปสื่อสารบอกต่อกับผู้อื่นที่ยังไม่ได้เข้าร่วม ให้บุคคลอื่นเกิดความสนใจและเดินทางมาร่วมงานประเพณีทางพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น ซึ่งวิธีการนี้จึงน่าจะเป็นวิธีการเผยแพร่พระพุทธศาสนาที่ดีที่ถูกต้องอีกวิธีหนึ่งโดยผ่านประเพณีและพิธีกรรมชุมชน

จะเห็นได้ว่าประเพณีและพิธีกรรมย่อมมีการเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องตามยุคตามสมัย การเปลี่ยนแปลงจะไปในทิศทางไหนถ้าไม่ละทิ้งซึ่งจุดมุ่งหมายของพิธีกรรมนั้น ก็ยังเป็นที่ยอมรับได้ในสังคม แต่ข้อควรระวังเนื่องจากประเพณีคือสิ่งที่ดั้งเดิมและมีการปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นระยะเวลาที่ยาวนานและเป็นประเพณีที่เกิดจากความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ดังนั้นชุมชนต้องคำนึงหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นหลักพื้นฐานของแนวคิดที่จะจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อเป็นการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนในพระพุทธในทางที่ถูกต้องตามหลักธรรมที่ปรากฏอยู่ในประเพณีนั้น

อภิปรายผล

หลังจากได้วิเคราะห์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา: กรณีศึกษาชุมชนชายแดนกลุ่มแม่น้ำโขงตอนบน จังหวัดเชียงราย โดยผ่านประเพณีจุลกลฐินและประเพณีไหลเรือไฟตามความเชื่อในพระพุทธศาสนา ผู้ศึกษาจึงอยากนำเสนอรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา ดังต่อไปนี้

1. รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา นั้น ควรนำหลักธรรมของพุทธเป็นจุดมุ่งหมายในการท่องเที่ยว ซึ่งในข้อนี้อาจย้อนกลับไปจุดประสงค์แรกเริ่มของประเพณีนี้ว่า มีจุดหมายของพิธีกรรมแต่เดิมเป็นอย่างไร เพื่อที่จะเข้าใจจุดมุ่งหมายของการประกอบพิธีกรรม ไม่ใช่ปฏิบัติกันสืบต่อๆ กันมา เพราะว่าเป็นประเพณีที่ต้องกระทำและปฏิบัติตาม โดยไม่ทราบจุดหมายหรือปริศนาธรรมที่แฝงอยู่ในพิธีกรรมและประเพณีเหล่านั้น และที่สำคัญที่สุดของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาคนที่มาท่องเที่ยวหรือคนที่จัดการท่องเที่ยวควรจะประพฤติปฏิบัติตนให้ดำรงอยู่ในศีล 5 ซึ่งเป็นศีลที่เป็นพื้นฐานของคนดี ขั้นตอนของพิธีกรรมอาจมีการปรับเปลี่ยนบ้างตามความเหมาะสมของสภาพแวดล้อมของสังคมในปัจจุบัน แต่หลักธรรมและแนวทางปฏิบัติหลักยังคงต้องคงอยู่ ยกตัวอย่างเช่น ประเพณีจุลกลฐิน ซึ่งในปัจจุบันมีการผสมผสานเป็นทั้ง

ประเพณีจุลจลิน เป็นทั้งประเพณีทอดกฐินสามัคคี และยังเป็นงานบุญผ้าป่าสามัคคี แต่จุดมุ่งหมายของประเพณี ยังคงเป็นจุดมุ่งหมายเดียวกันคือการทำบุญตามหลักกรรมบุญกิริยาวัตถุ 10

2. รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาควรมีการแยกในส่วนของการทั้ง พิธีการของสงฆ์ และพิธีการของฆราวาส อีกทั้งแยกสถานที่จัดงานประเพณี ให้ชัดเจน ยกตัวอย่างของการจัดงานประเพณีไหลเรือไฟของบ้านห้วยลึก ได้แยก จัดงานทั้งในส่วนของการพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาและพิธีการของฆราวาส ซึ่งในส่วนของการสงฆ์ได้แสดงถึงการแสดงออกเรื่องการบูชา และการแสดงความกตัญญู และได้ทำพิธีในวัด และในส่วนของการฆราวาสได้จัดสถานที่อยู่ริมแม่น้ำโขง ด้วยความต้องการสนุกสนานรื่นเริง เพราะถือว่าเป็นการเฉลิมฉลองเนื่องในวันออกพรรษา และแสดงออกถึงความดีใจที่ได้พบญาติพี่น้องที่อยู่คนละฝั่งกัน ซึ่งปีหนึ่งอาจจะได้เจอกันเพียงครั้งเดียวในงานประเพณีนี้ ทำให้มองเห็นแยกออกเป็น 2 ส่วน แต่จุดมุ่งหมายเดียวกันเรื่องการบูชาและการแสดงความกตัญญู การบริหารจัดการประเพณีในลักษณะนี้ ทำให้ความศรัทธาในประเพณียังคงมีอยู่เนื่องจากการหลักการและจุดหมายของประเพณียังคงอยู่ ความศรัทธาในประเพณียังคงอยู่ บุคคลที่ปฏิบัติตามประเพณีที่ถูกต้องก็ยังคงมีอยู่ เป็นตัวอย่างเป็นแนวทางที่นำไปสู่การปฏิบัติที่ถูกต้องตามหลักของชาวพุทธที่ดีที่งาม และที่ถูกต้องสมควรแก่การปฏิบัติตาม

3. รูปแบบของการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาต้องมีครบทั้ง 3 อย่างคือ ศิลปกรรม ปัญญา เพื่อผู้ที่มาจะได้เข้าใจถึงหลักการปฏิบัติในพระพุทธศาสนาถึงจะเรียกว่าเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง อย่างเช่น ประเพณีไหลเรือไฟ เมื่อนำหลักธรรมที่ปรากฏอยู่ในประเพณีมาวิเคราะห์แล้วจะเห็นได้ว่าเป็นเพียงอามิสบูชาไม่ได้เป็นปฏิบัติบูชาเพราะฉะนั้นควรจะมีการจัดกิจกรรมเพิ่มเติม คือ การรักษาศีล การนั่งสมาธิ และการฟังเทศน์ จึงจะถือว่าเป็นการจัดรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพระพุทธศาสนาที่แท้จริง

ประเพณีเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งในทางพระพุทธศาสนาเป็นกิจกรรมที่ทำให้คนที่อยู่กันใกล้กันมีความรู้สึกถึงความเป็นพวกพ้องเป็นหมู่เหล่าๆ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และร่วมกันรักษาพื้นที่มรดกธรรมทางพระพุทธศาสนา สืบทอดและส่งต่อรุ่นต่อรุ่นให้กับคนในสังคมให้สืบไป เป็นกระบวนการของประชาสังคม เพื่อการมีชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขของคนในสังคมชาวพุทธ

เอกสารอ้างอิง

- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2542). *ทศวรรษธรรมทัศน์พระธรรมปิฎกหมวดพุทธศาสตร์*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- พระใบฎีกาสุพจน์ ตปสีโล. (2560). ประวัติศาสตร์ เส้นทางเผยแผ่พระพุทธศาสนา และหลักพุทธธรรมในสมัยลพบุรี. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 5(1), 75-85.
- พระปัญญาสามิเถระ. (2520). *ศาสนวงศ์*. แปลและเรียบเรียงโดย กรมศิลปากร. พระนคร: กรมศิลปากร.
- พระมหาสุทิตย์ อาภาโร (อบอู่). (2556). *การพัฒนา รูปแบบและกระบวนการจัดการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทย* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระอนุรักษ์ ชีรสกโก (ช่างเมือง). (2554). *การพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธในจังหวัดสมุทรสาคร*.
วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระอุดมปิฎก (วิจารณ์ มหาปณฺโญ). (2561). ความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับคฤหัสถ์ในพระพุทธศาสนา.
วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 6(1), 200-213.
- วิทยา เทพยา (2520). *มนุษย์สัมพันธ์*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: แพร่วิทยา.
- ศุภลักษณ์ อัครางกูร. (2551). *พฤติกรรมนักท่องเที่ยว*. ขอนแก่น: คลังน่านวิทยา.
- สุเมธ เมธาวิทยากุล (2532). *สังกัปพิธีกรรม*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

Translated Thai References

- Akkarangkul, S. (2008). *The Behavior of Tourists*. Khon Kaen: Klangnana. (In Thai)
- Metawittayakul, S. (1989). *Sutra Ritual*. Bangkok: Odeon Store. (In Thai)
- Phra Anurak Dheerasukko (Changmuang). (2011). *The Monastery Development for Buddhist Tourism in Samutsakhon Province*. Thesis for Master degree of Arts Program in Buddhist Studies in Buddhism, Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (In Thai)
- Phra Uttamapitaka (Wijarn Mahāpañño). (2018). The Relationship between Monks and Laities in Buddhism. *Journal of MCU Peace Studies*, 6(1), 200-213. (In Thai)
- Phrabaidega Supot Tabaselo. (2017). History, Propagation Routes of Buddhism and Principle of Buddhaddhamma in the Lopburi Period. *Journal of MCU Peace Studies*, 5(1), 75-85. (In Thai)
- Phradhammapitaka (P.A. Payutto). (1999). *Tossawat-Dhammatat- Phradhammapitaka Buddhism Category*. Bangkok: Thammasapa. (In Thai)
- Phramaha Sutit Abhakaro (Oboon) (2013). *The Development of the Format and Process to Manage Tourism in Buddhist Country of Thailand* (Research Report). Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Phrapanyasameetera. (1977). *Religious*. Translation and sorting by Department of Fine Arts. Phranakhon: Department of Fine Arts. (In Thai)
- Theppaya, W. (1977). *Human Relations*. (3rd ed.). Bangkok: Phraewittaya. (In Thai)

An Analysis of Future Energy Consumption with A Relational Model Based on Economic, Social and Environmental Sector under Thailand's Sustainable Development Policy by Adapting a GM-ARIMAX with HP Filter

Pruethsan Sutthichaimethee

Institute for Population and Social research Mahidol University Salaya,
Phutthamonthon, Nakhon Pathom 73170, Thailand

Received: May 16, 2018

Revised: August 6, 2018

Accepted: August 21, 2018

Abstract

Thailand has stepped further to reduce energy consumption by bringing out a five-year plan policy into actions. The limitations in economic development in Thailand become tighter than in years before. In order to acquire a future figure of energy consumption in the upcoming year of Thailand, this study seeks to propose a new GM-ARIMAX model by incorporating the HP filter to forecast the final consumption of energy. With the new approach proposed, it reflects the effectiveness of the model since it provides a more reliable result and an accurate outcome compared to those traditional methods. With the use of the above model, the study incorporates various economic circumstances to predict the energy consumption and possible changes in its structure in Thailand between 2018 to 2021 in order to further articulate any possibility of Thailand to have its minimization goal achieved. However, the study shows that the problem of energy conservation and emission minimization will remain unchanged for the next few years.

Keywords: forecasting model, energy consumption, GDP growth, ARIMAX Model, plan and Policy

การวิเคราะห์การบริโภคพลังงานในอนาคตด้วยแบบจำลองความสัมพันธ์จากภาคเศรษฐกิจ,
สังคมและสิ่งแวดล้อม ภายใต้นโยบายการพัฒนายั่งยืนของประเทศไทย โดยประยุกต์ใช้

GM-ARIMAX with HP Filter

พญุทธิ์สรณ์ สุทธิไชยเมธี

รองศาสตราจารย์ สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา

อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170

ได้รับบทความ: 6 พฤษภาคม 2561 ปรับปรุงแก้ไข: 6 สิงหาคม 2561 ตอรับตีพิมพ์: 21 สิงหาคม 2561

บทคัดย่อ

ประเทศไทยได้ตั้งเป้าหมายในลดการบริโภคพลังงาน โดยกำหนดขึ้นเป็นนโยบายและแผนในช่วง 5 ปี เพื่อลดการบริโภคพลังงานลง จากการดำเนินการดังกล่าว พบว่า ยังมีข้อจำกัดในด้านเศรษฐกิจมีการพัฒนาที่เติบโตขึ้นในช่วงปีที่ผ่านมา ซึ่งเครื่องมือสำคัญในการบรรลุเป้าหมายในครั้งนี้ได้นำเสนอแบบจำลอง GM-ARIMAX with HP Filter เพื่อใช้สำหรับคาดการณ์การใช้พลังงานขั้นสุดท้าย โดยแบบจำลอง GM-ARIMAX with HP Filter นี้มีประสิทธิภาพและมีความน่าเชื่อถือมากกว่าแบบจำลองในอดีต ดังนั้น เมื่อนำแบบจำลอง GM-ARIMAX with HP Filter ไปใช้สำหรับการพยากรณ์การใช้พลังงานขั้นสุดท้ายในช่วง พ.ศ. 2561-2564 พบว่า ในช่วงระยะเวลา 2-3 ปีข้างหน้า นโยบายการลดการใช้พลังงานและนโยบายการลดการปล่อยแก๊สเรือนกระจกของประเทศไทยยังไม่มีประสิทธิภาพและไม่เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้

คำสำคัญ: แบบจำลองการพยากรณ์; การบริโภคพลังงาน; การเติบโตของ GDP; แบบจำลอง ARIMAX Model; นโยบายและแผน

Introduction

Thailand is a country situated right in the center of Southeast Asia with a population counted over 68 million people, and it has become a strategic area supportive to Thai economy. Due to recent instability in politics, Thailand has encountered a difficulty to increase in GDP. However, it is able to achieve to expand GDP up to 4 per cent slowly each year from 1995 to 2017. As of the consumption of energy, it keeps rising from 32.14 million tons of Standard Coal Equivalent (SCE) in 1995 to 425.21 million tons of SCE in 2017. Since then, the energy consumption has become one of the most influential factors in boosting economic growth in Thailand, and that comes with the adaptation of urbanization and opening of industrialization. At the same time, such consumption of energy creates a barrier to slow down the economic growth (Asian Development Bank, 2014; Office of the National Economic and Social Development Board, 2015; Sutthichaimethee, 2017). This, therefore, defines an issue of energy security at all levels; showing a shortage of energy supply while its demand increases. At the same, an issue of energy pollution and environmental negativity has shaken the economy to fluctuate. It has however gotten better after various conservative programs in energy are run by the government, and that pushes Thailand to reduce a usage of energy per unit of Gross Domestic Product by 21 per cent. Besides, those programs are structured based on the national goal in order to reduce such an emission (Office of the National Economic and Social Development Board, 2015; Sutthichaimethee & Sawangdee, 2016a, 2016b).

At the same, it has become a concern evolving around the possibilities of Thailand to attain such a goal, while its entire economy must be proven to its development (Dechackhamphu & Kulawong, 2018). Therefore, it is crucial to comprehend of future energy consumption in the future. As of a support for such realization, a new forecasting model in energy consumption is produced to use in energy consumption prediction under different economic condition, and that allows the government to come up with a proper government to promote the efficiency of energy and economic improvement.

Energy consumption and economic development have been in relation since many years ago, but, to some extent, it is still new for some circumstances on researches in forecasting the consumption in energy. Kalogirou and Bojic (2000) claimed that a time-consuming along annual results would commercialize a modelling framework and introduced 'Artificial Neural Networks' (ANNs) model to forecast the energy consumption. Nevertheless, ANNs model is found difficult to retrieve a clear equation of prediction. In recent years, some studies were conducted to

simplify the model of ANNs, including a presentation of a new neural network algorithm based on ANNs model as to predict an energy consumption (Dong, Coa, & Lee, 2015; Ekonomou, 2010; Tso & Yau, 2007). In addition, other studies later explained an alternative application to form a clearer forecasting equation with different methods like Autoregressive model (ARMA), Autoregressive Integrated Moving Average model (ARIMA) and Seasonal Autoregressive Integrated Moving Average model (SARIMA), to forecast the primary energy needs in the future (Ediger & Akar, 2007). While Crompton and Wu (2005) use a different approach known as the Bayesian Vector Autoregressive methodology. They claim that such a method would help to predict Thailand's consumption in energy, while identifying some possibilities under its implication. However, this method gives a poor result if the time-series data is less and insufficient. In order to avoid any possible inefficient prediction outcome from few data sets, some researches have suggested the Gray Model (GM) to predict such energy consumption. To name a few, this issue was identified by the Gray Theory (Akay & Atak, 2007; Guo, Wu, & Wang, 2011; Kayacan, Ulutas & Kaynak, 2010). While Lee and Tong (2012) developed a new approach called a novel hybrid dynamic approach to tackle a non-linear data problem and provide a greater accuracy, and this method consists of The High Definition Geomagnetic Model (HDGM) and genetic programming used to predict and estimate the energy consumption. On the other hand, when the old result structure on energy consumption seems complicated and undivided, the HDGM is a good choice to use. Likewise, the new introduced model mentioned in this study is very supportive in both prediction of future energy consumption and enhancement of precision at the same time. Furthermore, such a method could be another help to support residual sequences obtained by the grey system theory. Upon some features of energy consumption in Thailand discussed, the study seeks to improve on a forecasting model in Thailand's energy consumption, and the new method on GM-ARIMAX with HP Filter concept is then proposed.

Short discussion on energy consumption in Thailand

As Thailand has an initiative to penetrate into the global market, Thailand has been associated with many challenging and opportunities, and those push Thailand into a better position in regional economy. Due to the rapid growth in economy, there is also an increment of 11 per cent annually in Thailand's total final consumption in energy. This rise is really affecting the future structure of energy consumption. Since the latest update of energy consumption is still in an early stage in Thailand, it is increasing linearly with economic growth (ADB, 2014; Sutthichaimethee, 2017, 2018).

In Thailand, a coal consumption shares a major portion in the final energy consumption for many years. Recently, the coal consumption in Thailand is dropping amounting 9.5 per cent by 2017. Whereas, the electricity contributes almost 65 per cent out of the entire energy consumption. It cannot be denied the fact that the technology of coal-based power generation produces over 82 per cent in Thailand, and this reflects worst circumstances, where a big amount of carbon dioxide is discharged to the air and other wastes are produced polluting the environment.

In worst case, the energy is not fully utilized. Continuously, the structure of industrial energy use mismatches to the national GDP, as the energy is consumed. In recent years, though Thailand is positioning into the economic development stage, the secondary sector like manufacturing, mining and construction, is still part of Thailand's economic structure. To simply this statement, Thailand uses the energy 425.21 tons of SCE in total as of 2017 with the growing energy consumption of the secondary sector almost 65 per cent, but only bringing the national GDP of 55 per cent. Contrarily, the data on energy efficiency indicates the secondary sector in Thailand is at low efficiency in term of energy consumption by comparing with other two sectors; primary and tertiary sector. Therefore, it has become the main task that Thailand must complete as to obtain the energy saving goal.

Particularly, this second sector as the manufacturing shares a larger volume in energy use amounting over 81 per cent, and another 19 per cent is from the construction industry. Plus, there are 66 different industries under the umbrella of the manufacturing industry. The following industries are listed as the high-energy consuming industry; namely nonmetal mineral products, production and supply of electric power and heat, petroleum refining, coking, smelting and pressing of ferrous metals, manufacture of raw chemical materials and chemical, manufacture of communication equipment, and computers. Within these industries, it can be observed that all of those industries engage in the energy production. Thus, it is no doubt that they are intensively using the energy and produce more pollutions. At the same time, they are still at the lower efficiency in terms of energy conversion efficiency. Hence, it becomes very interesting in the topic of reducing energy consumption and raising in the energy efficiency.

Objective

This study aims to analyze a future trend of energy consumption from a relational model constructing based on Economic, Social and Environmental sector under Thailand's Sustainable Development policy by adapting a GM-ARIMAX with HP Filter.

Methodology

1) Hodrick–Prescott Filter model

In 1997, HP Filter model was introduced by Hodrick and Prescott (1997), and that model was put forth with the consideration of the economic issue. This is because they see that the sum of cyclical and growth components can be taken from some time series. Now, it is easy to identify the cyclical series or regular trend from some time-series model. In fact, HP Filter can facilitate in differentiating the cyclical and trend component from the original time-series (Enders, 2010).

Given that the original time series is equivalent to the sum of both growth and cyclical component as shown below.

$$Y_t = Y_t^T + Y_t^C \quad (t= 1,2,3,...n)$$

(1)

While HP Filter helps to separate the growth component out of the original time series through this equation.

$$\min \left\{ \sum_{t=1}^n (Y_t - Y_t^T)^2 + \lambda \sum_{t=2}^{n-1} [(Y_{t+1}^T - Y_t^T - (Y_t^T - Y_{t-1}^T))^2] \right\}$$

(2)

Here, a variability in the growth component series is penalized by a positive number denoted as λ .

2) Grey Forecasting Model

In the industrial production and economy, the complete information may not be available to access. In order to reduce this risk of incomplete information, (Sutthichaimethee & Ariyasajjakorn, 2017a; Sutthichaimethee, 2018; Deng, 1982) found a way to do so by introducing a theory of grey system. This new system is believed to incorporate well with the regular time series. With this idea of applying the grey system theory, Trivedi & Singh (2005) had come up another concept to demonstrate the rainfall-runoff process as to study the relationship between an input- output process, unclear mechanisms and inner relationship, and incomplete information. Based on this theory, Pai et al (2007) also optimized it in examination process of transportation effects concerning on air quality trends in Japan. As of the result, it was imputable to law enactment. Also, Huang and Jane (2009) used the theory to construct an automatic mechanism to predict a stock market and portfolio selection. The reason is that the theory allowed them to estimate a future value with a limited stored data. GM (1,1) is commonly used

for computational efficiency, and it had been given an emphasis by many studies. Such a model is demonstrated as below.

Suppose a non-negative time series of energy consumption with n observations is denoted as $x^{(0)}$.

$$x^{(0)} = (x^{(0)}(1), x^{(0)}(2), \dots, x^{(0)}(n)) \quad (3)$$

The below equation gives a new monotonically increasing series $x^{(1)}$ with the use of Accumulated Generating Operation (AGO).

$$x^{(1)} = (x^{(1)}(1), x^{(1)}(2), \dots, x^{(1)}(n)) \quad (4)$$

$$\text{When } x^{(1)}(k) = \sum_{i=1}^k x^{(0)}(i), k = 1, 2, 3, \dots, n.$$

This is an evidence of which the chaotic original series is transformed into a regular one, where the differential equations of GM help to approximate and is explained below (Deng, 1982).

$$\frac{dx^{(1)}}{dt} + \alpha x^{(1)} = \mu \quad (5)$$

Here, α denotes as developing coefficient and as the control variable.

Giving $\hat{\alpha} = (\alpha, \mu)^T$ as the vector, that is retrieved from the method of least squares:

$$\hat{\alpha} = (B^T B)^{-T} B^T Y \quad (6)$$

$$\text{When } B = \begin{bmatrix} -[x^{(1)}(1) + x^{(1)}(2)]/2 & 1 \\ -[x^{(1)}(2) + x^{(1)}(3)]/2 & 1 \\ \vdots & \vdots \\ -[x^{(1)}(n-1) + x^{(1)}(n)]/2 & 1 \end{bmatrix}, \text{ and } Y = \begin{bmatrix} x^{(0)}(2) \\ x^{(0)}(3) \\ \vdots \\ x^{(0)}(n) \end{bmatrix}$$

And we could predict the series $x^{(1)}$ in a way that

$$x^{(1)}(k) = \left[x^{(0)}(1) - \frac{\mu}{\alpha} \right]^{-\alpha k} + \frac{\mu}{\alpha}, k = 1, 2, 3, \dots, n \quad (7)$$

Hence, $\hat{x}^{(0)}(k)$ is the original time series at time k predicted by:

$$\hat{x}^{(0)}(k) = \hat{x}^{(1)}(k) - \hat{x}^{(1)}(k-1), k = 2, 3, \dots, n \quad (8)$$

3) Auto-Regression Moving Average Model (ARMA)

In 1994, Box, Jenkins and Reinsel (1994) found out the way to simplify the vibrant structure of time series, and later introduced a model known as ARMA standing for Auto-regression moving average model. With its functional capability, the model is applied to do a forecasting with the stationary time series. The model of ARMA can be constructed as below.

$$r_t = \phi_0 + \phi_1 r_{t-1} + \phi_2 r_{t-2} + \dots + \phi_p r_{t-p} + \varepsilon_t - \theta_1 \varepsilon_{t-1} - \dots - \theta_q \varepsilon_{t-q} \quad (9)$$

at which an error term is ε_t .

Once the parameter p and q are examined, ARMA(p,q) (Enders, 2010) can then be taken to forecast the time series. Here, the forward estimation of r_{h+1} is shown like below when the time series at h .

$$\hat{r}_h(1) = E(r_{h+1} / r_h, r_{h-1}) = \phi_0 + \sum_{i=1}^p \phi_i r_{h+1-i} - \sum_{i=1}^q \theta_i \varepsilon_{h+1-i} \quad (10)$$

with the corresponding error $e_h(1) = r_{h+1} - \hat{r}_h(1) = \varepsilon_{h+1}$

4) GM-ARIMAX model according to HP Filter

A time series of final energy use considers as a non-stationary and chaotic, and is given in a form of $x = (x_1, x_2, \dots, x_n)$. By using the HP Filter technology, two regular series would be decomposed from the original time series. Those regular series are the trend component and the cyclical component structured as $x_t = x_t^T + x_t^C$ ($t = 1, 2, 3, \dots, n$)

In detail, the first component known as trend component x_t^T could be estimated by GM (1,1), while it could be incomplete time series but regular in the system of typical gray. Based on some studies, the sample size required at least is 4 when concerning the GM model. On the other hand, the error is getting bigger if the sample size is more than 35. A way to have a proper sample size and increase in its precision is to use and apply the golden section method of one-dimensional search into the studied model (Enders, 2010; Dicky and Fuller, 1981).

Whereas, the second component as the cyclical component x_t^C could do well with the time series model. As of compromising these two models in benefit, a hybrid GM-ARIMAX model is then introduced and presented to forecast the final energy use with more accuracy rate (Sutthichaimethee & Ariyasajakorn, 2017b; Sutthichaimethee, 2015, 2016; Enders, 2010).

Here is showing the step of the model:

- Step 1: Decomposing the original time series with HP Filter into the trend component x_t^T and cyclical component x_t^C , and do this in EViews.
- Step 2: Conducting GM (1,1) model with MATLAB toolbox to retrieve the gray predicted series $\hat{x}$ with the grey residual error series of $\varepsilon = x - \hat{x}$ for the time series x_t^T .
- Step 3: For the grey residual error series ε with the series is stationary, the Unit Root Test must be carried out, and ARMA model with parameters p and q is use to predict a new time series called ARMA forecasted series ε' .
- Step 4: Reforming the original time series x and predict it with the grey forecasted series and ARMA forecasted series as $\hat{x} = \varepsilon' - x'$.
- Step 5: Predicting and estimating the future time series via the improved GM-ARIMAX model with HP Filter technology.

Empirical Analysis

1) Data

As what have been mentioned earlier, the economic growth is clearly seen to relate to the final consumption of energy, and that is the reason why the growth is slow down as such a consumption keeps creating barriers. Hence, it is very important to predict the future amount of energy consumed as so the emission reduction could be in control and achieved. In this paragraph, the GM-ARMA model with HP Filter concept is emphasize to explain the above issue of the final energy consumption. Here, the study optimizes on time-series data of final energy consumption, because it is believed that it would give a clear picture the total energy used in the economy. Overall, the data used in the study is a non-stationary time series, mainly emphasizing the final energy use in Thailand for the period of 1995 until 2017, sizing with 23 samples in total. Within this set of data, a number of 18 samples is taken to build the GM-ARIMAX model, while the rest of the samples is used to examine the model. To originate the samples, they are taken from Thailand Statistical Yearbooks, while EVIEWS and STATA are utilized to calculate the data.

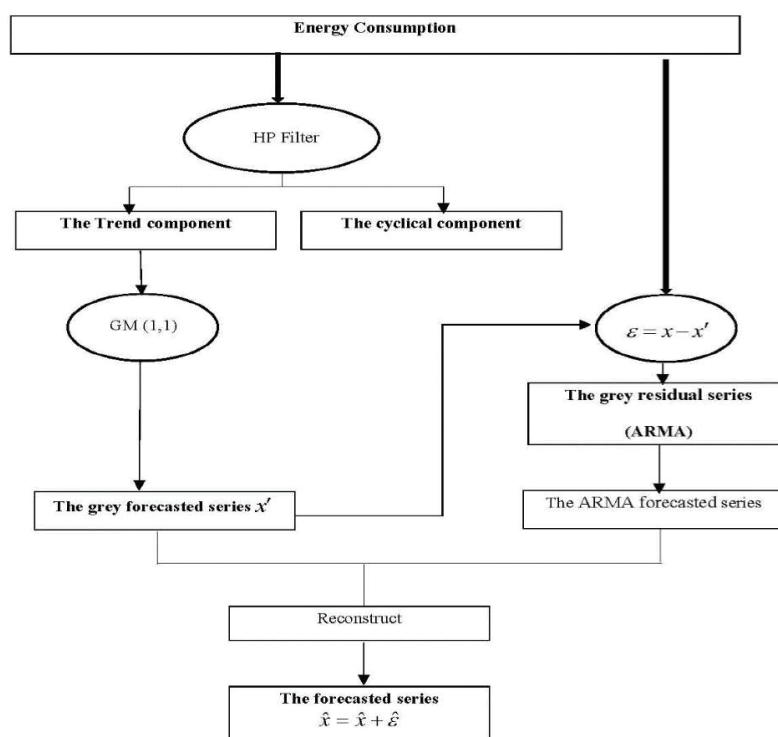

Fig. 1. The procedure of GM-ARIMAX with HP Filter

2) The Forecast Resulted from GM-ARMA Model with HP Filter Technology

Based on the steps of the forecast, the decomposition of the original time series of energy use comes for the first place, with 100 in value for the parameter λ . As of the above decomposition, the trend component and cyclical component are to be the result. In a given trend, it explains the time series of final energy use, and that further demonstrates a rising long-run pattern. Here, a repeated up and down movement can clearly be identified. Since the original time series provides both trend and cyclical component, it is possible to create trend-based and cyclical-based prediction accordingly with the use of GM and ARMA models (Sutthichaimethee & Sawangdee, 2016).

Accordingly, using the GM model (1, 1) to forecast the trend component time series is next. This step requires a specification of length in predicted series. Based on GM model, 8 is the proper length of forecasting series here as to acquire a better precision. As of the result, in addition, $x'_1, x'_2, \dots, x'_n$ expresses the original time series with error ϵ in which $\epsilon_i = x_i - x'_i$

Afterwards, the autocorrelation function (ACF) and the Partial Correlation function (PACF) plots shall be observed as to have the numbers of AR and MA terms, like the values of parameter p and q, identified. In observation, there is a possibility to come up with the AR (1) model or AR (2) model, while the MA (1) model can be taken into consideration. Furthermore, we find more evidence of the ARMA (2, 1) model through making trail calculations under different levels of parameter p and q and checking the minimum AIC value. Along the trail evaluation with various range of parameter p and q, plus with minimal AIC value test, the ARMA (2, 1) model appears with more evidences indicating its possibility. Fig. 2 is constructed to show the forecasting result of ARMA (2, 1). Whereas, brings about the residual error series of ARMA (2, 1) using Q test statistic approach as part of white noise process. Accordingly, ARMA (2,1) model is believed to be accurate and consistent. Also, the model could be useful to have the error series of Thailand's final energy use predicted.

To sum up, the new forecasting series by $\hat{x}$ both trend component $\hat{x}$ and the cyclical component ϵ can be restructured from the original time series, and that is $\hat{x} = \epsilon' + x'$ Fig.2 is constructed to demonstrate both forecasting series and original series of final energy use (Sutthichaimethee and Ariyasajakorn, 2017c).

3) Robustness Analysis

In the test of finding the right effect through the model of HP filter-based GM-ARMA, the paper takes the Absolute Relative Error (ARE) for evaluation at $ARE_i = |(\hat{x}_i - x_i) / x_i| \cdot 100\%$

Consequently, the paper establishes the GM-ARMA model with the application of the 1995-2012 samples, while using the other samples to evaluate the model. The equation (3)–(4) in Fig.2 is presenting the forecasting time series as well as the corresponding ARE of GM-ARMA model with HP.

Specifically, the comparison result of the original and forecasting time series of final energy use for the year 2013 until 2017 is presented in Fig.2. The above result is evaluated with 2.05 per cent of ARE of HP Filter-based GM-ARIMAX model. On the other hand, for a comparison purpose, the paper has sought to bring up some other models for the time series forecast as so there would be other forecasting results to support the studied model. Along the study, the paper provides Fig.2 in order to display the average ARE of different models. As mentioned in the Fig.2, the average ARE of GM model, ARMA model and GM-ARIMAX model are 5.74%, 6.12% and 4.01%, respectively. Based on the trail numerical calculation, it shows that, among other models in test, GM-ARIMAX model provides the best fitting effect of the samples.

Discussion

In this section, the GM-ARIMAX model is used in energy consumption estimation according to HP filter from the year 2013 up to 2017 to shows the results of future energy expected to the final consumption for the next 5 years as mentioned by GM-ARIMAX with HP filter. Also, Fig.2 shows that there would be an expected increment by 10.65% annually from 2013 to 2017, in which the future amount of energy consumption is predicted in 2013 would likely outreach 345 million tons of SCE. On top of everything, relying upon model GM-ARIMAX, it hits Thailand's 12th Five year plan of Energy Development goal by reaching 371 million tons of SCE outreach energy used by the year of 2015 and the amount of energy consumed in in Thailand for the year 2015 is supposed to be within the range limit of 3.61 million tons SCE.

Based on the recent economic condition, Thailand faces a number of challenging uncertainty. As such, with cost reduction into a consideration, most manufacturing companies tend not to lower their inputs with energy efficient technology and equipment. However, they would rather go for the technology and equipment that are low at initial capital cost, polluting the environment, consuming a greater energy, but generating profits in a short period. With the same method used, it expands its function to predict the changes in pattern or structure of the future energy consumption in Thailand starting from the year 2018 until 2021. From the analysis done, it results that Thailand would grow in electricity and sustain as the major part of energy consumption. While the petroleum and coal are likely seen to drop, and other source of energy

consumption like hydropower is coming to play a vital role in energy structure of Thailand. Due to these changes, a complexity of the consequences comes into play. Some provides positive environmental effects when there is an increase in other energy consumption. In fact, the coal consumption is becoming greater as the electricity accounts the biggest portion in the final energy consumption, as discussed in Section 2. Nonetheless, the probability of this change in the near future may be low, but it can happen anytime. In case of economic recession, things may get worst, and that pushes the power companies to choose a cheaper coal in energy generation. With these two circumstances, it creates a difficulty for Thailand to succeed in energy conservation.

From there, it is seen that the issue of emission reduction and energy conservation becomes gloomy in Thailand. Hence, some specific actions shall be given a full attention as quick as possible to slow down the consumption in energy during the economic downturn. The following actions are deemed to initiate.

Firstly, in case of the economic condition is not healthy, where the absolute value of secondary sector-based energy consumption drops and efficient energy use is not in place, the policy makers must be able to establish some innovative policies on energy, including imposing a tax-deductible policy or subsidize in energy conservation activities as so to urge the manufacturing companies to use energy-saving equipment's and technology. In addition, the policy makers must keep their effort to further ameliorate an energy conservation management; strengthening a general accountability system to urge the companies to improve an energy efficiency as per unit of product and allocating special technology innovation funds to enhance the current technologies in bigger manufacturing companies.

Secondly, it is necessary to develop the structure of electricity consumption with an active involvement of safe and sound production improvement of hydropower and new energy. At the same time, the renewable energy shall increase in portion as to response with the future needs of energy.

$$\begin{aligned}\Delta \ln(CO_2)_t &= -0.41 + 3.55\Delta \ln(CO_2)^{**}_{t-1} + 3.05\Delta \ln(CO_2)^{**}_{t-2} + \\ &\quad 4.08\Delta \ln Population^{**}_{t-1} + 5.16\Delta \ln(GDP)^{**}_{t-1} + 2.25MA^{**}_1 + \\ &\quad 2.44ECM^{**} \\ \Delta \ln(Population)_t &= -0.68 + 3.14\Delta \ln(Population)^{**}_{t-1} + 3.36\Delta \ln(Population)^{**}_{t-2} + \\ &\quad 4.19\Delta \ln(CO_2)^{**}_{t-1} + 2.59\Delta \ln(GDP)^{**}_{t-1} + 2.07MA^{**}_1 + \\ &\quad 3.57ECM^{**} \\ \Delta \ln(GDP)_t &= -0.73 + 4.96\Delta \ln(GDP)^{**}_{t-1} + 6.32\Delta \ln(GDP)^{**}_{t-2} + \\ &\quad 3.47\Delta \ln Population^{**}_{t-1} + 6.11\Delta \ln(CO_2)^{**}_{t-1} + 5.15MA^{**}_1 + \\ &\quad 2.13ECM^{**}\end{aligned}$$

Fig. 2: ARMA Model (2,1)

Conclusion

A continuous increment in energy consumption of Thailand has affected Thailand's entire national management in term of implementing a sustainable development policy. This is due to the said increment becomes a causal factor towards a continuous national economic and social growth. Yet, it does not improve the environment, while this aspect has to be better at the same time. This indicates of which the increase in energy consumption has a negative relationship to the environment. Therefore, Thailand must have a forecasting model as an important tool to measure a future energy consumption needed as to support in a policy-making at a maximal efficiency and effectiveness. In this study, certain time-series models are presented to identify the appropriate models for the estimation. Here, the characteristics of data and modelling are scrutinized. Then, GM-ARIMAX is further developed and improved in accordance of HP Filter to estimate the energy consumption from 1995 to 2017. Upon a comparison of the result among various models; namely GM, ARMA and GM-ARMA, it indicates that GM-ARIMAX model with HP Filter provides the best fitting result in samples giving a minimum of 2.05 per cent of average absolute relative error. Hence, such a model is utilized to estimate the energy consumption in the year 2018 until 2021. As of the result, it predicts that Thailand's final energy consumption would go beyond 345 million tons of SCE in the future at an annual growth rate of 10.65 per cent, and that surpasses of what has been set by the State Council. This makes things harder to succeed in the energy conservation. At the same time, the study is able to explain that Thailand is encountering an instability at all level due to inefficient electricity and industrial structure. Therefore, Thailand needs to take immediate actions and efforts to promote the efficiency in energy consumption among manufacturing companies. For instance, Thailand may set up certain technology innovation funds or imposes tax-deductible policy, while offering

conservation subsidies in energy. Alternatively, Thailand may engage seriously in other renewable energy generation and substitution.

Nonetheless, only final energy consumption is taken into consideration in the issue of energy. Although the energy consumption is a vital component constituting the economic development, lot of concerns and questions are still open for the discussion and future studies. As for further research, other new aspects can be brought into the discussion of new forecasting model to solve the energy issue; the structure of effective strategies, energy generation and its composition affecting the energy itself in Thailand could be great discussion topics in the future.

Acknowledgements

This research is supported by Institute for Population and Social Research, Mahidol University, Salaya, Phutthamonthon, Nakhonpathom, Phutthamonthon Sai 4 Rd., Salaya, Phutthamonthon, Nakhornpathom, Thailand. 73170, Thailand

Reference

- กชกร เดชะคำภู และคงฤทธิ์ กุลวงษ์. (2561). ปัจจัยที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตประชาชนสองฝั่งโขง มองผ่านมิติการค้าชายแดน ความกลมกลืนทางวัฒนธรรม และนโยบายภาครัฐ. *วารสารการบริหารท้องถิ่น*, 11(3), 91 – 105.
- วริศนันท์ ศรีเอกบุญรอด และพญฤทธิ์สรณ์ สุทธิไชยเมธี. (2561). ภาวะผู้นำ วัฒนธรรมองค์กร ความผูกพันต่อองค์กร และคุณลักษณะผู้ปฏิบัติงานที่มีผลต่อประสิทธิภาพขององค์กรในนิคมอุตสาหกรรมอัญธานี. *วารสารการบริหารท้องถิ่น*, 11(1), 78 – 94.
- Akay, D. & Atak, M. (2007). Grey prediction with rolling mechanism for electricity demand forecasting of Turkey. *Energy*, (32), 1670–1675.
- Asian Development Bank (ADB). (2014). *Environment, Climate Change, and Disaster Risk Management* (Research report). Manila: Asian Development Bank.
- Box, G.E.P., Jenkins, G.M., & Reinsel, G.C. (1994). *Time Series Analysis: Forecasting and Control*. Prentice Hall.
- Chienwattanasook, K. & Sutthichaimethee, P. (2012). Trend of Thailand Jewelry Export to the USA Market. *International Academy of Business and Economics*, 12(3), 20-31.
- Crompton, P. & Wu, Y. (2005). Energy consumption in China: past trends and future directions. *Energy Econ.*, 27, 195–208.
- Deng, J.L. (1982). Control problems for grey system. *Syst. Control Lett*, 1(5), 288–294.

- Dickey, D.A. & Fuller, W.A. (1981). Likelihood ratio statistics for autoregressive time series with a unit root. *Econometrica*, 49, 1057–1072.
- Dong, B., Coa, C., & Lee, S.E. (2015). Applying support vector machines to predict building energy consumption in tropical region. *Energy Build*, 37, 545-553.
- Ediger, V.S. & Akar, S. (2007). ARIMA forecasting of primary energy demand by fuel in Turkey. *Energy Policy*, 35, 1701–1708.
- Ekonomou, L. (2010). Greek long-term energy consumption prediction using artificial neural networks. *Energy*, 35, 512–517.
- Enders, W. (2010). *Applied Econometrics Time Series*. Wiley Series in Probability and Statistics, University of Alabama: Tuscaloosa, AL, USA.
- Guo, J.J., Wu, J.Y., & Wang, R.Z. (2011). A new approach to energy consumption prediction of domestic heat pump water heater based on grey system theory. *Energy Build*, 43, 1273–1279.
- Hao, J., Liu, D., Li, Z., Chen, Z., & Kong, L. (2012). Power system load forecasting based on fuzzy clustering and gray target theory. *Energy Proc.*, 16, 1852-1859.
- Hodrick, R.J. & Prescott, E.C. (1997). Postwar US business cycles: an empirical investigation. *J. Money Credit Bank*, 29(1), 200-301.
- Huang, K.Y. & Jane, C.J. (2009). A hybrid model for stock market forecasting and portfolio selection based on ARX, grey system and RS theories. *Expert Syst. Appl.*, 36 (3), 5387–5392.
- Jovanovic, R.Z., Sretenovic, A.A., & Zivkovic, B.D. (2015). Ensemble of various neural networks for prediction of heating energy consumption. *Energy Build*, 94, 189–99.
- Kalogirou, S.A. & Bojic, M. (2000). Artificial neural networks for the prediction of the energy consumption of a passive solar building. *Energy*, 25, 479–491.
- Kayacan, E., Ulutas, B., & Kaynak, O. (2010). Grey system theory-based models in time series prediction. *Expert Syst. Appl.*, 37, 1784–1789.
- Lee, Y-S. & Tong, L-I. (2012). Forecasting nonlinear time series of energy consumption using a hybrid dynamic model. *Appl Energy*, 94, 251–256.
- Office of the National Economic and Social Development Board. (2015). *National Income of Thailand* (Research Report). Bangkok :NESDB.
- Osorio, G., Matias, J., & Catalão, J. (2015). Short-term wind power forecasting using adaptive neuro-fuzzy inference system combined with evolutionary particle swarm optimization, wavelet transform and mutual information. *Renew Energy*, 75, 301–307.

- Pai, T. Y., Hanaki, K., Ho, H.H., & Hsieh, C.M. (2007). Using grey system theory to evaluate transportation effects on air quality trends in Japan. *Transp. Res. Part D: Transp. Environ.*, 12 (3), 158–166.
- Sutthichaimethee, P. & Tanoamchard, W. (2015). Carrying Capacity Model of Food Manufacturing Sectors for Sustainable Development from using Environmental and Natural Resources of Thailand. *Journal of Ecological Engineering*, 16(5), 1-8.
- Sutthichaimethee P. & Sawangdee, Y. (2016a). Model of Environmental Impact of Service Sectors to Promote Sustainable Development of Thailand . *Ethics Sci Environ Polit.*, 16(1), 11-17.
- Sutthichaimethee P. & Sawangdee, Y. (2016b). Indicator of Environmental Problems Priority Arising from the use of Environmental and Natural Resources in Machinery Sectors of Thailand. *Environmental and Climate Technologies*. 17(1), 18-29 .
- Sutthichaimethee, P. (2016). Modeling Environmental Impact of Machinery Sectors to Promote Sustainable Development of Thailand. *Journal of Ecological Engineering*, 17 (1). 18-25.
- Sutthichaimethee, P. & Sawangdee, Y. (2016). Indicator of Environmental Problems of Agricultural Sectors under the Environmental Modeling. *Journal of Ecological Engineering*, 17(2), 12-18.
- Sutthichaimethee, P. (2017). VARIMAX Model to Forecast the emission of Carbon Dioxide from Energy Consumption in Rubber and Petroleum industries sectors in Thailand. *Journal of Ecological Engineering*, 18 (3), 112-117.
- Sutthichaimethee, P. & Ariyasajakorn, D. (2017a). Forecasting Model of GHG Emission in Manufacturing Sectors of Thailand. *Journal of Ecological Engineering*, 18 (1), 18–24.
- Sutthichaimethee, P. & Ariyasajakorn, D. (2017b). Forecasting Energy Consumption in Short-Term and Long-Term Period by using ARIMAX Model in the Construction and Materials Sector in Thailand. *Journal of Ecological Engineering*, 18(4), 52-59.
- Sutthichaimethee, P. & Ariyasajakorn, D. (2017c). The Revised Input-Output Table to Determine Total Energy Content and Total Greenhouse Gas Emission Factors in Thailand. *Journal of Ecological Engineering*, 18(5), 166-170.
- Sutthichaimethee, P. (2018). Forecasting Economic, Social and Environmental Growth in the Sanitary and Service Sector Based on Thailand's Sustainable Development Policy. *Journal of Ecological Engineering*, 19 (1), 200-205.

- Thailand Development Research Institute. (2007). *Prioritizing Environmental Problems with Environmental Cost*. Final report prepared the Thailand Health Fund (Research Report). Bangkok.
- Trivedi, H.V. & Singh, J.K. (2005). Application of grey system theory in the development of a run off prediction model. *Biosyst. Eng.*, 92 (4), 521–526.
- Tso, G. K. F. & Yau, K. K. W. (2007). Predicting electricity energy consumption: a comparison of regression analysis, decision tree and neural networks. *Energy*, 32, 1761–1768.

Translate Thai Reference

- Dechackhamphu, K. & Kulawong, K. (2018). Factors Affecting the Way of Life of People on Both Sides of Mekong River Looking through the Border Trade Dimension, Cultural Assimilation, and Government Policy. *Local Administration Journal*, 11 (3), 91-105. (In Thai)
- Srieakbungrad, V. & Sutthichaimethee, P. (2018). Leadership, Corporate Culture, Organizational Commitment and Worker Characteristics affecting the Organizational Efficiency in Gemopolis Industrial Estate. *Local Administration Journal*, 11(1), 78 – 94. (In Thai)

Readiness for Changes in Health Behavior among Older Persons: A Case Study of College for Active Ageing under Kut Chum Phattana Subdistrict, Kut Chum District, Yasothon Province

Settakarn Kongseema

Student of Public Administration Degree Program (Local Government),
College of Local Administration, Khon Kaen University

Pennee Narrot

Associate Professor, College of Local Administration, Khon Kaen University
Researcher, Researcher Group on Local Affairs Administration

Received: April, 10 2018 **Revised:** May, 23 2018 **Accepted:** June 7, 2018

Abstract

The objectives of this study were: 1) to study readiness for changes in health behavior among elderly who are members in the project of college for active ageing under Kut Chum Phattana Subdistrict, Kut Chum District, Yasothon Province; 2) To study the administrative plan of the project; and 3) To propose policy suggestion based on the policy and direction of the project. Data were obtained from 56 key informants who were members of the project, and 5 project administrators. The research instruments were questionnaire for self-evaluating readiness for changes in health behavior among older persons of members and non-structured interview for administrators. The obtain data from the interview were analyzed by frequency and weight rating. The data from administrators were analyzed by content analysis. It was found that 1) One-fourth of the members were not interested in the health whereas two-third was interested in their health. Fifty percentages of the members reported that they were trying to change their health behavior in food consumption and weight control. They tried to plan their behavioral change and carried out their practice seriously. One-third reported that they kept up their behavior until they felt that they could change their behavior successfully. 2) The administrative plan of the project, it was found that there were many planning and activities for the members in social, health, and learning activities. There were also activities for health rehabilitation and welfare. 3) Guidelines for changes in health behavior and provide policy suggestion based on the policy and direction of the project include 3.1) a systematic survey for needs of members, 3.2) establish database for health of the members, 3.3) organize supporting activities in form of integrated management for both personnel and local administration for the strength of the project.

Keywords: health behavior, elderly health, College for Active Ageing Kut Chum Phattana

พฤติกรรมกรรมการเปลี่ยนแปลงด้านสุขภาวะของผู้สูงอายุในวิทยาลัยสร้างสุขเทศบาล ตำบลกุดชุมพัฒนา อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร

เศรษฐกร กองศรีมา

นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น
มหาวิทยาลัยขอนแก่น

เพ็ญณี แนนรท

รองศาสตราจารย์ วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

นักวิจัย กลุ่มวิจัยการบริหารกิจการท้องถิ่น

ได้รับบทความ: 10 เมษายน 2561

ปรับปรุงแก้ไข: 23 พฤษภาคม 2561

ตอบรับตีพิมพ์: 7 มิถุนายน 2561

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความพร้อมของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านสุขภาวะของผู้สูงอายุในวิทยาลัยสร้างสุขเทศบาลตำบลกุดชุมพัฒนา อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร 2) ศึกษาแผนการบริหารโครงการวิทยาลัยสร้างสุขผู้สูงอายุ 3) จัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่สอดคล้องกับนโยบายและทิศทางของวิทยาลัยสร้างสุขผู้สูงอายุ เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 57 ขึ้นไปที่เป็นสมาชิกโครงการวิทยาลัยสร้างสุขผู้สูงอายุ จำนวน 56 คน และผู้บริหารโครงการ จำนวน 5 คน โดยใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ในการสัมภาษณ์ผู้บริหารโครงการฯ วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยการคำนวณแจกแจง ความถี่ และค่าร้อยละ ส่วนข้อมูลจากการสัมภาษณ์นำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า 1) ความพร้อมในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านสุขภาวะของผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลกุดชุมพัฒนา พบว่า 1 ใน 4 ของสมาชิกไม่สนใจในปัญหาสุขภาพ และ 2 ใน 3 มีความสนใจในปัญหาสุขภาพ ครึ่งหนึ่งพยายามปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้านการบริโภคและควบคุมน้ำหนัก มีความพยายามวางแผนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้านสุขภาพและลงมือปฏิบัติอย่างจริงจัง และ 1 ใน 3 สามารถกำกับดูแลพฤติกรรมของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง จนอาจกล่าวได้ว่า ประสบผลสำเร็จในการเปลี่ยนแปลงและพร้อมที่จะปฏิบัติต่อไป 2) แผนการบริหารภายใต้โครงการสร้างสุขภาพของวิทยาลัยสร้างสุขภาพผู้สูงอายุ พบว่า มีการวางแผนพัฒนาผู้สูงอายุ โดยมุ่งเน้นกิจกรรมทางสังคม มีกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพและการเรียนรู้ ตลอดจนการฟื้นฟูสุขภาพผู้สูงอายุ การส่งเสริมสวัสดิการผู้สูงอายุ 3) แนวทางการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพผู้สูงอายุ 3.1) ควรมีการสำรวจความต้องการของสมาชิกอย่างเป็นระบบ 3.2) จัดทำฐานข้อมูลสมาชิกด้านสุขภาพ มีการจัดกลุ่มกิจกรรมตามความต้องการและตอบสนองปัญหาของสมาชิก 3.3) จัดกิจกรรมที่เสริมหนุนการดำเนินงานในลักษณะการบูรณาการ บุคลากร และองค์กรในท้องถิ่น เพื่อความเข้มแข็งให้กับโครงการวิทยาลัยฯ

คำสำคัญ: พฤติกรรมสุขภาพ สุขภาวะผู้สูงอายุ, วิทยาลัยสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลตำบลกุดชุมพัฒนา

ที่มาและความสำคัญ

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งในอาเซียนที่เข้าสู่การเป็นสังคมสูงวัย (Aging Society) การเป็นสังคมสูงวัย คือ การที่มีจำนวนผู้สูงอายุหรือประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป เพิ่มขึ้นจนมากกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2557) โดยข้อมูลสถิติจำนวนผู้สูงอายุประเทศไทยในปี พ.ศ. 2560 ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2560 มีจำนวนผู้สูงอายุทั้งสิ้น 10,225,322 คน คิดเป็นร้อยละ 15.5 ของประชากรทั้งหมด (กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2560) สำหรับขนาดและแนวโน้มประชากรไทย พบว่า ประชากรสูงอายุเพิ่มจากร้อยละ 5.0 ในปี 2493 เป็น 2 เท่า ในปี พ.ศ. 2543 (ร้อยละ 10.1) ซึ่งใช้เวลา 65 ปี จะเพิ่มเป็น 3 เท่าในปี พ.ศ. 2558 (ร้อยละ 15.6) และจะเพิ่มเป็น 5 เท่า ประมาณปี พ.ศ. 2566 (ร้อยละ 25) ซึ่งใช้เวลา 8 ปี ซึ่งแสดงว่าประเทศไทยมีอัตราการเพิ่มสัดส่วนของประชากรผู้สูงอายุอย่างชัดเจนและระยะเวลาที่ประชากรสูงอายุจะเพิ่มเท่าตัวจะสั้นลงเรื่อย ๆ หลังจากนั้นอัตราเพิ่มประชากรสูงอายุแบบเท่าตัวก็ค่อย ๆ ช้าลง และประชากรสูงอายุที่เป็นวัยที่ต้องพึ่งพิงผู้อื่นคือ 80 ปีขึ้นไป และเพิ่มเป็นประมาณ 3.0 ในปี 2570 ต่อไปเพิ่มเป็นร้อยละ 4 ในปี 2575 เพิ่มเป็นประมาณร้อยละ 6 ในปี 2580 และจะเพิ่มเป็นร้อยละ 7 ในปี 2593 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแนวโน้มของประชากรวัย 80 ปี เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วงปี 2543 – 2593 (ศุภกิจ ศิริลักษณ์, 2552; ศิริวรรณ พิทยรังสฤษฎ์ และ กุมภการ สมมิตร (2552) ได้สรุปปัญหาของผู้สูงอายุจากงานวิจัยที่ผ่านมา จำแนกเป็นหลักประกันสำคัญในการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ 3 ด้าน ได้แก่ 1) หลักประกันด้านสุขภาพ ระบบบริการสุขภาพควรรองรับความต้องการของประชาชนได้อย่างสมเหตุสมผลและมีประสิทธิภาพ ต้องครอบคลุมทั้งการส่งเสริม การป้องกัน การรักษาและการฟื้นฟูสมรรถภาพ รวมทั้งต้องสามารถรองรับความต้องการดูแลสุขภาพทั้งระยะเฉียบพลันและเรื้อรังอีกด้วย ผู้สูงอายุจะประสบปัญหาการดูแลและการใช้ชีวิตประจำวันเมื่อไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ภาวะพึ่งพิงจากบุตรหลานหรือผู้ดูแลอื่น ๆ จะมีมากขึ้น อาจมีปัญหาถูกทอดทิ้งหรือถูกกระทำความรุนแรง (Abuse) โดยไม่ตั้งใจ ซึ่งอาจจะส่งผลให้คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุไม่ดีเท่าที่ควร 2) หลักประกันด้านเศรษฐกิจ จากงานวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุและครอบครัวผู้สูงอายุมีโอกาสเป็นผู้อายุน้อยกว่ากลุ่มอื่น เนื่องจากผู้สูงอายุขาดรายได้ มีการเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางสังคมและบทบาท จากอดีตที่เป็นผู้นำครอบครัวมาเป็นผู้พึ่งพิงครอบครัว จึงจำเป็นต้องให้ความสนใจกับการสร้างระบบประกันรายได้สำหรับผู้สูงอายุ 3) หลักประกันด้านผู้ดูแล ผู้ที่ดูแลผู้สูงอายุที่ดีและมั่นคงที่สุดคือ ครอบครัว แต่เมื่อสมาชิกในครอบครัวต้องประกอบอาชีพทำให้ไม่สามารถดูแลผู้สูงอายุได้ ดังนั้น ชุมชนและรัฐมีแนวโน้มที่จะมีบทบาทในการดูแลผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น ดังนั้น ระบบการบริหารและดูแล (Caregiver) จึงเป็นประเด็นสำคัญอีกประเด็นหนึ่งที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุให้ดีขึ้น

จากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างดังกล่าว อาจทำให้เกิดปัญหากับผู้สูงอายุโดยตรงหลายประการ เช่น การจัดให้บริการด้านสังคม การจัดบริการให้ด้านเศรษฐกิจ การจัดให้บริการด้านสุขภาพ เป็นต้น สุพัตรา ศรีวณิชชากร (2555) ได้สรุปว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นองค์กรหลักในการพัฒนาคุณภาพชีวิตหรือสร้างความอยู่เย็นเป็นสุขให้กับผู้คนที่ย้ายมาอยู่ในท้องถิ่นรวมถึงผู้สูงอายุให้ดีกว่าเดิม เพราะเป็นหน่วยงานที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด ซึ่งจะมีความเข้าใจสภาพปัญหาและวิถีชีวิตของคนในชุมชนเป็นอย่างดีสามารถสนองตอบความต้องการของคนในท้องถิ่นให้เข้าถึงบริการได้อย่างทั่วถึง ดังนั้นองค์กรปกครองส่วน

ท้องถิ่นจึงเป็นความหวังในการสร้างสุขภาวะที่มีความสมบูรณ์ของร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ โดยการให้ทรัพยากรและองค์ความรู้ที่มีอยู่ของท้องถิ่นให้เหมาะสมสอดคล้องกับบริบทของสังคมท้องถิ่นนั้น ๆ

เทศบาลตำบลกุดชุมพภูมิพัฒนา อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร นับได้ว่าเป็นพื้นที่หนึ่งที่มีผู้สูงอายุมากจากการสำรวจของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย พบว่า มีประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ในปี พ.ศ. 2560 จำนวน 754 คน (ชาย 339 คน และหญิง 415 คน) คิดเป็นร้อยละ 17.0 จากประชากรทั้งสิ้น 4,673 คน ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2559 คิดเป็นร้อยละ 2.7 การที่มีผู้สูงอายุจำนวนเพิ่มขึ้น ผลกระทบในด้านสุขภาวะของผู้สูงอายุเอง และปัญหาสังคม ทั้งสองปัญหานี้มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน กล่าวคือ ผู้สูงอายุมีวิถีชีวิตประจำวันที่สามารถเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมในสังคมได้ บทบาทของหัวหน้าครอบครัว การติดต่อสื่อสารกับเพื่อนบ้านหรือคนทั่วไปได้ การทำงานบ้านหรือกิจกรรมต่าง ๆ เมื่อมีปัญหาสุขภาพหรือความเสื่อมโทรมของร่างกายเกิดขึ้น (กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2560) ดังนั้น การส่งเสริมการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุให้กลายเป็นพฤติกรรมความเคยชิน เพื่อให้มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง ป้องกันการเกิดโรคภัย สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข จะช่วยสนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้รับการตอบสนองความต้องการในชีวิต เป็นผลให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี นอกจากนั้นการมีพฤติกรรมสุขภาพที่ดี จะนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดี

เทศบาลตำบลกุดชุมพภูมิพัฒนาตระหนักถึงปัญหาและความต้องการของผู้สูงอายุจึงได้มีการจัดโครงการวิทยาลัยสร้างสุขผู้สูงอายุขึ้น ซึ่งถือเป็นโครงการที่ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพที่ดี ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคมของผู้สูงอายุ โดยมีกิจกรรมนันทนาการให้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ได้ประสบการณ์ใหม่ ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถนำความรู้มาใช้ประโยชน์ต่อตนเองและสังคมได้ ดังนั้นเทศบาลตำบลกุดชุมพภูมิพัฒนาจึงได้มีการเตรียมความพร้อมเพื่อให้ผู้สูงอายุที่อาศัยในเขตเทศบาลตำบลกุดชุมพภูมิพัฒนาให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดยได้มีการดำเนินงานด้านส่งเสริมสุขภาพ และสังคมให้แก่ผู้สูงอายุได้แก่การส่งเสริมการออกกำลังกายเต้นแอโรบิคการตรวจสุขภาพ การคัดกรองความเสี่ยงของโรคต่าง ๆ และการติดตามการเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุ จากเหตุผลดังที่กล่าวมา ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้านสุขภาวะของผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลกุดชุมพภูมิพัฒนา อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร ซึ่งจะช่วยให้ทราบถึงระดับพฤติกรรมและความพร้อมของขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านสุขภาวะของผู้สูงอายุ และเป็นแนวทางในการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีสุขภาวะที่ดีทั้งในด้านการป้องกันโรค การส่งเสริมสุขภาพ การฟื้นฟูสุขภาพ

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1) เพื่อศึกษาความพร้อมในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านสุขภาวะของผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลกุดชุมพภูมิพัฒนา อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร
- 2) เพื่อศึกษาแผนการบริหารโครงการโครงการวิทยาลัยสร้างสุขผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลกุดชุมพภูมิพัฒนา อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร

3) เพื่อวิเคราะห์แนวทางการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพของผู้สูงอายุในพื้นที่เทศบาลตำบลกุดชุมพัฒนา และข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่สอดคล้องกับนโยบายและทิศทางของวิทยาลัยสร้างสุขผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลกุดชุมพัฒนา อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ

1.1 รูปแบบการส่งเสริมสุขภาพ

การส่งเสริมสุขภาพสามารถดำเนินการได้หลายรูปแบบ โดยอาศัยปัจจัยที่เกี่ยวข้องเป็นพื้นฐาน ดังเช่น Pender (1987) อธิบายถึงรูปแบบการส่งเสริมสุขภาพจากทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม โดยแนวคิดนี้เชื่อว่าบุคคลจะลงมือกระทำกิจกรรมเพื่อส่งเสริมสุขภาพ ตลอดจนปฏิบัติกิจกรรมอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็น แบบแผนในการดำเนินชีวิตนั้น ซึ่งเป็นผลจากการได้รับอิทธิพลของปัจจัย 3 ด้านด้วยกัน คือ ปัจจัยด้านความรู้-การรับรู้ ของบุคคล ปัจจัยส่งเสริม และสิ่งชักนำในการปฏิบัติ ซึ่งมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1) ปัจจัยด้านความรู้ การรับรู้ ขั้นแรกของการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติและคงไว้ซึ่งพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของบุคคล ประกอบด้วย ความสำคัญของสุขภาพ การรับรู้ความสามารถของตนเอง การรับรู้การควบคุมสุขภาพ คำจำกัดความของสุขภาพ การรับรู้ประโยชน์ของพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพ การรับรู้ต่อภาวะสุขภาพ และการรับรู้อุปสรรคของพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพ 2) ปัจจัยส่งเสริม ส่งผลต่อการปฏิบัติพฤติกรรมสุขภาพทางอ้อมผ่านปัจจัยด้านความรู้ และการรับรู้ ประกอบด้วย ปัจจัยทางประชากร ลักษณะทางชีววิทยา อิทธิพลระหว่างบุคคล ปัจจัยสถานการณ์ และปัจจัยพฤติกรรมส่วนบุคคล 3) สิ่งชักนำในการปฏิบัติ ประกอบด้วย 2 ลักษณะ คือ (1) สิ่งชักนำภายใน เช่น การรับรู้ถึงศักยภาพของตนเอง (2) สิ่งชักนำภายนอก เช่น การพูดคุยสนทนากับบุคคลอื่น ล้วนมีส่วนผลักดันหรือสนับสนุนให้บุคคลมีพฤติกรรมส่งเสริม

1.2 รูปแบบความเชื่อด้านสุขภาพ

รูปแบบความเชื่อด้านสุขภาพได้รับการพัฒนาโดย Rosenstock (1974) เพื่อที่จะใช้อธิบายพฤติกรรมการป้องกันโรคของบุคคล ซึ่งประกอบด้วยมโนทัศน์ที่เกี่ยวกับการรับรู้ของบุคคล ปัจจัยร่วม และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเป็นไปได้ของการปฏิบัติพฤติกรรม รายละเอียดเป็นดังนี้ 1) การรับรู้ของบุคคล ประกอบด้วยตัวแปรย่อย 3 ตัว ได้แก่ (1) การรับรู้โอกาสเสี่ยง (2) การรับรู้ความรุนแรง (3) การรับรู้ภาวะคุกคาม 2) ปัจจัยร่วม เป็นปัจจัยที่กระทบต่อความโน้มเอียงที่จะปฏิบัติพฤติกรรม โดยมีอิทธิพลทั้งต่อการรับรู้ของบุคคล และการรับรู้ประโยชน์ของการปฏิบัติ ประกอบด้วยปัจจัยย่อย 4 ปัจจัย ได้แก่ (1) ปัจจัยด้านประชากร (2) ปัจจัยด้านจิตสังคม (3) ปัจจัยด้านโครงสร้าง และ (4) ปัจจัยกระตุ้นการปฏิบัติ 3) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเป็นไปได้ของการปฏิบัติพฤติกรรม ประกอบด้วย 2 ปัจจัยย่อย ที่มีผลต่อโอกาสที่จะปฏิบัติพฤติกรรมของบุคคล ได้แก่ การรับรู้ประโยชน์และการรับรู้อุปสรรค

สรุปได้ว่าการรับรู้หรือความเชื่อด้านสุขภาพของบุคคลเป็นปัจจัยสำคัญในการกระตุ้นหรือจูงใจให้บุคคลปฏิบัติพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพ ส่วนพฤติกรรมในการปฏิบัติจะมากขึ้นหรือน้อยขึ้นอยู่กับ การรับรู้โอกาสเสี่ยง ความรุนแรง อุปสรรค และการรับรู้ประโยชน์ของการกระทำ ในขณะที่ปัจจัยเสริมหนุน เช่น

การชักนำ การให้ข้อมูลที่ชัดเจน การสร้างความตระหนักจะเป็นสิ่งเน้นย้ำให้บุคคลปฏิบัติพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพได้ดียิ่งขึ้น

1.3 ทฤษฎีการจูงใจเพื่อป้องกันโรค

ในประเด็นด้านแรงจูงใจในการป้องกันโรค Rogers (1986) ได้พัฒนาทฤษฎีการจูงใจเพื่อป้องกันโรค โดยมีข้อเสนอแนะว่าการป้องกันโรคจะทำได้ดีที่สุดเมื่อ (1) บุคคลเห็นว่าอันตรายต่อสุขภาพมีความรุนแรง (2) บุคคลมีความรู้สึกไม่มั่นคงหรือเสี่ยงต่ออันตรายต่อสุขภาพ (3) เชื่อว่าการตอบสนองโดยการปรับตัวเป็นวิธีการที่ดีที่สุดที่จะกำจัดอันตรายที่เกิดขึ้นได้ (4) บุคคลมีความเชื่อมั่นในตนเองว่าจะสามารถปรับตัวตอบสนองหรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนั้นได้ (5) เห็นผลลัพธ์จากการปรับตัว (6) อุปสรรคในการปรับตัวมีน้อย

1.4 ทฤษฎีความสามารถของตนเอง

การรับรู้ความสามารถของตนเองมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของมนุษย์อย่างยิ่ง เพราะหากบุคคลไม่เชื่อมั่นในตนเอง แม้จะมีความรู้ความสามารถก็ไม่อาจทำกิจกรรมให้ประสบผลสำเร็จได้ Bandura (1997) อธิบายว่า การที่มนุษย์จะรับเอาพฤติกรรมใดไว้ ขึ้นอยู่กับปัจจัย 2 ประการ ได้แก่ 1) ความคาดหวังในผลลัพธ์ หมายถึง ความคาดหวังของบุคคลเกี่ยวกับผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นถ้าหากรับเอาพฤติกรรมนั้น ๆ มาปฏิบัติ ซึ่งผลลัพธ์ที่คาดหวังอาจมีหลายรูปแบบ เช่น ความปลอดภัยจากการเป็นโรคต่าง ๆ หรือการไม่ประสบอุบัติเหตุ เมื่อปฏิบัติพฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสม ซึ่งถือเป็นผลลัพธ์ทางด้านร่างกาย ส่วนผลลัพธ์ทางสังคม เช่น การได้รับการยอมรับ การมีชื่อเสียง และผลลัพธ์ที่เกิดจากการประเมินตนเองต่อพฤติกรรมที่ปฏิบัติ เช่น ความรู้สึกพึงพอใจในตนเอง ความมีคุณค่าในตนเอง เป็นต้น 2) ความเชื่อในความสามารถ หมายถึง ความเชื่อว่า ตนเองสามารถที่จะมีพฤติกรรมหรือประกอบกิจกรรมที่กำหนดไว้ ซึ่งสิ่งนี้มีความสำคัญมากที่จะนำไปสู่การปฏิบัติจริงเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่คาดหวังไว้ เช่น บุคคลเชื่อว่าจะสามารถเลิกบุหรี่ได้ภายหลังจากได้เข้าร่วมโปรแกรมอดบุหรี่ ความเชื่อสำคัญมากและจะนำไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจังและทำให้เกิดผลลัพธ์ที่คาดหวังในที่สุด การสร้างการรับรู้ความสามารถของตนเอง สามารถสร้างได้หลายทาง เช่น การสร้างจากประสบการณ์ความสำเร็จของตนเอง จากการสังเกตประสบการณ์ของผู้อื่น จากการพูดชักจูง และจากสภาวะทางสรีระและอารมณ์ อย่างไรก็ตามการรับรู้ความสามารถของตนเองเป็นสิ่งสำคัญต่อการปรับพฤติกรรมสุขภาพ โดยเฉพาะในปัจจุบันปัญหาสุขภาพและการเกิดโรคส่วนใหญ่เกิดจากพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม การจัดการด้านสุขภาพแนวใหม่จึงเน้นที่การปรับพฤติกรรม โดยเฉพาะพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพ ทั้งนี้เพื่อป้องกันและลดความเสี่ยงทางสุขภาพ การสร้างการรับรู้ความสามารถของตนเองให้กับผู้รับบริการก็เป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสม และถาวรเช่นกัน

2. ความพร้อมในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเป็นผลจากการเรียนรู้ของมนุษย์ การจัดประสบการณ์หรือการสร้างบริบทให้เกิดการเรียนรู้จึงต้องคำนึงถึงหลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ Knowles (1980) ได้ให้หลักการที่สัมพันธ์กับการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ไว้ดังนี้

- (1) การชี้นำตนเองและความมีอิสระในตนเอง เป็นประเด็นที่จะสร้างให้ผู้ใหญ่เรียนรู้
- (2) ประสบการณ์ชีวิตเป็นสิ่งที่อาจนำมาใช้เชื่อมโยงกับการเรียนรู้

(3) มีการสะท้อนคิด (reflection) มีความสำนึกในตน (self-conscious) ที่จะควบคุมให้การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นได้

(4) ได้รับการยอมรับ

(5) ได้ลงมือปฏิบัติ ได้แสดงออก

ขณะเดียวกันการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ยังมีความเชื่อมโยงกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งในประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการจัดโปรแกรมและโครงการให้ความรู้ด้านสุขศึกษากับผู้สูงอายุและประชาชน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพ และมีความรอบรู้ด้านสุขภาพพื้นฐาน (Functional health literacy skill) ซึ่งถือว่าเป็นทักษะที่นำไปสู่การดำรงชีวิตบนพื้นฐานสุขภาพที่ดี

ขณะเดียวกัน Ross et.al (2010 อ้างถึงใน อังคินันท์ อินทรกำแหง 2560) ได้นำเสนอโปรแกรมเพื่อพัฒนาสุขภาพของบุคคลทุกกลุ่มในมลรัฐมิสซูรี ประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นโครงการจัดผ่านระบบการศึกษา โดยการมีส่วนร่วมในชุมชนระบบสุขภาพและการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้รับบริการและผู้ให้บริการ

3. การดูแลผู้สูงอายุโดยชุมชน

ด้านการดูแลผู้สูงอายุ กระทรวงสาธารณสุขประเทศไทยได้มีนโยบายที่จะให้การดูแลเป็นลักษณะการบูรณาการ ทั้งในส่วนของหน่วยงานภาครัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้องในชุมชน กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข (2558) ได้ขับเคลื่อนโครงการดูแลผู้สูงอายุ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข และ Health Age ได้ร่วมประชุมเพื่อกระตุ้นให้มีการปรึกษาหารือในประเด็นบทบาทของรัฐต่อการดูแลด้านสังคมในชุมชนสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง ภายใต้หัวข้อ Community-based Social Care: What is the role of the state? โดยเป็นการประชุมร่วมของประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคอาเซียนและภูมิภาคอื่น ซึ่งมีประเด็นสำคัญสรุปได้ ดังนี้ 1) การบูรณาการการดูแลด้านสุขภาพและด้านสังคม จะช่วยให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพมีความชัดเจนของระบบ ไม่ซ้ำซ้อน และไม่มีปัญหาทางด้านงบประมาณ 2) ประชาชนผู้สูงอายุได้รับความคุ้มครอง ความสะดวก การสนับสนุน การดูแลตนเองและครอบครัว และลดภาวะความเสี่ยงด้านต่าง ๆ 3) สร้างภาวการณ์คุ้มครองทางสังคมและการขยายบริการการคุ้มครองทางสังคม โดยเน้นความครอบคลุมของกฎหมายที่คุ้มครองด้านสิทธิและบริการสำหรับผู้สูงอายุ 4) ให้ทุกฝ่ายตระหนักว่าการขาดปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและความโดดเดี่ยวจะเป็นประเด็นหลักที่นำไปสู่ปัญหาสุขภาพด้านต่าง ๆ ขณะเดียวกันรัฐบาลไทยได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบดูแลผู้สูงอายุในชุมชนและกระทรวงสาธารณสุขได้พัฒนาโครงการแบบบูรณาการ “5 กระทรวงร่วมใจ ห่วงใยผู้สูงอายุ” โดยมีเป้าหมายในการพัฒนาดูแลผู้สูงอายุระยะยาวในชุมชน การดูแลผู้สูงอายุในชุมชนแบบบูรณาการเป็นทางออกที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุ คำนึงการลงทุน แต่การที่โครงการเหล่านี้จะขับเคลื่อนไปได้ต้องอาศัยความร่วมมือของทุกภาคส่วน

4. การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้สูงอายุ

การศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะเป็นการศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านสุขภาพ ดังเช่น อังคินันท์ อินทรกำแหง (2556) ศึกษาปัจจัยทางจิตสังคมในระดับผู้รับบริการและระดับผู้ให้บริการที่มีอิทธิพลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพในกลุ่มผู้รับบริการโรคอ้วน ผลปฏิสัมพันธ์ข้ามระดับของปัจจัยในระหว่างกลุ่มผู้ให้บริการและกลุ่มผู้รับบริการที่มีอิทธิพลต่อ การ

ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ และนำเสนอแนวทางการดำเนินการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพอย่างมีประสิทธิภาพ โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ผู้ให้บริการ 87 คน และผู้รับบริการ 412 คน ของหน่วยบริการโรงพยาบาลในกรุงเทพมหานคร โดยวิเคราะห์ข้อมูลในด้านจิตสังคมของทั้งผู้ให้บริการและผู้รับบริการพบว่า 1) ปัจจัยทางจิตสังคมในระดับผู้รับบริการได้แก่ 1.1) เจตคติที่ดีต่อพฤติกรรมสุขภาพ ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพ และความไว้วางใจต่อผู้ให้บริการ และค่าอภิปหฺลที่ได้สามารถร่วมกันทำนายการรับรู้ความสามารถตนเองได้ร้อยละ 49.40 1.2) เจตคติที่ดีต่อพฤติกรรมสุขภาพและการได้รับการสนับสนุนจากผู้ให้บริการ มีค่าอภิปหฺลและร่วมกันทำนายการกำกับพฤติกรรมสุขภาพตนเองได้ร้อยละ 75.50 และ 1.3) เจตคติที่ดีต่อพฤติกรรมสุขภาพ ความไว้วางใจต่อผู้ให้บริการและการได้รับการสนับสนุนจากผู้ให้บริการ มีค่าอภิปหฺลและร่วมกันทำนายการดูแลสุขภาพตนเองได้ร้อยละ 26.6 2) ปัจจัยทางจิตสังคมและพฤติกรรมในระดับผู้ให้บริการ ได้แก่ 2.1) เชี่ยวชาญสุขภาพ การบริหารโครงการ การสนับสนุนจากเพื่อนร่วมทีมและเชี่ยวชาญอารมณ์ของทีม มีค่าอภิปหฺลและร่วมกันทำนายการรับรู้ความสามารถตนเองของผู้รับบริการโรคอ้วน ได้ร้อยละ 71.30 2.2) การบริหารโครงการ และเชี่ยวชาญสุขภาพ มีค่าอภิปหฺลและร่วมกันทำนายการกำกับพฤติกรรมสุขภาพตนเองได้ร้อยละ 51.60 และ 2.3) การบริหารโครงการ เชี่ยวชาญอารมณ์ของทีมและเชี่ยวชาญสุขภาพ มีค่าอภิปหฺลและร่วมกันทำนายการดูแลสุขภาพตนเองได้ร้อยละ 77.30 3) ไม่พบผลการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมข้ามระดับของปัจจัยทางจิตและทางสังคมระหว่างระดับกลุ่มผู้ให้บริการกับกลุ่มผู้รับบริการ ที่มีผลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพรายด้านของผู้รับบริการโรคอ้วน และ 4) แนวทางการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพให้สำเร็จส่วนใหญ่ได้จากการมุ่งสร้างแรงจูงใจในการเริ่มต้นเข้าโครงการและได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว จากผู้ให้บริการและเพื่อนร่วมโครงการในการกำกับพฤติกรรมตนเองได้จนเป็นผลประสบความสำเร็จ ขณะเดียวกัน อังคินันท์ อินทรกำแหง และคณะ (2552) ก็ได้มีการศึกษาวิจัยถึงการบริหารจัดการและประเมินโครงการเพื่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพของหน่วยงานในเขตกรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างและพัฒนาแบบการประเมินและการบริหารจัดการโครงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพของหน่วยงาน โดยสร้างกรอบแนวคิดตามหลัก PROMISE ประกอบด้วย Positive reinforcement (หลักการเสริมแรงทางบวก) Result based management (หลักการบริหารเพื่อผลสัมฤทธิ์ของงาน) Optimism (การมองโลกในแง่ดี) Motivation (หลักการสร้างแรงจูงใจ) Individual or client center (หลักการยึดบุคคลเป็นศูนย์กลาง) และ Self-Esteems (หลักการเสริมสร้างคุณค่าในตนเอง) และแนวคิด 3 Self ซึ่งประกอบด้วย (1) การรับรู้ความสามารถของตนในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ (Self-efficacy) (2) การกำกับตนเอง (Self-regulation) และ (3) การดูแลตนเอง (Self-care) ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ และเพื่อศึกษาประสิทธิผลของโครงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของหน่วยงาน โดยศึกษาจากโครงการและหน่วยงานที่ให้บริการผู้ป่วยและกลุ่มเสี่ยงต่อโรคที่เกิดจากพฤติกรรมสุขภาพ โดยมี 19 หน่วยงาน และ 32 โครงการ เป็นกลุ่มเป้าหมาย ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ 1) ผลการนิเทศและประเมินระหว่างดำเนินโครงการตามความเห็นของทั้ง 3 กลุ่ม มีสอดคล้องกันทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านบริบท ปัจจัยนำเข้ากระบวนการและผลลัพธ์โดยรวมอยู่ในระดับดีมาก 2) ภายหลังสิ้นสุดโครงการผู้รับบริการมีพฤติกรรมสุขภาพ 3 Self สูงขึ้นกว่าก่อนเข้าร่วมโครงการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และปัจจัยที่ทำให้โครงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพของหน่วยงานต่างๆ ที่เข้าร่วมในครั้งนี้ประสบความสำเร็จได้แก่ (1) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) คือ ทรัพยากรในการดำเนินโครงการมีจำนวนเพียงพอจากการสนับสนุนจาก

ภาคส่วนต่างๆ และสภาพแวดล้อมต่างๆเอื้อต่อการจัดกิจกรรม และผู้เข้าร่วมโครงการมีความรู้ด้านสุขภาพในระดับที่เพียงพอก่อนเข้าร่วมโครงการและการจัดกิจกรรมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกรอบ (2) ปัจจัยด้านกระบวนการ (Process) คือ รูปแบบการจัดกิจกรรมสอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้บริการ มีความน่าสนใจ มีการสื่อสารระหว่างวิทยากรกับผู้เข้ารับการอบรมเป็นอย่างดี มีการประชาสัมพันธ์อย่างเป็นระบบ (3) ด้านผลผลิตและผลลัพธ์ (Product) คือ ผู้เข้ารับการอบรมได้เห็นผลการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมสุขภาพด้วยตนเอง มีการประเมินผลและวัดการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมอย่างเป็นระบบ สิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินโครงการครั้งนี้ได้แก่ ความไม่พร้อมด้านเวลาของผู้เข้าร่วมโครงการ ภาระเบียดในการบริหารงบประมาณยังไม่สอดคล้องกับเหตุการณ์จริง การประชาสัมพันธ์บางโครงการยังไม่ทั่วถึง กิจกรรมยังไม่มีหลากหลายเพียงพอที่จะตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการที่มีหลายกลุ่ม คณะทำงานมีจำนวนไม่เพียงพอ ในบริบทของกรุงเทพมหานครทำให้บรรยากาศในการดำเนินโครงการบางแห่งไม่เหมาะสม

สำหรับการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในส่วนของท้องถิ่น วินัย เครือชัย (2558) ได้ศึกษาถึงสภาพการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ ตำบลห้วยม จ. เชียงราย ได้รายงานว่าการพัฒนาส่งเสริมผู้สูงอายุเป็นหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จะต้องรับผิดชอบให้ประชาสังคมมีคุณภาพชีวิตที่ดี ตำบลห้วยม มีจำนวนผู้สูงอายุในระดับมาก (20%) ก่อให้เกิดปัญหาเรื่องของความเจ็บป่วยของผู้สูงอายุ ค่าใช้จ่ายสวัสดิการในการครองชีพผู้สูงอายุ การแบกรับภาระของลูกหลาน การถูกทอดทิ้งและละเลยจากบุตรหลาน ประกอบกับรูปแบบครอบครัวสังคมไทยได้เปลี่ยนจากครอบครัวขยายเป็นครอบครัวเดี่ยว ส่งผลให้ผู้สูงอายุในสังคมไทยมีปัญหาตามมา องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยมจึงดำเนินกาแก้ไขปัญหามาเป็นรูปธรรมในด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน เพราะตระหนักว่าถ้าคนและชุมชนได้รับการพัฒนา สังคมก็จะเข้มแข็งตามไปด้วย แนวทางการพัฒนาได้รวมบ้าน วัด โรงเรียน สถานีอนามัย และองค์กรต่าง ๆ ในชุมชนร่วมทำงานแบบบูรณาการ เพื่อให้เกิดจิตสำนึกในการรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม โดยมีการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ ตำบลห้วยม ขึ้นในปี 2553 จัดให้เป็นสถานที่เรียนรู้และจัดการสุขภาพผู้สูงอายุและคนทุกกลุ่มวัยในการดูแลสุขภาพตนเอง เพื่อลดภาวะการเจ็บป่วยและการเกิดโรค เนื้อหาในการจัดกิจกรรมของโรงเรียนประกอบด้วย 1) หมวดวิชาพระพุทธศาสนา 2) หมวดวิชาการดูแลสุขภาพร่างกาย 3) หมวดวิชาสังคมและวัฒนธรรม การมีส่วนร่วมดังกล่าวเป็นการส่งเสริมคุณภาพชีวิตให้ผู้สูงอายุมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องสุขภาพ การดำเนินชีวิตและเป็นผู้สูงอายุที่อยู่ในสังคมที่มีคุณภาพที่ดีภายใต้คำขวัญที่ว่า “แก่อย่างสง่า ชราอย่างมีคุณภาพ”

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาและการเก็บรวบรวมข้อมูลได้จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ซึ่งเป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 57 ปีขึ้นไป ที่เป็นสมาชิกโครงการวิทยาลัยสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลตำบลกุดชุมพัฒนา จำนวน 56 คน และผู้บริหารโครงการวิทยาลัยสร้างสุขผู้สูงอายุ จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง ในส่วนของแบบสอบถามมีวิธีการสร้างเครื่องมือ ดังนี้ 1) ทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยการศึกษาได้นำเครื่องมือที่พัฒนาโดย รศ. ดร. อังคินันท์ อินทรกำแหง มาปรับใช้ในแบบสอบถามให้สอดคล้องและ

ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ 2) ลักษณะของเครื่องมือประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล ส่วนที่ 2 การศึกษาพฤติกรรมสุขภาพผู้สูงอายุด้านการออกกำลังกาย การควบคุมอาหาร มีแบบประเมินตนเอง 4 ระดับตามความเป็นจริง โดยให้ระดับคะแนน 4 = จริงมาก และ 3 = จริง หมายถึง มีความเป็นจริงหรือปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ส่วน 2 = จริงบ้าง หมายถึง การปฏิบัติบ้างเป็นบางครั้งหรือไม่ต่อเนื่อง และ 1 = ไม่จริง หมายถึง ไม่ได้ปฏิบัติเลย

แบบสอบถามที่ใช้เป็นเครื่องมือได้ถูกนำไปทดสอบหาความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยการนำไปใช้กับกลุ่มเป้าหมายที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับผู้สูงอายุในชุมชนกุดชุมพัฒนาจำนวน 5 คน ผลการทดลองพบว่า ภาษาที่ใช้ในเครื่องมือของ รศ. ดร.อังคินันท์ อินทรกำแหง ยากต่อความเข้าใจของกลุ่มเป้าหมายในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยจึงต้องปรับเปลี่ยนภาษาในแบบสอบถามความพร้อมของขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพในกลุ่มสมาชิกโครงการวิทยาลัยสร้างสุขผู้สูงอายุเทศบาลตำบลกุดชุมพัฒนา อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร ตอนที่ 2 พฤติกรรมสุขภาพ ประเด็นคำถามที่เป็นคำถามเชิงลบทั้งหมดได้ปรับให้เป็นประเด็นคำถามเชิงบวกทั้งหมดเพื่อให้ง่ายต่อการประเมินความพร้อมในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ

ในการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเนื้อหาจากแบบสอบถามที่รวบรวม มาตรวจสอบหาความสมบูรณ์ และความสอดคล้องของข้อมูลในประเด็นต่าง ๆ โดยแปลผลตามกรอบต่อไปนี้

- 1) คำนวนจากคะแนนรวมเฉลี่ย 4 ข้อของแต่ละชั้น
- 2) เจนนับความถี่ของการปฏิบัติจริงในแต่ละประเด็น
- 3) ถ้ามีคะแนนเฉลี่ย 4 ข้อของแต่ละชั้น สูงสุดอยู่ในชั้นใด แสดงว่ามีแนวโน้มว่าบุคคลนั้นจะมีความพร้อมในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตนเองอยู่ในชั้นนั้น

ส่วนแบบสัมภาษณ์ที่ใช้สัมภาษณ์ผู้บริหารโครงการมีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารด้านแผนการดำเนินงานของโครงการฯ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การคำนวณเจนนับความถี่ และค่าน้ำหนักคะแนน เพื่อประเมินแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านสุขภาวะของผู้สูงอายุ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์วิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis)

สรุปและอภิปรายผล

จากฐานข้อมูลของเทศบาลตำบลกุดชุมพัฒนาปี พ.ศ. 2560 พบว่า มีผู้สูงอายุจำนวน 703 คน คิดเป็นร้อยละ 14.18 ของประชากรทั้งหมด และส่วนใหญ่มีปัญหาสุขภาพเนื่องจากมีโรคเรื้อรัง เทศบาลตำบลกุดชุมพัฒนาจึงจัดทำโครงการวิทยาลัยสร้างสุขผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาระบบดูแลผู้สูงอายุขึ้น โดยจะสนับสนุนการจัดกิจกรรมทั้งทางสังคม สุขภาพ สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจและสวัสดิการ เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุกลุ่มติดสังคมให้มีความสุข ได้รับความสนุกสนาน สุขสบายสุขสง่า สุขสว่าง สุขสงบและลดความเครียด สามารถดูแลตนเอง ส่งเสริมสุขภาพป้องกันโรค สร้างเสริมความรู้และทักษะสามารถปรับพฤติกรรมและค่านิยมของผู้สูงอายุได้อย่างเหมาะสม ซึ่งจะต้องทำอย่างต่อเนื่องด้วยกลยุทธ์ที่เข้าใจเข้าใจในวิถีชีวิต วัฒนธรรมและบริบทของชุมชนโดยอาศัยทุนและศักยภาพของบุคคลและแหล่งเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องในชุมชน เพื่อจัดกิจกรรมพบปะทางสังคมให้กับกลุ่มผู้สูงอายุ การให้ความรู้ในด้านการดูแลสุขภาพแก่ผู้สูงอายุ การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัยให้กับผู้สูงอายุ

และการส่งเสริมสวัสดิการและอาชีพในกลุ่มผู้สูงอายุ โดยเป้าหมายของผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรม คือ ประชาชนและผู้สูงอายุ อายุ 57 ปี จำนวน 50 คน ขึ้นไปที่สมัครใจและมีความพร้อม

สำหรับการดำเนินงานโครงการสร้างสุขผู้สูงอายุ เริ่มตั้งแต่การจัดประชุมคณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุ เพื่อแต่งตั้งคณะทำงานและมอบหมายภารกิจ การจัดทำฐานข้อมูลอย่างเป็นระบบ จัดทำหลักสูตร/คู่มือจัดกิจกรรม การจัดประชุมคณะทำงานทุกฝ่ายที่ได้รับมอบหมาย เพื่อวางแผนขับเคลื่อนกิจกรรมตามแผน ส่วนการขับเคลื่อนกิจกรรม คือ ส่วนแรก เป็นกิจกรรมในวิทยาลัยสร้างสุขผู้สูงอายุ (จัดกิจกรรมพบปะทางสังคมให้กับกลุ่มผู้สูงอายุ) ได้แก่ การพัฒนาสถานที่และระบบฐานข้อมูลผู้สูงอายุ กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพและการเรียนรู้ การจัดบริการฟื้นฟูสุขภาพผู้สูงอายุ และการส่งเสริมสวัสดิการและอาชีพเสริมรายได้ให้กับผู้สูงอายุ และส่วนที่สอง กิจกรรมการบริหารจัดการในวิทยาลัยสร้างสุขผู้สูงอายุ ได้แก่ การจัดประชุมคณะกรรมการบริหารวิทยาลัยสร้างสุขผู้สูงอายุทุกเดือน การบริหารจัดการตอบแทนวิทยากรหรือวิทยากรกระบวนการ นอกจากนี้ หลังการดำเนินการจะมีการติดตามประเมินผลและสรุปบทเรียนการดำเนินงานทุกครั้ง

แผนการบริหารภายใต้โครงการการสร้างสุขภาพของวิทยาลัยสร้างสุขผู้สูงอายุ จากการศึกษาพบว่า โครงการวิทยาลัยสร้างสุขผู้สูงอายุจัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาระบบดูแลผู้สูงอายุ สนับสนุนการจัดกิจกรรมทั้งทางสังคม สุขภาพ สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจและสวัสดิการ เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุกลุ่มติดสังคม ให้ความสุขสนุก สุขสบาย สุขสง่า สุขสว่าง สุขสงบและลดความเครียด สามารถดูแลตนเอง ส่งเสริมสุขภาพป้องกันโรค สร้างเสริมความรู้และทักษะสามารถปรับตัวดิ้นรนและค่านิยมของผู้สูงอายุได้อย่างเหมาะสม (โปรดพิจารณาเพิ่มเติม ขาญชัย จันดี และธีระ ฤทธิรอด, 2558) ซึ่งจะต้องทำอย่างต่อเนื่องด้วยกลยุทธ์ที่เข้าถึงเข้าใจในวิถีชีวิต วัฒนธรรมและบริบทของชุมชน โดยอาศัยทุนและศักยภาพของบุคคลและแหล่งเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องในชุมชน เพื่อจัดกิจกรรมพบปะทางสังคมให้กับกลุ่มผู้สูงอายุ การให้ความรู้ในด้านการดูแลสุขภาพแก่ผู้สูงอายุ การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัยให้กับผู้สูงอายุ และการส่งเสริมสวัสดิการและอาชีพในกลุ่มผู้สูงอายุ ในวิทยาลัยสร้างสุขผู้สูงอายุมีการจัดทำฐานข้อมูลสมาชิกทำหลักสูตรส่งเสริมสุขภาพและการเรียนรู้บริการฟื้นฟูสุขภาพผู้สูงอายุและส่งเสริมสวัสดิการและอาชีพเสริมรายได้ สิ่งที่ปรากฏชัดเจนคือการจัดกิจกรรมเป็นหลักสูตรรายวิชา สุขศึกษา โภชนาการ ธรรมศึกษา พลศึกษา ดนตรี-นาฏศิลป์ ภูมิปัญญา นันทนาการ ภูมิปัญญา ซึ่งจัดเป็นลักษณะการให้การอบรมต่อเนื่องหลักสูตรและ 12 สัปดาห์ วิทยาลัยสร้างสุขผู้สูงอายุได้รับความร่วมมือในการบริหารจัดการจากบุคลากรและองค์กรในพื้นที่สะท้อนให้เห็นถึงการบริหารงานในลักษณะของบูรณาการความร่วมมือจากองค์กรในท้องถิ่น (โปรดพิจารณาเพิ่มเติม เรืองศักดิ์ ดิลกลาภ และวิลาวรรณ พันธุ์ฤกษ์, 2556; วิไลลักษณ์ พรหมเสน และอัจฉริยา ครุฑาโรจน์, 2559)

ผลการศึกษาความพร้อมของผู้สูงอายุในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพ พบว่า ผู้สูงอายุมากกว่าครึ่งมีความพร้อมในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพและ 1 ใน 4 ของสมาชิกซึ่งเป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ประเมินตนเองว่า พร้อมที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพการบริโภคของตนเองด้วยการเริ่มควบคุมน้ำหนักและมีการเตรียมการวางแผนการออกกำลังกายและการควบคุมอาหาร รวมทั้งแสวงหาความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพ พร้อมกันนี้ การวิเคราะห์ค่าน้ำหนักคะแนนยังแสดงให้เห็นว่า 1 ใน 4 ของสมาชิกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักมีความเชื่อมั่นในการ

ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพและมีการดูแลอย่างต่อเนื่องอย่างน้อย 6 เดือนจนเป็นนิสัยและเห็นผลการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น

เมื่อศึกษาการบริหารจัดการโครงการเกี่ยวกับผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลกุดชุมพัฒนา พบว่า ระบบสุขภาพชุมชนมีองค์ประกอบสัมพันธ์กันที่ทำให้เกิดสุขภาพของประชาชนในชุมชนโดยความร่วมมือกันทุกภาคส่วน เพื่อให้ชุมชนมีสุขภาพดีทุกมิติ โดยชุมชนเป็นเจ้าของ เป็นผู้ดำเนินการและจัดการร่วมกันโดยท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ องค์กรต่างๆ ในพื้นที่การพัฒนากระบวนสุขภาพชุมชนสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เป็นการสร้างความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำอันเป็นช่องว่างและเป็นสาเหตุที่แท้จริงของปัญหา ความทั่วถึงของการดูแล การเข้าถึงบริการของรัฐและโอกาสในการได้รับประโยชน์พื้นฐานสำคัญที่เป็นธรรมระหว่างคนแต่ละกลุ่มในสังคม ระบบสุขภาพชุมชนที่เข้มแข็งจะดูแลคนทุกกลุ่มอย่างทั่วถึงและได้รับสิทธิเสมอหน้ากัน กลุ่มผู้สูงอายุ เป็นกลุ่มเป้าหมายเฉพาะที่ต้องพัฒนาระบบการดูแล เนื่องจากปัจจุบันสังคมไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ในขณะที่ประชากรอายุยืนยาวขึ้นแต่สุขภาพเสื่อมถอยลง ดังนั้น หนทางในการรองรับปัญหาคือการเตรียมระบบการดูแลกลุ่มผู้สูงอายุที่อยู่ในชุมชนแบบบูรณาการซึ่งต้องประกอบด้วยจัดการด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษาพยาบาล รวมทั้งการดูแลในระยะสุดท้าย อันจะเป็นระบบที่ต้องอาศัยชุมชนเป็นหลักในการดูแลเกื้อกูลกัน

แนวทางการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้สูงอายุภายใต้โครงการวิทยาลัยสร้างสุข

จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารและผู้สูงอายุ ได้ข้อเสนอว่า การดำเนินภายใต้โครงการวิทยาลัยสร้างสุข ควรมีการดำเนินการ ดังนี้ 1) ควรมีการสำรวจความต้องการของสมาชิกอย่างเป็นระบบ 2) จัดทำฐานข้อมูลสมาชิกด้านสุขภาพ มีการจัดกลุ่มกิจกรรมตามความต้องการและตอบสนองปัญหาของสมาชิก 3) จัดกิจกรรมที่เสริมหนุนการดำเนินงานในลักษณะการบูรณาการ บุคลากร และองค์กรในท้องถิ่น เพื่อความเข้มแข็งให้กับโครงการวิทยาลัยฯ สอดคล้องกับที่วินัย เครือชัย (2558) ได้ศึกษาถึงสภาพการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุ ตำบลห้วยมึง จังหวัดเชียงราย ได้เสนอว่า การพัฒนาส่งเสริมผู้สูงอายุเป็นหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จะต้องรับผิดชอบให้ประชาสังคมมีคุณภาพชีวิตที่ดี ดังนั้น องค์กรบริหารส่วนตำบลห้วยมึงจึงดำเนินการแก้ไขปัญหอย่างเป็นรูปธรรมในด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนเพราะตระหนักว่าถ้าคนและชุมชนได้รับการพัฒนา สังคมก็จะเข้มแข็งตามไปด้วย และการศึกษาของอังคินันท์ อินทรกำแหง และคณะ (2552) ซึ่งได้การศึกษาวิจัยรูปแบบการบริหารจัดการและประเมินโครงการเพื่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพของหน่วยงานในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยที่ทำให้โครงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพของหน่วยงานต่างๆ ที่เข้าร่วมในครั้งนี้นี้ประสบความสำเร็จ คือ คือ ทรัพยากรในการดำเนินโครงการมีจำนวนเพียงพอจากการสนับสนุนจากภาคส่วนต่างๆ และสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรม

นอกจากนั้น ข้อมูลตารางที่ 1 จะนำไปสู่การนำเสนอแนวทางการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพผู้สูงอายุ โดยผู้ศึกษาได้นำแบบประเมินความพร้อมในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้สูงอายุมาเทียบเคียงกับเป้าหมายในโครงการพัฒนาว่าลักษณะของกิจกรรมในโครงการในวิทยาลัยสร้างสุขผู้สูงอายุ โดยแต่ละโครงการอาจมีหลายเป้าหมายในการพัฒนาโครงการ จากการวิเคราะห์พบว่า กิจกรรมตามลักษณะโครงการ จำนวน 9 โครงการ ได้แก่ โครงการสุขศึกษา โครงการโภชนาการ โครงการธรรมศึกษา โครงการพลศึกษา โครงการดนตรี-นาฏศิลป์ โครงการภูมิปัญญา โครงการนันทนาการ โครงการนวดเพื่อสุขภาพ และโครงการอนามัยสิ่งแวดล้อม พบว่า มี 5 โครงการที่

มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาสุขภาพกาย ได้แก่ โครงการสุขศึกษา โครงการโภชนาการ โครงการพลศึกษา โครงการนันทนาการ และโครงการนวดเพื่อสุขภาพ รองลงมาคือ โครงการที่มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาจิต ได้แก่ โครงการธรรมศึกษา โครงการดนตรี-นาฏศิลป์ และโครงการนันทนาการ โดยมีเพียง 1 โครงการที่มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาอาชีพ โครงการภูมิปัญญา และ 1 โครงการที่มีเป้าหมายเพื่อปรับปรุงความเป็นอยู่ คือ โครงการอนามัยสิ่งแวดล้อม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้สูงอายุนอกจากการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางด้านร่างกายแล้ว สำหรับผู้สูงอายุเองจิตใจ อารมณ์ สติปัญญาเองก็มีความสำคัญอันจะนำไปสู่การสร้างสุขภาวะเพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถสร้างสุขภาวะให้แก่ตนเองได้ สอดคล้องกับที่ วินัย เครือชัย (2558) ได้พบว่าการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ ตำบลหัวงมื่น ขึ้นในปี พ.ศ. 2553 โดยจัดให้เป็นสถานที่เรียนรู้และจัดการสุขภาพผู้สูงอายุและคนทุกกลุ่มวัยในการดูแลสุขภาพตนเอง เพื่อลดภาวะการเจ็บป่วยและการเกิดโรค เนื้อหาในการจัดกิจกรรมของโรงเรียนประกอบด้วย 1) หมวดวิชาพระพุทธศาสนา 2) หมวดวิชาการดูแลสุขภาพร่างกาย 3) หมวดวิชาสังคมและวัฒนธรรม การมีส่วนร่วมดังกล่าวเป็นการส่งเสริมคุณภาพชีวิตให้ผู้สูงอายุมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องสุขภาพ การดำเนินชีวิตและเป็นผู้สูงอายุที่อยู่ในสังคมที่มีคุณภาพที่ดีภายใต้คำขวัญที่ว่า “แก่อาย่งสง่า ขรอย่างมีคุณภาพ”

ตารางที่ 1 โครงการภายใต้วิทยาลัยสร้างสุขผู้สูงอายุ

ลักษณะโครงการ	เป้าหมายโครงการในการพัฒนา			
	สุขภาพกาย	สุขภาพจิต	อาชีพ	ความเป็นอยู่
(1) สุขศึกษา	✓			
(2) โภชนาการ	✓			
(3) ธรรมศึกษา		✓		
(4) พลศึกษา	✓			
(5) ดนตรี-นาฏศิลป์		✓		
(6) ภูมิปัญญา			✓	
(7) นันทนาการ	✓	✓		
(8) นวดเพื่อสุขภาพ	✓			
(9) อนามัยสิ่งแวดล้อม				✓

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยสามารถสรุปประมวลเป็นข้อเสนอแนะได้ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1) เทศบาลตำบลกุดชุมควรจัดสรรแผนงานและงบประมาณดำเนินการในส่วน of โครงการกิจกรรมต่าง ๆ โดยแบ่งเป็นโครงการพัฒนาผู้สูงอายุด้านสุขภาพกาย สุขภาพใจ และโครงการพัฒนาคุณค่าผู้สูงอายุ เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนแต่ละกิจกรรมได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

1.2) ควรจัดสรรงบประมาณศึกษาข้อมูลด้านปัญหาและความต้องการของสมาชิกและจัดทำฐานข้อมูล เพื่อให้สามารถพัฒนาผู้สูงอายุได้ตรงตามปัญหาและความต้องการและบริหารจัดการกิจกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.3) ควรมีการจัดกิจกรรมเชิงชวนส่งเสริมให้ผู้สูงอายุที่ไม่แสดงความสนใจต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพให้เข้าร่วมโครงการ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัย

2.1) ควรมีการศึกษาวิจัยถึงผู้สูงอายุที่มีความพร้อมในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ เพื่อติดตามผลลัพธ์ที่มีต่อคุณภาพชีวิตหรือเพื่อลดความเสี่ยงต่อภาวะโรคผู้สูงอายุ

2.2) ควรศึกษาวิจัยและจัดทำฐานข้อมูลของสมาชิกอย่างเป็นระบบ อันประกอบด้วย ข้อมูลสุขภาพ ข้อมูลศักยภาพของผู้สูงอายุโดยเฉพาะภูมิปัญญาท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

- กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. (2560). *ทะเบียนประชากรในเขตเทศบาลตำบลกุดชุมพัฒนา อำเภอกุดชุม*
จังหวัดยโสธร. ค้นเมื่อ 1 มีนาคม 2561, จาก http://stat.dopa.go.th/stat/statnew/upstat_age.php
- กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2558). *รายงานการประชุม Community-based Social Care: What is the role of the state?*. กรุงเทพฯ: กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข.
- ชาญชัย จันดี และธีระ ฤทธิรอด. (2558). การวางแผนเพื่อเตรียมพร้อมก่อนเข้าสู่ผู้สูงอายุในองค์การบริหารส่วนตำบลไพร อำเภอนาหวาย จังหวัดศรีสะเกษ. *วารสารการบริหารท้องถิ่น*, 8(3), 46-59.
- เรืองศักดิ์ ดิลกลาก และวิลาวรรณ พันธุ์ฤกษ์. (2556). การประเมินผลการดำเนินงานการส่งเสริมสวัสดิภาพและคุ้มครองพิทักษ์สิทธิผู้สูงอายุในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลช่องสามหมอ. *วารสารการบริหารท้องถิ่น*, 6(1), 111- 125.
- วิไลลักษณ์ พรหมเสน และอัจฉริยา ครุฑาโรจน์. (2560). บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดลำปางต่อการส่งเสริมการมีงานทำและการสร้างรายได้แก่ผู้สูงอายุ. *วารสารการบริหารท้องถิ่น*, 10(2), 70 – 91.
- จิรวรรณ พิทยรังสฤษฏ์ และกนกมลการ สมมิตร. (2552). *การวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันของระบบสร้างเสริมสุขภาพ. ตามธรรมนูญว่าด้วยระบบสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ.2552 และแนวโน้มในอนาคต*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ
- ศุภกิจ ศิริลักษณ์. (2552). *กรอบการวิจัยเกี่ยวกับสังคมผู้สูงอายุด้านสุขภาพในรายงานการประชุมระดมความคิดเห็นเพื่อกำหนดกรอบการวิจัยเรื่อง สังคมผู้สูงอายุ: แนวทางและมาตรการรองรับปัญหาในอนาคต*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ. หน้า 59-70.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2557). *ประชากรสูงอายุไทย ปัจจุบันและอนาคต*. กรุงเทพฯ: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- สุพัตรา ศรีวณิชชากร. (2555). *การดูแลผู้สูงอายุแบบบูรณาการในชุมชน*. นครปฐม: สำนักงานวิจัยและพัฒนา
ระบบสุขภาพชุมชน สถาบันพัฒนาสุขภาพอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล.

อังคินันท์ อินทรกำแหง. (2560). *ความรอบรู้ด้านสุขภาพ: การวัดและการพัฒนา*. กรุงเทพฯ:

บริษัท สุขุมวิทการพิมพ์ จำกัด.

Bandura, A. (1997). *Self-Efficacy: The Exercise of Control*. New York: W.H. Freeman and company.

Pender, N. J. (1987). *Health Promotion in Nursing Practice*. (2nd ed). Norwalk: Appleton & Lange.

Roger, R.W. (1986). Protection Motivation Theory. *Health Education Research Theory and Practice*.

1(1), 153 – 161.

Rosenstock, I. M. (1974). The health belief model and preventive health behavior. *Health education monographs*, 2(4), 354-386.

Translated Thai References

Department of Provincial Administration. (2017). *Population Register of Kud Chum Municipality, Kud Chum District, Yasothon Province*. Retrieved on March 1, 2018, from http://stat.dopa.go.th/stat/statnew/upstat_age.php (In Thai)

Department of Health. (2015). *A Conference Report: Community-based Social Care: What is the role of the state?*. Bangkok: Department of Health, Ministry of Public Health. (In Thai)

Diloklarp, R. & Phanpruak, W. (2013). Evaluation of Implementation of Welfare and Rights Protection of the Elderly in Chong Sam Mor Tamon Administrative Organization's Area of Jurisdiction. *Local Administration Journal*, 6(1), 111 – 125. (In Thai).

Jandee. C. & Rittirod, T. (2014). Planning for Old Age in Phrai Sub-District Administrative Organization, Khun Han District, Sisaket Province. *Local Administration Journal*, 8(3), 46 – 59. (In Thai).

Intarakamhang, U. (2017). Health literacy: Measurement and development. (pp. 157-158.). Bangkok: Sukhumvit Printing Company. (In Thai)

National Statistical Office. (2014). *Thai elderly population: Present and future*. Bangkok: Ministry of Social Development and Human Security. (In Thai)

Pitayarungsarit, S., Sommamit, K. (2009) Situation Analysis of Thailand's Health Promotion System According to the Statute on National Health System B.E. 2552 (2009). Bangkok: Health Systems Research Institute, the National Health Commission Office. (In Thai)

Promsen, W. & Krautharot, A. (2017). Role of the Local Administrative Organization in Lampang Province on the Elders Job and Income Earnings Promotion. *Local Administration Journal*, 10(2), 70 - 91. (In Thai).

Siriluck, S. (2009). *Frame for Research related to Ageing in Health Aspect: A summary report in expert meeting for direction of research in ageing society: Guideline and measure for resolve problem in the future.* (pp. 59-70). Bangkok: National Research Council of Thailand. (In Thai)

Srivanichakorn, S. (2012). *Community integration care for Elderly.* Nakhon Pathom: Office of Community Based Health Care Research and Development, ASEAN Institute for Health Development, Mahidol University. (In Thai)

บทปริทัศน์หนังสือ

“ประชาธิปไตยและกระแสนุรักษ์นิยมในเอเชียตะวันออก”

เทอดศักดิ์ ไปจันทิก

อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

ชื่อหนังสือ:	“ประชาธิปไตยและกระแสนุรักษ์นิยมในเอเชียตะวันออก”
บรรณาธิการ:	ไชยวัฒน์ ค้ำชู และนิธิ เนื่องจำนงค์
สำนักพิมพ์:	สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
จำนวน:	383 หน้า
ราคา:	250 บาท
ISBN:	9789740337829

หนังสือเล่มนี้มีข้อเสนอสำคัญในการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่มั่นคงในเอเชียตะวันออกและอุดมการณ์ทางการเมืองที่มีลักษณะอนุรักษนิยม ซึ่งประเด็นหลังเป็นสิ่งที่ท้าทายประเด็นแรกอย่างยิ่ง โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาจากกระแสการเมืองแบบอนุรักษนิยมในยุโรป อย่างไรก็ตาม การศึกษาความสัมพันธ์ในประเด็นข้างต้นในภูมิภาคเอเชียตะวันออก ยังมีงานไม่มากนัก จึงเป็นไปได้ว่าการเมืองแบบอนุรักษนิยมในเอเชียตะวันออกอาจแตกต่างออกไปจากยุโรปก็ได้ จึงเป็นปฐมเหตุของการศึกษาในหนังสือเล่ม

นี้ โดยภาพรวม หนังสือเล่มนี้ แบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนแรก บทนำ ส่วนที่สอง แนวคิดและทฤษฎี ส่วนสุดท้าย กรณีศึกษา ในส่วนแรก เป็นการเกริ่นนำถึงที่มาของการศึกษาในลักษณะของการแสวงคำตอบถึงความสัมพันธ์ระหว่างกระแสการเมืองแบบอนุรักษนิยมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กับประเทศที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่มั่นคงโดยเฉพาะญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ โดยมีสมมติฐานสำคัญคือ กระแสการเมืองดังกล่าวนั้นอาจส่งผลถึงความมั่นคงหรือที่ผู้เขียนใช้คำว่า “ทำให้ประชาธิปไตยเสื่อมความเข้มแข็ง” ในส่วนนี้มีประเด็นสำคัญได้แก่ การกล่าวถึงความหลากหลายในนิยามของคำว่า “อนุรักษนิยม” หรือ “ฝ่ายขวา” ซึ่งในยุโรปจำแนกได้สองกลุ่มความหมาย คือ กลุ่มความหมายแรก เป็นหมายถึงฝ่ายขวาที่มีอุดมการณ์จากรากฐานของพรรคการเมือง (แนวอนุรักษนิยม) ส่วนกลุ่มความหมายที่สองหมายถึงฝ่ายขวาที่มีคำคุณศัพท์มาขยาย (เช่น ขวาทวีรุนแรง, ขวาทกขอบ, ประชาชนนิยมปีกขวา) หมายถึง กลุ่มที่มีแนวคิดทางการเมืองแบบสุดโต่ง ทว่าในที่อื่นๆ อาจไม่ได้มีลักษณะอย่างเช่นในยุโรปก็ได้ ด้วยเหตุดังกล่าวการนำแนวคิดอนุรักษนิยมมาปรับใช้ต้องคำนึงถึงข้อจำกัดในประเด็นนี้เป็นสำคัญ ประเด็นต่อมาในบทนำ คือ การให้นิยามของอนุรักษนิยม ประกอบไปด้วยนิยามของซามูเอล ฮันติงตัน (Samuel Huntington) แบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ นิยามแบบอภิชนาธิปไตย นิยามแบบอิสระ และนิยามที่ขึ้นอยู่กับสถานการณ์หรือบริบททางประวัติศาสตร์ นอกจากนี้ อนุรักษนิยม ยังนิยามได้ในลักษณะเชิงสัมพันธ์ คือ การมุ่งที่การรักษาสถานภาพเดิมทางเศรษฐกิจการเมือง ขณะที่ฝ่ายก้าวหน้ามุ่งที่การสร้างการเปลี่ยนแปลง อีกแนวทางหนึ่งคือ นิยามเชิงสัมบูรณ์ ที่เชื่อมโยงอนุรักษนิยมเข้ากับแนวคิดบางประการ เช่น อำนาจนิยม ชาตินิยม ประเพณีนิยม เป็นต้น ในประเด็นท้าย ผู้เขียนกล่าวถึงวิธีการศึกษากระแสอนุรักษนิยมและประชาธิปไตยในสองลักษณะ คือ สาเหตุการเกิดขึ้นของกระแสอนุรักษนิยม และผลกระทบของกระแสดังกล่าวที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายและประชาธิปไตย

ในส่วนที่สอง เป็นเนื้อหาที่ให้รายละเอียดเชิงทฤษฎี แบ่งเป็น 3 บท คือ บทแรก เหลียวหลัง แลหน้า กระบวนการประชาธิปไตย บทที่สอง บททวนปรากฏการณ์ชาวประชานิยมผ่านความคิดของนิโคลี มาคิอาเวลลี และบทสุดท้าย กรัมซีกับแนวคิดการวิเคราะห์สถานการณ์: ว่าด้วยกระบวนการวิกฤตและสภาวะแบบชีซาร์ บทแรกเป็นการนำเสนอคุณลักษณะต่างๆ ของประชาธิปไตย ซึ่งผู้เขียนได้แบ่งเป็น 9 ประการ ที่สำคัญๆ เช่น ตัวชี้วัดความเป็นประชาธิปไตยขั้นต่ำ ที่อาศัยเชิงกระบวนการ อันได้แก่ หลักสิทธิเสรีภาพ การเลือกตั้งที่เสรีบริสุทธิ์ ยุติธรรม และการบริหารที่ยึดหลักนิติรัฐ กระบวนการของประชาธิปไตยที่ไม่ได้เปลี่ยนแปลงแบบเป็นเส้นตรงเสมอไป อาจเสื่อมถอยหรือเข้มแข็งในบางช่วงเวลา ประชาธิปไตยไม่ใช่สิ่งที่จะแก้ไขปัญหของประเทศได้ทุกอย่าง ทว่าเมื่อเปรียบเทียบกับระบอบการปกครองในระบอบอื่นๆ มีข้อดีมากกว่า และประเด็นสุดท้ายที่ว่า ประชาธิปไตยเป็นกระบวนการที่ไม่มีที่สิ้นสุด ไม่ใช่เป้าหมาย แต่เป็นกติกาเดียวของการจัดการความขัดแย้งทางการเมือง ในบทที่ 2 ผู้เขียนนำเสนอทางเลือกของกระบวนการสร้างประชาธิปไตยในวิธีการจัดการกับอำนาจนิยม โดยอาศัยงานของนักปรัชญาแห่ง “นวสมัย” นามนิโคลี มาคิอาเวลลี เป็นต้นแบบ กล่าวโดยรวม บทนี้นำเสนอได้อย่างน่าสนใจเกี่ยวกับสถานการณ์ปัจจุบันที่การเมืองแบบ “ประชานิยมฝ่ายขวา” ได้เข้ามาเกาะกุมพื้นที่ทางการเมืองของหลาย

ประเทศทั้งในยุโรปและเอเชีย และมีข้อเสนอที่ว่าประชาธิปไตยที่คำนึงถึงเฉพาะการได้มาซึ่งผู้นำผ่านกระบวนการเลือกตั้ง โดยปราศจากพิจารณาจากเงื่อนไขสำคัญด้านอื่น นำมาซึ่งผู้นำที่คล้ายกับ “เจ้าผู้ปกครอง” ในงานของ มาคิอาเวลลี ซึ่งมีนักวิชาการตีความงานของเขาว่า อาจเป็นทั้ง “คัมภีร์” สำหรับผู้ปกครองแบบเผด็จการ และตีแผ่ลักษณะเผด็จการให้สาธารณชนโดยทั่วไปได้รับรู้ ผู้เขียนใช้คำว่า “เจ้าผู้ปกครองประชาชน” เพื่อเรียกลักษณะผู้นำแบบอำนาจนิยมในการปกครองแบบเสรี ที่โจมตีระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม และ “เอาใจ” ขนชั้นล่างด้วยคำขวัญปลุกใจ เช่น ประชาชนผู้ถูกลืม, รัฐบาลที่ไม่ทำเพื่อประโยชน์ของชนชั้นสูง เป็นต้น ดังนั้น จะเป็นไปได้หรือไม่ว่าระบอบการปกครองในลักษณะเช่นนี้อาจดำรงได้อยู่ในปัจจุบัน ทว่าผู้เขียนได้ทั้งทำในบทความว่า ต้องคำนึงด้วยว่า พิจารณางานของมาคิอาเวลลีในลักษณะใด ซึ่งหากมองว่ามาคิอาเวลลี คือผู้ “ปกปิดเลือกเจ้าผู้ปกครอง” แล้ว มิพักจะต้องพิจารณาความเป็น “เจ้าผู้ปกครองประชาชน” อีกต่อไป

บทสุดท้ายของส่วนที่ห้าด้วยทฤษฎี เป็นการกล่าวถึง กระแสนุรักษ์นิยมในปัจจุบัน กับการ “วิเคราะห์สถานการณ์” ในทางทฤษฎีของนักคิดแนวมาร์กซิสต์อย่างอันโตนิโอ กรัมสกี โดยผู้เขียนได้ขยายความว่า หากจะแสวงหาวิธีการในการคลี่คลายสถานการณ์ทางการเมือง จำต้องเข้าใจลักษณะแรกคือ การวิเคราะห์สถานการณ์ที่มีทั้งสถานการณ์เฉพาะ (สถานการณ์ที่เกิดขึ้นชั่วคราว) และสถานการณ์เชิงโครงสร้าง ที่มีลักษณะยาวนานกว่า ลักษณะที่สอง คือ ความเข้าใจกับกลุ่มพลังต่างๆ ในสังคมที่กรัมสกีเรียกว่า “โมเมนต์” โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มพลังทางการเมือง เนื่องจากมีความสำคัญที่สุดในฐานะการ “ครองอำนาจนำ” ดังนั้น การทำความเข้าใจกระแสนุรักษ์นิยมในแต่ละประเทศ ต้องเข้าใจว่าเป็นโมเมนต์ในระดับใด หากเป็นโมเมนต์แบบกลุ่มพลังทางการเมืองแบบที่สามที่เรียกว่า ระดับการครองอำนาจนำ ย่อมกลายเป็นการต่อสู้ระหว่างชนชั้นของมวลชน และหัวข้อสุดท้ายที่อาจนำมาพิจารณากระแสนุรักษ์นิยมคือ สิ่งที่กรัมสกีเรียกว่า “วิกฤตการณ์เชิงโครงสร้าง” อันเกิดจากพลวัตของระบบทุนนิยมที่มีมาอย่างยาวนาน มีลักษณะสำคัญคือ “พลังเดิมๆ ในสังคมกำลังสลายไป ทว่าพลังใหม่ไม่สามารถเกิดขึ้นได้” นำไปสู่การสร้างวัฒนธรรมใหม่ อันเป็นสิ่งเชื่อมโยงวิถีการผลิต การใช้ชีวิตและการมองโลกของผู้คน หรืออาจนำไปสู่สิ่งที่เรียกว่า “สภาวะแบบซีซาร์” อันเกิดจากการต่อสู้ระหว่างฝ่ายก้าวหน้าและฝ่ายอนุรักษนิยม ทว่ามือที่สามสามารถก้าวสู่อำนาจได้ในลักษณะเป็นผู้นำที่มีบุคลิกยิ่งใหญ่ อย่างไรก็ตาม สภาวะซีซาร์ดังกล่าว มิได้มีเฉพาะลักษณะการเป็นผู้นำแบบวีรบุรุษเท่านั้น แต่อาจเป็นซีซาร์แบบอนุรักษนิยม หรือซีซาร์แบบก้าวหน้าก็ได้ อนึ่งผู้เขียนมองว่า สภาวะซีซาร์แบบอนุรักษนิยมนั้นอันตรายต่อการพัฒนาทางการเมือง เนื่องจากการใช้กำลังทหารเข้าจัดการ ส่งผลให้กลุ่มพลังทางสังคมต้องชะงักงันในกระบวนการเรียนรู้ทางการเมือง

ส่วนที่สาม อันเป็นส่วนสุดท้ายของหนังสือเล่มนี้ เป็นกรณีศึกษากระแสนุรักษ์นิยมในเอเชียตะวันออก แบ่งการศึกษาเป็น 2 ประเทศ คือ เกาหลีใต้ และญี่ปุ่น ทั้งนี้ กระแสนุรักษ์นิยมกำลังท้าทายประชาธิปไตยที่มั่นคงของทั้งสองประเทศ ผู้เขียนแบ่งการศึกษาเป็นประเทศละ 2 บท ใน 2 บทแรก กล่าวถึงความกระแสนุรักษ์นิยมในประเทศเกาหลีใต้ภายใต้การนำของอดีตประธานาธิบดีหยุง ปักคินฮยเ ย ทั้งนี้ ในเกาหลีใต้ มีจุดเปลี่ยนผ่านไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยนับตั้งแต่ปี 1987 และประชาธิปไตยได้ค่อยๆ “หยั่งรากลึก” กระทั่งมี

ความมั่นคง ทว่าก่อนหน้าที่ปีก จะดำรงตำแหน่งในปี 2013 อดีตประธานาธิบดีก่อนหน้านั้นคือ อิมย็องบัก จากพรรคการเมืองเดียวกัน อันเป็นพรรคที่ยึดอุดมการณ์แบบอนุรักษนิยม คือ การเป็นมิตรกับสหรัฐฯ และต่อต้านเกาหลีเหนือ ครองอำนาจ ทั้งนี้ ในบทความแรก นำเสนอความขัดแย้งของการเมืองภายในเกาหลีใต้ในลักษณะ “สองโคริยาประชาธิปไตย” ซึ่งผู้เขียนอธิบายว่าเป็นลักษณะของความขัดแย้งที่ทับซ้อนกันในสามลักษณะ คือ การแบ่งแยกระหว่างประชาธิปไตยกับอำนาจนิยม การแบ่งแยกระหว่างความยุติธรรมกับการพัฒนา และการแบ่งแยกระหว่างแนวคิดรวมชาติแบบประชานิยมกับอนุรักษนิยม นอกจากนี้ ยังมีลักษณะการแบ่งแยกแบบภูมิภาคนิยม และความขัดแย้งระหว่างอุดมการณ์ก้าวหน้าและอนุรักษนิยม สิ่งที่น่าสนใจในบทความแรก คือ การพยายามอธิบายว่า กระแสอนุรักษนิยมในเกาหลีใต้ที่แผ่ไปด้วยบุคลิกภาพแบบอำนาจนิยมของอดีตประธานาธิบดีปักคินฮยเเย ไม่สามารถบ่อนเซาะทำลาย ความมั่นคงของประชาธิปไตยในประเทศนี้ไปได้ เนื่องจากกระแส “ตีกลับ” จากปัญหาพฤติกรรมอันอื้อฉาวของอดีตประธานาธิบดีปัก เช่น การปล่อยให้เพื่อนสนิท เข้ามาแทรกแซงการบริหารงานกระทั่งนำไปสู่การคอร์รัปชัน การกดขี่สื่อมวลชนฝั่งตรงข้ามรัฐบาล หรือความไม่ใส่ใจในกรณีเรือเชวอลลัมในปี 2014 นำมาซึ่งผู้เสียชีวิตส่วนใหญ่เป็นเด็กนักเรียนชั้นมัธยมกว่า 300 คน เป็นต้น

บทความแรกในกรณีเกาหลีใต้ ได้ชี้ชวนให้ผู้อ่าน ได้พิจารณาถึงบททดสอบในความมั่นคงของประชาธิปไตยในเกาหลีใต้ผ่านการสร้างสถาบันทางการเมืองที่ไม่เป็นทางการอย่างสื่อมวลชนและภาคประชาสังคม ซึ่งร่วมแรงร่วมใจกันกระทั่งสร้างแรงกดดันมหาศาลแก่สถาบันทางการเมืองอย่างรัฐสภา และศาลรัฐธรรมนูญในการดำเนินคดีกับอดีตประธานาธิบดีหญิงคนดังกล่าวนี้ อย่างไรก็ตาม ขบวนการภาคประชาสังคมและสื่อมวลชนในเกาหลีใต้ มิได้เพิ่ง “ขยับตัว” ในสมัยของปักคินฮยเเย ทว่าเริ่มก่อตัวเป็นแรงผลักดันสำคัญ ตั้งแต่นั้นปี 2002 ในการประท้วง “ดวงเทียนจรัสแสง” กรณีเด็กนักเรียนชาวเกาหลีใต้ถูกรถถังทหารสหรัฐฯ เหยียบกระแทกเสียชีวิต ต่อเนื่องมาถึงปี 2008 ในการประท้วงต่อต้านการนำเข้าเนื้อวัวจากสหรัฐฯ และล่าสุดคือ การประท้วงเพื่อขับไล่อดีตประธานาธิบดีหญิงปักคินฮยเเย อันกล่าวได้ว่า ในภาพรวมไม่มีการใช้ความรุนแรงในการชุมนุม แม้ว่าจะมีกลุ่มต่อต้านการประท้วงอันเป็นกลุ่มที่เป็นฝ่ายสนับสนุนอดีตประธานาธิบดีปักก็ตาม ส่วนบทความที่สองนั้น เป็นการปรับใช้ทฤษฎีประชาธิปไตย โดยเฉพาะประชาธิปไตยที่มั่นคงกับกรณีของเกาหลีใต้ในเหตุการณ์ชุมนุมประท้วงอดีตประธานาธิบดีปัก ในช่วงปี 2016-2017 ผู้เขียนได้ยกเหตุการณ์สำคัญที่เป็นมูลเหตุให้อดีตผู้นำคนดังกล่าวถูกชุมนุมขับไล่ ซึ่งคล้ายกับบทความแรก และมีข้อสรุปว่า บททดสอบความมั่นคงของประชาธิปไตยในเกาหลีใต้ครั้งนี้เป็นข้อพิสูจน์ได้ว่าประชาธิปไตยได้ลงหลักปักฐาน ตั้งมั่นในประเทศนี้อย่างมั่นคง บทบาทของสื่อมวลชน ภาคประชาสังคม และองค์กรทางการเมืองเป็นสิ่งที่ช่วยสร้างสถาบันทางการเมืองได้อย่างน่าชื่นชม และการปกครองในระบอบประชาธิปไตยโดยมีวิถีการดำเนินการถอดถอนประธานาธิบดีปัก เป็นไปตามกติกาที่มีกฎหมายระบุไว้ ทำให้ลักษณะการเมืองของเกาหลีใต้เน้นยึดหลักประชาธิปไตยเป็น “กติกาเดียวในสังคม” (the only game in town)

สำหรับในสองบทสุดท้าย เป็นกรณีศึกษาของประเทศญี่ปุ่น ผู้เขียนนำเสนอกระแสอนุรักษนิยมผ่านการครองอำนาจรัฐบาลของพรรคเสรีประชาธิปไตย หรือ LDP (Liberal Democratic Party) ภายใต้การนำของ

นายกรัฐมนตรีชินโซ อาเบะ โดยทั้งสองบทความชี้ให้เห็นถึงความพยายามในการปรับเปลี่ยนรัฐธรรมนูญ มาตรา 9 ซึ่งมีบทบัญญัติไม่ให้อำนาจส่งกองกำลังไปปฏิบัติการยังต่างประเทศได้ อันเป็นผลพวงมาจากความพ่ายแพ้ในสงครามโลกครั้งที่ 2 บทบัญญัติในมาตราดังกล่าว จึงเปรียบเสมือนการสร้างสันติภาพให้กับประเทศตลอดจนหันเหทิศทางการพัฒนาที่มุ่งต่อระบบเศรษฐกิจเป็นหลักตลอดช่วงสงครามเย็น อย่างไรก็ตาม ภายใต้สภาวะการณ์ใหม่ในโลกยุคหลังสงครามเย็น ที่ญี่ปุ่นจำเป็นต้องดำเนินนโยบายต่างประเทศผูกพันกับพันธมิตรอย่างสหรัฐฯ มากยิ่งขึ้น ดังนั้น การปรับเปลี่ยนท่าทีในนโยบายต่างประเทศที่สำคัญ คือ การออกพระราชบัญญัติความร่วมมือกับปฏิบัติการรักษาสันติภาพของสหประชาชาติ ในปี 1992 อันเป็นผลมาจากการถูกกดดันจากพันธมิตรสำคัญคือ สหรัฐฯ ในสงครามอ่าวเปอร์เซีย ในกรณีญี่ปุ่นอ้างข้อความตามรัฐธรรมนูญมาตรา 9 ไม่ส่งกองกำลังไปในสงครามดังกล่าว ทั้งนี้ ผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นว่า พรรคเคโม ในฐานะพรรคฝ่ายค้านขนาดกลาง มีบทบาทสำคัญในการร่วมมือกับพรรครัฐบาล (แอลดีพี) ในการผ่านร่างกฎหมายฉบับดังกล่าว โดยเป็นการปรับเปลี่ยนอุดมการณ์ของพรรคที่มองว่าสันติภาพที่ประเทศจะได้มานั้น จำเป็นต้องให้ประเทศอื่นมีสันติภาพไปด้วย ในบทความสุดท้าย ผู้เขียนชี้ให้เห็นบทบาทของตัวแสดงสำคัญ อย่างนายกรัฐมนตรีอาเบะ ที่เป็นผู้ขับเคลื่อนนโยบายการแก้ไขรัฐธรรมนูญมาตรา 9 และเป็น “หัวเรี่ยวหัวแรง” สำคัญในการออกกฎหมายในลักษณะท้าทายต่อหลักการประชาธิปไตย อันได้แก่ กฎหมายความลับที่ถูกกำหนดเป็นพิเศษ และกฎหมายความมั่นคง กล่าวคือ กฎหมายฉบับแรกเป็นการควบคุมการเข้าถึงข้อมูลของประชาชนและสื่อมวลชน มีบทลงโทษรุนแรง ส่วนกฎหมายฉบับต่อมาเป็นการตีความรัฐธรรมนูญมาตรา 9 ที่ไม่ให้ญี่ปุ่นมีกองทัพและทำสงคราม นำมาซึ่งภาวะสันติภาพอันงดงามที่ว่าอาเบะได้ยั่วว่า ไม่มีประเทศใดจะมีสันติภาพแต่เพียงลำพัง และกฎหมายเดิมล้าสมัย ด้วยเหตุดังกล่าว ภายใต้กฎหมายฉบับนี้ญี่ปุ่นสามารถส่งกองกำลังของตนไปปฏิบัติการยังต่างประเทศในลักษณะเพื่อพิทักษ์รักษาสันติภาพได้

ในบทความชิ้นสุดท้ายนี้ ผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นถึงลักษณะสำคัญของตัวแสดงทางการเมืองที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่น ซึ่งมีนัยต่อความมั่นคงของระบอบประชาธิปไตย ในแง่ที่การกระทำดังกล่าวเป็นการลดทอนเสรีภาพอันพึงมีของประชาชน การออกกฎหมายจากฝ่ายรัฐบาลที่กระทำอย่างรวดเร็ว และการตีความที่อาจขัดแย้งกับรัฐธรรมนูญ จะเห็นได้ว่าสถานการณ์ความมั่นคงของประชาธิปไตยในญี่ปุ่นภายใต้กระแสอนุรักษ์นิยม มีตัวแสดงสำคัญอยู่ที่ตัวนายกรัฐมนตรี หากอยู่ที่โครงสร้างของระบบพรรคการเมืองไม่เนื่องจากจะเห็นได้ว่า ระบบพรรคการเมืองในญี่ปุ่นเป็นแบบพรรคเด่นพรรคเดียว โดยมีพรรคเสรีประชาธิปไตยผูกขาดการเป็นรัฐบาลแทบทุกสมัย นอกจากนี้จะเห็นได้ว่าในหนังสือส่วนสุดท้ายประชาธิปไตยในทั้งสองประเทศมีความแตกต่างกันในแง่ที่ว่า ขณะที่เกาหลีใต้ผ่านบททดสอบความมั่นคงของประชาธิปไตย แต่ญี่ปุ่นความมั่นคงดังกล่าวกำลังถดถอย

กล่าวโดยสรุป คุณูปการของหนังสือเล่มนี้ คือความพยายามในการอธิบายทฤษฎีประชาธิปไตย ผ่านทั้งทฤษฎีและกรณีศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาวะการณ์ปัจจุบัน ที่มึนงงบางชิ้นแสดงให้เห็นว่าประชาธิปไตยมีความถดถอย ซึ่งกระแสอนุรักษ์นิยมอาจเป็นสาเหตุสำคัญในภาวะการณ์ดังกล่าว นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นถึง

บทบาทของภาคประชาชนในการเป็นตัวแสดงที่สำคัญของประชาธิปไตยที่มั่นคงโดยเฉพาะในกรณีของเกาหลีใต้ และความท้าทายสำคัญของตัวแสดงที่เป็นชนชั้นนำในญี่ปุ่น ซึ่งทำให้เราตระหนักได้ว่า คุณค่าในความเป็นสากลของประชาธิปไตยนั้นดำรงอยู่จริง ไม่ใช่เป็นการอวดอ้างเกินไปแต่ประการใด และทำให้ฉุกละหุกถึงสถานการณ์ทางการเมืองในประเทศของเราที่ "เปลี่ยนแต่ยังไม่ผ่าน" ไปสู่ประชาธิปไตย

หลักเกณฑ์การนำเสนอบทความวิชาการหรือบทความงานวิจัย เพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารการบริหารท้องถิ่น

1. วารสารจะให้ความสนใจและพิจารณาคัดเลือกบทความที่มีลักษณะเป็นนวัตกรรมใหม่ อย่างน้อยในมิติใดมิติหนึ่งดังต่อไปนี้ อันได้แก่
 - 1.1 มีความคิดริเริ่มทางด้านระเบียบวิธีและการออกแบบงานวิจัย
 - 1.2 มีข้อคิดเห็นหรือข้อโต้แย้งใหม่ ๆ เชิงทฤษฎี
 - 1.3 มีการค้นพบนวัตกรรมทางการบริหารใหม่ ๆ
2. กองบรรณาธิการจะเป็นผู้รับผิดชอบในการพิจารณาบทความ กองบรรณาธิการจะทำการคัดเลือกโดยมีเกณฑ์ในการพิจารณา ดังต่อไปนี้
 - 2.1 การใช้ภาษาและการเขียนที่มีความสละสลวย มีโครงสร้างของบทความที่ถูกต้องตามหลักการเขียน
 - 2.2 มีความเหมาะสมของระเบียบวิธีวิจัย มีการอ้างอิงและสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่
 - 2.3 ผลงานที่ศึกษามีศักยภาพในการนำไปใช้ประโยชน์ต่อสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อม
3. บทความที่ส่งมาต้องมีลักษณะเป็นความเรียงเพื่อเสนอผลการปรัทัศนงานวิจัยที่มีเค้าโครงการดำเนินเรื่องที่สอดคล้องวัตถุประสงค์ของบทความอย่างชัดเจน และไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารใดมาก่อน
4. บทความต้องมีส่วนประกอบ ดังนี้
 - 4.1 ชื่อเรื่องทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และชื่อ นามสกุลผู้เขียนและหน่วยงานที่สังกัดทุกคน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
 - 4.2 มีบทคัดย่อภาษาไทยที่มีความยาวไม่เกิน 250 คำ และบทคัดย่อภาษาอังกฤษที่มีความยาวไม่เกิน 250 คำ และต้องเป็นบทคัดย่อภาษาอังกฤษที่มีความถูกต้องตามหลักโครงสร้างและไวยากรณ์ของภาษาอังกฤษ ตามมาตรฐานวิชาชีพ และในบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษต้องระบุผลการศึกษาด้วย
 - 4.3 คุณวุฒิสูงสุด ตำแหน่งการทำงาน และหน่วยงานที่สังกัดของผู้เขียนทุกคน
 - 4.4 คำสำคัญ (Keywords) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
 - 4.5 เนื้อหาของบทความ ประกอบด้วยหัวข้อ อันได้แก่ บทนำ วัตถุประสงค์ สมมติฐานในการวิจัย (ถ้ามี) แนวคิดทฤษฎีที่ใช้ (ถ้ามี) การทบทวนวรรณกรรมหรืองานวิจัยในอดีตที่เกี่ยวข้อง ระเบียบวิธีการวิจัย กรอบแนวความคิดการวิจัย ผลการวิจัยสรุปผลการวิจัย อภิปรายผลกิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี) และเอกสารอ้างอิง ทั้งในเนื้อเรื่องและเอกสารอ้างอิงท้ายบทความ

- ### ตัวอย่างการเขียนเอกสารอ้างอิง

1. การอ้างอิงในเนื้อหา ให้ใช้การอ้างอิงระบบนามปี โดยกำหนดดังนี้
 - 1.1 หากชื่อผู้แต่งอยู่หน้าข้อความที่อ้างถึง ให้ใช้ ชื่อผู้แต่ง (ปีพิมพ์)
เช่น พิรลิตี คำวนณศิลป์ (2549)

 Kamnuansilpa (2006)
 - 1.2 หากชื่อผู้แต่งอยู่ท้ายข้อความที่อ้างถึง ให้ใช้ (ชื่อผู้แต่ง, ปีพิมพ์)
 - 1) กรณิษฐ์แต่ง 1 คน ให้เขียนเป็น (ชื่อผู้เขียน, ปีพิมพ์)

เช่น (พีรสิทธิ์ คำนวนศิลป์, 2549)

(Kamnuansilpa, 2006)

- 2) กรณีผู้แต่ง 2 คน ให้เขียนเป็น (ชื่อที่ 1 และชื่อที่ 2, ปีพิมพ์)

เช่น (พีรสิทธิ์ คำนวนศิลป์ และศุภวัฒนากร วงศ์ธนวิสุ, 2549)

(Kamnuansilpa & Wongthanavas, 2006)

- 3) กรณีผู้แต่ง 3-5 คน ให้เขียนเป็น (ชื่อที่ 1, ชื่อที่ 2, และชื่อที่ 3, ปีพิมพ์)

เช่น (พีรสิทธิ์ คำนวนศิลป์, ศุภวัฒนากร วงศ์ธนวิสุ และธัชเฉลิม

สุทธิพงษ์ประชา 2557)

(Kamnuansilpa, Wongthanavas, & Sudhipongpracha, 2014)

- 4) กรณีผู้แต่งมากกว่า 5 คน ครั้งแรกให้เขียนชื่อผู้เขียนทั้งหมด และครั้งต่อไปให้เขียนเป็น (ชื่อผู้เขียนคนที่ 1 และคณะ, ปีพิมพ์) หรือ (last name of 1st author et al, publish year)

เช่น (พีรสิทธิ์ คำนวนศิลป์ และคณะ, 2547)

(Kamnuansilpa et al., 2004)

2. การอ้างอิงท้ายบทความ ให้ใช้รูปแบบ APA (6th Edition)

2.1 หนังสือ

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง. (ครั้งที่พิมพ์). สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

เช่น ศิวชัย ศรีโศคนกุล. (2555). *เผชิญภัยความรุนแรงด้วยปรงดอง? บทเรียนจากต่างแดน*. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.

Lamoureux, M. (2013). *Internal controls handbook: The power sector and NERC compliance*. North Charleston: Create Space Independent Publishing Platform.

2.2 บทความในวารสาร

ชื่อผู้เขียนบทความ. (ปีที่พิมพ์). ชื่อบทความ. ชื่อวารสาร, ปีที่ (ฉบับที่), เลขหน้าที่ปรากฏในวารสาร.

เช่น พวงทอง รุ่งสวัสดิทรัพย์. (2541). การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์, ปัญหาและการเมืองของการนิยามความรุนแรงในยุคเขมรแดง. *รัฐศาสตร์สาร*, 20(3), 315-350.

Dhillon, J.K. (2001). Challenges and strategies for improving the quality of information in a university setting: A case study. *Total Quality Management*, 12(2), 167-177.

2.3 บทความจากหนังสือพิมพ์

ชื่อผู้เขียนบทความ. (ปี, เดือนที่พิมพ์). ชื่อบทความ. ชื่อหนังสือพิมพ์, ปีที่(ฉบับที่), เลขหน้าปรากฏ.

เช่น ไตรรัตน์ สุนทรประภัสสร. (2540, 8 พฤศจิกายน). อนาคตจีน-อเมริกา. *เดลินิวส์*, น. 6.

Kamnuansilpa, P. (2015, June 20). Lottery reform is running out of chances. *Bangkok Post*, p. 9.

2.4 แหล่งข้อมูลจากเว็บไซต์

ชื่อผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่องหรือบทความ. สืบค้นเมื่อ วัน เดือน ปี, จาก Url ของเว็บไซต์

เช่น สุรัชย์ เลียงบุญเลิศชัย. (2554). จัดระเบียบสำนักงานทนายความ. สืบค้นเมื่อ 21 มิถุนายน 2554, จาก <http://www.lawyerscouncil.or.th/2011/index.php?name=knowledge>.

CNN Wire Staff. (2011). *How U.S. forces killed Osama bin Laden*. Retrieved May 3, 2011, from <http://www.cnn.com/2011/WORLD/asiapcf/05/02/bin.laden.raid/index.html>.

2.5 วิทยานิพนธ์ หรือ รายงานการค้นคว้าอิสระ

ชื่อผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง. ชนิดรายงานและชื่อปริญญา สาขาวิชา, มหาวิทยาลัย.

เช่น ชัตติยา หนึ่งประเสริฐ. (2556). *การจัดการความขัดแย้งทางการเมืองไทยของรัฐบาลอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ (พ.ศ. 2552-2553)*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการความขัดแย้ง, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

Matthews, W. (2005). *Civil-Military Relations in Thailand: Military Autonomy or Civilian Control?* Thesis for Master degree of Arts in National Security Affairs, Naval Postgraduate School, California.

2.6 รายงานการวิจัย

ชื่อผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง. ชื่อเรื่อง (รายงานการวิจัย). สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

เช่น พินิจ ทิพย์มณี. (2553). *การวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการตายของประเทศไทย* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

Jirapanthong, W. (2010). *Development of selection model to support higher education (undergraduate programs) using data mining technique* (Research Report). Bangkok: Dhurakij Pundit University.

2.7 กฎหมาย ราชกิจจานุเบกษา

ชื่อกฎหมาย. (ปี/วัน/เดือน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ ตอนที่. เลขหน้า.

เช่น ประกาศ ก.พ.อ. เรื่อง หลักเกณฑ์การพิจารณาการทางวิชาการ สำหรับการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ พ.ศ. 2556. (2556, 1 ตุลาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 130 ตอนพิเศษ 127 ง. หน้า 14.

The 1997 Constitution of the Kingdom of Thailand. (1997, 11 June). Royal Gazette. Issue 114 Section 55. P 73.

3. ตัวอย่างการเขียนเอกสารอ้างอิงและการแปลรายการอ้างอิงที่เป็นของคนไทย

- หน้าเอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม-

ส่วนที่ 1 เอกสารอ้างอิงที่ผู้แต่งเป็นคนไทยและเป็นคนต่างชาติ

(กรณีผู้เขียนเป็นคนต่างประเทศให้อ้างอิงในส่วนแรกต่อจากผู้เขียนที่เป็นคนไทย โดยไม่ต้องเขียนหรือนำไปไว้ในส่วนของ

Translated Thai References) เช่น

เอกสารอ้างอิง

นันท์วัฒน์ บรมนันท์. (2552). *หลักกฎหมายปกครองเกี่ยวกับบริการสาธารณะ*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: วิทยุชน. พฤกษา เครือแสง. (2558). *คุณภาพการศึกษาไทยกับมาตรฐานการบริการสาธารณะของรัฐ*. *วารสารนักบริหาร*, 35(2), 46-60.

พวงทอง รุ่งสวัสดิทรัพย์. (2541). การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์, ปัญหาและการเมืองของการนิยามความรุนแรงในยุคเขมรแดง. *รัฐศาสตร์สาร*, 20(3), 315-350.

ยศ สันตสมบัติ. (2541). *สิทธิชุมชน: การกระจายอำนาจการจัดการทรัพยากร*. กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540. (2540, 11 มิถุนายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 14 ตอน 55. หน้า 73.

ศิวัช ศรีโคงกุล. (2555). *เผชิญภัยความรุนแรงด้วยปองดอง? บทเรียนจากต่างแดน*. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.

ศูนย์วิจัยและพัฒนาอุตสาหกรรมยางไทย. สถิติยางโลก. สืบค้นเมื่อ 6 มกราคม 2557, จาก <http://www.rubbercenter.org/index.php/worldrubberindustry/statistic-world>.
สาวิกา บุรพาสกล. (2554, 14 พฤษภาคม). วิหารทองคำ กับตำนานน้ำศักดิ์สิทธิ์ศาสนสถานสำคัญของชาวซิกข์. *มติชน*, น. 17.

Dhillon, J.K. (2001). Challenges and strategies for improving the quality of information in a university setting: A case study. *Total Quality Management*, 12 (2), 167-177.

Lamoureux, M. (2013). *Internal controls handbook: The power sector and NERC compliance*. North Charleston: Create Space Independent Publishing Platform.

ส่วนที่ 2 เอกสารอ้างอิงที่ผู้แต่งคนไทยโดยแปลเป็นภาษาอังกฤษ

- (1) จะต้องแปลเป็นภาษาอังกฤษทุกตัวอักษร และให้ใส่คำว่า (In Thai) ไว้ท้ายทุกแหล่งอ้างอิงเสมอ
- (2) การเขียนชื่อผู้แต่งเป็นภาษาอังกฤษ จะขึ้นต้นด้วยนามสกุลของผู้แต่งเสมอ ส่วนชื่อของผู้เขียนให้ใช้อักษรตัวแรกเท่านั้น เช่น Siwach Sripokangkul จะต้องเขียนเป็น Sripokangkul, S.
- (3) การเรียงตามพจนานุกรมจะเรียงตามนามสกุลผู้แต่ง

Translated Thai References

- Boramanun, N. (2009). *Principle of administrative law on public service*. (4th ed.). Bangkok: Winyuchon Printing House. (In Thai)
- Buarapasakol, S. (2011, 14 May). The Golden Temple and the sacred water legend: the most holy place for the Sikhs. *Matichon*, p. 17. (In Thai)
- Krueasaeng, P. (2015). Quality of the Thai Education and Directive Principle of Fundamental State Policy. *Executive Journal*, 35(2), 46-60. (In Thai)
- Research and Development Center for Thai Rubber Industry. (2013). *World Rubber Statistics*. Retrieved January 6, 2014, from <http://www.rubbercenter.org/index.php/worldrubberindustry/statistic-world>. (In Thai)
- Rungwasdisab, P. (1998). Genocide, Problem and Politics of definition in violence in Khmer Rouge era. *Journal of Political Science*, 20(3), 315-350. (In Thai)
- Santasombat, Y. (1998). *Community rights: Natural resources decentralization*. Bangkok: Local Development Institute. (In Thai)
- Sripokangkul, S. (2012). *Confronting the Violence Effect with Reconciliation? Lessons Learned from Foreign Lands*. Bangkok: Kobfai Publishing Project. (In Thai)
- The 1997 Constitution of the Kingdom of Thailand. (1997, 11 June) Royal Gazette. Issue 114 Section 55. P 73. (In Thai)

COLA
COLLEGE OF LOCAL ADMINISTRATION, KICHU KADU UNIVERSITY

ใบสมัครสมาชิก
วารสารการบริหารท้องถิ่น

ชื่อ-สกุล

อาชีพตำแหน่ง.....

สถานที่ทำงาน/สถาบัน.....

ประเภทสมาชิก ☒ สมาชิกใหม่ ☐ ต่ออายุสมาชิก

☐ ศิษย์เก่าวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น รุ่นที่.....จังหวัด.....

☐ ศิษย์ปัจจุบันวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น รุ่นที่.....จังหวัด.....

☐ บุคคลทั่วไป / หน่วยงานหรือบริษัท

ที่อยู่สำหรับจัดส่งวารสาร.....

โทรศัพท์..... โทรสาร.....

โทรศัพท์เคลื่อนที่..... E-mail Address:

กำหนดออกวารสารปีละ 4 ฉบับ (ทุก ๆ 3 เดือน)

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม – มีนาคม ฉบับที่ 2 เดือนเมษายน – มิถุนายน

ฉบับที่ 3 เดือนกรกฎาคม – กันยายน ฉบับที่ 4 เดือนตุลาคม – ธันวาคม

อัตราค่าสมาชิก 1 ปี (4 ฉบับ) เริ่มตั้งแต่ปีที่.....ฉบับที่.....

☐ 1 ปี อัตราค่าสมัคร 500 บาท ☐ 2 ปี อัตราค่าสมัคร 900 บาท

ชำระโดย ☐ เงินสด (กรณีสมัครด้วยตนเอง)

☐ โอนเงินผ่านบัญชีธนาคารไทยพาณิชย์ สาขามหาวิทยาลัยขอนแก่น

ชื่อบัญชี “วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น” เลขที่ 551-4-02075-4

ลงชื่อ.....ผู้สมัครสมาชิก

วันที่.....

❁ กรณีไม่ได้ชำระเป็นเงินสด ให้ส่งใบสมัครสมาชิกพร้อมหลักฐานยืนยันการชำระเงินมาที่ วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น เลขที่ 123 ถนนมิตรภาพ ต.ในเมือง อ.เมือง จ.ขอนแก่น 40002 วงเล็บมุมของ “สมัครสมาชิกวารสารการบริหารท้องถิ่น” หรือส่งโทรสารมาที่หมายเลข 043-203133, 043-203875

❁ สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่ กองบรรณาธิการวารสารการบริหารท้องถิ่น E-mail address: cola.laj@gmail.com หมายเลขโทรศัพท์ 043-203124 ต่อ 316

